
Sosiaalipedagoginen hevostoiminta perhekodin nuorten arjessa

Miten nuoret näkevät ja kokevat sosiaalipedagogisen hevostoiminnan

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lahdensivu, Syksy 2014

Nora Sarka

LAHDENSIVU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen kasvatusta

Tekijä	Nora Sarka	Vuosi 2014
Työn nimi	Sosiaalipedagoginen hevostoiminta perhekodin nuorten arjessa – Miten nuoret näkevät ja kokevat sosiaalipedagogisen hevostoiminnan	

TIIVISTELMÄ

Tämä toiminnallinen opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä ammatillisen perhekodin kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaisia kokemuksia perhekodin 14–18 -vuotiailla tytöillä on sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta. Tavoitteena oli kerätä aineisto mahdollisimman monipuolisesti ja saada nuorten ääni kuulumaan mahdollisimman aidosti.

Tutkimuksen lähtökohtana oli antaa tilaa nuorten äänelle, heidän omille kokemuksilleen hevostoiminnasta. Tutkimustehtävänä oli kuulla nuorten kokemuksia ja näkemyksiä perhekodin arkeen kuuluvasta sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta. Tutkimuskysymyksenä oli, miten nuoret sanoittavat kokemuksiaan sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta.

Opinnäytetyön teoreettiset lähtökohdat koostuivat oleellisten käsitteiden avaamisesta, jotka olivat Green Care, eläinavusteinen toiminta sekä sosiaalipedagogiikka hevostoiminnan viitekehyksessä. Teoriaosuudessa syvennytään hevosen käyttäytymiseen, merkitykseen ihmisen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille sekä sen vaikutukseen kuntoutumisprosessissa. Lisäksi teoriaosuudessa käsitellään nuoruutta ilmiönä sekä ammatillista perhekotiä yhtenä lastensuojelun toimintaympäristönä.

Tutkimusmenetelmänä on käytetty kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Aineiston analysointimenetelmäksi on valittu aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Opinnäytetyön toiminnallisena osuutena toteutettiin kolme toimintakertaa sekä muutama lyhytvideo, joiden avulla tutkimuksen aineisto kerättiin. Analysoinnissa tuloksia on jäsennetty teemoittelun avulla. Tutkimustulosten perusteella voidaan osoittaa ja havainnollistaa, miten nuorten tuottama myönteinen puhe ja sosiaalipedagogisen hevostoiminnan teoria kohtaavat suhteellisen saumattomasti. Nuoret puhuvat samoista asioista kuin alan ammattilaiset, mutta vain hieman erilaisia ilmaisuja käyttäen.

Avainsanat Sosiaalipedagoginen hevostoiminta, Green Care, nuoret, lastensuojelu, ammatillinen perhekoti.

Sivut 125 s. + liitteet 2 s.

LAHDENSIVU
Degree Programme in Social Services
Socio-pedagogical Education

Author	Nora Sarka	Year 2014
Subject of Bachelor's thesis	Socio-pedagogical horse activity in everyday life of young people in a professional family home – Young people's perceptions and experiences of socio-pedagogical horse activity	

ABSTRACT

This practice-based thesis was done in cooperation with a professional family home. The purpose of this thesis was to find out what kind of experiences 14 to 18-year-old girls living in a professional family home have of socio-pedagogical horse activity. The aim was to gather material from a variety of sources and to get the young people's voices out as genuinely as possible.

The starting point of this study was providing a place for young people to speak of their own experiences of the horse activity. The research task was to hear their opinions and experiences of the socio-pedagogical horse activity which is part of their everyday life in the professional family home. The research question focused on how young people describe and illustrate their feelings and experiences of socio-pedagogical horse activity.

The theoretical basis of this thesis consists of defining the essential concepts: Green Care, animal-assisted activity and social pedagogy in the context of horse activity. The theoretical part of this thesis focuses on understanding of horse behavior, the importance of a horse for a person's holistic wellbeing and the influence of horses in the rehabilitation process. Furthermore, it discusses youth as a phenomenon and professional family home as a child welfare setting.

Qualitative research methods were used in this thesis. Inductive content analysis was the chosen analysis method for the research data. The data were collected through three activity sessions and a few short videos and analyzed according to themes. Based on the results, it can be concluded that the views of young people and the theory of socio-pedagogical horse activity are correlated. Young people speak about the same themes as professionals in this field but use different expressions.

Keywords Socio-pedagogical horse activity, Green Care, young people, child welfare, professional family home.

Pages 125 p. + appendices 2 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	GREEN CARE TEOREETTISENA LÄHTÖKOHTANA.....	2
2.1	Green Caren merkitys ihmisen hyvinvoinnille.....	2
2.2	Eläinavusteinen toiminta.....	4
2.3	Hevosien merkitys ihmisen hyvinvoinnille.....	5
2.4	Hevosien käyttäytymisen ymmärtäminen.....	7
2.4.1	Hevosien aistit.....	9
2.4.2	Ihmisen ja hevosen välinen vuorovaikutus.....	11
2.5	Toimintaympäristönä lastensuojelu ja ammatillinen perhekoti.....	14
2.5.1	Lastensuojelu tilastojen valossa.....	15
2.5.2	Lastensuojelua ohjaava laki.....	16
2.5.3	Ammatillinen perhekoti yhtenä lastensuojelun yksikkönä.....	17
2.6	Nuoret ja nuoruus elämänvaiheena.....	20
2.6.1	Lastensuojelu nuoren elämässä.....	21
2.6.2	Nuoruus ilmiönä.....	23
2.6.3	Varhaislapsuuden kokemukset heijastuvat nuoruuteen.....	28
2.6.4	Eläinten merkitys nuorten maailmassa.....	32
3	SOSIAALIPEDAGOGINEN HEVOSTOIMINTA PERHEKODISSA.....	35
3.1	Teoria toiminnan taustalla.....	36
3.1.1	Sosiaalipedagogiikka.....	37
3.1.2	Syrjäytyminen.....	39
3.1.3	Sosiokulttuurinen innostaminen.....	41
3.1.4	Pedagoginen näkökulma.....	43
3.1.5	Green Care – elämys- ja seikkailukasvatus.....	45
3.2	Hevostoiminnan toteuttaminen käytännön työssä.....	46
3.2.1	Hevosien elinympäristö – talli kognitiivisena toimintaympäristönä.....	48
3.2.2	Harjoitukset maasta käsin.....	50
3.2.3	Hevonen tunteiden herättelijänä ja käsittelemisen tukena.....	52
3.2.4	Psyykinen turvallisuus ja hoiva.....	56
3.2.5	Minä-kuva ja kehotietoisuus.....	57
4	TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	59
4.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet.....	59
4.2	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys.....	60
5	TOIMINNAN TOTEUTTAMINEN KÄYTÄNNÖSSÄ.....	60
5.1	Ensimmäinen toimintakerta.....	62
5.2	Toinen toimintakerta.....	63
5.3	Kolmas toimintakerta.....	65
6	AINEISTON HANKINTA JA ANALYYSI.....	67
6.1	Tutkimusmenetelmät.....	67
6.2	Aineiston hankintamenetelmät.....	70

7	TUTKIMUSTULOKSET – NUORTEN ÄÄNI KUULUVIIN	75
7.1	Aineiston tulosten teemoittelu.....	77
7.2	Toiminnallisuus.....	78
7.2.1	Harjoitukset maasta käsin.....	80
7.2.2	Uuden oppiminen	82
7.2.3	Hevosien herättämiä tunteita ja ajatuksia	84
7.2.4	Ohjaajan rooli	89
7.2.5	Hevosien hyvinvoinnista huolehtiminen tuottaa hyvinvointia	91
7.3	Elämyksellisyys.....	96
7.4	Osallisuus	102
7.5	Yhteisö ja yhteisöllisyys.....	104
7.6	Arvot.....	107
8	POHDINTA.....	110
8.1	Tutkimuksen luotettavuus	111
8.2	Tutkimuksen eettisyys.....	114
8.3	Ammatillinen kasvu	116
	LÄHTEET	119

- Liite 1 Valokuvauslupasopimus
Liite 2 Toiminnan havainnointirunko

1 JOHDANTO

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on pysähtyä lastensuojelun nuorten kanssa tehtävän sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ääreen, kuulemaan aidosti heidän tuottamaansa puhetta sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta. Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimii ammatillinen perhekoti, jossa opinnäytetyön tekijä, tämän raportin kirjoittaja, suoritti kolmen kuukauden työharjoittelunsa.

Vuoden 2013 talven aikana kerättiin teoriapohjaa, jota täydennettiin koko prosessin ajan. Keväällä 2014 toteutettiin aineiston keruu eli opinnäytetyön toiminnallinen osuus harjoittelun yhteydessä. Toimintaympäristönä toiminut perhekoti ja sen ympäristö tarjoaa sekä ammatillista perhehoitoa että avopalveluja, kuten hevos-, maatala- ja luontoavusteista toimintaa. Perhekoti tarjoaa tällä hetkellä paikan seitsemälle 14–18 -vuotiaalle nuorelle tytölle. Nämä perhekodeissa asuvat nuoret toimivat tutkimuksen kohderyhmänä.

Opinnäytetyön tekijän vahva kiinnostus niin eläimiin kuin lastensuojeluun toimi innoittajana koko prosessin ajan. Erityisesti voimakas mielenkiinto eläinten merkitykseen ihmisten elämässä sekä niiden merkittävään rooliin hyvinvoinnin edistäjinä ovat hänen mielessään vahvoja. Tässä työssä on haluttu yhdistää nämä innoittaneet teemat, jolloin hahmottui ajatus eläinavusteisesta toiminnasta, erityisesti hevosen merkityksestä lastensuojelussa ja sen nuorten arjessa sekä hyvinvoinnin että kuntoutuksen tukemisessa. Tutustuttuaan tarkemmin sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan hahmottui tämä selkeämmäksi opinnäytetyöhön innoittavaksi aihealueeksi ja mielenkiintoiseksi tutkimuskohteeksi.

Tutkimus on toteutettu kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta käyttäen. Opinnäytetyön tutkimuksen teoreettinen viitekehys ja sen teoreettiset lähtökohdat perustuvat pitkälti Green Care -periaatteisiin, eläinavusteiseen toimintaan, sosiaalipedagogiikkaan hevostoiminnan viitekehyksessä sekä lastensuojelun nuoriin. Alan ammattilaisten ja nuorten tekemä yhteistyö nuorten kuntoutumisprosessin eteen nähtiin tärkeänä, mutta siitä huolimatta tässä tutkimuksessa haluttiin pääasiassa kiinnittää huomio nuorten näkökulmaan. Prosessin lähtökohtana oli nimenomaan antaa tilaa nuorten äänelle sekä kokemuksille ja tuoda ne aineistossa esiin mahdollisimman aidosti ja rehellisesti.

Opinnäytetyöprosessia ohjasi sosiaalipedagogiikan lisäksi toiminnallisen osallistamisen viitekehys. Alan ammattilaisten kokemuksiin tutustumalla hankittiin esiyymmärrystä aiheeseen sekä erilaista näkökulmaa kerätyn teorian tueksi. Kerättyä aineistoa peilattiin jatkuvasti teoriaan koko prosessin ajan, mikä näkyy teorian ja nuorten ajatusten vuoropuheluna. Punaisena lankana toimi hyvinvoinnin-käsite, joka toistuu läpi koko kirjallisen prosessin, koska sillä on ollut keskeinen tehtävä tämän opinnäytetyön toiminnassa ja tutkimuksessa. Juuri siihen sosiaalipedagoginen hevostoiminta tähtää.

2 GREEN CARE TEOREETTISENA LÄHTÖKOHTANA

Tässä osassa opinnäytetyötä käsitellään toteutetun toiminnan taustalla vaikuttavaa teoriapohjaa sekä itse tutkimukseen liittyvää ja sitä tukevaa aineistoa. Koottu teoriatausta toimii tämän opinnäytetyön taustalla niin toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja toisaalta myös vahvasti aineiston analysoinnissa sekä koko prosessin arvioinnissa. Tulevassa kirjallisessa tuotoksessa keskitytään lähinnä eläinavusteiseen toimintaan sosiaalipedagogisen hevostoiminnan viitekehyksestä käsin. Teoriaosuudessa halutaan myös tuoda esiin Green Care -ajatusmalli, sillä se on vahvasti esillä yhteistyökumppanina toimineen ammatillisen perhekodin toimintaperiaatteissa ja sen arjessa.

Viime aikoina tutkijat ovat yhä enemmän kiinnostuneet luonto- ja eläinavusteisten toimintamallien tutkimisesta, ja näin niiden vaikutuksista ihmisten hyvinvointiin on alkanut kertymään yhä kattavampaa aineistoa. Erityisesti ulkomailla Green Caren erilaisilla toimintamuodoilla on vahva jalansija, mutta myös Suomessa olisi laajaa tarvetta tämänkaltaiselle toiminnalle. Suomessa Green Care on jo nyt herättänyt kasvavaa kiinnostusta ja luonto- ja eläinavusteisuuden perustuvia palveluita on Suomessa jo monin paikoin saatavilla. (Yli-Viikari & Haapasaari 2013, 99–100.)

Green Care -käsitteen käyttö on mahdollistanut myös jo olemassa olevan toiminnan esiin tuomisen eli toiminnan, jota aiemmin on toteutettu niin sanotun hiljaisen tiedon eli toimijoiden kokemusperäisen tiedon pohjalta. Aiemmin luonnon ja eläinten vaikuttavuus on siis ollut joillekin tietoista perustuen heidän omiin kokemuksiinsa, mutta nyt määriteltyjen käsitteiden sekä työvälineiden avulla asian tuominen ammatillisen keskustelun tasolle on mahdollinen. Tämän uuden käsitteen myötä on syntynyt paljon toimintaa, jonka tarkoituksena on vahvistaa ja laajentaa luonto- ja eläinavusteisten menetelmien käyttöä myös Suomessa. (Yli-Viikari & Haapasaari 2013, 99–100.)

2.1 Green Caren merkitys ihmisen hyvinvoinnille

Green Caren mukainen toimintamalli on sosiaalinen innovaatio, joka tarjoaa uusia toimeentulomahdollisuuksia maataloille ja maaseutuyrityksille, minkä lisäksi se vahvistaa sosiaali- ja terveyspalvelujen tarjontaa erityisesti maaseudulla. Sen mukaan ihminen nähdään osana ympärillä olevaa luontoa. Näin myös ihmisen ja luonnon, niin hyvinvoinnin kuin pahoinvoinninkin nähdään riippuvan toinen toisistaan. Sen yhtenä tavoitteena on ennaltaehkäistä ihmisen vieraantumista luonnosta. (Vinbland 2011; Green Care Finland. n.d. c.)

Green Care on kiinteästi luontoon ja maaseutuympäristöön liittyvää toimintaa, jonka tarkoituksena on edistää ihmisten hyvinvointia, niin henkistä, fyysistä kuin sosiaalista, ja näin edistää ihmisen elämänlaatua. Sen kautta sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset voivat löytää uudenlaisia kuntouttavia ympäristöjä sekä uusia yhteistyötapoja. Näin myös kasvatusalan sekä hyvinvointimatkailualan asiantuntijat voivat hyödyntää luontoa ja eläimiä omassa työssään. (Yli-Viikari & Haapasaari 2013, 99.)

Green Care -toiminta tuottaa tavoitteellisia ja suunnitelmallisesti tuotettuja palveluita erityisesti marginaalissa oleville ryhmille, kuten kehitysvammaisille, vanhuksille ja sosiaalisesti syrjäytyneille, edistääkseen heidän hyvinvointiaan ja toimintakykyään. Toteuttajana toimii koulutettu ammattilainen, joka toimii yksilöllisen asiakas- ja kuntoutussuunnitelman mukaisesti. (Hyvix Green Care 2011, 4.)

Vaikutukset hyvinvoinnin lisäämiseen muodostuvat muun muassa luonnon elvyttävyyden, osallisuuden ja kokemuksellisuuden kautta. Toiminnassa hyödynnetään luonnon hyvinvointivaikutuksiin perustuvia menetelmiä niin ammatillisesti, vastuullisesti kuin tavoitteellisesti. Sen tavoitteena on myös parantaa palvelujen laatua ja sitä hyödyntäen voidaan esimerkiksi vastata asiakkaiden tarpeiden erilaistumiseen sekä valinnanvapauden lisääntymiseen. (Green Care Finland n.d. b; Vinbland 2011; Työtehoseura 2014.)

Maaseudun tulevaisuus -lehdessä julkaistiin 17.3.2014 artikkeli, Luontohoivayrittäjä on edelläkävijä. Artikkelin kuvaava erityisesti toimintaa yrittäjien näkökulmasta, mutta se tuo samalla paljon informaatiota myös jokaiselle lukijalle. Siinä kerrotaan, miten erilaisten toimijoiden yhteen kokoaminen voi synnyttää innostuksen virtausta ja luovuutta, ja tätä kautta avata uusia ulottuvuuksia erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluiden toteuttamiseen. Näin siis Green Care- eli luontohoiva-käsite ja sen voima perustuvat sen monialaisuuteen ja laajuuteen. (Yli-Viikari 2014, 16.)

Toiminnassa yhdistyvät näin Vihreä hoiva sekä Vihreä voima ja virkistys. Vihreä hoiva tarkoittaa sitä, että tarjottua palvelua tuotetaan sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön alaisuudessa, jolloin luonto- ja eläinavusteisia menetelmiä voidaan käyttää terapian ja kuntoutuksen tukena. Kun taas Vihreä voima ja virkistys kohdistuvat erityisesti ennaltaehkäiseviin ja terveyttä tukeviin hyvinvointipalveluihin. Green Care on näin ollen yksi vaihtoehtoinen tapa tuottaa hoiva- ja hyvinvointipalveluja uudella tavalla. Toiminta tarjoaa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille luontoa hyödyntäviä elementtejä ja toimintaa voidaan käyttää esimerkiksi erilaisissa hoivailaitoksissa ja tuetun asumisen yksiköissä asiakkaiden elämänlaadun parantamiseen sekä omatoimisuuden tukemiseen luonnon tarjoamia mahdollisuuksia hyödyntäen. (Työtehoseura 2014; Green Care Finland. n.d. c.)

Green Care -käsite toimii yllämainittujen esimerkkien mukaan yllämainittujen monille luonnon hyvinvointivaikutuksiin perustuvilla sosiaali- ja terveysalan palveluilla. Luontolähtöisyyteen perustuva toiminta on osittain jo vakiintunut joissain paikoissa, esimerkiksi ratsastusterapia on jo yleisesti tunnettu luontohoivan toiminto. Silti luontolähtöisyyteen perustuva toiminta tarjoaa edelleen aivan uudenlaisia ratkaisuja sosiaalipalveluiden ja terveydenhuollon tarpeisiin. (Yli-Viikari 2014, 16.)

Yli-Viikari korostaa myös Green Care -toiminnan vaikuttavuuden tiedottamista päättäjille. Toiminnan vaikuttavuutta voidaan tarkkailla tuloksellisuusmittareiden avulla. Mittarina voidaan käyttää esimerkiksi aktiivisen osallistumisen lisääntymistä. Dokumentoinnin välineinä mainitaan esimerkiksi valokuvaaminen ja videointi, joiden avulla voidaan tallentaa ko-

kemus myöhempiä arviointia ja päätöksentekoa varten. Näitä enemmän Yli-Viikari korostaa ihmisen henkilökohtaista kokemusta, joka toimii myös vaikuttavimpana näyttönä. Tähän perustuen päättäjiä tulisi kutsua paikan päälle seuraamaan toiminnan toteutusta, sillä ”asiakkaiden ilon ja innostuksen näkeminen on usein vakuuttavinta ja vahvinta näyttöä luontolähtöisen toiminnan onnistumisesta ja tuloksellisuudesta”. (Yli-Viikari 2014, 16.)

2.2 Eläinavusteinen toiminta

Green Care -menetelmiin lukeutuvan eläinavusteisen toiminnan on todistettu parantavan ihmisten hyvinvointia, antavan virikkeitä ja nostavan elämänlaatua. On tutkittu, että vain jo eläimen pelkkä läsnäolo saattaa saada ihmisessä aikaan positiivisia ja parantavia vaikutuksia. Tutkimuksissa on saatu selville, että eläinten myönteiset vaikutukset ihmisen terveydelle ja hyvinvoinnille perustuvat pääasiassa eläinten rauhoittaviin kykyihin. Lisäksi on havaittu, että eläimillä on luontainen kyky tuottaa ihmisissä elämäniloa ja hyvää mieltä. Ne voivat täyttää ihmisen välittömiä psykologisia tarpeita ja lisäksi niitä seuraamalla ihminen voi oppia paljon esimerkiksi niiden vaistomaisesta käyttäytymisestä. (Green Care Finland. n.d. a; Sinkkonen 2013, 38.)

Eläinavusteisuus tai eläinavusteinen työskentely, Animal-Assisted Interventions, toimii yläkäsitteenä niin eläinavusteiselle toiminnalle kuin eläinavusteiselle terapialle. Eläinavusteinen toiminta, Animal-Assisted Activity, tarjoaa mahdollisuuden lisätä ihmisten hyvinvointia motivoivin, kasvatuksellisin ja mielihyvää tuottavin tavoin. Eläinavusteinen toiminta ei välttämättä ole tavoitteellista tai säännöllistä toimintaa, vaan sen sisältö perustuu usein spontaanisuuteen. Useimmiten eläinavusteinen toiminta on vapaaehtoistoimintaa, jolloin toiminnan toteuttaja voi olla koulutettu ammattilainen tai vapaaehtoinen henkilö, joka ei työskentele sosiaali- ja terveysalalla. Sen sijaan eläinavusteisen terapian, Animal-Assisted Therapy, toteuttaja on aina koulutettu terveys- tai sosiaalialan ammattihenkilö, jolla on toimintaan liittyvä erityinen asiantuntijuus sekä alan tutkinto. (Ikäheimo 2013a, 10–11.)

Eläinavusteinen terapia on toimintaa, jossa eläin on keskeisessä osassa tavoitteellista hoito- tai kuntoutusprosessia. Toiminnan tavoitteena on edistää ihmisen fyysistä, sosiaalista, emotionaalista tai kognitiivista hyvinvointia. Olennainen ero eläinavusteiseen toimintaan verrattuna on se, että asiakkaalla on aina diagnoosi. Eläinavusteisessa terapiassa toiminnan taustalla vaikuttavat näin selkeät tavoitteet, toiminnan suunnittelu edistymisestä sekä ennalta sovitut käyntien pituudet, mitkä ohjaavat vahvasti toimintaa. Tavoitteiden edistymistä seurataan terapiaprosessin tarkalla dokumentoinnilla sekä arvioinnilla. Luonteeltaan toiminta voi olla yksilö- tai ryhmäterapiaa. (Green Care Finland. n.d. a; Ikäheimo 2013a, 10–11.)

Eläinavusteinen toiminta eroaa hieman siis eläinavusteisesta terapiasta. Vetäjänä voi toimia esimerkiksi opettaja, lastentarhanopettaja tai muu tilanteeseen soveltuva henkilö. Eläinavusteinen toiminta, toisin kuin terapia, on siis vapaamuotoisempaa, eikä lähtökohtana ole diagnoosi ja aikataulu-

tetut paranemistavoitteet. (ALAt – Terapia-alkakat ja -laamat n.d; Green Care Finland. n.d. c.)

Eläinavusteinen toimintaterapia on tavoitteellista toimintaa ja nämä tavoitteet laaditaan yksilöllisesti jokaisen asiakkaan tilanteen mukaan. Toiminta mahdollistaa esimerkiksi läheisyyden kokemisen, hoivan antamisen sekä vastaanottamisen, esimerkiksi eläinhuoito-tilanteissa. Eläimen mukanaolo toiminnassa saattaa vaikuttaa asiakkaaseen siten, että hänen on helpompaa päästä vuorovaikutteiseen keskusteluun, ja toisille ihmisille on myös helpompaa näyttää tunteitaan eläimelle kuin toiselle ihmiselle. Eläimiä apuna käyttäen voidaan harjoitella muun muassa tunneilmaisua, vuorovaikutustaitoja, keskittymistä, hieno- ja karkeamotorisia taitoja sekä vartalon hallintaa. (Toimintaterapia Memora n.d.)

Eläimen hyödyntämistä kuntoutumisen tukena puoltavat monet tutkimukset ja oivallukset. Eläimet eivät esimerkiksi murehdi menneitä tai mieti tulevaa, vaan ne elävät hetkessä, tässä ja nyt. Niissä on myös monia samantlaisia piirteitä kuin ihmisissä, sillä ne esimerkiksi kaipaavat kannustusta aivan kuten ihminen. Useimmiten eläimet ovat sosiaalisia, tunteita ilmaisevia ja ne osaavat tehdä yhteistyötä, jolloin myös ihmisen ja eläimen välille pystytään luomaan vuorovaikutuksellinen suhde. (Salmela 2013a, 95.)

2.3 Hevosen merkitys ihmisen hyvinvoinnille

Tässä luvussa kuvataan hevosen roolia ihmisen kehonkielen asiantuntijana ja avataan hieman sen symbolista merkitystä ihmisen peilinä. Perustuen siihen, että ihminen on psykofyysis-sosiaalinen kokonaisuus, lähestytään hevosen merkitystä ihmisen hyvinvoinnille psyykkisestä, fyysisestä ja sosiaalisesta näkökulmasta. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan pohja rakentuu pitkälti hevosen hyvinvointiin, minkä avulla nuorelle pyritään osoittamaan ja häntä autetaan oivaltamaan sekä löytämään niitä elementtejä, joista myös hänen oma hyvinvointinsa rakentuu.

Hevosten, kuten minkä tahansa eläimen, vaikutus ihmisten hyvinvointiin perustuu Green Caren periaatteisiin siitä, mitä eläimen päivärytmi tuo mukanaan. Ihmisen on taattava eläimelleen samat perustarpeet kuin hänelle itselleen, eli ravinto, riittävä lepo ja liikunta. Vaikka toiminnassa siis edistetään ihmisen hyvinvointia eläimen avulla, ei eläimen hyvinvointia tule unohtaa. Toiminnassa on otettava huomioon eläimestä huolehtiminen, kuten eläimen jaksaminen ja sen lajintyypillisen elämän mahdollistaminen. Työ ei saa olla eläimelläkään liian kuormittavaa ja myös eläin kaipaa virikkeitä, vaihtelua ja sisältöä elämäänsä. Vaikka eläinavusteiseen terapiaan ja toimintaan valitaan siihen soveltuvat yksilöt, tulee eläimen ohjaajan osata lukea eläintyöparinsa viestejä. (Green Care Finland n.d. b; Green Care Finland. n.d. a.)

Hevostoiminnassa nousevat keskeisiksi seuraavat käsitteet; fyysiset prosessit, psyykkiset prosessit ja sosiaaliset prosessit. Fyysisiin prosesseihin liitetään useimmiten motoriset taidot ja elämyksellisyys. Harjoituksissa opittu uusi tieto ja taito sekä positiivinen palaute lisäävät itseluottamusta, itsensä hyväksymistä sekä omanarvon tuntua. Sosiaalisiin prosesseihin

taas liittyy vuorovaikutustaitojen harjoittelu sekä harjoittelu ja oppiminen kehollisuudesta, itsetuntemuksesta sekä hallinnan tunteesta. Turvallisuuden ja hyväksynnän tunteet sekä erilaisten tunteiden kokeminen, ymmärtäminen ja ilmaiseminen taas kuuluvat psyykkisiin prosesseihin. Toiminnasta saatu ilo ja hyvä mieli liittyvät elämyksiin, osallisuuteen, omiin vaikutusmahdollisuuksiin sekä molemminpuoliseen hoivaan. (Palo-la 2013, 166.)

Eläinten hyödyntäminen kuntoutustyössä on erityisesti Euroopassa ollut yleistä, erityisesti saksankielisillä alueilla. Eläinavusteisista interventioista kenties tunnetuin on ratsastusterapia. Toiminta on ratsastusterapeutin ja hevosen yhdessä toteuttama kuntoutusmenetelmä, mikä perustuu pitkälti potilaan diagnoosiin. (Hyvix Green Care 2011, 7–8; Green Care Finland. n.d. c.)

Hevosen käyttäminen ammatillisessa terapiatyössä alkoi fysioterapiasta, jossa hevosen kanssa toimimisen positiiviset psyykkiset vaikutukset huomattiin. Vähitellen hevosen käyttö laajeni ensin sosiaalipedagogiaan ja sitten psykiatriaan ja lopulta psykoterapiaan. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta, joka on Suomeen tullut saksankielisestä Euroopasta, on toinen myös Suomessa kuntoutuksessa varsin laajasti käytetty menetelmä. Se on ennalta ehkäisevä ja korjaava sosiaalisen kuntoutuksen toimintamuoto, jossa toiminta ei keskity pelkästään ratsastukseen vaan nimenomaan talliyhteisöön kokonaisuudessaan, jossa kuntouttavaa toimintaa toteutetaan. Ratsastusterapian ja sosiaalipedagogisen hevostoiminnan erona on nimenomaan se, että sosiaalipedagoginen hevostoiminta ei ole terapiaa, vaan se on lähinnä eläinavusteista toimintaa. (Yrjölä 2011, 168; Green Care Finland. n.d. c.; Hyvix Green Care 2011, 7–8.)

”Hevonen on suuri, voimakas ja kunnioitusta herättävä” eläin. Hevosharastus, ja hevoset ylipäänsä, voi tarjota ihmiselle loistavan mahdollisuuden omien pelkojen ja ahdistuksen voittamiseen. Hevosen, suuren eläimen, läheisyys ja sen käyttäytymisen ymmärtäminen, ja sen liikkeiden vähittäinen hallitseminen ohjaa vähitellen emotionaalisen siteen syntymiseen. (Tuomivaara 2011, 361; Sinkkonen 2013, 38–39.)

Useimmiten erityisesti lapsesta, mutta myös kaikista ikäryhmistä, on rohkaisevaa havaita, miten hänen oma toimintansa näkyy selvästi eläimen käytöksessä. Ihminen oppii vähitellen ikään kuin hallitsemaan eläintä sekä myötävaikuttamaan siihen, miten se hallitsee itseään. (Tuomivaara 2011, 361; Sinkkonen 2013, 38–39.) Näin siis hevonen toimii ihmisen peilinä, kun hevonen heijastaa omalla käytöksellään ihmisen käyttäytymistä takaisin ihmiselle itselleen. Luvussa Tutkimustulokset – Nuorten ääni kuuluviin kuullaan myös nuorten puhuvan hevosen roolista ihmisen peilinä, heidän itsensä peilinä.

Hevonen peilaa siis tarkasti ihmisen käyttäytymistä, esimerkiksi kun ihmiset ovat poissa tolaltaan tai epätasapainossa niin hevoset huomaavat sen välittömästi. Myös Pauliina Tuomivaara kuvaa hevosta ihmisen peilinä. Laumaeläimenä hevosella on herkkä kyky aistia ihmisen sellaisetkin mie-

lentilat, joista hän ei itse edes välttämättä sillä hetkellä ole tietoinen. (Bayley 2006, 62.)

Tuomivaara kirjoittaa, että herkkä hevonen heijastelee lapsen käytöstä, minkä avulla terapeutti saa välitöntä palautetta lapsen toiminnasta. Esimerkiksi, jos lapsi harjaa hevosta levottomasti liikehtien sekä hätäisin vedoin harjaten, myös hevonen alkaa liikehtiä samoin. Tällöin alan ammattilainen toimii hevosen eleiden tulkkina ja ohjaa lasta rauhallisempiin otteisiin. Hevonen reagoi tähän muutokseen rentoutumalla ja lapsi näkee oman toimintansa konkreettiset seuraukset välittömästi ja oppii myös havainnoimaan oman toimintansa vaikutuksia ympäristöön. (Tuomivaara 362–363.)

Kati Vapalahti kuvaa tutkimuksessaan tätä kirjoittaen siitä, että hevonen toimii ihmisen reflektiopeilinä. Samoin kuin Tuomivaara, antaa Vapalahti esimerkin ihmisestä, joka käyttäytyy epävarmasti, jolloin tunne siirtyy myös hevoseen. Näissä tilanteissa voidaan konkreettisella tavalla päästä heti käsittelemään vuorovaikutuksessa ilmennyttä ongelmatilannetta. (Vapalahti 2012, 105, 126.)

Hevoset parantavat ihmisen elämänlaatua muun muassa biologisen kellon avulla. Hevosilla on voimakas sisäinen biologinen kello, vuodenaikoja noudattavat muutokset sekä päivärutiinit, jotka tuovat järjestyksen tunnetta ihmisen toisinaan niin hektiseen ja strukturoimattomaan aikatauluun ja arkeen. Hevoset ovat tyytyväisiä, kun ne saavat suorittaa omia tottumuksiinsa eli päivittäiset rutiininsa, johon kuuluvat syöminen, juominen, lepääminen ja muut säännölliset toiminnot, jotka ne suorittavat tiettyinä aikoina. Tämä edistää ruoansulatuksen kunnossa pysymistä sekä hevosen henkistä hyvinvointia. Hevosen voidessa itse hyvin se voi myös vaikuttaa positiivisesti ihmisen hyvinvointiin. Anne Rokan tekemien havaintojen mukaan useimmissa tapauksissa toiminta hevosen kanssa ja tallissa kokonaisuudessaan on esimerkiksi poistanut lähinnä psyykkisistä syistä aiheutuvan kivun ja levottomuuden. (Hill 2011, 67, 10; Rokka 2011, 86.)

Hevoset ovat luonteeltaan innokkaita ja yhteistyöhaluisia. Ne ovat myös anteeksiantavia sekä kärsivällisiä opettajia. Niillä on erityinen vaisto havaita jo ennakolta mielialamme. Lisäksi niillä on taito ja kyky tulkita ja havaita ihmisen antamia jopa hyvin pieniä merkkejä ilman fyysistä kosketusta. Tähän perustuu hevosen erityinen arvo sellaisten ihmisten kuntoutuksessa, jotka ovat kokeneet fyysisiä, emotionaalisia tai henkisiä vaurioita. (Hill 2011, 77.)

2.4 Hevosen käyttäytymisen ymmärtäminen

Ihmisen tulisi pyrkiä ajattelemaan niin kuin hevonen ajattelee, ja jotta hän voisi tehdä hevosen kanssa yhteistyötä paremmin ja paremmin on tärkeää, että hän oppii ymmärtämään sitä (Bayley 2006, 7, 80). Bayleyn ajattelun johdattamana seuraavaksi käsitellään erilaisiin teorialähteisiin tukeutuen, miksi hevosten kanssa toimivien ihmisten on niin tärkeää tutustua hevosten lajityypilliseen elämään sekä niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat tätä kautta sekä hevosen että ihmisen hyvinvointiin. Ihmisen ja hevosen aidon yhteistyösuhteen syntymiselle on ensiarvoisen tärkeää, että ihminen ymmär-

tää hevosen tapaa hahmottaa ja aistia maailmaa. Tämä johtuu siitä, että ihmisen ja hevosen välisessä suhteessa kaikki lähtee ihmisen tietoisesta ajatuksesta ymmärtää hevosta lajina kokonaisvaltaisesti.

Ihmisen ja hevosen väliseen vuorovaikutukseen vaikuttavat viisi perustekijää, jotka ohjaavat hevosen toimintaa. Ensimmäinen niistä on se, että hevonen toimii aina vaistojensa ohjaamana. Toinen perustekijä on, että hevonen on luonnostaan laiduntava juoksija, joka tarvitsee säännöllisyyttä niin ruokinnassa kuin liikunnassa. Kolmanneksi hevosella on herkäät aistit sekä rajallinen näkökenttä. Neljäs asia on se, että hevonen on laumaeläin ja viidenneksi on tiedostettava, että se oppii helposti niin toivotut kuin ei-toivotut asiat, jolloin sen kanssa toimiessa tulee olla johdonmukainen, ettei sitä turhaan hämmennettäisi ihmisen epäloogisilla viesteillä. (Vapalahti 2012, 104.)

Edellisessä kappaleessa mainitut viisi perustekijää ovat sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa huomioitavia tekijöitä erityisesti turvallisuussyistä, mutta myös reflektointipeili -ajattelun näkökulmasta. Kun ihminen haluaa ymmärtää hevosen käyttäytymistä ja sen erilaista olemusta, on hänen hankittava tietoa, havainnoitava hevosen käyttäytymistä sekä kehonkieltä, tehtävä päätelmiä sekä eläydyttävä hevosen erilaiseen mielenmaailmaan. Tämä perustuu siihen, että hevonen viestii koko kehollaan, esimerkiksi sen tunnetiloja ja antaa välittömän palautteen itseensä kohdistuviin ulkoisiin ärsykeisiin. (Vapalahti 2012, 105; Yrjölä 2011, 97.)

Kesyntymisestä huolimatta nykyhevoset muistuttavat edelleen käyttäytymismalleiltaan hyvin paljon vilttejä esi-isiään. Tästä johtuen jokaisen nykyhevosen käyttäytymisessä vaikuttaa sisäänrakennettu malli selviytyä luonnossa. Kaikissa hevosissa ikään kuin uinuu kaikki ne samat käyttäytymismallit kuin villihevosissakin. Näin ollen ihmisen ymmärtäessä hevosten lajityypillistä käyttäytymistä tarjoutuu hänelle mahdollisuus ymmärtää tapaa, kuinka hevonen hahmottaa maailmaa ja miksi se tiettyssä tilanteessa käyttäytyy niin kuin käyttäytyy. (Kaimio 2012, 10–11.)

Onnistunut vuorovaikutus hevosen kanssa perustuu siihen, että ihminen oppii ymmärtämään hevosta ja näkemään sen luontaiset käyttäytymismuodot sellaisina kuin ne ovat. Tällöin myös ristiriitatilanteita ilmenee harvemmin. Mutta jos ihminen tarkastelee hevosen käyttäytymistä ihmisen näkökulmasta tulkiten tilannetta sen perusteella, mitä hän itse kuvittelee tapahtuneen, ei kuvailla tai tarkastella enää tapahtuneita tosiasioita. Ihmisen pitäisi siis pyrkiä ajattelemaan kuin hevonen. Hevosen käyttäytymisen ymmärtäminen ehkäisee vaaratilanteita ja lisää näin turvallisuutta, sillä vaaratilanteet johtuvat useimmiten väärinymmärryksestä. (Hill 2011, 1–2.)

Ihmisen on ymmärrettävä, että ihmiset itse ovat saalistajia ja hevoset ovat saaliseläimiä. Niillä on hyvin kehittynyt pakorefleksi, mutta uhattuina ne myös taistelevat. Saaliseläiminä ne eivät siedä takaa-ajoa tai saarretuksi joutumista. Hevosen kanssa toimivan on hyvä tietää, että hevonen pitää ympärillään niin sanotun pakovyöhykkeen eli henkilökohtaisen tilan tai alueen, johon se päästää vain luotetut ihmiset ja eläimet sekä tutut esineet. Sen sijaan, kun hevonen pelkää jotain ja jos sillä on mahdollisuus paeta, se

ensin pakenee ja pysähtyy miettimään vasta turvallisen välimatkan päässä. Se pyrkii siis ensisijaisesti pois pelottavasta tilanteesta jättäen itsensä ja pelottavan esineen tai tilanteen väliin pakoetäisyyden ja vasta sitten se pysähtyy katsomaan. Hevosen voi opettaa sietämään yllätyksiä jossain määrin, mutta se ei pidä niistä, jolloin se saattaa säikähtää niitä. Hevoset ovat silti luonnostaan uteliaita ja erityisesti juuri hyvin voimakas vietti tutki-vaan käytökseen auttaa niitä oppimaan. (Hill 2011, 6, 11, 63, 74.)

Hevonen on kehittynyt selviämään ja voimaan parhaiten juuri sellaisessa ympäristössä, jossa villihevoslaumat ovat eläneet. Käytännön syistä hevosille ei ole mahdollista tarjota täysin samankaltaisia elinolosuhteita, mutta ihmisen ymmärtäessä hevosten luonnonmukaista lajityypillistä käyttäytymistä voidaan huolehtia niiden hyvinvoinnista. Pohdittaessa hevosten päivärytmiä ja elinoloja on siis aina olennaista huomioida hevosten lajityypillinen käyttäytyminen. (Kaimio 2012, 11.)

Hevoset ovat luonnostaan laumaeläimiä, jotka toimivat laumassa synnynäisten vaistojensa ja käyttäytymismalliensa ohjaamina. Laumasta ne saavat myös suojaa ja seuraa. Laumassa ne kokevat olonsa turvallisiksi ja koetun turvallisuuden lisäksi se myös tuo todellista turvaa petojen varalta. Kesyhevonen tarvitsee suojakseen myös turvallisen asuintilan, tallin, jossa se ei koe uhkaa. Siitä huolimatta hevoset oleilevat useimmiten mieluummin ulkona kuin sisällä tallissa. Niiden ollessa jatkuvasti suljetussa tilassa, jossa ne eivät pysty liikkumaan tai tarvittaessa pakenemaan vaaraa, ne eivät ole tyytyväisiä. Hevoset ovat näin tyytyväisimpiä silloin, kun ne saavat kuluttaa päivänsä vaistojensa ja tarpeidensa ohjaamina. (Hill 2011, 6, 10, 72.)

Hevosten hyvinvointiin liittyen ihmisen on ymmärrettävä jotain myös niiden ruokinnasta. Elintavoiltaan hevonen on siis liikkuva laiduntaja, minkä vuoksi myös niiden ruoansulatusjärjestelmä on mukautunut pieniin ja tiheisiin syöntikertoihin. Hevosen ruokinta riippuu hevosen työmäärästä, iästä sekä monista muista tekijöistä, mutta monien suositusten mukaan heinän antoa suositellaan yleisesti ainakin kolmesti päivässä. (Hill 2011, 6–7, 66–67.)

2.4.1 Hevosen aistit

Hevosen käyttäytymisen ymmärtäminen ja hyvän vuorovaikutussuhteen luomisen pohja perustuu pitkälti myös hevosen aistien merkityksen ymmärtämiseen. Seuraavaksi esitellään muutamia aisteja, jotka ovat erityisen tärkeitä ihmisen ja hevosen välisessä suhteessa. Tässä luvussa nostetaan esiin näkö-, kuulo-, tunto- ja tasapainoaistit.

Hevoselle aisteista tärkein on näkö. Hevonen on saaliseläin, jonka hengissä pysymisen edellytys on ympäristön tehokas ja jatkuva tarkkailu. Niillä on suuret silmät, joilla ne näkevät hyvin erityisesti sivuilleen. Ne ovat erittäin herkkiä havaitsemaan pienetkin liikeyhdöt ympäristössä ja niiden näkökyky on hyvä sekä päivänvalossa että pimeässä. (Kaimio 2012, 12; Hill 2011, 18–19, 21.)

Hevosilla on siis erinomainen näkö, ja ne myös näkevät kauemmas kuin ihminen. Hevosten silmät ovat sijoittuneet ja muotoutuneet siten, että ne näkevät ympärilleen parhaiten laiduntaessaan, niiden pään ollessa alhaalla. Tämä johtuu siitä, että toisin kuin ihmisellä, hevosen silmät ovat pään sivuilla, mikä tarjoaa niille laajemman näkökentän. (Kaimio 2012, 12; Hill 2011, 18–19, 21.)

Laajasta näkökentästään huolimatta hevosen pään ollessa koholla, sillä on muutama merkittävä sokea piste, jotka ihmisen on hyvä tiedostaa. Hevosen sokeat pisteet ovat suoraan takana hännän alueella, suoraan pään ja turvan alla, selässä lähellä säkää sekä suoraan otsan edessä. Tästä syystä suoraan eteensä muutaman metrin päähän hevonen näkee vain laskemalla tai kohottamalla päätään. Halutessaan tarkentaa tiettyyn kohteeseen se näin ollen siis nostaa tai laskee päätään. (Hill 2011, 21; Kaimio 2012, 12.)

Hevosilla on kaikista kotieläimistä liikkuvimmat suuret korvat, jotka ovat torvimaiset ja voivat kääntyä lähes 180 astetta edestä taakse niiden suunnatessa äänilähteeseen ja kerätessä ääniä. Vaikkei hevosten kuulo ole niille yhtä tärkeä kuin näkö, on hevosilla hyvä kuulo. Kuullakseen paremmin ne kääntelevät korviaan kohti äänenlähdetä, jolloin niiden ei tarvitse laajan näkökenttensä ansiosta kääntyä ääntä kohti nähdäkseen äänenaiheuttajaa, paitsi säikähtäessään. (Hill 2011, 26; Kaimio 2012, 12–13.)

Hevoset kuulevat siis huomattavasti paremmin ja kauemmas kuin ihminen, tuulesta riippuen jopa kilometrien päähän. Ne ovat myös ihmistä herkempiä koville äänille. Niiden tarkan ja herkän kuulon vuoksi ei ole ihme, että ne ovat luonnostaan epäluuloisia ja säikähtävät yllättäviä ääniä helposti. Toisaalta ne ovat myös tarkkoja yhdistämään tietyt äänet tiettyihin toimiin, kuten ruoka-aikaan, jolloin ne odottavat syötävää kuullessaan ruokkimista edeltäviä ääniä. (Hill 2011, 26–27, 29.)

Hyvän näkö- ja kuuloaistin lisäksi hevosella on erittäin herkkä tuntoaisti. Huolimatta siitä, että hevoset ovat kookkaita eläimiä, ne ovat siis erityisen herkkätuntoisia. Useimmat hevoset haluavat, että niitä hierotaan, mutta ne eivät pidä kutittamisesta tai taputtelusta. Hevoset nauttivat esimerkiksi otsan, kaulan, säkäalueen, selän, lautasten sekä rinnan hieromisesta, mutta turpa, korvat, kylki, vatsa, satulavyön alue sekä jalat ovat näitä herkempiä alueita. Ihmisen onkin opittava kunnioittamaan hevosen herkkyyttä hyvän suhteen luomiseksi. Herkkyytensä vuoksi se aistii ympäristöään erityisesti pään ja turvan alueella sijaitsevien pitkien tuntokarvojen avulla. Vaikka hevonen on hyvin herkkä, pyrkii se saaliseläimenä kuitenkin peittämään kivun sekä sairautensa oireet niin pitkään kuin se suinkin on mahdollista. (Hill 2011, 37; Kaimio 2012, 12–13.)

Myös tasapainoasti on hevosille tärkeä. Reseptoreja, jotka aistivat asentoa ja liikettä, on esimerkiksi hevosen nivelissä, lihaksissa, jänteissä ja ihossa. Edellä mainittujen lisäksi hevosten näköaistilla on myös tasapainon säätelyssä tärkeä tehtävä. Tasapainoin korjausliikkeiden eli niin sanottujen vastarefleksien ansiosta hevoset kykenevät esimerkiksi pysymään pystyssä kivikossa, eivätkä ne esimerkiksi kaadu kyljelleen aina, kun ihminen työntää niitä kyljestä. Aivot säätelävät näin opitusti tasapainon korjausliikkeen

voimakkuutta, joka on hevosen tahdosta riippumaton. Myös ihmisellä on vastaavanlaisia kehon tekemiä refleksinomaisia korjausliikkeitä, jotka ihminen huomaa vasta, kun korjausliike on jo tapahtunut. (Kaimio 2012, 15.)

2.4.2 Ihmisen ja hevosen välinen vuorovaikutus

Hevosen ja ihmisen kohdatessa he ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa eli he keskustelevat. Keskusteleminen voi joko sujua hyvin tai huonosti, aivan samoin kuin tapahtuu ihmisten kesken. (Hill 2011, 105.) Keskustelun sujuvuus riippuu paljolti siitä, kuinka paljon ihminen ymmärtää hevosta ja tiedostaa omia eleitään.

Ihmisten keskinäinen vuorovaikutuksen määrittely on hyvin sovellettavissa ihmisen ja hevosen välistä vuorovaikutusta koskevaksi. Vuorovaikutus on sosiaalipsykologiassa kuvattu vähintään kahden ihmisen molemminpuoliseksi riippuvuudeksi. Se koostuu niin tunteista, ajattelusta, tahdosta sekä toiminnasta. Homansin mukaan vuorovaikutus on antamista ja saamista. Tätä kutsutaan myös sosiaalisen vaihdoin teoriaksi. (Rouvinen-Kempinen 1998, 2.)

Vuorovaikutustaitojen oppimisessa keskeisenä käsitteenä on dialogi. ”Dialogisuus merkitsee hetkessä läsnä olevaa ja kohtaavaa asennetta, vuorovaikutuksen kautta syntyvää yhteistä ymmärrystä.” Aito dialogi sisältää käsityksen siitä, että on avauduttava toisten näkemyksille. Se on lähtöisin vähintään kahdesta, mutta myös useammasta ihmisestä, jotka asettuvat vuorovaikutukseen toistensa kanssa. Myös ihmisen ja eläimen kohtaamisessa on kyse dialogisuudesta. Eläimen mukana olo arjen askareissa opettaa asiakkaalle sosiaalisen vuorovaikutuksen perusteita sekä elämänhallinnan taitoja. Eläimen avulla asiakkaan kanssa käydään yhdessä läpi eläimen hyvinvoinnin ja hoidon perusasioita sekä opetellaan ottamaan näistä vastuuta. (Salmela 2013b, 38.)

Ihmisen oppiessa vastaamaan hevosen eleisiin hevosen tavoin, hänelle kehittyy kommunikaatiokieli, jota voi käyttää tarpeen mukaan esimerkiksi hevosen kannustamiseen tai hillitsemiseen. Hevoset eivät pidä epä johdonmukaisuudesta ja ne ovat tyytyväisiä silloin, kun ne tietävät, mitä niiltä odotetaan ja kun ihminen reagoi samaan käytökseen aina samalla tavalla. Ne kokevat turhautumista ja hämmennystä, mikäli ihminen kohtelee niitä samasta käytöksestä tänään näin ja huomenna toisin. (Hill 2011, 16, 11.)

Taitoon päästä onnistuneeseen vuorovaikutukseen hevosen kanssa pitää sisällään sellaiset hyveet, kuten rohkeus, johdonmukaisuus, lempeys sekä eläytymis- ja pettymyksensietokyky ilman toiseen, eli tässä tapauksessa hevoseen, kohdistuvaa aggressiota, sekä kaikki nämä yhdistettynä jatkuvaan harjoitteluun sekä pitkään käytännön kokemukseen. (Yrjölä 2011, 97.) Näitä käytännön elämässä tarvittavia taitoja ja niihin liittyviä puutteita on mahdollista kehittää juuri hevosten kanssa toimimalla.

Monet ihmiset pyrkivät asioiden fyysiseen hallitsemiseen. Hevosen kanssa aidossa yhteistyössä ja vastavuoroisessa työskentelyssä tämä ei kuitenkaan

toimi. Ihmisen tulee kehittää henkisiä kykyjään tullakseen paremmaksi johtajaksi, sillä hevonen seuraa luonnostaan hyvää johtajaa. Ja koska hevonen peilaa ihmisen käyttäytymistä, voidaan hevosen käyttäytymistä ja toimintoja havainnoimalla nähdä, miten ihminen sitä käsittelee. Hevonen ei kunnioita passiivista johtajaa eikä liiemmin aggressiivista johtajaa, joka haluaa voittaa hinnalla millä hyvänsä. Hevonen kunnioittaa ja luottaa varmaotteiseen, oikeudenmukaiseen, rauhoittavaan ja johdonmukaiseen ihmiseen. Myös Bayley korostaa, että avain onnistumiseen hevosten kanssa perustuu juuri luotettavaan johtajaan, joka ei koskaan tuota hevosille pettymistä ja joka aina huolehtii niistä. (Hill 2011, 11–12; Bayley 2002, 12.)

Jos ihminen saa itsensä ja hevosen välille luotua luottamuksen ja kunnioituksen, hevonen seuraa häntä mielellään. Hevonen luottaa varmimmin johtajaan, joka kävelee varmoin askelin ja pehmein liikkein ja jonka sydämenlyönnit, hengitys ja feromonit ilmaisevat itseluottamusta. Yhteys hevosen kanssa ja hyvä hevossuhde syntyvät kunnioituksesta, arvostamisesta, avoimuudesta sekä harjoituksista, jotka kehittävät ihmisen vaistoa, tuntea, ymmärrystä ja ajoitusta. Tunnun harjoittelu on tärkeää, koska se on yhdistelmä herkkyyttä, intuitiota ja havainnointia, ja niiden avulla ihminen oppii ymmärtämään, mitä kulloinkin pitää tehdä, jotta haluttu toiminto onnistuisi. (Hill 2011, 15, 65, 123.)

Hevoset viestivät näin siis ensisijaisesti kehonkielellä ja kosketuksella. Samalla tavalla ne myös tulkitsevat ihmisten toimintaa, tarkkailemalla ihmisen kehonkieltä, asentoa, ryhtiä ja liikkeitä. Kehonkielellä siis tarkoitetaan sitä, mitä eläimen tai ihmisen kehon kieli eli sijoittuminen, asento ja liikkuminen ilmaisevat. Ihmisen ja hevosen välinen vuorovaikutus on näin pääasiassa sanatonta, nonverbaalista, viestintää, joka käsittää monenlaisia kehollisia ilmaisuja. Aito kohtaaminen hevosen kanssa vaatii nimenomaan aktiivista läsnäoloa ja herkkyyttä tulkita sen reaktioita. Nämä asiat ja niiden ymmärtäminen ovat perusta opettamaan vuorovaikutuksessa tarvittavaa läsnäoloa sekä toisen, niin toisen ihmisen kuin hevosen, ymmärtämistä. (Hill 2011, 105, 108; Palola 2013, 162.)

Samoin ihmisten keskinäisessä vuorovaikutuksessa sanattomalla viestinnällä on huomattavasti suurempi painoarvo kuin sanallisella. Erään tutkimuksen mukaan ihmisten viestinnästä vain 7 prosenttia on sanallista viestintää ja jopa 93 prosenttia taas sanatonta viestintää. Sanattomasta viestinnästä 38 prosenttia on ääneen ilmaistua sanatonta viestintää ja 55 prosenttia koostuu eleistä, ilmeistä ja asennoista. (Rouvinen-Kemppinen 1998, 3.)

Siitä syystä, että hevoset viestivät koko kehollaan on tärkeää kiinnittää huomiota sen asentoon, päähän, kaulaan, hampaisiin, huuliin, sieraimiin, takaosan asentoon, silmiin, jalkoihin ja häntään eli hevoseen kokonaisvaltaisesti. Aluksi on helpointa aloittaa tarkastelemalla hevosen korvia yhdessä hevosen yleisasennon sekä pään ja kaulan asennon kanssa. Jo näiden tarkkailusta saa paljon tärkeää informaatiota hevosen luonteesta ja asennoitumisesta. Vähitellen kun ihminen kehittyy hevosen tarkkailijana ja eleiden tulkitsijana oppien tunnistamaan hevosen suuret ja selkeät merkit on hänen mahdollista oppia näkemään niitä edeltäviä hienovaraisempia viestejä. (Hill 2011, 74, 108–120.)

Ihmisen kehonkieli koostuu näin esimerkiksi hänen sijainnistaan suhteessa hevoseen, ihmisen kokonaisuasennosta sekä liikkeistä. Ihmisen asennot ja liikkeet ilmaisevat mielentilojen ohella, esimerkiksi itsevarmuutta ja voimaa, epävarmuutta tai hyökkäävyyttä. Näin ihmisen vartalon asento ja liikkeet viestivät hevoselle, miten sen tulisi käyttäytyä, tulisiko sen olla peloissaan, tarkkaavainen vai rentoutunut. (Hill 2011, 123.)

Bayley kirjoittaa samasta aiheesta, mutta hevosten näkökulmasta. Hänen esimerkissään hevonen käyttää kehon olemusta, ryhtiä, sijoittumista, suuntaa sekä vauhtia vaikuttaakseen muihin hevosiin sekä ihmisiin. Hevonen voi vaikuttaa ihmiseen esimerkiksi ohjaamalla tätä kehon kielellään, esimerkiksi niin että ihminen huomaa yllättäen olevansa liimattuna karsinan seinään. Dominoiva yksilö voi esimerkiksi omalla kehon kielellään ja katseellaan estää esimerkiksi toista hevosta juomasta tai syömästä, mutta samalla tavalla se voi hallita myös ihmistä. (Bayley 2006, 19.)

Ihmisen ja hevosen työskennellessä maasta käsin, apujen anto toteutuu kolmella eri tavalla, eli kehonkielellä, ääniavulla sekä jonkin välineen avulla. Välineiden käyttäminen viestien välittäjänä on tuttu tapa monille ratsastajille, mutta koskaan ei saisi unohtaa omaa kehoa merkinantovälineenä. Erityisesti maasta käsin työskentelyssä tärkeimpinä kommunikointikeinoina toimivat kehon elekieli ja ääniavut, jolloin hevosen kanssa keskustellaan niiden avulla. (Schmelzer 2005, 6–7.)

Hevosen kanssa työskentelyssä ihmisen antamia luonnollisia apuja ovat hänen vartalonsa, kätensä, ajatuksensa sekä äänensä. Kun taas ratsastettaessa viestitetään vartalon painon ja tasapinon avulla, jolloin keskeisessä asemassa ovat vartalo, jalat, lantio ja selkä. Maasta työskenneltäessä esimerkiksi ihmisen vartalon asema ja toiminta, joko rohkaisevat hevosta liikkumaan eteen, pysähtymään, kääntymään tai seisoman paikallaan. Yhtäläistä on se, että sekä ratsastaessa että maasta käsin työskennellessä ihmisen kädet ja käsivarret ohjaavat hevosta. (Hill 2011, 123–124.)

Keinotekoiset avut, kuten raippa, juoksutuspiiska ja -liinat sekä naruriimut vahvistavat useimmiten juuri ihmisten käsien vaikutusta joko pidentämällä tai voimistamalla käsiä ja käsivartta. Ne eivät kuitenkaan koskaan saisi olla keskiössä tai missään nimessä korvata luonnollisten apujen tuntemusta ja oikeaa käyttöä. Riimunnaru ja esimerkiksi raippa toimivat vain lisä-apuina tarvittaessa. (Hill 2011, 123–124; Schmelzer 2005, 6.)

On kiinnitettävä huomiota siihen, että avut ovat selkeitä eivätkä ne ole toisiinsa nähden ristiriitaisia. Kun ihminen välittää avut ystävällisesti, motivoivasti, mutta ytimekkään komentomaisesti, hevonen ymmärtää, mitä siltä halutaan. Apuja ei myöskään saa käyttää tarpeettomasti, mikä tarkoittaa sitä, että hevosen toimiessa annetun avun mukaisesti ei tule antaa muita apuja. Uusia apuja annetaan vasta silloin, kun hevosen toimintaa halutaan korjata tai siirtyä seuraavaan tehtävään. (Schmelzer 2005, 6–7.)

Vaikka hevosen ja nuoren välinen kommunikointi on sanatonta, ei se tarkoita sitä, ettei sanoilla olisi painoarvoa hevosten kanssa tehtävässä kun-

toutusprosessissa. Ratsastusterapiassa toiminta muodostuu vastavuoroisesta suhteesta terapiakolmiossa, lapsi-hevonen-terapeutti. Tässä kolmiossa opetellaan toisen kuuntelemista, ymmärtämistä ja oman viestin perille saamista. Ohjaajan tehtävänä on olla vuorovaikutuksessa nuoren kanssa puheen välityksellä, jolloin nuoren oppiminen on mahdollista, ajattelun ja sosiaalisten taitojen kehittyessä. Puheen avulla ohjaaja vaikuttaa nuoreen ja hänen toimintaansa. Ohjaaja toimii ikään kuin tulkkina hevosen ja nuoren välisessä vuorovaikutuksessa ja näin opettaa nuorta ymmärtämään hevosta. (Palola 2013, 162.)

Siitä huolimatta, että hevoset ilmaisevat itseään lähinnä kehollaan, ilmaisevat ne itseään myös äänillä. Vaikkeivät ne käytä sanoja, ne reagoivat myös ihmisen ääneen, esimerkiksi erilaisiin äänimerkkeihin, kuten maiskutukseen sekä erilaisiin äänikäskyihin kuten sanaan ravia. Ne kykenevät oppimaan suuren määrän äänikäskyjä, minkä lisäksi ne oppivat tunnistamaan yhteyden fyysisen avun ja ääniavun välillä. Tärkeää on, että ihmisen käyttäessä ääniapuja, ne olisivat aina samanlaisia, jolloin välttyttäisiin sekaannuksilta. (Hill 2011, 122, 124–125.)

Myös äänenkorkeudella sekä äänensävyllä on merkitystä. Äänenkorkeuden vaihteluun liittyy kiinteästi intonaatio-käsite, joka kuvaa sitä, kuinka ääni nousee tai laskee. Nouseva intonaatio esimerkiksi yhdistettynä sanaan laukkaa, saa hevosen yleensä liikkumaan nopeammin, kun taas laskeva saa sen rauhoittumaan tai hidastamaan, kuten sanassa see-is. Sopivan äänen voimakkuuden valitseminen on myös hevosen kuulon vuoksi keskeistä, ja esimerkiksi huutaminen on tarpeetonta, sillä hevoset kuulevat jopa kuiskauksen. Muutoinkin rauhalliset eleet sekä äänensävy tyynnyttävät hevosta. (Hill 2011, 30, 126.)

Ihmisen ajatuksilla on myös merkittävä rooli hevosen kanssa toimiessa. Ajatusten avulla ihminen kykenee ”synnyttämään ilmapiirin, valitsemaan toimintajärjestyksen, arvioimaan asioiden sujumista, vahvistamaan käyttäytymistä ja muuntamaan tai täysin muuttamaan” tapaansa toimia. Tarkkailukyvyyn sekä päättelykyvyyn avulla ihmisen on mahdollista saavuttaa haluttuja päämääriä hevosta kunnioittavalla tavalla. Kaikki tämä perustuu siihen, että hevosilla on kyky ja herkkyys tunnistaa, tarkoittaako ihminen todella sitä, mitä hän hevosta pyytää tekemään. Esimerkiksi nuoren epäroidessä hevonen lukee välittömästi viitteet nuoren kehosta, eikä toimi-kaan siten, miten nuori yritti pyytää. Itsensä tuntemisen lisääntyminen, kuten kehon ja mielen yhteistoiminnan sujuminen, tuo varmuutta ja turvallisuutta hevosen kanssa toimimiseen juuri sen vuoksi, että hevonen tunnistaa niin herkästi ihmisen aitouden. Myös ihmisille toisten tunteiden havaitsemisen harjoittelu ja sen oppiminen on edellytys empatialle sekä ylipäättään kaikelle sujuvalle sosiaaliselle vuorovaikutukselle. (Hill 2011, 124; Palola 2013, 163; Nikanne 2011, 194.)

2.5 Toimintaympäristönä lastensuojelu ja ammatillinen perhekoti

Seuraavaksi kuvataan lastensuojelua sekä yhtä lastensuojeluyksikköä, ammatillista perhekotia, yhtenä lastensuojelun toimintaympäristönä. Luvuissa käsitellään aihetta aluksi yleisemmältä tasolta, kuten esittelemällä

lastensuojelun tilastoja, lastensuojelua ohjaavaa lainsäädäntöä sekä ammatillista perhekotia sen osana. Samalla esitellään opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimineen ammatillisen perhekodin kaltaisen toimintaympäristön toimintaa.

2.5.1 Lastensuojelu tilastojen valossa

Tämän opinnäytetyön aihetta pohdittaessa vuonna 2012 Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sivuilla selvitettiin, että yhteensä kodin ulkopuolelle oli vuoden 2011 aikana sijoitettuna 17 409 lasta ja nuorta, mikä on hieman yli prosentin verran enemmän kuin edellisenä vuotena. Lähes puolet huostassa olleista lapsista oli vuonna 2011 sijoitettuna perheisiin. Heistä 9 prosenttia oli sijoitettu sukulais- tai läheisperheisiin. Tilaston mukaan poikien sijoittaminen kodin ulkopuolelle oli yleisempää kuin tyttöjen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012.)

Lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli vuonna 2011 yhteensä noin 81 500 lasta ja nuorta, mikä on runsaat 3 prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna 2010. Tilastoista selviää myös, että kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä on kasvanut voimakkaasti, vaikkakin kasvu on hidastunut vuodesta 2005 lähtien. Vuoden 2012 tilastotietojen mukaan sijoitettiin kiireellisesti 3 944 lasta, mikä tarkoittaa 1,5 prosentin kasvua vuodesta 2011. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

Pääkaupunkiseudun ja Helsingin lastensuojelun avohuollossa tehdyn selvityksen mukaan, koskien 12–17-vuotiaita avohuollossa olevia nuoria, lastensuojelun määrällinen tarve on vuodesta 2000 ollut vakiintunut tai kasvava. Kanta-Hämeessä tehtyjen tutkimusten mukaan uusia lastensuojeluasiakkuuksia kartoitettaessa havaittiin, että puuttumisen ja tuen tarve oli erityisesti murrosikäisten nuorten asiakkuuksissa lisääntynyt. Usein lastensuojelun asiakkuus on alkanut juuri murrosiässä, ja 37 prosenttia uusista asiakkaista oli 12 vuotta täyttäneitä. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 201, 208.)

Tilastojen mukaan avohuollon lastensuojeluasiakkuudet olivat useimmissa tapauksissa aiempia lyhyempiä ja johtivat nopeammin huostaanottoihin. Pääkaupunkiseudulla tehdyn selvityksen mukaan kasvavan avohuollon tarpeen taustalla oli useimmiten moniongelmaisuus ja kodin kasvatusvaikeudet, jotka liittyivät muun muassa oireisuuteen, tunne-elämän häiriöihin, mielenterveysongelmiin, kouluvaikeuksiin sekä päihteiden käyttöön. Erittäin juuri suurkaupunkien kouluikäisten lasten ja nuorten määrä on lisääntynyt lastensuojelun asiakkuuksissa. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 201, 208.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos kertoo huostassa olevien lasten määrän kasvun pysähtyneen vuoden 2012 koottujen tilastojen mukaan. Tilaston mukaan huostassa olleiden lasten määrä pysyi lähes samalla tasolla kuin edellisenä vuonna, mikä tarkoittaa 10 675 lasta. Yhtä lasta kohden tehtiin vuoden 2012 aikana 1,6 lastensuojeluilmoitusta ja kaiken kaikkiaan ne koskivat 64 391 lasta. Tilastosta selviää, että avohuollon asiakkaina oli noin 87 200 lasta ja nuorta, mikä on 7 prosenttia enemmän kuin vuonna

2011. Lastensuojelun avohuollon asiakkaista 7 000 oli jälkihuollossa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2013.)

Kodin ulkopuolelle oli vuonna 2012 sijoitettuna yhteensä 17 830 lasta ja nuorta. Vuodesta 2011 sijoitettuna olleiden lasten ja nuorten määrä kasvoi näin ollen 1,6 prosenttia. Kuten edeltävänä vuonna poikia oli sijoitettuna kodin ulkopuolelle enemmän kuin tyttöjä. Lisäksi tilastoraportissa mainitaan lähes samanlaisia tilastoja kuin edelliseltä vuodelta eli vuoden 2012 lopussa puolet huostaan otetuista lapsista oli sijoitettuna sijaisperheisiin ja näistä 11 prosenttia oli sijoitettu sukulais- tai läheisperheisiin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2013.)

Tilastoihin pohjaten 2000-luvun vaihteesta nuorten määrä lastensuojelun asiakkaina on tasaisesti kasvanut. Kasvu on haastanut lastensuojelun lisäksi muun muassa kouluja, päihdetyötä, nuorisotyötä sekä psykiatrian avohuoltoa. ”Asiakkuuden ja puuttumisen kynnyksen mataloitumisen, entistä varhaisemman kouluvaikeuksiin puuttumisen, diagnostiikan kehittymisen, lisääntyvän psykologis-medikaalisten kriteerien käyttöönoton sekä lastensuojelupalvelujen” niin sanotun normaalistumisen myötä nuorten osuus lastensuojelun asiakasmäärissä saattaa lähivuosina lisääntyä. Haasteina nähdään palveluiden pirstaleisuus ja ruuhkautuneisuus sekä palveluiden jakautuminen alueellisesti epätasaisesti. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 208.)

2.5.2 Lastensuojelua ohjaava laki

Lastensuojelu on organisoitu osana sosiaalihuoltoa. Sosiaalihuollon erilaisten toimintojen tausta perustuu lakiin ja niiden tarkoituksena on edistää ja ylläpitää yksityisen henkilön, perheen sekä yhteisön sosiaalista turvallisuutta ja toimintakykyä. Perustuslakiin vedoten yhteiskunnalla on velvollisuus huolehtia kaikista jäsenistään, jolloin myös sosiaalityön tehtäviin kuuluu toteuttaa annettujen lakien ja asetusten mukaisesti tätä velvoitetta. (Aer 2012, 34; Strömberg-Jakka & Karttunen 2012, 254.)

Yhtä lailla kuntia velvoittaa lainsäädäntö, jonka mukaan kunnan velvollisuutena on järjestää asukkailleen sosiaalihuollon palveluita. Kuntien ja kuntayhtymien välillä palvelurakenne voi siitä huolimatta vaihdella huomattavasti, sillä lainsäädäntö antaa kunnille suhteellisen vapaat kädet sosiaalihuollon järjestämiseen. (Aer 2012, 34; Strömberg-Jakka & Karttunen 2012, 254.)

Lastensuojelullista työtä ohjaa lastensuojelulainsäädäntö, lastensuojelulaki. Lastensuojelulain tarkoituksena on lasten ja nuorten kasvuolosuhteiden kehittäminen, huoltajien tukeminen heidän kasvatustehtävässään sekä lapsen huollon turvaaminen kaikissa olosuhteissa. Tärkeitä tavoitteita ovat lapsen edun vaaliminen kuten lapselle turvattu hyvä hoito ja kasvatusta sekä hänen ikäänsä ja kehitystasoonsa kuuluva riittävä valvonta ja huolenpito. Kaikissa tilanteissa lapselle on pyrittävä saamaan turvallinen ja virikkeellinen kasvuympäristö, jossa hän saa osakseen ymmärrystä, turvaa ja hellyyttä. (Puonti, Saarnio & Hujala 2004, 202; Strömberg-Jakka & Karttunen 2012, 255–256.)

Vuoden 2008 alussa lastensuojelulaki uudistui. Uudistuksen tarkoituksena on turvata aiempaa paremmin lasten, nuorten ja perheiden tukitoimet sekä palvelut, esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen kynnyksen madaltamisella. Ylipäänsä siinä korostetaan ehkäisevän lastensuojelutyön merkitystä kaikissa lapsille ja perheille tarjotuissa peruspalveluissa. Sen tavoitteena on myös aiempaa paremmin turvata asiakkaiden oikeusturva, esimerkiksi säättämällä määräaikoja lastensuojeluilmoituksen vastaanottamisvaiheessa sekä lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisessä. Uudistuksen tarkoituksena on myös varmistaa lasten, nuorten ja perheiden oikeus osallisuuteen heidän omassa asiassaan. On pohdittu, että erityisesti toiminnallisuuden ja terapian yhdistämisessä voisi tulevaisuudessa olla osuva ratkaisu nuorten osallisuuden vahvistamiseksi. (Strömberg-Jakka & Karttunen 2012, 237; Aaltonen & Heikkinen 2013, 208.)

Muun muassa edellä mainittuja elementtejä lastensuojelun ammattilaiset pyrkivät eettisestä näkökulmasta noudattamaan jo edellisen lain aikana, mutta haasteena ovat lastensuojelun työn reunaehdot, liittyen esimerkiksi organisaatioihin ja resursseihin. Esimerkiksi vuonna 2008 lastensuojelun asiakkaita oli jokaista sosiaalityöntekijää kohti noin 59, ja seuraavana vuonna 2009 heitä oli jo 61 siitä huolimatta, että sosiaalityöntekijöiden määrä oli hieman kasvanut. Kyseiset luvut ovat korkeita ja hyvin ristiriidassa esimerkiksi Talentian vuoden 2010 suosituksiin, joiden mukaan sosiaalityöntekijällä, joka vastaa lapsen asioista, tulisi olla enintään 40 lapsiasiakasta tai vastaavasti 30 perhettä. Haasteita asettaa myös se, että samanaikaisesti on alettu puhua myös kustannustehokkuudesta, tulostavoitteista sekä työn vaikuttavuudesta. Lastensuojelun tilastot, kasvavat asiakasmäärät sekä työntekijöiden kohtaamat paineet luovat haastavan yhtälön, jossa työntekijät joutuvat jatkuvasti ”kamppailemaan mahdollisen ja mahdottoman välimaastossa”. (Strömberg-Jakka & Karttunen 2012, 237–238.)

2.5.3 Ammatillinen perhekoti yhtenä lastensuojelun yksikkönä

Luvussa määritellään ammatillinen perhekoti sekä käsitellään, mitä perhehoito tarkoittaa. Perhekoti toimii ikään kuin yläkäsitteenä, jolloin se voidaan toimeksiantosuhteen perusteella jakaa sijaiskoteihin, yksityisiin ammatillisiin perhekoteihin ja lastensuojelulaitosten yhteydessä toimiviin perhekoteihin. (Puonti ym. 2004, 202; Huuskonen 2013.)

Perhehoito on yksi lastensuojelun sijaishuollon järjestämisen hoitomuodoista, ja se voi olla joko lyhyt- tai pitkäaikaista. Lastensuojelulaissa ei ole tarkemmin säädetty perhehoidosta, mutta siihen sovelletaan eräitä sosiaalihuoltolain säännöksiä ja perhehoitajalakia. Perhehoidosta säädetään lastensuojelulain pykälässä 56 §. (Puonti ym. 2004, 202; Aer 2012, 99, 106.)

Perhehoidon tarkoituksena on mahdollistaa perheenjäsenyys, pysyvät ihmissuhteet sekä elinympäristö, jossa on mahdollista osallistua arjen toimiin ja askareisiin. Se on yksi vaihtoehto monenlaisten laitosten rinnalla. Sillä tarkoitetaan esimerkiksi lapsen tai nuoren hoidon, kasvatuksen tai

muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä yksityiskodissa hänen oman kotinsa ulkopuolella. (Ketola 2008, 20, 22.)

Edellinen perustuu sosiaalihuoltolakiin pykälään 25 §. Lisäksi sosiaalihuoltolaissa, 26 §, perhekodilla tarkoitetaan yksityiskotia, jossa annetaan perhehoitoa perhehoitajalain toimeksiantosopimuksen mukaisesti. Samaisen säännöksen perusteella perhekotina pidetään myös sellaisia yksityisiä sosiaalipalvelujen tuottajia, joihin ei suoraan sovelleta perhehoitajalakia. Ne toimivat sosiaalipalveluista säädetyn lain 7 §:n mukaisen luvan perusteella. Näistä käytetään myös nimitystä ammatillinen perhekoti, vaikkakaan lastensuojelulaki ei tätä nimitystä käytä. Ammatillinen perhekoti on luonnollinen ja yksilöllinen keino hoitaa sijoitettua lasta tai nuorta. Sen tavoitteena on tarjota siellä olevalle henkilölle mahdollisuus perheenomaiseen hoitoon, läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalista kehitystään. (Aer 2012, 107; Ketola 2008, 20.)

Tänä päivänä pohditaan, mihin kategoriaan ammatilliset perhekodit luokitellaan, koska ne eivät ole varsinaisia laitoksia sanan tavanomaisessa merkityksessä, eivätkä ne toisaalta ole sijaisperhetoimintaakaan. On siis todettu, että lastensuojelun sijaishuollon sekä aikuisten perhehoidon palveluita tarjoavien tahojen tunnistamisessa ilmenee usein sekaannuksia, koska monet eivät tiedä, mitä eroa on perhehoitajalla ja ammatillisella perhekodilla. Toisaalta myös sijaisvanhempien ja perhehoitajien oletetaan olevan eri toimijoita. (Puonti ym. 2004, 204; Ketola 2008, 18.) Sekaannuksen välttämiseksi seuraavissa kappaleissa avataan näitä nimikkeitä.

Perhehoitaja-nimikettä alettiin käyttää perhehoitajalain synnyttyä vuonna 1992. Perhehoitajia ovat henkilöt, usein perheen vanhemmat tai puoliset, jotka omassa kodissaan hoitavat huostaan otettuja tai avohuollon tukitoimin sijoitettuja lapsia tai nuoria. Edelleen lapsia ja nuoria hoitavista vanhemmista on käytössä sijaisvanhempinimike, joka on ollut käytössä jo ennen perhehoitajalakia. Molemmat, sekä perhehoitajat että sijaisvanhemmat, solmivat toimeksiantosopimuksen yhdessä kunnan kanssa, mutta he eivät ole työsuhteessa kuntaan. (Ketola 2008, 18–19.)

Nykyisin puhutaan myös ammatillisista perhehoitajista ja sijaisvanhemmista, jolloin perhehoito on vanhempien päätyö. Osalla heistä on käytössään toiminimi, ja he ovat pääsääntöisesti toimeksiantosuhteessa kuntaan. Perhehoitajat ovat oikeutettuja palkkioon, jonka he saavat työstään ja lisäksi he ovat oikeutettuja hoidettavan kulujen kompensoimiseksi maksettuun kulukorvaukseen. (Ketola 2008, 19.)

Myös kokonaisuudistustyöryhmä on pyrkinyt selkiinnyttämään sijaishuoltomuodoista käytettäviä nimikkeitä. Se jakoi perhehoidon kahteen eri sijaishuoltomuotoon, sijaiskotihoidon ja ammatilliseen perhekotihoitoon. Työryhmän tavoitteena oli jakaa sijaishuoltomuodot kolmeen eri ryhmään sen mukaa, minkälaista hoitoa ja kasvatusta lapsi tarvitsee. Sijaiskoti olisi näin tarkoitettu lapsille ja nuorille, joiden hoito ja kasvatusta eivät vaadi hoitavalta henkilöltä esimerkiksi erityisiä ammatillisia valmiuksia. Ammatillisilla perhekodeilla sen sijaan olisi edellytyksiä ottaa hoiviinsa lapsia ja nuoria, jotka tarvitsevat vaativampaa hoitoa ja kasvatusta. Kaikkein vai-

keahoitoisimmille lapsille ja nuorille tarjoaisivat hoitoa ja kasvatusta tämän ajattelun mukaan lastensuojelulaitokset. (Aer 2012, 99–100.)

Ammatillisia perhekoteja on perustettu 1990-luvun alkupuolelta alkaen. Ammatillisella perhekodilla tarkoitetaan siis yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain 922/2011 mukaisen luvan saanutta perhekotia, jossa sijoitettujen lasten kanssa asuu pääsääntöisesti kaksi hoidosta ja kasvatuksesta vastaavaa henkilöä. Ammatillinen perhekoti tarkoittaa näin perhekotia, joka toimii lääninhallituksen luvalla tehden kuntien kanssa ostopalvelusopimuksen. Hoidosta peritään vuorokausimaksua. Yleisimpänä yritysmuotona on osakeyhtiö, ja useimmiten ammatillisissa perhekodeissa työskentelee perhekodin vanhempien ohella ulkopuolisia työntekijöitä. Lisäksi ammatillisia perhekoteja voi toimia niin sanotulla laitosluvalla, vaikkei niitä nimitettäisikään laitoksiksi. (Ketola 2008, 19; Huuskonen 2013.)

Huostaan otettujen lasten ikä vaihtelee suuresti, mutta heistä valtaosan sijoitus kestää aikuisikään saakka. Laissa määrätään, että perhehoidossa voi olla samanaikaisesti enintään neljä lasta tai nuorta hoitajan omat alle kouluikäiset lapset sekä muut erityistä hoitoa ja huolenpitoa vaativat henkilöt mukaan lukien. Siinä tapauksessa, että perhehoitaja omaa sopivan ammatillisen koulutuksen sekä riittävän kokemuksen hoito- ja kasvatustehtävään, hän voi yhdessä puolisonsa kanssa ottaa enintään seitsemän lasta tai nuorta. Enimmäismäärästä voidaan poiketa esimerkiksi sisarusten tai saman perheen jäsenten kohdalla sekä tilanteissa, joissa poikkeamiseen on olemassa perusteltu erityinen syy. Puolisoista vähintään toisella on oltava ”perhehoitajalain 1 §:n 3 momentissa ja toisella sanotun pykälän 2 momentissa säädetty kelpoisuus”. (Ketola 2008, 21; Aer 2012, 107.)

Ammatilliseen perhekotihoitoon sijoitetaan useimmiten sellaisia lapsia ja nuoria, joiden hoito tavanomaisessa perhehoidossa muodostuisi liian vaativaksi. Näissä tilanteissa valitaan ammatillinen perhekoti, jolloin ammatillisuuden toivotaan vastaavan näiden lasten ja nuorten vaativimpiin hoitollisiin ja kasvatuksellisiin tarpeisiin. Työ perhekotivanhempana on näin ollen hyvin sitovaa, ympärivuorokautista ja kokonaisvaltaisen vastuun ottamista lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Perhekodin vanhemmat työskentelevät tiiviisti yhdessä ollen samanaikaisesti sekä puolisoita, vanhempia että työtovereita. (Huuskonen 2013.)

”Ammatilliset perhekodit ovat terapeuttisia hoitoyhteisöjä, joissa yhteisö muotoutuu jäsentensä tarpeitten mukaiseksi vastuun ja velvoitteiden jakautuessa sen jäsenille kunkin kykyjen ja edellytysten mukaan. Tämänäyttöinen yhteisöllisyys velvoittaa systemaattiseen ja jatkuvaan reflektointiin sekä jäsentensä että toimintansa suhteen.” Arjessa tarvitaan runsaasti syvempää reflektiota, jossa ”lastensuojelupalvelujen tuottaja arvioi omaa, tiimin, työryhmän tai työyhteisön toimintaa ja toimintamalleja systemaattisesti”. Näin myös saadaan selville ja tehdään näkyväksi, mitkä asiat koetaan tärkeiksi, missä ollaan yhtä mieltä tai eri mieltä. Ammatillinen perhekoti toimii siis yksityisenä sijaishuollon palveluntuottajana perhehoidon ja laitoshoidon rajapinnassa. Huuskosen tekemän opinnäytetyön mukaan ”ammatillinen perhekoti sisältää piirteitä sekä laitosten että perhehoidosta muun muassa niin, että hoitomenetelmien osalta ne ovat lähellä laitoshoi-

toa, kun taas parisuhteen ammatillinen toiminta on yhteistä perhehoidon kanssa”. (Huuskonen 2013.)

Tutkimuksiin perustuen perhehoito on yksilöllinen ja edullisin kodin ulkopuolisista sijaishuollon hoitomuodoista. 2007–2010 hallitusohjelmassa todetaan myös sijaishuollon painopisteen siirtäminen perhehoitoon. Ketolan kirjassa pohditaan sitä, miksi perhehoitoa siitä huolimatta käytetään niin vähän ja miten perhehoidon elinvoimaisuutta voitaisiin edistää, sillä kiistämättä Suomessa olisi ymmärrettävä perhehoidon edut sekä taattava sille riittävät toimintamahdollisuudet. Ehdotuksena pohditaan valtion, kuntien, järjestöjen sekä yritysten yhteistyön tiivistämistä ja toisaalta myös sitä, mistä perhehoitajia voitaisiin saada, miten heitä valmennettaisiin tehtävään ja miten heitä voitaisiin tukea parhaalla mahdollisella tavalla. Perhehoito kuitenkin on hyväksi havaittu ja todettu hoitomuoto niin inhimillisesti että taloudellisesti. (Ketola 2008, 11, 22.)

Myös vuoden 2012 alusta voimaan tullut säännös korostaa perhehoidon ensisijaisuutta. Kansainvälisen vertailun tuloksista voidaan havaita, että Suomessa perhehoitoa käytetään erittäin vähän. Riittävillä resursseilla perhehoitoon sijoituksia olisi mahdollista lisätä niin määrällisesti kuin laadullisesti, jolloin kalliista laitoshoidosta säästettäisiin, ja näistä varoista osa voitaisiin ohjata perhehoidon kehittämiseen sekä ennaltaehkäisevään lastensuojeluun. (Aer 2012, 100; Ketola 2008, 24, 26.)

Tämän opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimineen ammatillisen perhekodin toiminta pohjautuu vahvasti Green Careen ja sosiaalipedagogisen hevostoiminnan viitekehykseen. Perhekoti hyödyntää toiminnassaan tiiviisti sen ympärillä olevaa maaseutuympäristöä, luontoa ja eläimiä. Perhekodin tavoitteena on nuorten tyttöjen yhteisöllisen kasvamisen ja hyvinvoinnin tukeminen ja ohjaaminen. Perhekoti on suurperhe ja aito yhteisö, jonka toiminta on erittäin kodinomaista. Jokaisen nuoren yksilölliset tarpeet tulevat huomioiduksi ja työskentely nuorten kuntoutumisen eteen on pitkäjänteistä kasvun tukemista sekä vahvan aikuisuuden sekä vanhemmuuden tarjoamaa turvaa.

Lastensuojelun sijaishuollon periaatteisiin kuuluu lasten arjen mahdollistaminen eli tavallisen arjen ja siihen kuuluvan huolenpidon, hoidon ja kasvatuksen turvaaminen. Lisäksi sen tavoitteena on tukea lapsen tai nuoren läheisten ihmisten suhdeverkon rakentumista ja toimintaa. Tällöin sijaishuollon voidaan ajatella kohdistuvan niin arjen, sosiaalisten suhteiden ja toiminnan kuten myös yksilön identiteetin tasoille. (Puonti ym. 2004, 204.)

2.6 Nuoret ja nuoruus elämänvaiheena

Tässä luvussa esitellään yleisesti pelkistäen ja erilaisiin teorialähteisiin tukeutuen lastensuojelunuoren nuoruutta yhtenä hänen elämänvaiheenaan. Aluksi kuvaillaan lastensuojelua nuoren elämässä ja sen jälkeen käsitellään nuoruutta ilmiönä. Näitä alalukuja seuraa vielä muutama alaluku, joissa pohditaan, miten varhaislapsuuden kokemukset ja varhaiset vuoro-

vaikutussuhteet heijastuvat nuoruuteen sekä syvennyttään käsittelemään eläinten merkitystä lastensuojelunuoren maailmassa.

2000-luvulla lastensuojelussa on alettu korostaa lapsikeskeisen työskenteilyn merkitystä. Myös lapsi- ja nuorisotutkimuksessa on kiinnostuttu yhä enemmän lasten ja nuorten näkökulmasta ja heidän toimijuudestaan sekä kokemuksistaan. Nykyään nuoria ei tutkita enää vain osana perhettä, vaan myös yksilöinä. Tällöin otetaan huomioon nuorten näkökulma asioihin sekä myös se, että heillä voi olla erilainen ajatusmaailma lastensuojelullisia toimenpiteitä vaativiin ongelmiin kuin vaikkapa heidän vanhemmillaan tai viranomaisilla. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 197.)

Nuoruus voidaan määritellä lukuisilla eri tavoilla, mutta yhden määrittelyn mukaan se on siirtymäaika lapsuudesta aikuisuuteen. Kehitystä vievät eteenpäin monet muutokset, jotka liittyvät muun muassa fyysiseen kasvuun, ajattelun kehittymiseen ja sosiaalisiin tekijöihin, jotka yltyvät lähimpien ihmisten odotuksista yhteiskunnan rakenteisiin. Näiden lisäksi nuori ohjaa pitkälti myös itse omaa kehitystään. Näin hän tekee esimerkiksi erilaisilla valinnoilla, esimerkiksi koulutusvalintojen, harrastusten, koulutyön ja kaveripiirin suhteen. Näiden erilaisten valintojen avulla, nuori ohjaa elämänsä suuntaa. (Nurmi ym. 2014, 142.)

2.6.1 Lastensuojelu nuoren elämässä

Lastensuojelulla on kolme perustehtävää. Ensimmäinen lastensuojelun perustehtävä on vaikuttaa lasten yleisiin kasvuoloihin. Toiseksi sen tehtävänä on tukea vanhempia. Kolmas lastensuojelun perustehtävistä on sen varsinainen suojelutehtävä. Lastensuojelun tehtävä on näin ollen puuttua perheen tilanteeseen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa niin, että perhettä voitaisiin tukea heidän ongelmissaan sekä ehkäistä ongelmien syntymistä. (Palola 2011, 375; Puonti ym. 2004, 85.)

Nuoren asiakkuus lastensuojelussa voi tarkoittaa joko avohuoltoa, huostaanottoa, sijoitusta tai 18–21-vuotiaille nuorille erityisenä palveluna tarjottua jälkihuoltoa. Kunnalla on velvollisuus järjestää avohuollon tukitoimia viipymättä silloin, kun lapsen tai nuoren kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä sekä silloin kun lapsi tai nuori itse käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 200; Aer 2012, 35.)

Lastensuojelussa on käytössä niin sanottu lievimmän riittävän toimenpiteen periaate. Periaatteeseen kuuluu, että ensisijaisesti perhettä tulee tukea avohuollon tukitoimilla, joita tulisi tarvittaessa käyttää monipuolisesti ja hyvin laajasti. Se tarkoittaa sitä, että viranomaisten tulee valita käytettävissä olevista toimenpidevaihtoehdoista se, mikä on lievin mahdollinen keino, mutta riittävän tehokas, perheen ongelmiin puuttumiseen. Lasten huostaanotto toimii näin aina viimeisimpänä toimenpiteenä. (Puonti ym. 2004, 85, 346.)

Erityisesti nuorten osalta lastensuojelun avohuollossa olisi tarvetta saada suojelutehtävän ja toimistotapaamisten rinnalle toiminnallisia työtapoja.

Ne voisivat antaa paremmin tilaa nuorten omalle toimijuudelle aikuiskeskeisessä palvelujärjestelmässä. Toiminnallisuutta on käytetty jo esimerkiksi lastensuojelun avohuollon piirissä toteutetuissa lähinnä määrääikäisissä projekteissa, joissa on käytetty ryhmätoimintaa nuorten kanssa. Samankaltaista toiminnallisuutta kaivattaisiin lastensuojeluun entistä enemmän. Erityisesti niiden nuorten elämässä, jossa kotona riehuu kaaos ja koulusta tulee vain negatiivista palautetta, voi toiminnallinen vertaisryhmä olla se ainoa paikka, jossa hän saa arvostusta ja positiivista palautetta itsestään. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 201, 205.)

Avohuollon riittämättömyyden jälkeen viimesijaisia toimenpiteitä ovat siis huostaanotto ja sijoitukset. Ne ovat toimenpiteitä, joilla puututaan voimakkaasti lapsen ja hänen perheensä elämään. Tällöin on myös perusteltu niiden juridisen pohjan korostaminen. Lapsella ja nuorella on näin lakeihin perustuva oikeus tulla huostaan otetuksi silloin, kun hänen huolenpidossa tai muissa kodin olosuhteissa on tekijöitä, jotka uhkaavat vakavasti vaarantaa hänen kehitystään ja terveyttään. Samat edellytykset täyttyvät myös silloin, kun lapsi itse vaarantaa vakavasti omaa terveyttään tai kehitystään. Näissä molemmissa tapauksissa sosiaalilautakunnan velvollisuus on ottaa lapsi huostaan ja järjestää hänelle sijaishuolto. Tämä edellyttää sitä, että avohuollon tukitoimet ovat osoittautuneet riittämättömiksi tai ne eivät ole mahdollisia tai tarkoituksenmukaisia, jolloin sijaishuoltoon päädytään lapsen edun nimissä. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 201; Puonti ym. 2004, 114, 202, 346.)

Sijoituksiin ja huostaanottoihin päädytään hyvin monista eri syistä. Nuoren näkökulmasta sijoitus- ja huostaanottotilanteet voivat vaihdella vastentahtoisuudesta nuoren omaan pyyntöön. Kuitenkin pääsääntöisesti suomalaisen lastensuojelun perusajatuksena on, että sijaishuolto on väliaikaista. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 201.)

Peruslähdekohtana on, että lastensuojeluinterventioilla pyritään aina etusijassa siihen, että lapsi kykenisi ennemmin tai myöhemmin varttumaan vanhempiensa tai toisen heistä kanssa. Siitä huolimatta se voi tarkoittaa lapselle muutaman viikon tai monien vuosien sijoitusta kodin ulkopuolella tai se voi myös jatkua jopa lapsen varhaisista elinvuosista siihen, että hän tulee täysi-ikäiseksi. Niin sanottuja pysyväisluonteisia sijoituksia ei Suomessa kuitenkaan periaatteessa tunnisteta, vaikka käytännössä niitä tehdään. Tavoitteena on saada huostaan otetuille lapsille pysyvä kasvuympäristö sekä ihmissuhteet, jolloin myös pysyväisluonteista sijaishuoltoa on alettu viime aikoina tuomaan näkyviin myös Suomessa. (Puonti ym. 2004, 203–204.)

Pohdittaessa lastensuojelua nuoren elämässä on olennaista nostaa esiin myös se, että nuorella saattaa muun muassa olla takanaan jo pitkä lastensuojelun asiakkuus, monia kokemuksia erilaisista viranomaisista, varhaisesta itsenäistymisestä sekä erilaisista lastensuojeluyksiköistä. Useimmiten heillä on näin myös kokemuksia hylkäämisistä ja pettymyksistä, mutta toivottavasti myös tuen ja kannattelun kokemuksista. Lisäksi on tuotu esiin, että nuoruudessa esille nousevat kriisit saattavat edellyttää hyvin nopeita toimenpiteitä, mikä johtuu siitä, että ne ajoittuvat samaan vaiheeseen kuin kodin vaikutuspiiristä irtautuminen. Lastensuojeluun liittyen monen

nuoren toiveena olisi, että saataisiin tarpeeksi ja päteviä työntekijöitä sekä pitkiä asiakassuhteita. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 207–208.)

Lastensuojelun lapset ja nuoret oireilevat pahaa oloaan yksilöllisesti ja monin eri tavoin. Useimmiten heillä ei kuitenkaan ole diagnoosia, mistä johtuen he eivät saa terveydenhuollon kautta lähetettä erilaisiin terapioihin. Yhtenä syynä tähän nähdään rahoituksen puute. Näin lastensuojelun asiakaskunta on lähes kokonaan vailla esimerkiksi ratsastusterapiapalveluita, sillä ”Kela ei korvaa ratsastusterapiaa psykososiaalisena kuntoutuksena”. Palola kuitenkin toteaa, että tarvittaessa lastensuojelutyössä ollaan velvollisia järjestämään hoito- ja terapiapalveluja, jotka tukevat lapsen tai nuoren kuntoutumista. (Palola 2011, 374–375.)

2.6.2 Nuoruus ilmiönä

Samanaikaisesti nuoruus on sekä universaalia että niin sanotuista erityistä, niin sosiaalisesti kuin kulttuurisesti. Yleisellä tasolla voidaan todeta, että nuorena olemisella on aina monia vaikutuksia yksilön elämään. Nuoruus sisältää paljon samankaltaisuuksia paikasta riippumatta, sillä useimmiten samanikäiset ihmiset jakavat samanlaisia elämäntilanteita, kuten nuoret jakavat oppivelvollisuuden, kouluttautumisen tulevaisuutta varten, virallisten ikärajojen ylittämisen ja täysi-ikäisyyden mukana tulleet oikeudet ja velvollisuudet. Erityisesti lastensuojelun näkökulmasta nuoruutta tai tiettyä ikävaihetta on mahdollista pohtia ”paitsi yksilön kannalta merkittävänä vaiheena myös erityisenä kontekstina, sosiaalisena ja kulttuurisena järjestelmänä, jolla on vaikutusta interventioihin ja joka on otettava huomioon pohdittaessa asiakkuuden muotoja ja hyvinvoinnin muutostekijöiden vaikutuksia”. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 197–198, 207.)

Useimmiten lastensuojelu ammatillisena käsitteenä, instituutiona tai toimintatavaksi antaa mielikuvan siitä, että lapsuus käsitteenä sisältää nuoruuden. Lastensuojelun perspektiivistä katsottuna kaikki alle 18-vuotiaat nähdään lapsina ja nuoriin viitataan useimmiten puhuttaessa 18–20-vuotiaista. Nuorella tarkoitetaan näin henkilöä, joka ei ole vielä täyttänyt 21 vuotta. Kuitenkaan laissa ei ole mainittu nuoren henkilön alaikäraja. Kun taas nuorisolain mukaan, kaikki alle 29-vuotiaat luetaan nuorisolain piiriin kuuluviksi. (Puonti ym. 2004, 347; Aaltonen & Heikkinen 2013, 197; Nuorisolaki 2006.)

Lastensuojelun käytännön työssä lapsia ja nuoria huomioidaan iän mukaan eri tavoin, sillä jaottelu sekä lapselle kuuluvat oikeudet perustuvat pitkälti lakiin ja käsitykseen lapsen ikävaiheittaisesta kehityksestä. Lastensuojelun tilastoinnissa ja nuorisohankkeisiin liittyvissä projekteissa sekä nuorisopsykiatrian näkökulman mukaan, nuoruuden katsotaan useimmiten alkavan lapsen täytettyä 12 vuotta. Lastensuojelulakiin perustuen yli 12-vuotiaalla on myös oikeus tulla kuulluksi häntä koskevissa huostaanottoon, sijaishuoltoon, huostassa pidon lakkaamiseen tai yhteydenpitoon liittyvissä asioissa ja päätöksenteossa. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 197.)

Nuoruus on lapsuuden ja aikuisuuden välille sijoittuva kehitysvaihe, jonka aikana nuoren sekä fyysinen että psyykinen minä kehittyvät ja sosiaaliset

suhteet muuttuvat lyhyen ajan sisällä. Nuoruuden katsotaan alkavan puberteetista ja päättyvän aikuisen persoonallisuuden eheytymiseen, kun nuori täyttää noin 22 vuotta. Nuoruus jaetaan kolmeen eri vaiheeseen, jotka ovat varhaisnuoruus, keskinuoruus ja myöhäisnuoruus. Varhaisnuoruudeksi kutsutaan aikaa, jolloin nuori on 11–15-vuotias. Tällöin hänen kehitystehtävänä on muuttuva suhde omaan kehoon. Toisen kehitystehtävän, keskinuoruuden, aikana nuori on 16–18-vuotias ja hänen kehitystehtävänsä kuuluu muuttuva suhde omiin vanhempiin. Nuoren ollessa 18–22-vuotias hän elää myöhäisnuoruutta, jolloin hänelle muodostuu aikuisen identiteetti. (Hietala, Kaltiainen, Metsärinne & Vanhala 2010, 40.)

Tony Dunderfeltin mukaan nuoruus sijoittuu 12–20 ikävuoteen ja se voidaan jakaa kolmeen jaksoon, joissa jokaisessa nuori kohtaa uusia haasteita ja tehtäviä. Ensimmäinen jakso on nuoruusiän varhaisvaihe eli ihmissuhteiden kriisi, joka alkaa 12-vuotiaana ja päättyy 15-vuotiaana. Tällöin nuorella on varsinainen biologinen murrosikä ja hän saattaa protestoida sekä vanhempia että muita auktoriteetteja vastaan. Lisäksi hän solmii useimmiten uusia ystävyys-suhteita samanikäisten kanssa. Toisessa jaksossa, nuoruuden keskivaiheessa eli identiteettikriisi vaiheessa nuori kokee samautumista ja ihastumista. Vähitellen hänen minäkokemuksensa myös selkiintyy, nuori kokeilee omia rajojaan sekä solmii ihmissuhteita. Tämä identiteettikriisi kestää noin 15–18 ikävuoteen asti. Nuoruusiän loppuvaiheessa nuoren ollessa 18–20-vuotias nuori elää ideologista kriisiä, jolloin hän pohdiskelee omaa asemaansa maailmassa ja aloittaa vähitellen itsenäisen elämän. (Dunderfelt 2011, 84–85.)

Kehityspsykologiassa korostetaan nuoren ikä- ja kehitysvaiheen mukaista niin sanottua kelpoisuutta tai pätevyyttä. Sen mukaan nuoruudelle on tyypillistä itsenäisen ajattelukyvyyn voimakas kasvu sekä vapaa-ajan toimintojen oppiminen. Sitä kuvataan myös voimakkaaksi yksilöllisyyden heräämiseksi maailmassa olevien vastakkaisuuksien kohtaamisen ja niihin törmäämisen kautta. Psykologisen näkökulman mukaan nuoren on yksilöllisyyden kautta opeteltava ohjaamaan omaa elämäänsä yhä tietoisemmin suhteessa toisiin ihmisiin, luontoon sekä koko maailmankaikkeuteen. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 198.)

Nimenomaan Dunderfelt kuvaa nuoruuden yksilöllisyyden voimakkaaksi heräämiseksi maailmassa olevien vastakkaisuuksien kohtaamisen sekä niihin törmäämisen kautta. Hän korostaa, että nuoruus on aikaa, jolloin nuoren on ikään kuin opittava elämään uudestaan ja tämä oppiminen on loputonta opettelua. Vaikka oppiminen jatkuu koko elämän ajan, on se kiihkeimmillään juuri nuoruusiässä. (Dunderfelt 2011, 85.)

Myös Robert J. Havighurst on tunnettu eri-ikäisten ihmisten kehitystehtävien tulkinnoista. Hänen mukaansa kehitystehtävät ovat haasteita. Näiden haasteiden kohtaaminen ja niistä selviytyminen mahdollistavat yksilön kehittymisen sekä seuraavaan elämänvaiheeseen siirtymisen. Havighurstin (1972) mukaan nuoruuden kehitystehtäviin kuuluu muun muassa saavuttaa uusi ja kypsempi suhde molempiin sukupuoliin, löytää itselleen feminiininen tai maskuliininen rooli sekä hyväksyä oma ulkonäkö. Nuoruuden tehtävänä on myös saavuttaa itsenäisyys, pyrkiä sosiaalisesti vastuulliseen käyttäytymiseen, oppia ottamaan vastuu omasta taloudesta huolehtimisesta

sekä valmistautua kumppanuuteen ja omaan perhe-elämään. Maailmankatsomuksen, arvomaailman ja moraalien kehittäminen taas ohjaa nuorten elämää. (Dunderfelt 2011, 85.)

Yhteiskuntatieteiden tulkinnoissa nuoruus nähdään sosiaalisena prosessina, jossa aikuiseksi tuleminen tavat ja kokemukset ovat välittyneet sosiaalisesti. Sen mukaan erilaiset ruumiilliset ja hormonaaliset muutokset ovat universaaleja, mutta näiden muutosten käsitteellistäminen murrosiäksi sekä sen ymmärtäminen tietyytensä sukupuolittuneena ilmiönä on sosiaalisesti tuotettua. Lisäksi nuoruudelle ei ole asetettu selkeitä ikärajoja, vaan ne määrittävät kontekstin mukaan. Näin ollen ei ole mahdollista tarkkaan sanoa, milloin lapsuus loppuu ja milloin aikuisuus alkaa. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 198.)

Tietyt ikään perustuvat institutionaaliset rajapyykit, kuten täysi-ikäisyyteen pääseminen, ovat merkittäviä materiaalisia ja kulttuurisia rajoja, joihin pääseminen on sekä kollektiivinen että yksilöllinen kokemus. Nuoruuden nähdään hahmottuvan juuri näissä siirtymisissä, esimerkiksi koulutuksessa, omaan asuntoon muuttamisessa sekä vapaa-aikaan liittyvissä muutoksissa. Erityisesti siirtymisissä sekä aikuistumisessa nähdään kyseessä olevan elämänhallinnan lisääntyminen sekä itsenäistyminen. Näitä pyritään myös erilaisten instituutioiden kautta tukemaan, ohjailemaan ja kontrolloimaan. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 198.)

Erilaiset siirtymiset ja kouluun liittyvässä puheessa niin sanotut nivelvaiheet nähdään kriittisinä kohtina nuorten elämässä. Erityisesti nivelvaihe, joka koskee peruskoulun jälkeistä siirtymää, nähdään kaikkein kriittisimpänä vaiheena koulutuksesta putoamiselle tai keskeyttämiseen liittyväksi ongelmaksi. Olennaista on, että siirtymät on tunnistettu kriittisiksi kohdiksi nuorten elämässä ja että oivallus on synnyttänyt erilaisia toimenpiteitä, kuten työvoimapalveluja, sosiaalityön palveluja, opinto- ja nuoriso-ohjausta sekä työpajatoimintaa. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 205–207; Puuronen 2006, 166.)

Esimerkiksi juuri erilaisten työpajojen sekä etsivän nuorisotyön laajentamisella ja vakiinnuttamisella on pyritty turvaamaan entistä paremmin palvelujen saatavuus erityisesti niiden nuorten osalta, joilla ei ole riittävästi aloitekykyä etsiä tukea oma-aloitteisesti. Tämä tarkoittaa siis sitä, että ne nuoret, joiden elämä, joka poikkeaa normaaliksi käsitetyistä elämäntilanteista, joko olosuhteiden pakosta tai nuorien omien valintojen tai ominaisuuksien vuoksi, kohtaavat useimmiten valtion interventioita. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 205–207; Puuronen 2006, 166.)

Tapio Aittola kirjoittaa nuorten elämismaailman uusista ulottuvuuksista; tämän hetkisen nuorten sukupolvesta, joka on sosiaalistunut elämismaailmaan, jonka perustana on kaupunki, kulutus, kulttuuriteollisuus ja kansainvälisyys. Nykyisin suuri osa nuorista on tottunut kaupunkimaiseen elinympäristöön syntymästään asti, eikä heistä moni ole koskaan asunut maalla. Toisena nuorten elämismaailman uusista ulottuvuuksista voidaan pitää lisääntynyttä mahdollisuutta kuluttamiseen sekä oman rahan käyttöön. Kolmantena taas on uusia trendejä luova nuorisokulttuuri ja neljän-

tenä sähköisen median tuottama globaalinen samanaikaisuus. Lisäksi uusia ulottuvuuksia ovat koulutus- ja työmarkkinoiden epävakaisuus sekä laajan asiantuntijajärjestelmän kehittyminen. Yllämainitut elementit ovat aiempien sukupolvien nuorten elämästä puuttuneet. (Aittola 2000, 172.)

Maailma näyttää muuttuneen aiempaa joustavammaksi ja vaikeammin ennakoitavaksi. Tällainen maailma on pakottanut niin yksilöt kuin yhteisöt kehittämään aiempaa väljempää toimintanormeja, jotka mahdollistavat sopeutumisen uusiin elämäntilanteisiin sekä olojen äkillisiin ja yllättäviin muutoksiin. Toisaalta myös nykypäivän nuorten identiteetin muodostuminen on muuttunut tavaroiden, kokemusten ja palvelujen kuluttamisen korostamisen myötä. Aittola näkee tällä kaikella olevan suurta merkitystä nuorten identiteetin kehittymisen ja uusien oppimisprosessien kannalta. (Aittola 2000, 172–173.)

Nuorisokulttuurit, joukkotiedotus sekä vapaa-ajan harrastukset, jotka ovat asettuneet perheen ja koulun rinnalle, tarjoavat nuorille uudenlaisia mahdollisuuksia nähdä sekä tulkita elämäänsä. Aittola toteaa, että nuorille on haastavaa ”orientoitua ympäröivään todellisuuteen pitäytymällä johonkin vakiintuneeseen toiminta- ja ajattelutapaan”. Heillä on myös vaikeuksia luoda identiteettiään koko ajan vertaillen itseään ympärillä olevaan yhteiskuntaan. Uudet elämänalueet ovat tuottaneet nuorten yksilöllistymistä, ja he ovat myös yhä tietoisempia omasta itsestään sekä suhteestaan ympäröivään yhteiskuntaan ja maailmaan. (Aittola 2000, 172–173.)

Nuorilta edellytetään siis yhä enemmän muuttuvien tilanteiden hallintakykyä. Oppiminen liittyy entistä monitahoisemmin nuorten arkielämään, sosiaalisiin tilanteisiin, verkostoihin sekä muuttuviin toimintaympäristöihin. Työprosessit ja toimintaympäristöt ovat nykyisin niin monimutkaisia, että valmiit ajattelu- tai toimintamallit saattavat kehittyä uusien asioiden ja toimintatapojen omaksumista haittaaviksi seikoiksi. Tämän vuoksi Aittola toteaa, että myös kouluissa tapahtuva opettaminen ja siellä oppiminen tulisi liittää osaksi nuorten arkielämää, elämänhallintaa, toimintakykyä, sosiaalisia vuorovaikutustilanteita, erilaisten taitojen hankintaa sekä kykyä orientoitua muuttuviin toimintaympäristöihin. (Aittola 2000, 174.)

Nykyisin nuorisoon yhteiskunnallisena ryhmänä kohdistetaan myös entistä enemmän tietynlaisia odotuksia. Näitä odotuksia asettavat muut ihmiset ja erilaiset instituutiot. Nuoruus on elämänvaiheena valtiollisesti säännelty monella tavalla. Erilaiset ikäraajat esimerkiksi ”määrittävät nuorten osallistumista erilaisiin yhteiskunnallisiin instituutioihin ja niitä asemia, oikeuksia ja velvollisuuksia”, jotka koskevat nuoria eri instituutioissa. Muutoinkin nuoruuden nähdään tänä päivänä pidentyneen ja yhä enemmän institutionalisoituneen. Nuoruuden pidentymisen lisäksi sen rooli elämäkulussa on kasvanut. (Puuronen 2006, 164–165, 263.)

Siitä huolimatta, että nuoruudella on universaali ulottuvuus, vaikuttaa yhteiskunnan valtarakenteet siihen, millaista nuoruutta kukin elää. Nuorten kokemukset vaikkapa koulusta tai erilaisista oikeuksista, mahdollisuuksista ja velvollisuuksista saattavat esimerkiksi vaihdella asuinpaikan ja luokkaseaman mukaan. Myös sukupuolten väliset erot näkyvät erilaisissa elä-

mänpiireissä sekä nuoriin kohdistuvissa odotuksissa, jolloin myös sukupuolten välille vedetään erilaiset rajat siihen, millainen käyttäytyminen määritellään ongelmalliseksi ja mitä pidetään niin sanotusti normaalina tyttönä tai poikana olemiseen kuuluvaksi. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 198.)

Aittolan tekemän tutkimuksen mukaan koulu toimii yhtenä nuorten elämismaailman kaikkein institutionaalisimpana elämänalueena. Keskeisessä osassa nuoruutta ovat perheen lisäksi myös ystävät ja kaveripiiri. Nimenomaan nuoruudessa korostuu ystävien ja vertaisryhmien merkitys niin vapaa-ajan toimintojen kuin arvojen ja asenteiden muotoutumisen kautta. (Aittola 2000, 177; Aaltonen & Heikkinen 2013, 205; Hietala ym. 2010, 24.)

Nuorella on tarve kuulua johonkin eli olla osallisena oman ikäryhmän jäsenenä sekä sen nuorisokulttuuria. Kun ollaan tekemisissä ihmisten kanssa perheen ulkopuolella, myös sosiaalisten taitojen merkitys korostuu, sillä sosiaalisen osaamisen vahvistuminen on yhä tärkeämpää. Vähitellen useimmat alkavat tulevaisuuteen suunnaten kritisoida vanhempien asettamia sääntöjä ja rajoja, jolloin kaveripiiri nousee vertaisryhmäksi perheen rinnalle. (Hietala ym. 2010, 24.)

Nykyisin nuorten elämä sekä sosiaaliset kontaktit ja kohtaamiset keskittyvät yhä enemmän välineiden avulla tapahtuvaksi yhteydenpidoksi. Vaikka kaverit ovat nuorelle tärkeitä, on nykynuorten elämä siirtynyt sosiaalisen median erilaisille kanaville, jolloin tämä niin sanottu some muodostuu olennaiseksi osaksi nykynuorten arkista toimintaympäristöä. Nuoret viettävät yhä enemmän aikaa median ja sähköisten viestimien parissa. (Hietala ym. 2010, 24–25.)

Siitä huolimatta, että nuoruuden kehityksessä yksilön kehitysympäristö laajenee vähitellen, nuoren perhe pysyy useimmiten tärkeänä osana hänen elämäänsä. Sen merkitystä on tutkittu ja kuvattu useista näkökulmista. Aittolan tutkimuksen perusteella perheen tärkeimpänä tehtävänä oli nuorten mielestä arvomaailman ja perinteiden välittäminen. Perheessä opitaan nuorten mukaan vastuullisuutta ja toisista huolehtimista, sosiaalisuutta, joustavuutta sekä työn tekemisen, erilaisuuden, luonnon ja läheisten ihmissuhteiden arvostamista. Nuoret kertoivat oppineensa elämää yhteisössä, elämän perustan sekä hyväksytyt arvot, luottamusta elämään, käyttäytymisen malleja ja yhteiskunnan arvoja. (Nurmi ym. 2014, 163; Aittola 2000, 184.)

Toisaalta nuoret toivat esiin myös traumaattiset kokemukset, kuten perheenjäsenen sairastumisen, vanhempien avioeron tai läheisen kuoleman ja niiden tuottaman elämän varmuuden hajoamisen ja toisaalta elämän rajallisuuden ymmärtämisen. Nykynuorten elämä on yhä pirstaleisempaa, mikä vuoksi on tärkeää, että on paikka, johon nuori voi tulla ja luottaa, ja että hän saa kokea rakkautta ja hyväksyntään. (Nurmi ym. 2014, 163; Aittola 2000, 184.)

Toisaalta voidaan myös nähdä, että nuorista ja nuorisosta luodaan helposti ryhmätasoisia yleistäviä kuvia, joita useimmiten sävyttävät negatiivisuus,

epäluottamus ja ongelmallisuus. Saatetaan muun muassa nähdä, että nuori so edustaa yhteiskunnan rakenteita horjuttavaa sosiaalista ongelmaa, jota on kontrolloitava. Toisaalta heihin uskotaan ja heihin liitetään toiveita paremmasta tulevaisuudesta tai pohditaan heidän kauttaan tulevaisuuteen liittyviä kansakunnan uhkia ja pelkokuvia. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 199.)

Julkisessa keskustelussa sekä viranomaispuheessa on 1990-luvulta lähtien alettu puhumaan riskinuurista sekä syrjäytymisvaarassa olevista tai haasteellisesti käyttäytyvistä nuorista, joiden toimintaan pyritään puuttumaan erityisesti varhaisella puuttumisella sekä nollatoleranssin kaltaisilla keinoilla. Puhe ja erilaiset määrittelyt esimerkiksi häiriköistä ja kaikkein vaikeimmista nuorista ovat osa aikuislähtöistä puhetta. Ne perustuvat useimmiten hallinnollisiin interventioihin ja toimivat niiden perustana. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 199–200.)

Edellisestä toteamuksesta huolimatta nuoret pääsevät hyvin harvoin itse vaikuttamaan siihen, millaisia käsityksiä ja merkityksiä heistä tuotetaan. Kuitenkin Suomessa on nykyisin pyritty yhä enemmän ymmärtämään nuoruuden ongelmallisuutta, mikä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi julkisessa keskustelussa näitä ympäristön näkökulmasta katsottuna ongelmallisesti käyttäytyviä nuoria ei nähdä kurittomina pahantekijöinä, vaan pikemminkin yhteiskunnallisten muutosten uhreina. Tämän ajattelutavan mukaan he eivät siis tarvitse ainoastaan rangaistuksia, vaan nimenomaan myös tukea. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 199–200.)

2.6.3 Varhaislapsuuden kokemukset heijastuvat nuoruuteen

Jo perheyhteisössä alkaa lapsen sosiaalinen, emotionaalinen ja eettinen kasvaminen (Jalovaara 2005, 9). Sen vuoksi tässä luvussa käsitellään lyhyesti neljää kiintymyssuhdetyyppiä, jotka ovat turvallinen kiintymyssuhde, välttelevä kiintymyssuhde, ristiriitainen kiintymyssuhde sekä organisoitumaton kiintymyssuhde. Suuri osa lastensuojelun lapsista jää vaille turvallista kiintymyssuhdetta, minkä vuoksi tässä opinnäytetyössä on nähty tarpeellisenä avata näitä käsitteitä. Viimeisissä kappaleissa sivutaan, miten lapsi joutuu useimmiten organisoimaan kiintymyssuhdestrategiansa uudelleen nuoruusiässä.

Rouvinen-Kemppinen kirjoittaa, että ”lapset ja nuoret ovat eläviä olentoja, jotka tarvitsevat lämmintä syliä, turvallisuutta ja aitoutta”. Hän korostaa, että nimenomaan aikuiset ovat avainasemassa siinä, että he näyttävät heille entistä parempaa mallia vuorovaikutuksen tiellä. Sähköinen viestintä tulisi nähdä vain apukeinona viestinnän maailmassa, koska ”media luo kasvulle otolliset olosuhteet, mutta mediaa tärkeämpää on toimiminen toisten ihmisten kanssa”. (Rouvinen-Kemppinen 1998, 11.)

Lastensuojelun lapsilla ja nuorilla on usein monenlaisia pysyviä jälkiä jättäneitä kokemuksia ja turvattomuutta. Useimmiten he eivät ole kyenneet toteuttamaan lapsuuden kehitysvaiheita, jotta he kykenisivät kasvamaan tasapainoisiksi ja tunne- ja oppimiskyvyiltään niin sanotusti normaaleiksi. (Palola 2011, 376.) Erityisesti juuri lastensuojelun lapsia ja nuoria pohdit-

taessa on merkityksellistä kiinnittää huomiota myös varhaislapsuuteen ja senhetkisten elinympäristöjen vaikutukseen nykyhetkessä. Vaikka tärkeää on suunnata katse eteenpäin, ei näitä hetkiä voi kokonaan jättää huomiomatta, sillä lapsuudesta aikuisuuteen kehittyminen on herkkää aikaa. Herkkyyden lisäksi kaikki erilaiset tapahtumat, ihmiset ja elinympäristöt vaikuttavat lapseen ja nuoreen häneen aikuisuuteen ja vanhuuteen asti.

Palolan mukaan, jotta lapsi tai nuori pystyisi kasvamaan tasapainoiseksi ja tunne- sekä oppimiskyvyiltään niin sanotusti normaaliksi, hän tarvitsee turvallisen ja hänen tarpeensa huomioivan kasvuympäristön. Palolan mukaan lapselle tai nuorelle tulee muodostua tunne siitä, että hänestä pidetään huolta, että hän on hyväksytty, arvokas ja että hänestä iloitaan. Siitä huolimatta joidenkin lasten kohdalla esimerkiksi leikki on jäänyt lapsuudessa hyvin vähäiseksi, kun huoli ja aikuisten maailman tarkkailu on sen syrjäyttänyt, jolloin leikin ohella lapselle kuuluva ilo ja huolettomuus ovat vaihtuneet aikuisten maailman asioihin ja ongelmiin. Näin lapset ja nuoret ovat saattaneet joutua jo varhain vastuuseen sekä omasta että sisarustensa tai jopa vanhempiansa hyvinvoinnista. (Palola 2013, 157.)

Kehityksen eri vaiheissa tapahtuneet häiriöt saattavat aiheuttaa erilaisia psykososiaalisia ongelmia. Ongelmien taustalla saattavat vaikuttaa kasvuympäristön puutteet sekä erilaiset tilanteet, joissa lapsi on kokenut voimakkaita hallitsemattomuuden tunteita, arvaamattomuutta ja nopeasti vaihtuvia tilanteita. Liiallinen kaaoksessa eläminen, voimakkaat hylkäämisen ja yksinäisyyden kokemukset jo varhaisessa vaiheessa aiheuttavat lapselle turvattomuuden tunnetta. (Palola 2013, 157.)

Kiintymyssuhdeteorian luoja John Bowlbyn (1979) mukaan kiintymyssuhdeteoria on ”yritys käsitteellistää ihmisen taipumusta muodostaa voimakkaita tunnesiteitä toisiin ihmisiin” sekä selittää esimerkiksi ahdistuksena, raivona tai depressiona ilmenevää stressiä, jotka aiheutuvat tahattomista erokokemuksista sekä menetyksistä. Samankaltaisia tunnereaktioita syntyy ihmisen menettäessä hänelle tärkeän eläimen, johon hän on solminut voimakkaan tunnesiteen. Jotta lapselle kehittyisi turvallinen kiintymyssuhde, hän tarvitsee aikuisen läheisyyttä ja turvaa. Kun hän kasvaa ja kehittyy ennakoitavassa ympäristössä, jossa hänen tunnetiloihinsa eläydyttään ja hänen tarpeisiinsa vastataan, lapsi oppii myös itse monia taitoja, kuten käyttämään järkeä ja tunnetta, tämänkaltaisessa vuorovaikutussuhteessa. Lapsi, joka on kiintynyt turvallisesti, omaa hyvät edellytykset luoda lämpimän ja vastavuoroisen suhteen myös eläimiin. (Sinkkonen 2013, 40–41.)

Lapselle, jonka lapsuutta on hallinnut välttelevä kiintymyssuhde, on ominaista pääasiassa järkipäinen asioihin suhtautuminen. Hänen tunteiden ilmaiseminen on useimmiten varovaista ja niukkaa, mikä usein johtuu siitä, että hän on kokenut varhaisessa vuorovaikutuksessa sen, että voimakkaat tunneilmaisut loitontavat hoivaajaa itsestään. Välttelevästi kiintynyt pyrkii pohtimaan, mitä hän voisi tehdä, jotta muilla olisi hyvä olla. Erityisesti tilanteissa, joissa viestit jäävät systemaattisesti huomiotta on uupumisen ja depression vaara vahvasti olemassa. Tämä vaikuttaa lapseen myös tulevaisuudessa hänen nuoruudessa ja aikuisuudessa, sillä jos omat tunteet

on pitänyt tukahduttaa varhaislapsuudesta lähtien, ei niiden kanssa ole voinut oppia tulemaan toimeen. Näin kiintynyt ihminen kokee helposti olevansa avuton sekä omien vihamielisten tunteidensa, kuten myös muiden ihmisten aggressioiden kanssa. (Sinkkonen 2013, 41.)

Varhaislapsuudessa lapsi, joka on välttelevästi kiintynyt, hyötyy niin lapsena, nuorena kuin aikuisiässäkin siitä, että häntä rohkaistaan pidäkkeettömämpään tunteiden ilmaisuun. Välttelevästi kiintyneelle sanallinen vuorovaikutus on usein liian tunkeilevaa tai jopa uhkaavaa. Sen sijaan esimerkiksi kuvallinen ilmaisu tai musiikki voi olla hänelle vapauttava kokemus. Myös eläin voi toimia varautuneen ihmisen tunteiden säilöjänä ja ihmisiä luotettavampana kumppanina. (Sinkkonen 2013, 41.)

Lapsi, joka on kokenut lapsuudessaan, ettei hän tahdo pysyä ailahtelevan ja epäjohdonmukaisen hoivaajansa mielessä kiintyy useimmiten ristiriitaisesti. Hän oppii vähitellen, että vanhemman saa todennäköisimmin lähelleen arvaamattomalla, voimakkaan tunnepitoisella ja manipulatiivisella käytöksellä. Ristiriitaisesti kiintynyt ihminen pohtii sitä, mitä toiset voisivat tehdä, että hänellä itsellään olisi hyvä olla. Tämä kiintymyssuhdemalli on huomattava riski persoonallisuuden kehityksen häiriöiden kannalta. Kovin epävakaisissa kasvuolosuhteissa seurauksena saattaa olla toimintatapa, jolle tyypillistä on aggressiopurkausten ja alistumisen vuorottelu, mustavalkoinen ajattelu sekä toisten hyväksikäyttäminen omien tarkoitusperien saavuttamiseksi. (Sinkkonen 2013, 42.)

Edellisten esimerkkien sijaan organisoitumaton eli jäsentymätön kiintymyssuhdekäyttäytyminen ei varsinaisesti ole mikään kiintymyssuhdemalli. Vaan se kuvaa eräänlaista umpikujaa, johon lapsi on joutunut, kun hän on yrittänyt löytää toimivaa vuorovaikutusmallia häntä hoitavan aikuisen kanssa, joka on vuorotellen pelokas ja pelottava. Aikuinen saattaa olla lasta kohtaan avoimen vihamielinen, ja hänen käytöksensä useimmiten on karkean epäsensitiivistä. Tämänkaltaiseen suhteeseen liittyy useimmiten lapsen vakavat laiminlyönnit sekä lapsen fyysinen ja seksuaalinen kaltoin kohtelu. (Sinkkonen 2013, 42.)

Erilaiset tapahtumat näkyvät ja vaikuttavat lapsen ja nuoren elämässä pitkään ja jopa hyvin voimakkaasti. Useimmiten ikä ja sukupuoli vaikuttavat siihen, miten lapsuudessa koetut kasvuolosuhteiden puutteet tai traumat ilmenevät eli miten lapsi tai nuori tilanteeseen reagoi. Osalle lapsista on luontaista reagoida ulospäin, esimerkiksi aggressiivisuudella, erityyppisten oppimis- ja käyttäytymishäiriöiden kautta, ylivilkkaudella, keskittymisvaikeudella, rajattomuudella tai levottomuudella. Jotkut taas saattavat kääntyä sisään päin reagoimalla arkuudella ja pelokkuudella ja vetäytyen yksinäisyyden ja erilaisuuden kokemukseen. (Palola 2013, 158.)

Toisaalta lapsi tai nuori saattaa pärjätä esimerkiksi koulussa ja ongelmat ilmetä tunnepuolella ja sosiaalisissa suhteissa, kuten kiusatuksi joutumisena tai kiusaajana olemisena. Kaikissa näissä yhteisenä tekijänä useimmiten on voimakas huonommuuden tunne ja erilaiset itsetunto-ongelmat, mitkä useissa tapauksissa johtavat muun muassa koulumenestyksessä ja sosiaalisissa suhteissa negatiivisiin kierteisiin. (Palola 2013, 158.)

Nuoret saavat ammattiapua ja tukea ongelmiin ja kriiseihin monilta tahoilta, kuten sellaisista nuorisolle tarkoitetuilta erityisiltä tahoilta kuin nuorisopsykiatrisesta avotyöstä, ylä-asteen oppilashuollosta, kunnallisen ja seurakuntien nuorisotyöstä ja erityisnuorisotyön toimijoilta, erilaisten järjestöjen ylläpitämistä nuorten turvataloista, erilaisista projekteista, kriisipisteistä tai elämänhallintaan tukevista ryhmistä sekä lastensuojelusta. Edellä mainittujen ammattiauttajien ja asiantuntijoiden luonnehdinnoissa lapset ja nuoret ovat joko ”viattomasti epäedullisen perhetaustan vuoksi vailla turvaa tai he ovat omalla väärällä toiminnallaan aiheuttaneet ongelmansa. Kuitenkin ongelmallisuus ja turvattomuus nähdään sosiaalityön keskusteluissa ja käytännöissä myös yhteydessä toisiinsa. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 199–200.)

Lastensuojelun nuorista osa on hoidossa terveydenhuollon puolella, jolloin he ovat saaneet diagnoosin. Näitä ovat esimerkiksi erilaiset ahdistushäiriöt, neuroottiset häiriöt, masennusoireet tai tunne-elämän kehityksen ongelmat. Edelleen tarvetta olisi erityisesti koulun oppilashuollon ja erityisopetuksen resurssien lisäämiselle sekä yhteistyön lisäämiselle koulun ja muiden psykososiaalista apua tarjoavien toimijoiden välille. Nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset ovat myös huolissaan koulun yhteisöllisyyden vähentymisestä erilaisen kurssimuotoisen opiskelun myötä. (Palola 2011, 376; Aaltonen & Heikkinen 2013, 206.)

Usein nuoruusiästä on myös puhuttu niin sanotusti toisena mahdollisuutena eli kehitysvaiheena, jossa aiemmin ”ratkaisematta jääneisiin ja puutteellisesti ratkaistuihin kehityshaasteisiin” on mahdollista palata ja saattaa päätökseen keskeneräisiksi jääneet prosessit. Tämä tarkoittaa sitä, että jokainen nuori joutuu mitä luultavimmin organisoimaan kiintymyssuhdestrategiansa uudelleen. (Sinkkonen 2012, 55.)

Perheessä vallitsevat ihmissuhteet väistyvät taka-alalle, kun kavereista ja seurustelukumppaneista tulee uusia ja merkittäviä kiintymyskohteita. Tässä vaiheessa välttelevät ja ristiriitaiset strategiat voivat kehittyä turvallisiksi. Mahdollisuuksien lisäksi nuoruus on kuitenkin haasteiden ja haavoittuvuuden aikaa. Tämä johtuu siitä, että osalle nuorista kasautuu erilaisia ongelmia, jotka ilmenevät joko henkisenä pahoinvointina tai ulkoisena häiriökäyttäytymisenä. Joidenkin nuorten nuoruusiän ongelmat väistyvä aikuisiässä, mutta sitten on niitä, joiden kohdalla ongelmat näyttävät vakiintuvan ja kasautuvan suureksi ongelmien vyyhdiksi. (Sinkkonen 2012, 56; Nurmi ym. 2014, 167.)

Toisena mahdollisuutena nuoruutta pidetään siis siksi, että nuoruusikäisen persoonallisuus on vielä lopulliseen muotoonsa lukkiutumaton, mikä tarjoaa jatkuvan mahdollisuuden muutokseen. Nuoruus on täynnä erilaisia valintoja, joilla saattaa myös olla kauaskantoisia vaikutuksia, jotka vaikuttavat pitkälle tulevaisuuteen. Nuoren tulee tehdä valintoja, niillä tiedoilla ja taidoilla sekä elämäkokemuksella, mikä hänelle on elettyjen vuosien aikana kertynyt. Lisäksi tulevaisuus voi olla myös pelottava, etenkin jos nuoruudenmyllerryksen lisäksi nuori oirehtii tai sairastuu psyykkisesti. (Hietala ym. 2010, 157–158, 161–162.)

2.6.4 Eläinten merkitys nuorten maailmassa

Eläinten, kuten myös toisten ihmisten, läheisyyden on osoitettu vaikuttavan ihmisten aivojen kemiaan ja näin koko ihmisen hyvinvointiin erityisesti oksitosiinin erittymisen lisääntymisen välityksellä. Erilaisten tutkimusten mukaan eläinten merkitys korostuu tilanteissa, joissa ihmissuhteet ovat syystä tai toisesta puutteellisia tai kun niihin liittyy traumaattisia kokemuksia. (Laukkanen 2013, 22; Green Care Finland. n.d. a.)

Eläinten kanssa työskentely pohjautuu siihen, että ihmisten keskinäiset suhteet poikkeavat jonkin verran ihmisten ja eläinten välisistä suhteista. Ihmisen ja eläimen suhde on aina luotettava ja eläimen tarjoama lohtu ja läheisyys ovat aina vilpittömästi saatavilla. Nimenomaan eläimen kosketus ja läheisyys tuovat lohtua ja tukea. Uskotaan, että eläimen ja ihmisen välisen kommunikoinnin mutkattomuus piilee osaltaan sanojen puuttumisessa, jolloin kommunikointi tapahtuu ruumiinkielellä. Ruumiinkielen on useimmiten todettu olevan myös sanallista vuorovaikutusta aidompaa ja todellisempaa. (Laukkanen 2013, 22; Green Care Finland. n.d. a.)

Eläimen on kuitenkin todettu tuovan apua ihmisten moniin emotionaalisiin ongelmiin. Eläimellä ja ihmisellä on vuosituhansia kestänyt yhteinen taival takana sekä kiinteä suhde toisiinsa. Eläimen ja ihmisen välille muodostuu suhteellisen helposti suhde, joka on usein hyvin merkityksellinen. (Alfa Partners Academy 2013.)

Lemmikkieläin ja ihminen ovat näin ei-kielellisessä vuorovaikutuksessa keskenään, jolloin he jakavat ihmisen sensomotorisen ja emotionaalisen maailman. Käytöksensä avulla eläin välittää merkityksiä ja koskettaa omalla kehollaan. Se myös vastaa ihmisen eleisiin, äänensävyihin ja tunnetiloihin ja reagoi erilaisiin eroihin näissä. Tämä perustuu siihen, että eläin reagoi herkästi nonverbaalisiin vihjeisiin sekä ihmisen fyysisiin liikkeisiin. Lisäksi lemmikki voi ehdollistua omistajansa tiettyihin sanoihin tai ilmauksiin ja näin reagoida ennustettavasti hellyydenosoituksiin ja aggressiolla tai pelokkuudella kaltoin kohteluun. (Sinkkonen 2013, 37–38.)

Keskeinen ero ihmisen ja eläimen välillä on se, ettei eläin arvota tai luokittele ihmistä, hänen sosiaalista asemaansa tai ulkoisia ominaisuuksiaan, vaan se suhtautuu jokaiseen kohtaamaansa ihmiseen tasavertaisesti. Eläintä voi esimerkiksi katsella, kosketella, pitää sylissä ja helliä. Eikä se koskaan petä tai kieroile. Sille voi myös kertoa synkimmät salaisuudet tietäen, ettei se koskaan levitä niitä muille. Eläin voi täyttää ihmisen monenlaisia tarpeita, ja siihen voi sijoittaa mitä erilaisimpia ominaisuuksia. Näillä psyykkisillä projektioilla ei ole liiemmin tekemistä todellisuuden kanssa, mutta ihmiselle niillä voi olla suuri merkitys. Toisinaan on kritisoitu sitä, ettei ihmisen tulisi sijoittaa eläimiin inhimillisiä ominaisuuksia. (Green Care Finland. n.d. a; Sinkkonen 2013, 38–39.)

Kaltoin kohdelluiksi ja traumatisoituneiksi tulleet lapset ja nuoret ovat usein kokeneet ihmissuhteissaan niin raskaita pettymyksiä, että he alkavat suhtautumaan ihmisiin varautuneesti. Toisten pahaan oloon ja kärsimykseen he saattavat reagoida torjuvasti tai jopa vihamielisesti, sillä sen näkeminen saattaa herättää heissä sietämättömiä muistikuvia omasta men-

neisyydestä. Siksi eläimeen kohdistuva kiintymys voi tarjota merkittävän psyykkisen tervehtymisen elementtejä. Myös monet sijaisvanhemmat ja perhekotien työntekijät ovat todenneet, että eläimestä saattaa tulla lukkiutuneelle lapselle ensimmäinen, jolle hän osoittaa hellyyttä tai luottamustaan. (Sinkkonen 2013, 43.)

Eläimet voivat siis toimia lapsen ja nuoren eheytyksen tukena. Nuoren saadessa osakseen empatiaa ja rakkautta, kehittyy vähitellen myös hänen ymmärrys eläimen olemuksesta, elävyydestä sekä tunteista. Seuratessaan eläimiä he oppivat paljon niiden vaistomaisesta käyttäytymisestä. He oppivat huomaamaan, että eläimiin on mahdollista sijoittaa myös sellaisia ominaisuuksia, joita niissä ei objektiivisesti katsoen edes ole, mutta ne tekevät eläimestä lapselle eräänlaisen mielikuvitusystävän. Erityisesti yksinäisille lapsille on tärkeää, että eläimen läheisyys voi tyydyttää heidän läheisyyden ja lohdutuksen tarpeita, esimerkiksi lapsen ollessa stressaantunut. (Sinkkonen 2013, 42.)

Esimerkiksi Nancy Parish-Plass (2012), joka hyödyntää eläinavusteista psykoterapiaa nimenomaan vaikeasti kiintymyssuhteissaan vaurioituneiden lasten parissa, on havainnut, että eläimen hoitaminen ja sen osoittama kiintymys vahvistavat lapsen itsetuntoa sekä tarjoavat hänelle kokemuksia omasta myönteisestä ja rakentavasta merkityksestään. Hoidon alkuvaiheessa on tärkeää ymmärtää, että eläimet tarvitsevat suojelua, ettei lapsi kohdistaisi samanlaista kohtelua eläimeen kuin, minkä kohteeksi hän on itse joutunut. Hoidon edetessä lapselle on mahdollista läpikäydä omia hylätyksi tulemisen kokemuksiaan sekä muita pettymyksiä. (Sinkkonen 2013, 43.)

Eläinavusteinen terapia on yksi menetelmä auttaa muuttuneen elämäntilanteen käsittelyssä ja jäsentelyssä, jolloin sillä on tärkeä rooli sisäisen kokemuksen ja ulkoisen maailman yhteyden eheyttämisessä. Toiminnan tavoitteena on auttaa ihmistä itse löytämään hänelle merkityksellisiä asioita elämässään sekä lievittää tai poistaa olemassa olevia ristiriitoja, jotta asiakas voisi jatkaa omaa elämäänsä siten, että se olisi hänestä tyydyttävä ja mielekäs huolimatta ristiriidoista ja epätäydellisyydestä. (Salmela 2013a, 95.)

Eläimellä on siis olennainen rooli muistojen ja muistijälkien aktivoinnissa, minkä kautta on mahdollista käsitellä ajattelua ja yksityiskohtia. Työntekijällä on erilaisia työmenetelmiä, joiden avulla hän ohjaa asiakasta löytämään oivalluksia omassa elämässään. Asiakasta tuetaan luovuuteen, jolloin ratkaisut syntyvät asiakkaan omina prosesseina. Näin eläin toimii ikään kuin välikappaleena työntekijän ja asiakkaan tai asiakasryhmän vuorovaikutussuhteessa. (Salmela 2013a, 94.)

Myös ratsastusterapiaa psykososiaalisena kuntoutuksena käyttävän ammattilaisen Leni Palolan kokemuksen mukaan hänen teini-ikäisillä asiakkaillaan on usein vakava suhtautuminen omaan elämään ja maailmaan yleensäkin. Hän ei ihmettele sitä, koska esimerkiksi media ruokkii tätä jatkuvasti. Lisäksi heidän omassa kokemusmaailmassaan negatiiviset tapahtumat ja asiat ovat useimmiten seuranneet toinen toisensa jälkeen, jolloin

ei ole myöskään ihmetyttävää, miksi heillä esiintyy masennus- tai ahdistushäiriöitä. (Palola 2013, 158.)

Palolan mukaan teknistyneessä tietoyhteiskunnassa lapset saavat liian vähän tärkeitä oman kehon toiminnan kautta saatuja motorisia kokemuksia, aistimuksia ja aitoja elämyksiä. Häiriöt motoristen taitojen kehittymisessä ajallaan saattavat johtaa vaikeuksiin oman kehon tunnistamisessa, mikä lisäksi näkyy myös häiriönä sosioemotionaalisessa kehityksessä. Vakavimmat ongelmat johtuvat useimmiten erilaisista traumaattisista kokemuksista, kuten esimerkiksi nähdystä tai koetusta väkivallasta, hyväksikäytöstä ja onnettomuuksista. (Palola 2013, 158.)

Lapsen tai nuoren, joka oireilee psyykkisesti, on yleensä hankalaa tunnistaa ja ymmärtää omia tunteitaan. Tällöin myös tunteiden ilmaisun kontrolli voi olla heikkoa ja sanallinen kommunikointi vaikeaa. Myös fyysisessä olemuksessa saattaa ilmetä ongelmia, kun keho ilmaisee lapsen tai nuoren tilaa esimerkiksi jännittyneisyytenä tai huonona ryhtinä. Ongelmia voidaan havaita myös liikkeiden laadussa ja ylipäätään kehon hahmottamisen vaikeutena. Lastensuojelun nuorilla saattaa taustalla olla myös neurologisia ongelmia tai kehityshäiriöitä sekä erilaisia epämääräisiä kehityksen viivästymiä, joiden syynä voivat olla esimerkiksi lapsuuden psyykkiset ja fyysiset traumat tai äidin raskauden aikainen päihteiden käyttö. (Palola 2011, 158, 377.)

Lisäksi nykyaikainen perheyhteisö poikkeaa radikaalisti 1900-luvun alkupuolen suurperheestä. Myös avioerot ovat lisääntyneet, joiden lisäksi monien muidenkin syiden johdosta, lapsiperheen asema on joutunut lukuisten sekä sisä- että ulkopuolelta tulevien paineiden alaiseksi. Lapset kokevat turvattomuutta, kun vanhemmat eivät aina jaksa seurata riittävästi heidän peräänsä, silloin kun vanhempien omat henkiset voimavarat ehtyvät. (Jalovaara 2005, 9.)

Eläimiä tarkkailtaessa vuorovaikutuksen kuviot näkyvät selkeämmin ja yksinkertaisemmassa muodossa kuin jos tarkkailtaisiin ihmisten välistä kommunikointia, sillä eläimet eivät peittele tunteitaan tai esimerkiksi haluaan tulla huomioiduksi. Lapselle on luonnollisempaa ymmärtää, kun hän on nähnyt ja kokenut jonkin tietyn vuorovaikutuskuvion ensin eläimen kanssa. Näin myös kuntoutusprosessissa on mahdollista käsitellä vuorovaikutuksen vaikeuksia, kun ne tulevat konkreettisesti esille, jolloin niitä on helppo poimia ja kehittää sanallisesti sekä siirtää siten ihmisten välistä vuorovaikutusta koskeviksi. Eläimillä on myös kyky huomata tunnetilan muutokset tai olemaan sekunnissa valmiita reagoimaan muuttuvaan tilanteeseen. (Ikäheimo 2013b, 146.)

Traumatisoituneille lapsille tai nuorille saattaa olla myös haastavaa vastaanottaa hyväksyvää tai myönteistä verbaalista palautetta tai vastausta toiselta ihmiseltä, kun taas eläimeltä positiivisen palautteen ottaminen vastaan on helpompaa ja hyväksyttävämpää. Kun hän saa eläimeltä myönteistä palautetta, toimii mieli edes hetken itseä hyväksyen ja näin toistuessaan alkaa oman itsensä hyväksyminen vahvistua. Lisäksi vahvistuu myönteis-

nen suhtautuminen omaan itseeseen, mikä näin muokkaa ja voimistaa itsetuntoa sekä kuvaa omasta itsestä miellyttävämmäksi. (Ikäheimo 2013b, 147.)

Vastaavankaltainen vahvistuminen tapahtuu myös esimerkiksi masentuneiden nuorten kanssa. Heidän maailmansa saattaa vaikeimmillaan avautua tyhjänä ja autiona, jolloin heistä saattaa tuntua, ettei heillä ole mitään puhuttavaa tai jakamisen arvoista. Eläin, esimerkiksi koira, kohtaa myös tämänkaltaisen ihmisen aina aidosti innostuneena ja hyväksyvästi, mikä koskettaa nuorta joka kerta ja toisaalta tuo myös jotain odottamisen arvoista. (Ikäheimo 2013b, 147; Palola 2013, 158–159.)

Lisäksi eläimestä on helppo puhua, jos muita luonnollisia puheenaiheita ei tunnu löytyvän. Vaivaannuttavissa tilanteissa nuori voi myös kiinnittää huomionsa eläimeen, ja näin vähitellen tapaamisten ilmapiiri muuttuu myönteisemmäksi ja kontakti nuoreen on vähitellen mahdollista saada. Tällöin myös muut työskentelytavat tulevat mahdollisiksi. Siitä syystä, että suuri osa oireilevista lapsista ja nuorista jää ilman diagnoosia, on heidän vaikeampi saada kuntouttavaa hoitoa. Kehityksen tueksi sekä erilaisten vaille jäämisen kokemusten eheyttämiseksi tarvitaan useimmissa tilanteissa kuntouttavaa toimintaa ja riittävän terapeutin interventio, väliintulo, lapsen psyykkisen kehityksen tukemiseksi. (Ikäheimo 2013b, 147; Palola 2013, 158–159.)

3 SOSIAALIPEDAGOGINEN HEVOSTOIMINTA PERHEKODISSA

Tässä opinnäytetyön luvussa esitellään sosiaalipedagogista hevostoimintaa, erityisesti juuri sosiaalipedagogiikan viitekehyksestä käsin. Sosiaalipedagogiikalle on olemassa lukuisia määritelmiä, mutta tässä työssä pyritään keskittymään aiheeseen hevostoiminnan näkökulmasta, sivuten lyhyesti ja yksinkertaisesti sosiaalipedagogiikan yleisiä määritelmiä.

Seuraavissa kappaleissa avataan sosiaalipedagogiikan käsitettä ja kuvataan, mitä sosiaalipedagoginen hevostoiminta on, mihin sillä tähdätään ja millä tavoin. Lisäksi perustellaan, miksi sosiaalipedagoginen hevostoiminta on erityisen ajankohtainen, esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisyn näkökulmasta sekä kuntoutuksen ja hyvinvoinnin tukena. Tulevissa luvuissa käsitellään myös sosiokulttuurista innostamista, pedagogiikkaa sekä elämys- ja seikkailukasvatusta. Viimeisissä luvuissa tutkitaan hevostallia toimintaympäristönä sekä kuvataan hevostoiminnan toteuttamista käytännössä, kuten maasta käsin tehtäviä harjoituksia, niiden tarkoituksellisuutta ja tavoitteita sekä aikaansaatuja hyötyjä.

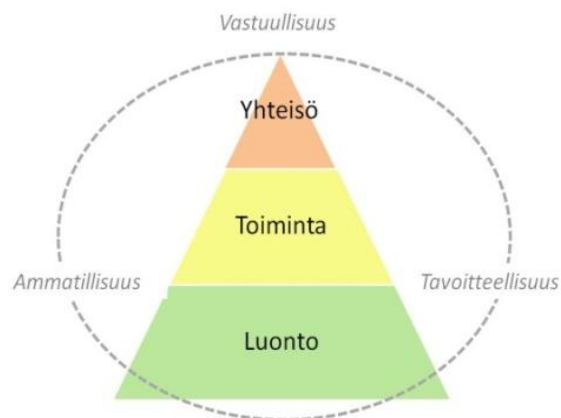
Tehtyjen havaintojen ja perhekodin työntekijöiden kanssa käytyjen keskustelun mukaan Green Careen kuuluvan sosiaalipedagogisen hevostoiminnan toteuttaminen on suuressa ja vaikuttavassa roolissa tämän opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimineen ammatillisen perhekodin arjessa ja sen rakenteissa. Perhekodin toiminnan oleellisena osana toteutettu tavoitteellinen sosiaalipedagoginen hevostoiminta toimii perhekodin nuorten hyvinvoinnin ja kuntoutuksen tukena. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta

tapahtuu perhekodin pihapiirissä ja toiminta kuuluu jokaisen nuoren yksilölliseen kuntoutussuunnitelmaan.

Havaintoihin perustuen sosiaalipedagogisella hevostoiminnalla on mahdollisuus tukea lastensuojelun, niin avohuollonpalveluiden kuin sijoitettujen, piiriin kuuluvia lapsia ja nuoria hyvin moniulotteisesti. Se edustaa toiminnallista tapaa työskennellä nuorten kanssa, ja juuri tällaista työskentelyä lastensuojeluun kaivataankin. Erityisesti hevosten hoito ja niiden kanssa toimiminen sekä hyvinvoinnista huolehtiminen ovat oleellinen osa perhekodin toimintamuotoja.

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta ei siis ole ratsastusterapiaa, mutta koska sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta ja sen vaikuttavuudesta on tieteellisiä tutkimuksia, näyttöä ja kirjallisia teoksia varsin vähän on tämän opinnäytetyön teoriaosuudessa tehty lukuisia viittauksia ratsastusterapiaan. Tämä perustuu siihen, että sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa ja ratsastusterapiassa nähdään olevan paljon yhtäläisyyksiä, mutta myös eroja. Tässä opinnäytetyöprosessissa tehtyjen havaintojen mukaan molemmissa korostuvat monet samanlaiset elementit. Tämän työn teoriaosuudessa myös eläinavusteisuudesta tehtyjä tutkimuksia on nostettu esiin ja yleistetty hevostoimintaan.

Tässä luvussa halutaan havainnollistaa Green Care -toiminnan vaikuttavuuden elementtejä alla olevan kuvion avulla (kuvio 1.). Kuvion tehtävänä on havainnollistaa ja selkeyttää, mistä sosiaalipedagoginen hevostoiminta hyvin pitkälle koostuu. Tämä johtuu siitä, että Green Care nähdään sosiaalipedagogisen hevostoiminnan yläkäsitteenä. Lisäksi toiminta on ammattilaisten tekemää vastuullista ja tavoitteellista toimintaa. Toiminnassa on näin kuvan mukaisesti läsnä kolme tärkeää elementtiä seuraavassa painotusjärjestyksessä luonto, toiminta ja yhteisö.

Kuvio 1. Green Caren toiminnan rakenne. (Green Care Finland n.d. b.)

3.1 Teoria toiminnan taustalla

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan taustalla vaikuttaa vahvasti sosiaalipedagoginen teoria eli sosiaalipedagogiikka, josta myös toiminnan peruselementit nousevat. Toiminnan kivijalan muodostavat yhteisöllisyys, elä-

myksellisyys, toiminnallisuus sekä dialogisuus. Toiminta toteutetaan talilyhteisössä ja se on luonteeltaan yhteisöllistä, kokonaisvaltaista ja osallistavaa. Tärkeitä käsitteitä toiminnassa ovat aito kohtaaminen, vuorovaikutus, osallisuus, osallistuminen, kokemus ja kokemusten jakaminen, yhteistoiminta ja vastuunkanto. (Sosiaalipedagoginen Hevostoimintayhdistys ry. 2011; Vapalahti 2012, 101–128.)

Voidaan ajatella, että sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ydin on aito kohtaaminen niin ihmisten välillä kuin ihmisten ja hevosten välillä. Aidon kohtaamisen lähtökohtana on huomioida jokainen tasa-arvoisesti sekä osoittaa elämässään kovia kohdanneille ihmisille heidän merkityksellisyytensä. Pedagoginen kohtaaminen on dialogisen suhteen rakentamista, ja kehittynyt aito pedagoginen suhde perustuu toisen ihmisarvon kunnioittamiselle. (Vapalahti 2012, 104; Hämäläinen 1998, 160.)

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan keskiössä on yksilön oma kokemus ja näiden kokemusten kautta oppiminen, asioiden ymmärtäminen ja oivaltaminen. Tavoitteena on hevosta apuna käyttäen näyttää ja osoittaa sellaisten asioiden merkitys, joista myös nuoren oma hyvinvointi muodostuu, kuten terveellinen ruokavalio, säännölliset ruokailuajat, puhtaus, riittävä liikunta ja lepo. (Sosiaalipedagoginen Hevostoimintayhdistys ry. 2011.)

3.1.1 Sosiaalipedagogiikka

Sosiaalipedagogiikka kuvataan laajasti yhteiskuntatieteisiin perustuvaksi kasvatukselliseksi oppialaksi, jossa yhdistyvät tiiviisti käsitteet pedagoginen ja sosiaalinen. Sosiaalipedagogiikassa tarkastellaan asioita yhteiskunnallisena, sosiaalisena, kulttuurisena ja kokemuksellisena ilmiönä. Keskeisiä ovat kysymykset ihmisen ja ympäristön välisestä suhteesta. Se ottaa kantaa muun muassa siihen, minkälainen on yhteiskunta, jossa ihmisen on hyvä elää. (Kurki 2007, 7, 9, 30.)

Sosiaalipedagogiikassa ei jäädä vain asioiden kuvaamisen ja selittämisen tasolle, vaan mennään pintaa syvemmälle pohtien sitä, mitä on hyvä elämä, onnellinen arkipäivä ja miten hyvään inhimilliseen, oikeudenmukaiseen ja solidaariseen elämään olisi mahdollista päästä. Sosiaalipedagogiikan mukaan yksi tärkeimmistä asioista on kohtaaminen; pysähtyminen kuuntelemaan ja kuulemaan. Toiminnan tulisi aina lähteä liikkeelle sieltä, ”missä ihmiset ovat, heidän arkipäivästään, kulttuuristaan ja siitä tiedosta ja viisaudesta, joka näillä ihmisillä itsellään jo on”. Merkityksellisen elämän ydin määrittyy ihmisen ulkopuolella olevan todellisuuteen liittyvän tiedon sekä yksilön oman persoonallisen tietonsa arvokkaasta yhdistymisestä. Näin ollen toiminnan lähtökohtana on aina pyrkiä dialogisesti kohtaamaan jokaisen ihmisen henkilökohtainen kokemus. (Kurki 2007, 8, 13, 32, 34; Kurki 2011, 49).

Sosiokulttuurisen innostamisen avulla voidaan katsoa sekä menneisyyteen että suunnata kohti parempaa tulevaisuutta. Sosiaalipedagogiikka perustuu pitkälti käsitykseen ihmisestä ja yhteiskunnasta, erityisesti ihmisen ja yhteisön suhteesta. Yleisenä tehtävänä on edistää sosiaalista kasvatusta, joka auttaa yksilöä, persoonaa kasvamaan yhteiskuntaan ja yhteiselämään yh-

dessä toisten ihmisten kanssa. Toiseksi erityistehtäväksi on asetettu syrjäytyneinä ja onnettomina elävien ihmisten tukeminen heidän omassa arkipäivässään. Pyrkien siihen, että he vähitellen kykenisivät kehittämään sekä omaa että yhteisönsä elämää entistä täydemmäksi ja inhimillisemmäksi arkipäivän elämäksi. (Kurki 2011, 57; Kurki 2007, 30–31, 36.)

Yksilön ja yhteisön välinen suhde on sosiaalipedagogiikan keskiössä siten, että jokainen ihminen nähdään ainutlaatuisena ja arvokkaana persoonana. Kuitenkin vasta yhteisössä eli yhteydessä toisiin, ainutlaatuisen yksilön nähdään kasvavan täyteyteensä. Esimerkiksi personalismin keskeinen ajatus on, että jokainen ihminen on ainutlaatuinen ja arvokas, ja jokainen ihminen kasvaa tähän ainutkertaisuuteen vain dialogisessa suhteessa toiseen ihmiseen ja niin sanotusti moniin toisiin. Olennaista on tukea yksilöä tässä persoonallisen kasvun ainutlaatuisessa prosessissa. Yksilöä tulisi erityisesti tukea kokemusten vastaanottamisessa ja niiden pohdiskelevassa arvioinnissa siten, että hän kehittyisi vähitellen kykenevämmäksi vastuun ottajaksi omasta arkipäivästään, yhteisöstään ja yhteiskunnastaan omana persoonana, yhdessä toisten yhtä arvokkaiden persoonien kanssa. (Kurki 2007, 32, 37.)

Martin Buberin (1923), joka on kuvannut persoonallisia ja yhteisöllisiä suhteita, mukaan on olemassa kahdenlaisia inhimillisen suhteiden tyyppejä. Jotta eletty suhde olisi aitoa sinun kanssa edellyttää se, että ihmisestä tulee aidosti minä. Tällä minä-sinä suhteella kuvataan kahden persoonan välistä suhdetta, jossa korostuvat niin yksilön arvokkuus kuin sosiaalisuuskin eli persoona yhdessä toisten persoonien kanssa. Buberin kuvauksessa yhteisöllisessä suhteessa on erityisesti kysymys jakamisesta, mikä tässä tapauksessa tarkoittaa dialogista vuorovaikutusta. Hän toteaa, että siellä missä ei ole jakamista, ei myöskään ole todellisuutta. (Kurki 2007, 38–39.)

Aidon minä-sinä -suhteen peruselementtejä ovat avoimuus, suoruus, vastavuoroisuus sekä läsnäolo, jolloin toisen ihmisen kohtaaminen tapahtuu koko olemuksella. Toisessa suhteessa taas ovat subjekti ja objekti, minä-se -suhde, jossa toista ihmistä pidetään esineenä, kohteena, häntä arvostamatta ja kuuntelematta. Tällöin vallalla on individualistinen minä-keskeinen maailma. Sitä vastoin inhimillinen elämä on sitä rikkaampaa ja syvempää, mitä vahvempi persoonallinen minä-sinä-suhde on. Tämä osoittaa tietä ihmisen kasvulle, persoonaksi tulemiselle. Minä-sinä -suhteella on tärkeä merkitys, kun minä kykenee tunnistamaan itsensä persoonaksi, mutta samalla hän kykenee ylittämään yksilöllisyyden rajat ja katsomaan maailmaa myös toisen, sinun, silmin. (Kurki 2007, 38–39.)

Lothar Böhnisch (1996), yksi sosiaalipedagogiikan teoreetikoista, on kehittänyt lapsuus- ja nuoruusiän elämänhallintaan sosiaalipedagogista teoriaa, mikä perustuu ihmisten auttamiseen autonomiseen elämään. Lähtökohdina ovat oman arvontunnon vahvistaminen, ryhmäperiaate, ihmisen sosiaaliseen ympäristöön suuntautuminen sekä nykyhetkikeskeisyys sekä sen kunnioittaminen, eikä tulevaisuuden korostaminen. Sen sijaan Bent Madsen (1999) keskittää päähuomionsa persoonallisen kasvun tukemisen li-

säksi kollektiivisen kasvatuksen metodiin, jonka avulla voidaan painottaa kasvatuksen sosiaalista puolta. (Vapalahti 2012, 103.)

Nuorten persoonallisen kasvun perspektiivistä tarkasteltuna, voidaan havaita hevostoiminnan tukevan nuoren itsetuntoa sekä keskittymistä. Esimerkiksi toiminnassa esiin nousseet tunteet sekä onnistumisen kokemukset vaikuttavat nuoren itsetuntoon. Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa keskittymisen ja itsetunnon kehittymistä on mahdollista tukea toiminnan elämyksellisyyden kautta. (Vapalahti, 126.)

3.1.2 Syrjäytyminen

Sosiaalipedagogisen teorian lisäksi sosiaalipedagogisen hevostoiminnan taustalla vaikuttaa vahvasti myös syrjäytymisen ennaltaehkäisy. Hevostoiminta on toimintaa, joka syrjäytymisen ennaltaehkäisyn lisäksi on yksi korjaavista sosiaalisen kuntoutuksen menetelmistä, joka tähtää sosiaalisen kasvun ja hyvinvoinnin tukemiseen. Toiminnan kulmakivi ja perusta pohjautuu ihmisen ja hevosen vuorovaikutukselle ja talliyhteisöön, jossa toimintaa toteutetaan. (Sosiaalipedagoginen Hevostoimintayhdistys ry. 2011.)

Syrjäytyminen on yksi sosiaalipedagogisen ajattelun perusteemoista. Se tarkoittaa yksilön joutumista erilaisten yhteisöjen ulkopuolelle. Niiden yhteisöjen, jotka mahdollistavat esimerkiksi yhteiskuntaan integroitumisen, yhteiskunnallisen osallistumisen ja itseä kehittävän harrastustoiminnan. On myös tiedostettava, että syrjäytymistä on olemassa eriasteista ja se voi ilmetä eri elämänalueilla. Sosiaalipedagogisesta näkökulmasta tarkasteltuna pohditaan sitä, ”millä tavoin yhteiskunnan tulisi menetellä niiden jäsentensä kanssa, jotka syystä tai toisesta eivät kiinnity yhteiskuntaan vaan syrjäytyvät”. (Hämäläinen 1998, 156, 158.)

Syrjäytymisestä on Suomessa keskusteltu yhteiskuntapoliittisena kysymyksenä jo 1980-luvulta saakka. Yhteiskunnallisessa keskustelussa sekä erilaisissa tutkimuksissa on nostettu esiin sekä paikannettu jatkuvasti uusia ryhmiä, joiden syrjäytymisestä tulisi herätä huoli. Erityisesti viime vuosina lapset ja nuoret ovat saaneet runsaasti huomiota syrjäytymisestä puhuttaessa. Lasten ja nuorten syrjäytymisen syinä saattavat olla yleistyneet ja yhä vaikeammat mielenterveys- ja perheongelmat sekä yhteiskunnan tarjoaman turvaverkon kiristyminen ja ennaltaehkäisevän työn resurssien väheneminen. Lisäksi yhä useammin taustalta löytyvät koulu- ja päihdeongelmat sekä työelämän ulkopuolelle jääminen, mikä johtaa muun muassa talousvaikeuksiin. (Juhila 2012, 50, 56; Vapalahti 2012, 102.)

Syrjäytymisestä on tullut lähes päivittäinen teema esimerkiksi tiedotusvälineissä sekä poliitikkojen, hyvinvointivaltion ammattilaisten sekä monien kansalaisten puheissa. Suomessa syrjäytymisen ehkäiseminen ja vähentäminen on näin ollut esimerkiksi yksi kolmen viimeisen hallituksen painopiste-alueista. Toisaalta syrjäytymisen määritelmä on hieman haasteellinen, sillä se on hyvin monitulkintainen ja esimerkiksi poliittishallinnollisessa kielenkäytössä syrjäytymisen käsitettä käytetään ikään kuin kaikkien

tuntemana asiana määrittelemättä sitä sen tarkemmin. (Juhila 2012, 50–54.)

Syrjäytyneiden liittämässä yhteiskuntaan puhutaan syrjäytymis- ja liittämiskäsitteiden yhteenkuulumisesta. Syrjäytymistä, eksluusiota, kuvataan prosessiksi, jonka vastaprosessina pidetään liittämistä, inklusiota. Keskustelu syrjäytyneiden liittämestä yhteiskuntaan perustuu yhteiskunnassa merkittäviä ongelmia tuottavaan jakoon, mikä kulkee kansalaisten enemmistön ja syrjäytyneiden vähemmistön välillä. Liittämisenäkökulman mukaan huomio kiinnitetään vähemmistöön, jolloin ratkaisuna nähdään syrjäytyneiden liittäminen osaksi enemmistöä. (Juhila 2012, 50–51.)

Sosiaalityöllä on, kenties jopa kaikkein keskeisin tehtävä hyvinvointivaltiolisista ammateista, syrjäytymisen vastaisessa toiminnassa, syrjäytymisprosessien katkaisemisessa sekä syrjäytyneiden kansalaisten liittämässä takaisin yhteiskuntaan. Tällöin sosiaalityön tehtävänä on edistää syrjäytyneiden asiakkaiden resursseja siten, että normaalin kansalaisen vaatimukset täytyisivät. (Juhila 2012, 51–52.)

Sosiaalipedagogiikka tähtää yhteiskunnan sisäiseen uudistamiseen kasvatuksen avulla ja pyrkii etsimään pedagogisia ratkaisuja huono-osaisuuden ja syrjäytymisen ongelmiin. Sen ajattelu- ja toimintaperiaatteissa on kyse nimenomaan pedagogiseen itseapuun auttamisesta, yhteisöllisyyden vahvistamisesta ja kasvatuksellisen ennaltaehkäisyn ideoista, niiden teoreettisesta kehittelystä sekä soveltamisesta käytäntöön. Tällöin keskeisessä asemassa on toiminnan suuntautuminen sosiaalisten ongelmien paineessa elävien ihmisten arkeen ja heidän auttamiseensa itseapuun. (Hämäläinen 1998, 156.)

Syrjäytymisen vastakohtana toimii myös sosiaalinen osallisuus eli syrjäytymisen määrittäminen sosiaalisen osallisuuden toteutumattomuudeksi, osattomuudeksi, kuten kouluttamattomuudeksi, harrastamattomuudeksi ja kulttuurielämän ulkopuolisuudeksi. Näin ollen syrjäytyneillä on erilaisia osallisuuden ulottuvuuksia huomattavasti vähemmän kuin enemmistöllä kansalaisista. Tällöin syrjäytymistä vastaan käydyssä taistelussa sosiaalisen osallisuuden edistämällä tavoitellaan yhteiskunnan toiminnoista syrjäjän jääneiden tuleamista uudelleen osallisiksi näistä toiminnoista. Tämä tarkoittaa sitä, että pyritään turvaamaan yksilön niin sanotusti normaali osallistuminen ja yhteiskuntaan kuulumisen. (Juhila 2012, 52–54.)

Vaikka syrjäytymisen tarkka määrittely on monitulkintainen, tutkijat ovat samaa mieltä siitä, että syrjäytyminen on prosessi, joka voidaan nähdä erilaisten yhteiskunnassa tavoiteltavina ja normaaleina pidettyjen osallisuuksien, kuten perheen, koulutuksen ja muiden sosiaalisten verkostojen tai pahimmillaan jopa yhteiskunnallisten palveluiden ja auttamisjärjestelmien, ulkopuolelle ajautumisena. Prosessinäkökulma arvottaa yhteiskunnan yhtenäisyyden tai kokonaisuuden ihanneltilaksi, jolloin osan kansalaisten ajautuessa tavoiteltavina pidettyjen osallisuuksien ulkopuolelle, aiheuttaa tämä yhteiskunnan yhtenäisyyden pirstaloitumisen. Tutkijat ovat samaa mieltä myös syrjäytymisen huono-osaisuuden kasautumisesta. Sen mu-

kaan syrjäytyneiksi luokitelluilta useimmiten puuttuu monenlaisia täysipainoisen elämän kannalta merkittäviä resursseja. (Juhila 2012, 54.)

Syrjäytymisen ensisijaisena toimenpiteenä pidetään ihmisten arkielämän rakenteiden tukemista ja vasta kun se havaitaan riittämättömäksi, nähdään muut erityiset toimenpiteet ajankohtaisiksi. Varhainen puuttuminen, erityisesti lasten ja nuorten osalta, nähdään ensiarvoisen tärkeänä, jolloin sosiaalityöntekijöiden sekä muiden sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten tulisi osata tarttua tilanteisiin silloin kun syrjäytyminen tai ainakin syvin syrjäytymiskierre on vielä mahdollista estää. (Juhila 2012, 56–57.)

Sosiaalityön keskeinen tehtävä, jos sosiaalityötä tarkastellaan syrjäytymis- ja liittämispuheen kehyksessä, on asiakkaiden elämänhallinnan vahvistaminen. Tässä suhteessa on olennaista yksilöistä itsestään liikkeelle lähtevä jäsenystapa, jolloin huomion keskipisteenä on syrjäytyneiden kannustaminen, heidän omien voimavarojen tukeminen sekä ohjaaminen kohti hallitumpaa ja oma-aloitteisempaa elämää. Erityisen tärkeää on myös oman paikan löytäminen yhteiskunnassa. (Juhila 2012, 62–63.)

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan yksi tavoitteista on siis ehkäistä lasten ja nuorten syrjäytymistä. Toiminnan ydin perustuu siihen, että se tähtää elämän hallinnan tukemiseen. J.P. Roos jakoi vuonna 1980 elämänhallinnan käsitteen ulkoiseen ja sisäiseen elämänhallintaan. Ulkoisella elämänhallinnalla hän tarkoitti sitä, että ihminen voi itse ohjata elämäänsä, eikä elämään vaikuta liian monet itsestä riippumattomat tekijät. Näihin kuuluvat ylipäätään toimiva arki ja esimerkiksi turvattu taloudellinen toimeentulo, perhe sekä järjestyksessä olevat asumisasiat. Tällöin siis asiat näyttäivät ulkoapäin katsottuna olevan yksilön hallinnassa. Sisäinen elämänhallinta taas tarkoittaa ihmisen omaa kykyä pitää elämänsä eri alueet kasassa ja järjestyksessä myös niinä hetkinä, jolloin elämässä tapahtuu yllättäviä käännteitä, joihin ei itsellä ole mahdollista vaikuttaa. Elämänhallinta tarkoittaa yleisemmin sitä, että elämisen kannalta välttämättömät asiat ovat järjestyksessä niin, että yksilö itse kokee elämänsä olevan hänen omassa otteessaan. (Vapalahti 2012, 102; Juhila 2012, 61.)

3.1.3 Sosiokulttuurinen innostaminen

Tässä opinnäytetyön tutkimuksessa tehtyjen havaintojen mukaan sosiaalipedagogisen hevostoiminnan taustalla vaikuttaa monia elementtejä sosiokulttuurisesta innostamisesta, joko tiedostamatta tai tiedostetusti. Kurjen mukaan innostaminen on praksista, mikä tarkoittaa sitä, että se on käytännön ja teorian vuorovaikutusta. Se myös käsittää sen, että kaiken teorian tulee aina kääntyä käytännöksi. Nimenomaan teorian ja toiminnan välinen vuorovaikutus sekä ihmisen oma osallistuminen ovat esimerkiksi yhteisötyön keskiössä. (Kurki 2011, 46, 49.)

Sosiaalipedagoginen sosiokulttuurinen innostaminen ymmärretään toiminnaksi, joka tukee aktiivisuutta, riippumattomuutta sekä täysipainoista osallistumista arkipäivään ja sen kehittämiseen, jokaisen omien mahdollisuuksien mukaan (Kurki 2007, 7). Edellisen toteamuksen perusteella sosiokult-

tuurinen innostaminen nostetaan yhdeksi omaksi luvukseen tässä opinnäytetyössä.

Sosiokulttuurisessa innostamisessa on kyse pedagogisesta tukemisesta. Yksilöä tuetaan kasvussaan niin sanotusti täydeksi ihmiseksi. Tästä on apua esimerkiksi identiteetikriisin kohtaamisessa, johonkin kuulumisen kriisissä. J.M. Montoya Sáenzin (2002) mukaan identiteetikriisi liittyy hyökkäykseen ihmisen itsearvostusta ja itsetuntemusta vastaan. Tällöin ihmisen omanarvontunto järkkyy kokonaisuudessaan. Kriisin myönteiseen ratkaisemiseen tarvitaan elämään uusia kokemuksia, jotka eivät vihlaise itsetuntoa. Ihminen tarvitsee tällöin uusia suhteita oman itsen ja oman arvomaailman kanssa, hän tarvitsee rakastetuksi ja arvostetuksi tulemisen kokemuksia. Hänen tulisi myös ”tuntea, että hänen aikaisempi elämänsä, muistonsa, muodostavat jatkumon, joka integroi elämän kokonaisuutta”. (Kurki 2007, 43–44.)

Innostamisessa on aina selkeästi nähtävissä kolme ulottuvuutta, jotka perustuvat vahvasti sosiaalipedagogiikan teorioihin. Tämän kolmitahoisuuden muodostavat yhdessä pedagoginen, sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus. Niiden avulla tuetaan sekä ihmisten yhteisöllistä sitoutumista että heidän persoonallisten arvojensa kehittymistä. Ajattelutavan mukaan pedagogisen ulottuvuuden ytimessä on persoona, jota kasvatuksellisen toiminnan avulla tuetaan kehittymään. Lisäksi tavoitellaan asenteiden muutosta, kriittisen ajattelun vahvistumista, oman vastuun tiedostamista, hermistymistä ja motivaation heräämistä. (Kurki 2007, 71, 75.)

Sosiaalinen ulottuvuus syventyy ryhmään ja yhteisöön, jolloin huomion keskipisteenä ovat toisaalta ihmisten oma osallistuminen ja sen avulla vahvempi liittyminen yhteisöön ja yhteiskuntaan, mutta toisaalta taas pyrkimys laadulliseen muutokseen. Kulttuurisen ulottuvuuden näkökulmasta taas keskitytään eritoten luovuuden ja yleensä ihmisen monipuolisen ilmaisun kehittymiseen, jolloin korostuvat taiteet eri muotoineen. Innostamista voidaan siis käyttää aidosti apuna herättämään ”ihmisten tietoisuutta ja saamaan heitä liikkeelle, edistämään sosiaalista kommunikaatiota, lisäämään vuorovaikutusta ihmisten välillä, kehittämään dialogisia suhteita, luomaan mahdollisuuksia sosiaaliselle muutokselle – toisin sanoen parantamaan ihmisten elämää”. (Kurki 2007, 71, 75.)

Sosiokulttuurisen toiminnan keskiössä on ajatus toivosta ja sen avulla lähtökohtana on suunnata kohti tulevaisuutta. Myös Esko Jalovaara on nähnyt tärkeäksi korostaa toivoa sekä uskoa ihmisen kykyyn muuttaa omaa maailmaansa. Teokseensa *Tunnetaidot* tiedon rinnalle kasvatuksessa, Jalovaara on nimittäin lainannut Helena Kekkosen (2004) toteamusta ”Kasvatuksen ytimenä tulee olla toivo, unelma paremmasta maailmasta ja luottamus ihmisen mahdollisuuksiin muuttaa maailmaa omalla pienelläkin panoksellaan”. Toiminnassa tähdätään lopulta siihen, että ihminen heräisi tietoisuutensa omasta tilanteestaan ja ryhtyisi aktiivisesti toimimaan sen parantamiseksi. Innostaminen tulee nähdä tietoisena ja kokonaisvaltaisena toimintana, eikä esimerkiksi innokkaana puuhasteluna. (Jalovaara 2005, 6; Kurki 2011, 65.)

3.1.4 Pedagoginen näkökulma

Sosiaalipedagogiikkaan kuuluu nimensä mukaisesti, sekä aiempien lukujen perusteella, vahvasti pedagoginen ulottuvuus. Perhekodin arki on täynnä kohtaamisia, ohjausta ja kasvatusta. Ohjaajien ja nuorten välistä vuorovaikutusta tarkasteltaessa keskeinen käsite on juuri pedagogiikka. Tämä pedagoginen näkökulma näkyy myös sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa erityisesti ohjaajan tavassa toimia.

Seuraavaksi esitellään sosiaalipedagogiikan pedagogista puolta sosiaalipedagogisen hevostoiminnan perspektiivistä. Tässä osiossa viitataan koulu-maailmaa, mikä perustuu siihen, että siellä tähän opinnäytetyöprosessiin osallistuneet nuoret viettävät suuren osan päivästänsä. Koulumaailman ohella keskitytään käsittelemään hyvinvointia, sillä siihenhän lastensuojelussa yleisesti, kuten myös sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa, pyritään eli turvaamaan nuoren hyvinvointi.

Suomalaiset ovat voineet olla ylpeitä viime vuosina saaduista tuloksista kansainvälisten oppimistulosten vertailuissa. Suomalaisten koululaisten erinomaisesta menestyksestä huolimatta monet koululaisten hyvinvointia koskevat vertailut ovat osoittaneet, että he eivät viihdy koulussa muiden maiden ikätovereidensa tavoin. Tämän vuoksi laaja joukko kasvatustieteilijöitä ja erikoispedagogeja ovat alkaneet kiinnittää huomiota hyvinvointiin erilaisissa oppimisympäristöissä. (Nurmi 2008, 5.) Pedagoginen hyvinvointi -teoksen kirjoittajat ovat tarttuneet tähän ajankohtaiseen aiheeseen lähestymällä ilmiötä uuden käsitteen eli pedagogisen hyvinvoinnin avulla.

Kokonaisvaltaisesti tarkasteltuna pedagogiikka -käsite kattaa sekä opettajan näkemyksellisen ajattelun eri tasoineen että käytännön toiminnan. Käytännön toimintaan kuuluu myös kasvatuksellinen niin sanottu eikognitiivinen puoli. Nykymääritelmän mukaan käsitteellä tarkoitetaan myös kasvatustieteellistä opetusta tai tutkimusta, jonka aihealueena on jokin tietty kasvatus- tai opetusala. (Meriläinen, Lappalainen & Kuittinen 2008, 8.)

Persoonana on myös sosiaalipedagogisen kasvatuksellisen ulottuvuuden ydin. Puhuttaessa pedagogisesta hyvinvoinnista myöskään hyvinvointi -käsitteenä ja sen määrittely ei ole ongelmatonta tai yksiviivaista. Hyvinvointi -käsitteellä on perinteisesti tarkoitettu ihmisen hyvinvoinnin kokonaisuutta, joka koostuu niin sosiaalisesta, henkisestä ja fyysisestä osaluueesta. Laajasti ajatellen hyvinvointi ilmenee onnellisuutena, elämään tyytyväisyytenä ja positiivisena mielialana. Se edellyttää sellaista toimintakykyä joka takaa yksilölle mahdollisuuden osallistua aktiviteetteihin ja sosiaaliin suhteisiin ja niiden ylläpitämiseen, joita hän pitää mielekkäinä omassa yhteisössään. Silloin kun yksilö kykenee käyttämään omia kykyjään potentiaalisesti ratkaistessaan elämänkaareen liittyviä kehitystehtäviä, hän on kykeneväinen olemaan itseensä tyytyväinen ja kokemaan subjektiivista hyvinvointia. (Kurki 2011, 50; Meriläinen ym. 2008, 8, 10.)

Hyvinvointitutkimus on aiemmin keskittynyt lähinnä kielteisiin ilmiöihin, jotka uhkaavat hyvinvointia. Pääasiassa hyvinvointitutkimusta on nimit-

täin tehty psykologisista ja lääketieteellisistä lähtökohdista käsin, jolloin näkökulma on ollut yksilön hyvinvoinnin ja terveyden ympärillä. Hyvinvointitutkimuksen sosiologinen näkökulma taas perustuu yksilöön sosiaalisena toimijana ja yhteisönsä jäsenenä. (Meriläinen ym. 2008, 8, 10.)

Yleisesti ajateltuna pedagogiikalla voidaan tarkoitaa prosesseja ja käytäntöjä, joilla tähdätään kasvun, kehityksen ja oppimisen kokonaisvaltaiseen tukemiseen, kun taas hyvinvoinnilla kuvataan esimerkiksi yleistä tyytyväisyyttä ja positiivista mielialaa. Näin näitä kahta käsitettä yhdistää positiivinen muutos ja kehitys. Pedagogisen hyvinvoinnin käsitteen voidaan nähdä liittyvän toimintaan, joka luo positiivisia tunnekokemuksia, tukee oppimisen prosesseja ja edistää yksilön kokonaisvaltaista kehitystä. Nykyisin myös keskeisiä hyvinvointitutkimuksen kohteita ovat olleet itsensä toteuttaminen, optimaaliset flow-kokemukset, kiinnostukset, voimavarat sekä vahvuudet. Lisäksi on todettu että hyvinvointia tulisi tutkia entistä kokonaisvaltaisemmin. (Meriläinen ym. 2008, 8–9.)

Käytännön opetustyössä suuressa roolissa on ollut käsitys oppimisesta, joka on perustunut arkikokemuksesta lähtöisin olevaan tiedon siirtoajatukseseen sekä behavioristiseen ärsyke-reaktio-palaute -malliin. Tämän mallin mukaan tieto on niin sanotusti valmista tietoa, joka voidaan sopivin menetelmin ikään kuin siirtää oppijan muistiin. Tällaisessa ajattelumallissa korostuvat se, mitä opettaja tekee ja millaista oppimateriaalia hän käyttää eli oppijan kannalta ulkoiset tekijät ja ärsykkeet. Tavoitteena on ennalta määrättyihin ja mitattaviin tavoitteisiin pääseminen. (Tynjälä 2000, 129.)

Nykyisin behavioristisen -ajattelumallin sijaan korostetaan yhä enemmän konstruktivistista oppimiskäsitystä, jonka mukaan tietoa ei ole mahdollista siirtää oppijalle sellaisenaan, vaan hänen on itse konstruoitava eli rakennettava se. Olennaista on, että oppija aikaisempien tietojensa ja kokemustensa pohjalta, itse tulkitsee omia havaintojaan ja uutta tietoa. Näin oppija rakentaa jatkuvasti kuvaansa maailmasta. Jokaisen oppijan oppimistulokset ovat näin ollen yksilöllisiä, sillä jokaisen oppijan havaintojen tulkinta ja merkitysten rakentaminen perustuu oppijan aikaisempaan tietämykseen sekä erilaisiin kokemuksiin. (Tynjälä 2000, 129–130.)

Yhteisen kieli- ja kulttuuritaustan vuoksi voimme ymmärtää asioita hyvin samalla tavoin, mutta eri yksilöillä asiat voivat saada erilaisia korostuksia ja merkityksiä. Myöskään oppiminen ei kaikilla yksilöillä tapahdu samalla tavalla, mikä myös tukee opiskelumenetelmien monipuolista käyttöä, joissa yksilöllisten tulkintojen on mahdollista kohdata toisensa sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa. Oppimistulosten yksilöllisyyden vuoksi, on tämä myös otettava huomioon oppimisen arvioinnissa, jolloin arvioinnin tulisi kohdistua behavioristisen ajattelumallin määrän sijaan laatuun, yksilölliseen oppimisprosessiin ja ymmärtämiseen. Konstruktivistista oppimiskäsitystä parhaiten vastaa oppimisprosessiin kohdistuva prosessiarviointi. (Tynjälä 2000, 129–130.)

Oppimisen yhteydessä puhutaan myös skeemoista, jotka ovat mielen sisäisiä malleja tosimaailmasta. Näiden skeemojen avulla pyritään käsittelemään uutta tietoa. Oppimisen seurauksena ihmisellä on aina sisäisiä skee-

moja eli käsityksiä maailmasta. Uutta oppiessaan ihmisellä on mahdollisuus joko liittää uusi tieto osaksi vanhaa kokemusta tai hän voi muuntaa skeemojaan, jos hän huomaa näissä sisäisissä rakenteissa olevan hänen näkökulmastaan virheitä tai että ne ovat ristiriidassa vanhan maailmankuvan kanssa. Oppiminen tapahtuu tällöin joko liittämällä uusi tieto olemassa olevaan maailmankuvaan tai muuttamalla maailmankuvaa. (Clarke 1998, 72.)

3.1.5 Green Care – elämys- ja seikkailukasvatus

Green Caren erilaisten menetelmien tarkoituksena on avartaa näköaloja, löytää omia voimavaroja sekä tuottaa rentoutumisen tunnetta. Green Care -toiminnan peruselementteihin kuuluvan seikkailukasvatuksen rinnalla käytetään myös elämyspedagogiikan käsitettä, joka on myös yksi sosiaalipedagogisen hevostoiminnan keskeisistä elementeistä. Seikkailukasvatuksessa ja elämyspedagogiikassa keskeistä on yhteys luonto- ja ympäristökasvatukseen. (Green Care Finland. n.d. c.)

Seikkailu- ja elämyskasvatuksen toimintamuodot soveltuvat useimmiten hyvin pyrkimyksiin tukea syrjäytyneiden ja sen vaarassa olevien ihmisten kasvua subjektiuteen ja elämänhallintaan. Sen toimintamuodot myös antavat välineitä aktivoita heitä yhteiskunnalliseen toimintaan, osallistumiseen ja itsensä kehittämiseen. (Hämäläinen 1998, 164.)

Toiminnan keskeisinä arvoina voidaan pitää vuorovaikutusta luonnon kanssa sekä siitä oppimista. Sen tavoitteena on pyrkiä luontoherkkyyden lisäämiseen, kokonaisvaltaisiin oppimiskokemuksiin ja elämyksiin, jossa ovat mukana keho, tunne ja mieli sekä erilaiset aistit, kuten tunto, näkö ja kuulo. Lähtökohtana on toiminnallisuus, mutta myös rauhallinen oleminen ja kokeminen sekä erilaisten kokemusten ja niiden merkitysten tietoinen työstäminen. (Lehtonen 1998a, 8; Green Care Finland. n.d. c.)

Se on niin sanotusti astumista Liisan ihmemaailmaan. Ihmemaailmaan, jossa ”ovia tulee avata ja jossa uudet ovet avautuvat liikkeessä olevan maailman mukana”. Timo Lehtosen mukaan ihmisen luonnollinen tapa selviytyä ja kehittyä on nimenomaan elämysten ja kokemusten kautta oppiminen. Parhaimmillaan se on myös ”tapa tarkastella maailmaa, ymmärtää sitä ja elää sen kanssa tasapainossa”. Toiminnan tulisi aina pohjautua vapaaehtoisuuteen ja omaan valintaan, jolloin pakkoa tai taivuttelua olisi hyvä välttää. (Bowles 1998, 29; Lehtonen 1998a, 7; Telemäki 1998, 19.)

Elämyspedagogiikassa ja seikkailukasvatuksessa korostuvat sisäisen kasvun näkökulma sekä näkemys elämän luonteesta jatkuvana muutoksena, sillä elämä itsessään on suuri seikkailu. Yksi tärkeä kasvun tavoite voi esimerkiksi olla ihmisen kyky elää itse omaa elämäänsä itseään, toisia ihmisiä ja ympäristöä kunnioittaen. Siinä korostuu myös yksilön ja ryhmän erottamaton vuorovaikutus, sillä yksilö on aina osa suurempaa kokonaisuutta. Yksilön kasvun mahdollisuus on juuri ryhmässä, sillä sen itsekunnioitus nojaa sen jäsenten keskinäiseen kunnioitukseen. (Lehtonen 1998a, 7.)

Tämän opinnäytetyön havaintojen perusteella elämyspedagogiikassa ja seikkailukasvatuksessa on paljon samankaltaisia piirteitä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan kanssa ja useimmiten sanaa seikkailu voisi verrata lähes suoraan sanaan hevostoiminta. Seuraavassa esimerkissä kuvataan sitä, miten seikkailutoiminnalla voidaan esimerkiksi rikkoa omia rajoja silloin, kun siihen uskalletaan osallistua avoimin mielin. Eero Kiiski kirjoittaa, että ”uskallus antautua seikkailun vietäväksi ja kohdata ainutkertainen hetki antaa mahdollisuuden henkilökohtaisen kokemuksen kautta pohtia tunnetiloja, joita seikkailu nostattaa”. Nimenomaan kohdatessaan ja rikkoessaan omia rajojaan ihminen voi löytää uusia ulottuvuuksia omaan ajattelunsa ja toimintaansa. (Kiiski 1998, 109.)

Edeltävässä luvussa Pedagoginen näkökulma käsiteltiin konstruktivistista oppimiskäsitystä, joka liittyy vahvasti myös seikkailukasvatukseen ja elämyspedagogiikkaan. Seikkailukasvatuksen ja elämyspedagogiikan näemyksen mukaan tietoa ei siis ole mahdollista niin sanotusti kaataa opettajalta oppilaalle siten, että oppija kykenisi ottamaan sen vastaan siinä muodossa kuin se on annettu. Tällöin yksilön on valikoitava ja tulkittava sekä liitettävä uusi tieto aiempaan tietoonsa omalla tavallaan eli rakennettava omien kokemustensa kautta kuvaa siitä maailmasta, jossa hän elää. (Clarke 1998, 72.)

Seikkailu- ja elämyskasvatuksessa toteutetaan tietoista pyrkimystä ohjata toteutetun toiminnan avulla yksilö yksin tai ryhmässä pohtimaan toiminnassa kohdattujen kokemusten ja tunnetilojen kautta oman elämänsä ja yhteisönsä ongelmia ja haasteita sekä etsimään niihin vastauksia. Useimmiten toiminnassa pyritään siihen, että yksilölle tarjotaan mahdollisuus käydä seikkailukasvatusprosessia läpi. Tällä tarkoitetaan sitä, että ensin yksilö joutuu tilanteeseen, joka on hänelle uusi ja kenties sen verran vaarallisen tuntuinen, että hän kokee epävarmuutta, jolloin hänen on pakko hylätä tutuksi tulleet tapansa toimia. Näennäiseen vaaratilanteeseen joutuessaan, hänen on ponnisteltava saavuttaakseen tilanteen hallinnan tason. Näin yksilö oppii tästä kokemuksesta paremmin ymmärtämään itseään, kun hän on nähnyt omat tapansa toimia uudessa tilanteessa ja huomannut, että hän kykenee selviämään tilanteesta kenties vastoin odotuksiaan. (Kiiski 1998, 109; Clarke 1998, 67.)

3.2 Hevostoiminnan toteuttaminen käytännön työssä

Luvussa avataan lyhyesti, mitä kuntoutuksella tarkoitetaan. Kuntoutusta käsitellään yleisesti ja keskittyen lähinnä kuntoutuksen näkökulmaan sosiaalipedagogisen hevostoiminnan viitekehyksestä käsin. Monien kirjallisten lähteiden mukaan lastensuojelun nuorten kohdalla kuntoutuksen tulee olla monipuolista ja sen tulee tukea kokonaisvaltaisesti nuoren kehitystä. Hevosen ja talliympäristön avulla päästään nimenomaan kokonaisvaltaisiin prosesseihin sekä fyysisellä, psyykkisellä että sosiaalisella tasolla. (Palola 2011, 377.)

Sosiaali- ja Terveysministeriön mukaan kuntoutus nähdään ihmisen ja ympäristön muutosprosessiksi, jonka tavoitteena on toimintakyvyn, itsenäisen selviytymisen, hyvinvoinnin ja työllisyyden edistäminen. Se on pit-

käjänteistä, suunnitelmallista ja monialaista toimintaa, jonka lähtökohtana on auttaa kuntoutujaa hallitsemaan elämäntilanteensa. (Salmela 2013b, 9.)

Nykypäivän ydinkysymyksiä ovat juuri kuntoutujan oma osallisuus kuntoutusprosessissa sekä vaikuttaminen ympäristöönsä. Kuntoutus on saamassa nykyisin yhä enemmän psykososiaalisia ja sosiaalisia ulottuvuuksia. Tämä perustuu myös siihen, että ihmisen kokonaisvaltainen hyvinvointi käsittää yksilön fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn, jossa hän on myönteisessä vuorovaikutuksessa elinympäristönsä kanssa. Tähän elinympäristöön, jossa ihminen elää, kuuluu niin sosiaalinen yhteisö sekä kulttuuri- ja luontoympäristö. (Salmela 2013b, 9.)

Tutkimusten mukaan ”ympäristön, luonnon ja eläimen hyödyntäminen osana ihmisen hoitoa, edistää ihmisen terveyttä ja kuntoutumista”. Eläimen, kuten hevosen, käyttäminen kuntoutuksen tukena voi olla yksi osa kuntouttavaa prosessia. Kuntoutumisprosessi on tavoitteellista toimintaa, jossa asiakkaalle tehdään aina kuntoutumissuunnitelma. Jokaiselle kuntoutujalle on näin suunniteltu yksilölliset tavoitteet, jotka ohjaavat kuntoutusprosessia. (Sievinen 2011, 15; Salmela 2013a, 94.)

Toiminnassa voi olla esimerkiksi kasvatuksellisia ja psykologisia tavoitteita erityisesti sellaisten asiakkaiden kanssa työskenneltäessä, joilla on psyykkisiä tai sosiaalisia ongelmia. Kohderyhmänä voivat olla myös asiakkaat, joilla on liikuntavamma tai ainoastaan mielenterveyden sekä käyttäytymisen säätelyn vaikeuksia. Toiminnan tulisi tukea yksilön voimavaroja sekä lisätä hänen toimintakykyään ja hallinnantunnettaan sekä ympäristön tarjoamia toimintamahdollisuuksia parantavia toimenpiteitä. Lisäksi toimintaa ja tavoitteiden toteutumista on tärkeää seurata ja arvioida. (Sievinen 2011, 15; Salmela 2013a, 94.)

Tutkimuksissa on havaittu hevosella olevan ihmisen kuntouttamisessa ja voimauttamisessa tiettyjä erityispiirteitä verrattuna muihin eläimiin. Tällaisina erityispiirteinä nähdään muun muassa hevosen suuri koko ja herkkyys. Erityisesti näiden piirteiden nähdään vahvistavan itsetuntoa. Lisäksi esimerkiksi hevosen selässä olemalla on mahdollista kokea rytmikästä liikettä, mikä vaikuttaa ihmisen itsekontrolliin ja kehotietoisuuteen. (Vapalahti 2012, 102–103.)

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on kasvatuksellista ja kuntouttavaa toimintaa, joka perustuu hevosen kanssa työskentelyyn ihmisen sosiaalisen kasvun ja hyvinvoinnin tukemiseksi. Se, kuten yleisesti kaikki eläin- ja luontoavusteinen toiminta, on yleistymässä erityisesti juuri kasvatuksen ja kuntoutuksen toiminta-alalla. Todistetusti on voitu osoittaa, että hevostoiminnalla on useita positiivisia vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin, niin itsetuntoon kuin elämänhallintaan sekä vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutaitoihin ja fyysiseen kuntoon. Ihmisen elämänhallintataitojen opettelussa voidaan hyödyntää vaatimusta huolehtia hevosen ruokinnasta ja liikunnasta. (Vapalahti 2012, 102, 105.)

Hevonen toimii näin monin eri tavoin positiivisena vahvistajana ja sen kanssa toimiminen vaikuttaa nuoren mielenterveyteen, kuten itsearvostuk-

seen, tunteiden käyttöön, ajoittaisen ahdistuksen ja pettymysten sietämiseen. Toiminta myös lisää elämäniloa, toivoa sekä luottamusta elämään. Kuntouttavassa ympäristössä toimiminen hevosen ja alan ammattilaisen kanssa on aitoa kokonaisvaltaista kuntouttamista ja kokemista, niin fyysistä, psyykkistä kuin sosiaalista. Tällöin hevosen kanssa oleminen voi toimia eheyttävänä kokemuksena. (Palola 2013, 160; Palola 2011, 377.)

3.2.1 Hevosen elinympäristö – talli kognitiivisena toimintaympäristönä

Tutkimuksissa maaseutu- ja luontoympäristön on todettu edistävän monin eri tavoin ihmisen terveyttä (Vapalahti 2012, 103). Myös monien alan ammattilaisten kokemusten mukaan hevonen ja hevostalli toimintaympäristönä kykenevät tarjoamaan monipuolisen kuntoutumista tukevan ympäristön. He uskovat, että toiminnalla on tulevaisuudessa tärkeä rooli korjaavien kokemusten tarjoamisessa erityisesti lapsille ja nuorille, joiden erilaisten kehitystehtävien läpikäyminen on jäänyt puutteelliseksi. Seuraavaksi käsitellään sosiaalipedagogista hevostoimintaa ja sen toteuttamista käytännön ja arjessa tapahtuvan toiminnan näkökulmasta.

Kati Vapalahden tutkimuksessa hevosta kuvataan ihmisen opettajana sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa. Tämä perustuu siihen, että hevosen kyky oppia antaa ihmiselle loistavan mahdollisuuden oman toimintansa reflektointiin. Hevosen suoran ja rehellisen palautteen avulla ihminen voi esimerkiksi pohtia omaa johdonmukaisuuttaan. Hän toteaa, että myös talliyhteisö toimii persoonan kasvun tukena, jolloin sen piirteisiin sopii hyvin yhteisökasvatuksen periaatteet. (Vapalahti 2012, 105.)

Kaikelle arjessa tapahtuvalle oppimiselle on tyypillistä konteksti- ja tilansidonaisuus, koska oppiminen tapahtuu aina jossakin tilanteessa. Lisäksi suuri osa oppimisesta syntyy vastaukseksi erilaisissa päivittäisissä toimintatilanteissa esiintyviin ongelmiin. Oppiminen on siis olennainen osa ihmisen päivittäistä elämismaailmaa ja siinä esiintyviä käytännön toimia. Jotkut tutkijat ovat korostaneet oppimisen nousevan arkipäivän tilanteisiin liittyvistä tiedoista, taidoista, ymmärryksestä, kommunikaatiosta ja osallistumisesta. (Aittola 2000, 174.)

Hevostoiminnan toimintaympäristö ja toiminnallisuus tuovat mukanaan valtavan määrän mahdollisuuksia erilaisiin oppimiskokemuksiin. Hevosen hoitaminen ja sen hyvinvoinnista huolehtiminen tarjoaa tähän lukuisia mahdollisuuksia. Jo hevostalli yksistään on oma maailmansa monine aistiärsykkeineen. ”Talliympäristössä ja ulkona luonnossa ihminen on ikään kuin juurillaan, josta urbaanissa ympäristössä elävät lapset ja nuoret ovat usein vieraantuneet, monet ovat jääneet vaille luontoelämyksiä ja joiltakin puuttuu täysin aiempi kontakti eläimiin.” Esimerkiksi ratsastaminen luonnossa tarjoaa ainutlaatuisen, intensiivisen kokemuksen, joka vaikuttaa mieleen rauhoittavasti. Se myös tasapainottaa ja harmonisoi nuoren usein hyvin levotonta elämää. (Palola 2013, 164.)

Oppimisympäristönä talli on hyvin tärkeä siinä suhteessa, että siellä vallitsee selkeä struktuuri, säännöt ja toimintatavat. Nämä kaikki perustuvat pitkälti hevosen hyvinvointiin sekä kaikkien osapuolten turvallisuuteen,

jolloin toimintatavat ovat myös helposti perusteltavissa, mikäli nuori niitä yrittää kyseenalaistaa. Talli on hevosen koti, eikä siellä saa juosta tai huuata. Tuomivaaran kokemuksen mukaan nuorella on harvoin tarvetta kyseenalaistaa näitä talliympäristön struktuureja, rajoja ja sääntöjä. Talliympäristön strukturi on selkeä ja tekijöitä, jotka hajottavat huomiokykyä on vähän. (Palola 2013, 165; Tuomivaara 2011, 365–366.)

Myös hevoslauman seuraaminen ja hevosten käyttäytymisen pohtiminen tarjoavat oivallisen tilaisuuden säännöistä, johtamisesta ja tottelemisesta keskustelemiseen. Rajojen asettamisella on myös toinen yhtä tärkeä merkitys, joka on se, että nuori näkee rajojen asettamista myös terapeutin ja hevosen välisessä suhteessa, kun terapeutti asettaa hevoselle rajat ystävällisesti, mutta jämäkän johdonmukaisesti. (Tuomivaara 2011, 365–366.) Tällaista aikuisen käyttäytymismallia ja kasvattamisen toimintatapaa lastensuojelun lapset ja nuoret eivät välttämättä ole ennen nähneet.

Toimintaympäristö toimii yksilön ja yhteiskunnan suhdetta välittävänä tekijänä. Toimintaympäristöissä vaikuttaa vahvasti niissä omaksuttu toimintakulttuuri, johon liittyvät arvot ja normit sekä odotukset ja tunteet. Ei siis ole merkityksetöntä, millaisessa fyysisessä toimintaympäristössä opetusta annetaan. Lukuisten tutkimusten mukaan fyysisellä toimintaympäristöllä on keskeinen rooli. Opiskelun edellytyksinä pidetään myös turvallisuuden tunnetta, oppimiseen kannustavaa ilmapiiriä sekä työskentelyrauhaa. (Kuittinen & Meriläinen 2008, 18–19.)

Hevostoiminnassa hevosella on keskeinen rooli siinä, että se motivoi tavoitteelliseen työhön toisen hyvinvoinnin hyväksi. Tallitoiminnassa tapahtuu monipuolista oppimista ja nuori saa jatkuvaa harjoitusta ja ohjausta kehittää omaa toimintakykyään ja oma-aloitteisuuttaan. Monentasoisten oppimisprosessien kautta on mahdollista saada aikaan positiivisia muutoksia nuoren käyttäytymisessä. (Palola 2013, 165.) Edeltäviin kappaleisiin perustuen on näin ollen selvää, että hevostalli toimintaympäristönä sekä sen toimintakulttuuri luovat innostavan taustan ja tuen ammattilaisten työle sekä nuorten hyvinvoinnille.

Toimintaympäristöllä voi olla suurempikin merkitys, sillä maisemat voivat olla psyykkisesti merkittäviä tai lumoavia, esimerkiksi hevosen kanssa maastossa kävellessä (Rokka 2011, 86). Tämä perustuu läheisesti myös elämyspedagogiikkaan ja seikkailukasvatukseen, koska toiminta synnyttää vahvoja elämyksiä. Vahvoja elämyksiä ja uuden oppimista tuottavat toimintaympäristön lisäksi tiivis vuorovaikutus hevosen sekä ohjaajan kanssa.

Nuorten käytöksessä voidaan havaita huomattavia eroja, esimerkiksi käyttäytymisen eroon arjessa ja talliympäristössä saattaa vaikuttaa juuri ympäristön suuri poikkeavuus arkiympäristöstä, mutta myös hevosen suuri koko ja auktoriteetti. Näin ollen esimerkiksi ratsastusterapiassa on havaittu, että ”ei-toivottuun käyttäytymiseen johtavaa ärsykettä ja tunnetilaa ei välttämättä esiinny lainkaan tai se kanavoituu uudenlaiseen toimintaan”. Tällöin lapselle tarjoutuu vaihtoehtoinen käyttäytymismalli, eli toisenlainen käyttäytymismalli ja tapa toimia. Hevosen ja ohjaajan tehtävänä on vahvistaa

ja tukea lasta omaksumaan uuden tavan olla vuorovaikutuksessa. (Palola 2013, 161–162.)

Myös seikkailukasvatuksen keskeinen päämäärä on saattaa ihmiset niin uuteen ja haastavaan tilanteeseen, että automaattisiksi muuttuneet roolit ja toimintatavat, kuten refleksien ja vaistotoimintojen sekä muut hyvin opitut toimintojen ketjut, eivät niissä tilanteissa toimikaan odotetulla tavalla. Tämänkaltaisia tilanteita seuraa tiedon kyseenalaistaminen ja tietoinen uudelleen prosessointi. Näin myös tieto omasta itsestä lisääntyy, koska kuva- tuissa tilanteissa totuttujen roolien ylläpitäminen on lähes mahdotonta, jolloin on pakko niin sanotusti olla oma itsensä. (Clarke 1998, 73–74.)

Kun yksilö saatetaan tilanteisiin, joissa automaattisiksi muuttuneet toiminta-, ajattelu- ja tunnereaktiotavat eivät tuotakaan totuttua tulosta hän joutuu prosessoimaan tiedon uudelleen. Tällöin, jos tavoitteena on pyrkiä johonkin tiettyyn tavoitteeseen, on ohjaajalla tärkeä tehtävä valita tehtävät, harjoitukset ja ympäristö siten, että ne tukevat juuri kyseistä kasvutavoitetta. Lisäksi tehtävien tulee olla transferoitavissa eli siirrettävissä oppijoiden kannalta juuri heidän arkielämäänsä. (Clarke 1998, 73–74.)

Hevonen on kokonsa ja liikkeittensä kautta vahvasti fyysinen ja kunnioitettava olento, jonka auktoriteetista myös ohjaaja saattaa saada osansa, kun nuori näkee hänen osaavan toimia hevosen kanssa hyvässä vuorovaikutussuhteessa. Erityisesti tämän vuoksi on havaittu, että terapeutti joutuu vain harvoin totaalille törmäyskurssille esimerkiksi rajusti oireilevan käyttöhäiriöisen lapsen tai nuoren kanssa. (Palola 2013, 163–164; Tuomivaa- ra 2011, 365–366.)

Hevoset ja hevostalli toimintaympäristönä mahdollistavat näin monien positiivisten vaikutusten ilmenemisen. Toiminnan positiivisia vaikutuksia ovat esimerkiksi itsekunnioituksen sekä psyykkisen hyvinvoinnin lisääntyminen, elämönhallintataitojen parantuminen sekä merkittävästi kohentunut positiivinen käyttäytyminen ja negatiivisen käyttäytymisen vähentyminen. (Vapalahti 2012, 102.)

3.2.2 Harjoitukset maasta käsin

Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa keskitytään hevosen kanssa toimimiseen maasta käsin. On kuitenkin viitattava jälleen myös ratsastusterapiaan, sillä Suomessa toteutettavassa ratsastusterapiassa käytetään myös yhtenä toiminnan oleellisena osa-alueena hevosen hoitamista, hellimistä sekä hevosen käyttäytymisen seuraamista, minkä lisäksi kuntoutujan yksilöllisyys huomioiden ratsastusterapiaan kuuluu mahdollisuuksien mukaan myös tallityöt (Sievinen 2011, 15).

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta perustuu siis hevosen kanssa toimimiseen pääasiassa maasta, ei selästä käsin. Olennaista on keskittyä ymmärtämään hevosen lajityypillistä käyttäytymistä, joka aktivoituu nuoren omasta käyttäytymisestä. Lisäksi hevosen hyvinvoinnista huolehtimalla opitaan taitoja, joita nuori itse tarvitsee oman hyvinvointinsa rakennuselementeiksi. Hevosen kanssa työskentely perustuu vahvasti myös vuoro-

vaikutustaitojen sekä tunnetaitojen opettelemiseen. Näin toimiminen on tekemällä oppimista ja oivaltamista.

Ensiaskel hevosen kanssa toimimiseen on rauhallinen ja turvallinen toimiminen. Hevosen kanssa työskenneltäessä ei siis milloinkaan tule tinkiä turvallisuudesta, ei omasta eikä hevosen. Tavoitteena on pyrkiä ennakoimaan onnettomuudet ja välttämään ne. Tämä tarkoittaa myös huomion kiinnittämistä omiin varusteisiin eli oikeiden varusteiden käyttöä, kuten kypärää, käsineitä ja kunnollisia jalkineita, esimerkiksi hyviä ja pitäviä turvakengkiä. Oppiessaan ymmärtämään hevosen käyttäytymistä huomaa, että se on hyvin vakaata ja pitkälti ennustettavissa. Turvallisuuden kannalta on myös ymmärrettävä, että uusissa ja yllättävissä tilanteissa hevosen käyttäytyminen voi olla arvaamatonta. (Schmelzer 2005, 7; Yrjölä 2011, 97.)

Hevosen pelästyessä pelko ilmenee voimaperäisesti ja se saattaa näyttää uhkaavalta. Pelko tarttuu ja välittyy myös hevosesta ihmiseen, jolloin hevosesta lähtenyt pelkoreaktio herättää ihmisessä itsesuojeluun liittyvän terveen pelon lisäksi neuroottiset pelot. Tähän liittyen on hyvä tuoda esiin, että aggressio ja pelko liittyvät läheisesti toisiinsa ja ne muuntuvat toisiinsa olosuhteiden mukaan. Ihmisen niin sanotussa pelkovalikoimassa on aina kokemuksia pahasta ulkomaailmasta, jotka ovat menneisyydessä jääneet käsittelemättä. Lisäksi sieltä löytyy omaa torjuttua aggressiota, joka pelon muodossa ulkoistetaan itsensä ulkopuolelle. (Yrjölä 2011, 99–100.)

Sosiaalipedagoginen työskentely perustuu siis hevosen kanssa maasta työskentelyyn, joka on olennainen osa yhteistyön onnistumisessa ja suhteen luomisessa. Maasta työskentely luo näin perustaa sujuvalle ihmisen ja hevosen väliselle kommunikaatiolle ja parantaa muun muassa sekä ihmisen että hevosen keskittymiskykyä ja kehon hallintaa. Maasta työskentely sekä ratsastaminen yhdessä muodostavat monipuolisen kokonaisuuden. Työskentely hevosen kanssa maasta käsin toimii tunnekontaktin luomisen välineenä, mutta kokonaistilanteessa on huomioitava myös fyysiset tavoitteet. Lisäksi toiminnan avulla luodaan perusta asiakkaan ja hevosen väliselle tunnesiteelle. (Schmelzer 2005, 3–4; Aula 2011, 252.)

Yhtenä esimerkkinä maasta toimimisesta voidaan nimetä talutusharjoitukset. Ne auttavat hevosen ja ihmisen välisen suhteen rakentamisessa sekä lisäävät varmuutta hevosen käsittelyssä jokapäiväisissä tilanteissa. Lisäksi ihmisen kävely hevosen vierellä saa hänet useimmiten pidentämään askeliaan sekä lisäämään kävelyn rytmisyyttä. Sama toimii myös toisinpäin siten, että myös ihmisen liikkeet vaikuttavat hevosen liikkeisiin, jolloin hevosta havainnoiva ammattilainen saa hevosta tarkkailemalla palautetta asiakkaastaan. Yhdessä työskentely kasvattaa myös hevosen luottamusta ihmiseen ja näin vaaratilanteissakin hevonen on helpommin hallittavissa. Talutusharjoituksen toimintamalli nousee hevosen luonnollisesta käyttäytymisestä ja hevoslaumassa vallitsevasta arvojärjestyksestä. (Schmelzer 2005, 9–10; Rokka 2011, 81.)

Hevoslauman johtaja, joka on arvojärjestyksessä korkeimmalla, määrää sekä suunnan että vauhdin. Lisäksi se huolehtii laumastaan kantaen vas-

tuun sen turvallisuudesta, alempiarvoisen jäsenen seuratessa sitä luottavaisesti ja kyseenalaistamatta. Yhtäläillä myös hevosen mieltäessä ihmisen johtajakseen yhteistyö sujuu parhaiten. Näin hevosen tulisi seurata ihmisen liikkeitä ja parhaimmillaan myös turvautua vaaratilanteessa johtajaansa joutumatta paniikkiin. (Schmelzer 2005, 9–10; Rokka 2011, 81.)

3.2.3 Hevonen tunteiden herättelijänä ja käsittelemisen tukena

Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa tunteet ja niiden käsittely ovat keskeisessä asemassa. Toiminnan avulla on mahdollista oppia tunnetaitoja sekä kehittää tunneälyä. Erilaisten tietoisesti valittujen tunnevuorovaikutustaitoja vahvistavien harjoitusten avulla nuori oppii näitä taitoja vuorovaikutuksessa hevosen kanssa ja ohjaajan tukemana. Luvussa käsitellään tätä laajaa osa-aluetta, jonka ymmärtäminen lähtee tunneälyn sekä sosiaalisen älyn määrittämisestä.

Tunteet vaikuttavat ihmiseen kokonaisvaltaisesti ja niillä on myös monenlaisia merkityksiä esimerkiksi oppimisessa, muistamisessa, havaitsemisessa, ajattelussa ylipäätään sekä käyttäytymisessä. Siitä huolimatta nyky-yhteiskunnassa itsekkyyks ja ahneus polkevat emotionaalisia ja eettisiä tarpeita jalkoihinsa. Tunteille ei anneta riittävästi arvoa eikä niitä ymmärretä, ja ihmistä vaivaa tunnenälkä, sillä liian moni ihminen kokee hyvin vähän myönteisiä tunteita ja arvostusta. Nykyaikana painotetaan liikaa rationaalista ihmistä ja ummistetaan silmät siltä, että ”ihmisen tunne-elämän ja sisäisten voimavarojen tuhlaus voi tulla todella kalliiksi tulevaisuuden yhteiskunnalle”. (Jalovaara 2005, 10.)

Itsetuntemus, tunteiden hallinta ja sosiaaliset taidot ovat osa-alueita, jotka ovat keskeisessä asemassa tunneälyn ja sosiaalisen älyn teoreettisessa viitekehyksessä. Lyhyesti kiteytettynä tutkijoiden mukaan tunneälyn keskeisiin osa-alueisiin kuuluvat muun muassa omien tunteiden tiedostaminen, tunteiden hallitseminen sekä motivaation löytäminen siten, että ihminen hallitsee tunteet niin, etteivät ne estä vaan tukevat tavoitteellista toimintaa. Lisäksi tunneälyyn kuuluvat muiden ihmisten tunteiden havaitseminen sekä ihmissuhteiden hoito. (Nikanne 2011, 193.)

Tunnetaitojen opettamisessa on tärkeää osata hyödyntää erilaisia arjen tarjoamia tilanteita. Kun nuori oppii tunnelukutaitoa, hän oppii tunnistamaan tunteita itsessä ja muissa sekä nimeämään ja ymmärtämään niiden alkuperän. Hän myös kykenee vähitellen vaikuttamaan niiden ilmaisemiseen eli tunnekäyttäytymiseen. Tunnetaitoihin kuuluu kyky suvaita ja aidosti kohdata erilaisia ihmisiä. Se myös tarkoittaa kykyä käsitellä ja hallita ongelmia ja aggressioita. (Jalovaara 2005, 95–96.)

Psykologian tohtori Daniel Goleman (2007) kuvaa sosiaalista älyä jakaen sen kahteen eri osa-alueeseen, jotka ovat sosiaalinen tietoisuus ja sosiaalinen kyvykkyys. Sosiaalinen tietoisuus liittyy yleisellä tasolla kuvattuna tekijöihin, jotka ”ulottuvat toisen ihmisen sisäisen tilan salamannopeasta aistimisesta hänen tunteidensa ja ajatustensa ymmärtämiseen” sekä monimutkaisten sosiaalisten tilanteiden lukemiseen. Sosiaalinen kyvykkyys taas kuvaa yleisesti kykyä soveltaa sosiaalisen tietoisuuden osa-alueita

käytäntöön niin, että kanssakäyminen toisten ihmisten kanssa olisi sujuvaa ja tarkoituksenmukaista. (Nikanne 2011, 194.)

Psykososiaalisesti oireilevilla lapsilla ja nuorilla tunteiden ilmaisu sekä vuorovaikutustaidot ovat usein puutteellisia. Tyypillisiä syitä tähän ovat esimerkiksi, ettei tunteita ole ehkä uskallettu näyttää peläten seurauksia tai aikuiset eivät ole kyenneet kohtaamaan heitä tunnetasolla kuunnellen ja välittäen. Lapsi ei kenties ole koskaan oppinut sanallistamaan tunteitaan tai hän on voinut kokemustensa seurauksena etäännyttää tunteet itsestään. (Palola 2013, 161.)

Tunteiden tunnistamisen sekä ilmaisun hankaluus saattaa perustua traumoihin. Traumoilla tarkoitetaan siis sellaisia elämäkokemuksia, joissa toiset ihmiset ovat haavoittaneet kyseistä ihmistä sekä kokemuksia, jotka vaikuttavat tänään ihmisen elämään vahingollisella tavalla. Ne ovat useimmiten pitkään tiedostamattomia, koska ihmisellä on luontainen kyky torjua ne. Usein trauma ilmenee aluksi epämääräisenä ahdistuksen tunteena jonka jälkeen sen takaa löytyvä tunne voi alkaa vähitellen selkiytyä. (Aalto 2002, 28–29.)

Nuori saattaa myös esimerkiksi kuvata olevansa jatkuvasti väsynyt tai ilmaista, ettei häntä oikein kiinnosta mikään tai että millään ei ole väliä. Tällöin hän tarvitsee aikuisen apua, jotta hän oppisi tunnistamaan tunteen, joka on väsymyksen tai passiivisuuden taustalla. Yhdessä voidaan ryhtyä etsimään sitä tunnetta, joka lamauttaa ja tekee elämästä ilotonta. Näitä tunteita voivat olla esimerkiksi pelko, suru, hylätyksi tulemisen pelko, häpeä, epäonnistuminen tai yksinäisyyden tunne. Ja erityisesti silloin, kun nuori kertoo tuntevansa välinpitämättömyyttä, kiukkua, tunnemaailman tyhjiyttä tai jopa vihaa, on tilannetta syytä tarkastella perusteellisesti. (Hietala ym. 2010, 31.)

Ihmisen ollessa ahdistunut, hän ei siis vielä tiedä, mikä häntä vaivaa. Myöhemmin ahdistuksen taustalta löytyy tunne, kuten pelko, viha tai pettymyksen tunne. Samalla paha olo yleensä kasvaa entisestään silloin kun ihminen tunnistaa tilanteen, jossa trauma on syntynyt. Lisäksi myös omat vihan tunteet saattavat herätä. Traumojen kohtaaminen ja käsitteleminen on tarpeellista ja sen tulee tapahtua turvallisessa ympäristössä, jossa lapsi saa elää läpi traumaan liittyvät tunteet sekä oppia sietämään siihen liittyviä pahanolon tunteita sekä mahdollisuuden käsitellä niitä. (Aalto 2002, 7, 28–29.)

Vasta silloin kun tähän tunteeseen löydetään yhteys ja traumat tulevat tietoisuuteen, ahdistus alkaa hellittää, kun tunteen on itse tunnistanut ja saanut ilmaista sen. Tällöin tunnetta voidaan alkaa käsittelemään. Ainoastaan silloin kun ihminen kokee olonsa turvallisiksi, on hänellä mahdollisuus saada yhteys omiin tunteisiinsa. Ihmisen, jolla on heikko itsetunto, on haastavaa päästää vaikeita tunteita tietoisuuteensa. Ihmisen itseluottamuksen kasvaessa hän alkaa vähitellen sallia entistä enemmän tilaa omille tunteilleen. Muutoinkin nuorelle on olennaista muistuttaa, että myös positiivisia tunteita on olemassa. Nuorta voi auttaa nimeämään näitä päivittäisiä

jaksamista tukevia tunteita, kuten mielihyvää, iloa sekä välittämisen ja pitämisen tunteita. (Aalto 2002, 7, 20, 31.)

Tunteet kuuluvat sosiaalisen kanssakäymisen ja vuorovaikutuksen peruselementteihin. Lisäksi ihminen, jolla on tunnetaitoja, on yleensä myös sekä sosiaalisia taitoja että empatiakykyä. Jotta ihminen pystyisi sosiaaliseen vuorovaikutukseen toisten ihmisten kanssa, hänellä tulee olla kyky samaistua toisen ihmisen asemaan eli hänellä tulee olla kyky tunnistaa, miltä toisesta ihmisestä tuntuu. (Palola 2013, 161; Jalovaara 2005, 11, 38.)

Hevosen kanssa ihminen saa tilaisuuden havainnoida hevosen tunnetiloja ja muuta sanatonta viestintää eli hevosen elekieltä ja käyttäytymistä. Tähän liittyvät harjoitukset ovat tärkeitä kehittämään sekä tunteiden tunnistamista että empatiataitoja eri tasoilla. Näissä tilanteissa myös alan ammattilaisella on tärkeä tehtävä auttaa nuorta tunnistamaan hevosen viestejä ja tulkitsemaan niitä hänelle. (Nikanne 2011, 197.)

Siitä syystä, että hevonen muistuttaa ihmistä olemukseltaan, ihminen kohdistaa siihen projektioita, eli hän sijoittaa omia piirteitään hevoseen, kuten toiveita, pelkoja ja samaistuksia sekä ratkaisemattomia ristiriitoja. Erityisesti juuri ihmisten ja hevosten samankaltaisten ominaisuuksien ja hevoselle antamansa arvostuksen vuoksi ihmisen on mahdollista luoda hevoseen vastaavantyyppisiä suhdemuotoja kuin toisiin ihmisiin. Ihmisen on mahdollista samaistua hevoseen ja ulkoistaa oman persoonallisuutensa, ristiriitonsa ja halujensa pohjalta erilaisia merkityksiä. Juuri nämä asiat mahdollistavat hevosen monipuolisen käytön kuntoutuksessa. (Yrjölä 2011, 92, 170–171.)

Jo itsessään sekä olemuksellaan hevonen ja sen kanssa toimiminen herättää väistämättä ihmisissä erilaisia ja voimakkaitakin tunteita sekä muisti- ja mielikuvia. Hevonen voi herättää eri ihmisissä erilaisia subjektiivisia tunteita, kuten kiinnostus, ihastus sekä halua päästä kontaktiin sen kanssa tai sitten täysin päinvastaisia tunteita, kuten epäilevyys, arkuus tai erilaisia muita mietteitä. Erityisesti psyykkisesti oireilevilla lapsilla erilaiset pelot ja aggressiivisuus ovat yleisiä. Tällaisten tunteiden käsitteleminen on tuloksellista hevosen avulla, sillä hevonen reagoi aina ihmisen käytökseen sille luontaisella tavalla. (Rokka 2011, 82; Palola 2013, 161.)

Esimerkiksi aggressiivisesti käyttäytyvään ja kovia otteita omaavaan ihmiseen hevonen reagoi hyvin voimakkaasti koko kehollaan, jolloin sen häntä viuhuttaa, korvat menevät luimuun tai sitten se perääntyy merkiksi siitä, ettei tahdo kontaktiin kyseisen ihmisen kanssa. Myös lapsi havaitsee hevosen olemuksessa tapahtuneen muutoksen ja valitsee useimmiten sellaisen käyttäytymistavan, jolla hevonen on rauhallinen ja hyvässä kontaktissaan häneen. Näin arjessaan väkivaltaisesti tai muuten niin sanotusti huonosti käyttäytyvät lapset ovat hevosten lähettyvillä usein yhteistyöhaluisia ja niin sanotusti kilttejä. (Palola 2013, 161.)

Ensireaktio hevosesta voi monille ihmisille kuvastaa pelkoa fyysisestä vahingoittumisesta, heidän nähdessään ensikertaa hevosen massiivisen ulkoisuuden. Pelko perustuu itsesuojeluun ja se on myös toisaalta hyvin luon-

nollinen ja tarpeellinen tunne. ”Hevosen mahtava, nopealiikkeinen ja voimakas olemus” kuvaa kuitenkin vain hevosen ulkokuorta, jonka sisältä löytyy herkkä ja ympäristön suhteen varuillaan oleva ja turvaa etsivä saaliseläin. Tähän pohjautuu se, että hevosen kanssa toimiminen ja siinä onnistuminen perustuu siihen, että ihmisen on kokemuksen kautta sisäistettävä hevosen olemuksen kaksijakoisuus eli voima ja pelko. Vasta tiedostettuaan nämä kaksi käsitettä ihmisessä voi kasvaa luottamus omaan kykyyn hallita hevosta voiman sijaan ymmärryksen avulla. (Yrjölä 2011, 99.)

Hevosen suuren koon vuoksi sen kanssa toimiminen vaatii ihmiseltä aina jossain määrin rohkeutta ja päättäväisyyttä. Vuorovaikutuksessa hevonen on herkkä aistimaan ihmisen tunnetiloja. Monet ihmiset yllättyvät, miten ”hienovireisesti hevonen kykenee peilaamaan läsnä olevien ihmisten tunnetiloja ja ilmaisemaan omia tunteitaan ja tarpeitaan, kun sen viestejä vain oppii lukemaan”. Ammatilainen voi saada paljon informaatiota tarkkaillessaan ja havainnoidessaan lapsen ja hevosen välistä vuorovaikutusta, erityisesti lapsen tapaa kommunikoida hevosen kanssa. Hän voi esimerkiksi kiinnittää huomionsa siihen, millä tavoin lapsi lähestyy hevosta, puhuttelee sitä tai komentaa ja osoittaako hän hevoselle erilaisia tunteita, kuten hellyyttä, empatiaa, pelkoa, suojelevuutta tai aggressiivisuutta. (Purola 2011, 187; Nikanne 2011, 197; Palola 2013, 161.)

Ammatilainen osaa siis esimerkiksi asiakkaan ja hevosen tervehtimislanteesta lukea paljon erilaisia viestejä. Anne Rokan kokemuksen perusteella ”siihen, miten asiakas kokee ja minkälaisen merkityksen hän antaa hevosen vuorovaikutukselle, vaikuttavat hänen omat osin tiedostamattomat tulkintansa, uskomuksensa ja mielikuvansa”. Myös hevosen liikkeillä on vaikutuksia nuoren tunnetasoon. Mutta myös se, mitä tunteita nuorella on esimerkiksi hevosen selässä, vaikuttaa muun muassa hevosen liikkeisiin ja sen käyttöön, mikä jälleen antaa hevosta lukevalle ammattilaiselle tärkeitä kuntoutusta edistäviä vinkkejä asiakkaasta. (Rokka 2011, 82–83.)

Saksalainen psykologi, psykoterapeutti ja ratsastusterapeutti Monika Mehlem (1997) toteaa, että jokainen psyykinen kriisi ilmenee useilla eri tasoilla, niin fyysisellä, kognitiivisella, sosiaalisella kuin henkisellä tasolla. Hevosen kanssa työskentely antaa mahdollisuuden näillä kaikilla tasoilla työskentelyyn. (Tuomivaara 2011, 356.)

Verrattuna ihmiseen, hevosen kuten myös muiden eläinten, tunneviestinnälle ominainen piirre on suoruus ja mutkattomuus. Eläin ilmaisee juuri sitä tunnetta, jota se sillä hetkellä kokee. Kun taas ihmisten tunneilmaisu on tavanomaisesti erilaisten estojen ja sosiaalisesti hyväksytyjen normien takana. Näissä tilanteissa ihmisen käyttäytyminen ja sisäinen tunnemaailma ovat ristiriidassa, minkä vuoksi myös hevosessa esiintyy useimmiten levottomuutta. Levottomuuden piirteinä saattaa olla esimerkiksi se, että hevonen väistää ihmisen kosketusta tai jopa siirtyy loitommaksi. Ja jälleen kerran ihmiselle tarjoutuu oiva tilaisuus pohtia tunteitaan ja käyttäytymistään, kohdata ne sekä oppia hyväksymään ne sellaisina kuin ne ovat. (Nikanne 2011, 197–198.)

Ohjaaja ohjaa lapsen havainnoimaan omaa tunnetilaansa, minkä jälkeen voidaan yhdessä pohtia, mistä kyseinen tunne on lähtöisin, jolloin tunne kyetään kohtaamaan turvallisessa ympäristössä. Tavoitteena on, että nuori oppii hyväksymään tunteen osana tunneskaalaa ja käsittelemään sitä. Lisäksi nuorta autetaan kanavoimaan tunne uudella tavalla siten, että tunteen herättämisen, mahdollisesti ei-toivotun, käyttäytymismallin hillitseminen ja uudelleen suuntautuminen mahdollistuu. (Palola 2013, 160–161.)

Esimerkiksi hevosen keskinäistä laumakäyttäytymistä ja kommunikointia seuraamalla ja havainnoimalla itsensä ulkopuolelta on turvallista oppia ymmärtämään, miten erilaiset tunnetilat syntyvät, näkyvät käyttäytymisessä ja muuttuvat eri tilanteissa. Tunteiden ulkoistamisen avulla ihminen ilmaisee asioita, joita hänen olisi muutoin vaikea ilmaista, kuten pelkoa, kunnioitusta, mielihyvän ja kiintymyksen tunteita, kiukkua tai turhautumista. Hevosen mukana oleminen voi myös nopeuttaa kuntoutuksen etenemistä, sillä hevosen intensiivisen vaikutuksen vuoksi kosketus tunteisiin saadaan helpommin aikaiseksi. (Yrjölä 2011, 92, 171; Palola 2013, 160–161.)

Tunteiden käsittely perustuu näin sille, että nuori oppii nimeämään erilaisia tunteita sekä tunnistamaan ja tiedostamaan niitä. Omien tunteiden tiedostaminen on myös itsetuntemuksen perusta. Hevosten avulla voidaan esimerkiksi käytöshäiriöistä nuorta auttaa tulemaan tietoiseksi tunteistaan, opettaa häntä sanoittamaan ja hyväksymään niitä sekä löytämään selviytymiskeinoja vaikeita tunteita herättävissä tilanteissa. (Nikanne 2011, 193; Tuomivaara 2011, 347.)

Tunteiden hallitsemisella tarkoitetaan ihmisen kykyä käsitellä erilaisia tunteita siten, ettei hänen reaktioistaan aiheudu vahinkoa itselle tai ympäristölle. Ne tulee käsitellä niin, etteivät kielletyt tunteet jää kuluttamaan psyykkistä energiaa. Tämän vuoksi kun eteen tulee epäonnistumisia ja turhautumisia, nuoren kanssa pohditaan ja etsitään yhdessä keinoja, miten hän voisi toimia toisin purkaakseen turhautumistaan. Vähitellen, kun nuori oppii löytämään tunteille sanoja myös pettymys- ja rajoittamistilanteissa, ei hänen enää tarvitse turvautua esimerkiksi nyrkkeihin kuten ennen. Sosiaalipedagogisesta näkökulmasta, sekä yleisesti sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa, on olennaista ymmärtää, että tunteet ja niiden tunnistaminen, sekä tunne-elämä ylipäänsä, ovat olennainen osa voimavaroja. (Nikanne 2011, 193, 200; Hietala ym. 2010, 31; Tuomivaara 2011, 347.)

3.2.4 Psyykkinen turvallisuus ja hoiva

Useilla lastensuojelun lapsilla ja nuorilla on takanaan voimakkaita hylkäämisen ja yksinäisyyden kokemuksia. Tutkimusten mukaan lapsilla ja nuorilla, jotka oireilevat psyykkisesti, on usein kokemuksia turvattomuuden tunteesta. Epäluottamus niin ympäristöön, aikuisiin kuin itseän ja omiin kykyihin voi johtua aiemmin kohdatusta aikuisten epäjohtonmukaisuudesta, ailahtelevasta tunneilmasta, lapsen puutteellisesta hoivasta ja kokemasta epävarmuudesta. Tämän vuoksi toiminnan on aina rakennettava turvallisuudelle, jossa ohjaajan tulee edustaa lapselle turvallista ja johtonmukaista aikuista. (Palola 2011, 376; Palola 2013, 159–160.)

Kuten jo aiemmin mainittiin, aikuisen on toimittava luotettavasti ja rauhallisesti myös hevosen kanssa. Hän toimii nuorelle esimerkkinä omalla käytöksellään niin hevosta ohjatessa kuin sen hyvinvoinnista huolehtimisessa, mikä viestii myös lapselle luotettavasta ja turvallisesta aikuisesta, joka tietää mitä tekee. Turvallisuus rakentuu ihmisten ja ympäristön lisäksi säännöistä ja rutiineista sekä tutuista toimintatavoista. (Palola 2013, 159–160.)

Nuori voi esimerkiksi kokea turvallista fyysistä läheisyyttä vaikkapa hevosen selässä lepäämällä tai vain olemalla sen lähellä hän voi saada kokemusta hoivasta ja yhdessäolosta. Yksi merkittävimmistä ryhmän turvallisuuteen vaikuttavista tekijöistä on myös vuorovaikutus ryhmänohjaajan ja ryhmän välillä. Syvenevä vuorovaikutus oman itsen kanssa ja ryhmäläisten välillä kehittyvä rakentava vuorovaikutus lisää turvallisuutta. (Palola 2013, 160; Aalto 2002, 12.)

Myös palautteenantajana hevonen on nopea ja välitön. Ohjaajan tehtävänä on opettaa ja ohjata nuorta tulkitsemaan hevosen reaktioita. Näin nuori oppii tietämään, miten hän omalla toiminnallaan saa hevosen toimimaan haluamallaan tavalla. Toimintaan kuuluu myös sen reflektointi, jolloin toiminnan päätteeksi voidaan vielä kerrata ja palauttaa mieleen oppimiskokemuksia. Tilanteita voidaan kertoilla kuvailemalla ja arvioimalla niitä sekä niihin liittyviä tunteita. (Palola 2013, 165.)

Hoitaessaan hevosta ja huolehtiessaan sen hyvinvoinnista nuori saa kokea itsensä tärkeäksi. Lisäksi hän kokee myös itse hoivattuna olemista. Saadessaan itse kokea hoivattuna olemista, lapsi oppii vähitellen myös kykyä hoivata muita. Palolan kokemuksen mukaan tarve hoitaa ja tulla hoivatuksi on lapselle ja nuorelle tärkeä. Tämä ei kuitenkaan aina välttämättä ilmene lapsen käytöksessä, sillä lapsen tai nuoren empatian tunteet saattavat olla olemattomia tai huolenpito ja hoitaminen eivät ole hänelle mitenkään merkityksellisiä. Näissä tapauksissa näitä taitoja on opeteltava. (Palola 2013, 160.)

Opetellessaan erilaisia taitoja nuori oppii myös ottamaan vastuuta sekä muita itsestä huolehtimisen taitoja, kun hän huolehtii hevosen puhtaudesta, ruokkimisesta ja sen elinympäristön siisteydestä. Ohjaajan tukemana nuori oppii myös tulkitsemaan hevosen kehonkieltä. Nuori oppii huomaaman, ettei hevonen esitä mitään eikä peitä tai salaile omia tunteitaan, vaan palaute on hyvin suora ja rehellinen. Myös lapsi tai nuori saa aidosti olla siinä tunnetilassa, mikä hänellä on ja hän tulee hyväksytyksi omassa kokemusmaailmassaan. (Palola 2013, 160.)

3.2.5 Minä-kuva ja kehotietoisuus

Toimiminen hevosen kanssa tukee oman kehon tuntemista. Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa korostuu vahvasti ihmisen kehollinen ilmaisu. Toiminnan kehollisen ilmaisun on todettu edistävän niin ihmisen osallisuutta, ilmaisullista voimaantumista että itsetuntemusta. (Vapalahti 2012, 105.) Seuraavaksi syvennytään pohtimaan, mitä kehotietoisuus on ja miten

nuoren minä-kuva kehittyä sekä miten sosiaalipedagoginen hevostoiminta niihin vaikuttaa.

Kehotietoisuus on kaiken tavoitteellisen liikkumisen ja psyykkisen toiminnan perusta. Kehotietoisuuden harjoittelun avulla yksilö esimerkiksi saa käsityksen siitä, että keho kuuluu itselle ja että hän itse tuottaa kehonsa liikkeitä ja kykenee hallitsemaan niitä. Kehotietoisuuteen liittyy kiinteästi termit kehonkuva, kehonkaava sekä kehon rakenteellinen edustus. Kehonkuvaan liitetään muun muassa kehon elämyksellinen havaitseminen, oman ulkonäön arviointi sekä kehoon kohdistuvien tunteiden ja uskomusten koostuminen. Kun taas kehonkaava käsittää kehon ja sen eri osien asentojen ja liikkeiden säätelyn ja kehoon liittyvien aistiärsykkeiden tulkinnan. Kehon kieleen ja käsitteisiin liittyvä edustus, kehon osien nimeäminen, tunne kehon omistamisesta sekä sen liikkeiden hallinnasta taas kuuluu kehon rakenteelliseen edustukseen. (Sandström 2011, 20–21.)

Yhteys omiin ominaisuuksiin ja kehoon merkitsee erilaisten omien ominaisuuksien kuten kykyjen, taitojen, luonteen, persoonallisuuspiirteiden sekä ulkonäön tunnistamista ja tunnustamista sekä niistä iloitsemista. Silloin kun ihmiseltä puuttuu yhteys omiin ominaisuuksiin sekä kehoon hän ei useimmiten huomaa omia vahvuuksiaan, jolloin hän herkästi ajautuu itsetunto-ongelmiin. Sen sijaan jos ihmisellä on myönteinen suhde omaan kehoonsa sekä ominaisuuksiinsa hänen mielensä pysyy virkeänä ja itsetunto hyvänä. Yhteys omaan kehoon tarkoittaa sitä, että ihminen tunnistaa oman kehon lähettämät signaalit. Näitä signaaleja ovat esimerkiksi milloin ihminen on väsynyt, sairas, terve tai elinvoimainen. Yhteys omaan kehoon merkitsee sitä, ettei ihminen ohita oman kehonsa vaatimuksia ja kestokykyä ja että hän oppii kuuntelemaan sitä. (Aalto 2002, 12.)

Hevosten kanssa toimittaessa oma minä toimii pitkälti arvioimisen lähtökohtana, kun nuori pyrkii ymmärtämään olentoa, joka on erilainen kuin hän itse on. Näin hevonen auttaa ihmistä myös hänen oman identiteettinsä määrittämisessä sekä eriytyemisessä ja kasvussa ainutkertaiseksi itsekseen. Hevostoiminnassa itsetuntemus kohentuu monin eri tavoin. Kehon hallintaa harjoitellaan hevostoiminnassa jatkuvasti. Muutenkin hevosen kanssa työskentely vaatii keskittymistä ja intensiivistä läsnäoloa, eli tietoisuustaitoa. Erityisesti juuri tässä ja nyt läsnä olemisen harjoittelu harjoituttaa tietoisuustaitoja. (Yrjölä 2011, 98; Palola 2011, 382; Palola 2013, 163.)

Kehotietoisuuden merkittävä rooli korostuu pohdittaessa sitä, miten olennaisella tavalla keholliset kokemukset vaikuttavat kaikkeen tiedonkäsitteilyyn sekä esimerkiksi itsen kokemiseen (Sandström 2011, 27). Siitä huolimatta, ettei tässä opinnäytetyössä keskitytä juuri ratsastamisen tuomiin positiivisiin vaikutuksiin, on nähty tarpeelliseksi edes hieman esitellä sen vaikutuksia ihmisen hyvinvoinnille.

Ihmisen ollessa hevosen selässä häneen vaikuttaa hevosen fyysinen liike, jolloin saadaan aikaan rytmisen, kolmiulotteisen liikkeen ihmisen koko kehossa. Hevosen selässä olemiseen liittyy siis vahvasti liikevuorovaikutus, lukuisat aistituntemukset sekä hevosen fyysisyyden kokemus sekä vahva kokemus omasta kehollisuudesta. Näin nuori oppii myös tuntemaan itseään sekä rakentamaan omaa persoonaansa. Lisäksi hevosen liike saa ai-

kaan vahvan psykomotorisen elämyksen, mikä taas kehittää sekä nuoren motorisia taitoja että havaintotoimintoja. Näin kehosta välittyy ärsykyksiä, joiden avulla yksilö arvioi, kuinka hyvin jokin toiminnan tavoite saavutettiin. Tämä taas heijastuu jälleen minäkäsitykseen kuuluviin omanarvontuntoon eli itsetuntoon sekä pystyvyyden tunteeseen. (Rokka 2011, 80; Palola 2013, 163; Sandström 2011, 27.)

Muissakin tilanteissa hevosen kanssa ollaan fyysisesti lähellä, kuten hevosta hoidettaessa, jolloin nuorten, joilla on taustalla rankkoja kokemuksia seksuaalisuuteen liittyen, on mahdollista kokea kehollista läheisyyttä ilman edellä mainittua traumaattista kokemusta. Hevosen kanssa muodostuva kiintymykseen perustuva suhde auttaa rakentamaan uudelleen hänen suhdettaan omaan kehoonsa. Lisäksi hevosen välittämät vahvat aistimukset auttavat lasta tai nuorta asettumaan todellisuuteen ja nykyhetkeen. Myös ohjaaja voi ohjata nuorta hänen oman hengityksensä havainnoimiseen ja syvään, rauhalliseen hengittämiseen harjoitteluun, esimerkiksi mielikuvaharjoitteiden avulla. (Palola 2013, 164.) Kaikki edellä mainitut asiat vaikuttavat siihen, miten ihminen tulee toiminnan kautta tietoiseksi itsettään ja kuinka hän on kanssakäymisessä muiden ihmisten kanssa.

4 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tässä luvussa selvitetään tämän opinnäytetyön tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet sekä tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys, joiden viitoittamana tässä opinnäytetyön prosessissa on edetty. Yleisinä opinnäytetyötä ohjaavina tavoitteina oli tutustua Green Careen ja eläinavusteiseen toimintaan sekä perehtyä syvemmin sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan, siihen mitä se on ja millaisia vaikutuksia sillä on hyvinvoinnin ja kuntoutuksen tukena perhekodin nuorten arjessa. Toiminnassa ja siitä kerätyn tiedon analysoiduissa tutkimustuloksissa kiinnitettiin erityisesti huomiota siihen, miltä toiminta näyttää nuorten silmin keskittymällä heidän kokemuksiinsa.

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Käsillä olevan opinnäytetyön lähtökohtana on toiminnallinen lähestymistapa ja tutkimus on toteutettu kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta käyttäen. Työn tarkoituksena oli pysähtyä perhekodin nuorten kanssa tehtävän sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ääreen kuulemaan erityisesti heidän näkemyksiään ja kokemuksiaan, eli heidän tuottamaansa puhetta sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta. Opinnäytetyön päätavoitteena oli näin ollen selvittää ja tuoda näkyväksi, miten kohderyhmänä olleet nuoret kokevat ja näkevät sosiaalipedagogisen hevostoiminnan. Tämän kirjallisen pro-

sessin tavoitteena oli peilata kerättyjä nuorten ajatuksia sosiaalipedagogisen hevostoiminnan teorioihin.

Toteutetun kolmen yhteisen toimintakerran ensisijaisena tarkoituksena oli nuorten osallistaminen yhteiseen prosessiin eli tuottamaan puhetta ja heidän ajatuksiaan sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta. Lisäksi tavoitteena oli toteuttaa nuorten kanssa yhteinen lyhytvideo, johon nuoret saivat itse ottaa kuvia ja lyhyitä videoita pätkiä. Näitä kuvia yhdistellen, leikaten sekä muokaten yhteen sopiviksi, saatiin aikaan onnistunut yhteinen tuotos. Jokainen nuori sai halutessaan myös koota itselleen oman videon. Nuoret ovat tottuneita kuvattavina olemiseen sekä kuvadokumentointiin. Erityisesti kuvien yhteen kokoaminen ja muiston saaminen nuorille, on ollut myös perhekodin ajatuksena ja toiveena, mutta aikaa tähän ei ole vielä ollut riittävästi.

Videoaineiston tavoitteena oli näin ollen saada aikaan konkreettinen muisto perhekodin toteuttamasta sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta nuorille itselleen ja toisaalta myös edistää ryhmähenkeä ja vuorovaikutustaitoja yhteisellä tekemisellä. Lisäksi tavoitteena, joka on kenties olennaisiin tämän opinnäytetyön kannalta, oli kuvata, sanallistaa ja havainnollistaa sitä, miten nuoret näkevät ja kokevat sosiaalipedagogisen hevostoiminnan. Aineiston hankinta ja analyysi luvussa kuvataan tarkemmin, miten ja millaisilla menetelmillä tässä opinnäytetyössä tukitaan sosiaalipedagogisen hevostoiminnan merkitystä perhekodin nuorten arjessa.

4.2 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys

Seuraavaksi esitellään lyhyesti tutkimustehtävä sekä tutkimuskysymys. Tutkimustehtävän ja -kysymyksen avulla opinnäytetyössä on haluttu tutkia nuorten kokemuksia sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta sekä tuoda esiin ja havainnollistaa, miten nuoret kokevat toiminnan, miten he siitä puhuvat ja millaisia merkityksiä he toiminnalle puheessaan antavat.

Tämän opinnäytetyön tutkimustehtävänä on näin ollen kuulla nuorten kokemuksia ja näkemyksiä perhekodin arkeen kuuluvasta sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta. Tutkimuskysymyksenä on, miten nuoret sanoittavat kokemuksiaan sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta.

5 TOIMINNAN TOTEUTTAMINEN KÄYTÄNNÖSSÄ

Tämän opinnäytetyön toteuttaminen muodostuu sosiaalipedagogisen hevostoiminnan seuraamisesta, havainnoinnista sekä siihen osallistumisesta, joiden lisäksi toteutettiin opinnäytetyöprosessiin kuuluvat kolme toimintakertaa sekä tuotettiin nuorten kanssa muutama hevostoimintaa kuvaava video. Seuraavaksi kuvataan, miten opinnäytetyöprosessin toiminnallinen osuus on suunniteltu ja toteutettu perhekodissa, jossa nuoret osallistuvat kuntouttavaan sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan yksilöllisen kuntoutussuunnitelman mukaisesti säännöllisesti noin kaksi kertaa viikossa, yh-

den kerran yksilöharjoitusten merkeissä sekä toisen kerran koko yhteisön yhteisissä talli-illoissa kerran viikossa.

Opinnäytetyön aineiston hankinta toteutettiin kolmen kuukauden harjoittelun aikana ammatillisessa perhekodissa. Prosessiin osallistui yhteensä kahdeksan nuorta, jotka ovat tuottaneet pääosan tähän opinnäytetyöhön kerätystä aineistosta. Jäljelle jäävä loppu osa muodostui tämän opinnäytetyön tekijän tekemistä havainnoista sekä kerätystä teoriapohjasta.

Harjoittelun ensimmäisen kuukauden aikana opinnäytetyön tekijä keskittyi tutustumaan nuoriin heidän omassa ympäristössään. Nuoria ja heidän toimintaansa seurattiin ja havainnoitiin heidän omassa arjessaan sekä sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa. Vähitellen nuoriin pyrittiin tutustumaan ja luomaan luottamussuhdetta.

Tutustumisen ja luottamussuhteen luomisen aikana pyrittiin samalla kartoittamaan, mistä nuoret itse ovat kiinnostuneita. Pian huomattiin, että moni nuorista on kiinnostunut kuvaamaan ja tallentamaan itselleen muistoja kuvien muodossa. Lisäksi havaittiin, että jotkut heistä pitävät kirjoittamisesta ja että muutama nuorista oli tehnyt videoita aiemmin. Heiltä löytyi myös jonkin verran taitoa editoida ja käsitellä niitä.

Vähitellen toimintaa seurattuaan opinnäytetyön tekijä oivalsi, että sosiaalipedagoginen hevostoiminta on hänelle hyvin uutta, siitä huolimatta, että hän on paljon hevosten kanssa elämänsä aikana touhunnut. Hän ymmärsi, että nuoret osaavat jo paljon, eikä hänellä itsellään olisi ollut riittävästi tietoa, taitoa ja kokemusta toiminnan toteuttamiseen. Näin aiheen raja-alkoi vähitellen muotoutua siihen, että opinnäytetyön tekijä käänsi ajattelutapansa toisinpäin keskittyen pohtimaan, miten hän voisi itse oppia nuorilta heitä osallistaen. Lisäksi pohdittiin, miten nuorten ajatuksia sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta voitaisiin tuoda esiin parhaalla mahdollisella tavalla.

Toimintakerroilla keskityttiin näin ollen keräämään nuorten ajatuksia sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta. Toimintakerrat pyrittiin järjestämään siten, että lähes kaikki nuoret osallistuisivat niihin yhdessä. Kolmeen yhteiseen toimintakertaan päädyttiin siitä syystä, että yhteistyö kaikkien nuorten kanssa yhdessä on toisinaan hieman haastavaa. Osalle nuorista oli luonnollisempaa työskennellä mieluummin pienemmissä ryhmissä tai yksittäin.

Toiminnallisen osuuden toteuttamiseen käytettiin noin neljä viikkoa ja siihen siis kuului kolme yhteistä toimintakertaa, jotka pidettiin suhteellisen säännöllisesti perhekodin arkea kunnioittaen. Toimintakertojen kesto vaihteli kahdesta kolmeen tuntiin. Jokaisella kolmella toimintakerralla tilanteesta pyrittiin tekemään mukava pieni kahvittelu- ja herkutteluhetki sekä pysähdys arjen keskellä, keskittyen hevostoimintaan. Jokainen tapaamiskerta aloitettiin samalla kaavalla, hevosaiheisilla tunnekorteilla, joiden tarkoituksena oli tunnustella päivän tunnelmaa ja jokaisen sen hetkistä fiilistä sekä herätellä ajatukset aiheeseen.

Toimintakertojen ulkopuolella nuorten kanssa taltioitiin erikseen ja pienryhmissä valokuvia ja videoita hevostoiminnasta. Nuoret tekivät innokkaasti paljon töitä kuvausprosessin eteen myös itsenäisesti. Yhteisten toimintakertojen ulkopuolella nuoret tallensivat videopätkiä ja kuvia suhteellisen vapaamuotoisesti eri kokoonpanoilla arjen erilaisissa tilanteissa tallilla ja sen ympäristössä. Näistä valokuvista ja videoaineistosta yhdessä koottiin yhteinen video. Lisäksi jokainen nuori sai halutessaan koota oman henkilökohtaisen videon. Videot käsittelivät sosiaalipedagogista hevostoimintaa nuorten itsensä kuvaamana, heidän oman kameran linssin läpi.

5.1 Ensimmäinen toimintakerta

Ensimmäiselle toimintakerralle pääsi osallistumaan kuusi nuorta. Toimintakerta aloitettiin katselemalla hevostunnekortteja. Nuoret ohjeistettiin katselemaan hetken aikaa 55 pöydälle levitettyä hevuskorttia ja sitten valitsemaan kortin, joka kuvaisi parhaiten, miltä heistä tuntuu ja minkälainen olo tai fiilis heillä on juuri tällä hetkellä. Hevosaiheisten tunnekorttien tavoitteena oli aiheeseen herättelyn lisäksi keventää ilmapiiriä sekä tuoda näkyväksi nuorten sen hetkisiä tunnetiloja. Kun jokainen nuori oli valinnut kortin, joka häntä tällä hetkellä puhutteli, sai jokainen kertoa kuvastaan sen verran kuin halusi kuten, miksi sen valitsi ja minkälaisia tunteita ja ajatuksia kuva herätti.

Ensimmäisellä toimintakerralla nuorille kerrottiin tarkemmin opinnäytetyöstä. Jokainen nuori oli avoimessa yhteisössä jo kuullut opinnäytetyöstä, mutta siitä haluttiin kertoa kaikille vielä yhteisesti. Nuorille kerrottiin, että ehdotuksena olisi toteuttaa heidän kanssaan video, joka jäisi heille itselleen muistoksi taltioituna levykkeelle. Heille korostettiin myös, ettei video päättyisi muiden nähtäväksi perhekodin ulkopuolelle, kuin korkeintaan tämän opinnäytetyön tekijää arvioivien opettajien. Suuri osa nuorista tuntui innostuvan tai ainakin olevan yhteistyöhaluinen. Lisäksi yhdessä päätettiin, että tehtäisiin yksi yhteinen video, jota säilöittäisiin perhekodin arkistoissa ja tämän lisäksi jokainen nuori saisi halutessaan tehdä oman videon, jossa vain hän itse esiintyisi ja joka jäisi muistoksi hänelle itselleen.

Ensimmäisellä toimintakerralla kuvausprosessia suunniteltiin ja ideoitiin. Ennen valokuvausprosessin varsinaista aloittamista nuoria pyydettiin kirjoittamaan heille itselleen sopivan mittainen ja vapaamuotoinen kertomus siitä, miten hevoset ja hevostoiminta ovat vaikuttaneet heidän elämäänsä ja mitä he toiminnasta ajattelevat. Nuorille painotettiin, että jokainen kirjoittaisi omalla ja itselleen luontevalla tavalla. Lisäksi nuorille kerrottiin, että jo kolme lausetta riittäisi ja kirjoitus voisi muodostua lyhyistä lauseista, vaikka ranskalaisina viivoina, pääasia että jokainen kirjoittaisi edes jotain.

Toiveena oli, että jokainen nuori osallistuisi prosessiin, mutta varsinaista velvoitetta heillä ei ollut. Nuorille osoitettiin toive jokaisen osallistumisesta, mutta tunnelma haluttiin pitää suhteellisen vapaamuotoisena, ettei toiminta tuntuisi pakolta. Nuorille korostettiin sitä, että jokainen osallistuisi omalla tavallaan ja sillä aktiivisuuden tasolla, joka heille tämän suhteen ja tässä elämänvaiheessa oli kaikkein luontevinta. Lisäksi korostettiin, ettei

mitään painetta prosessista pitänyt itselleen ottaa. Toiminnan aikana painotettiin myös, että jokaisen nuoren mielipidettä arvostettiin ja niitä oltiin innokkaita kuulemaan. Näin opinnäytetyön tekijä pyrki itse ohjaajana olemaan suhteellisen rento ja antamaan mahdollisimman vapaat kädet.

Ensimmäisen toimintakerran aikana juotiin kahvia sekä hieman herkuteltiin. Lisäksi jokaiselle nuorelle jaettiin pieni vihko, johon he saivat halutessaan kirjoittaa, mitä tahansa tähän prosessiin ja hevostoimintaan liittyvää ikään kuin päiväkirjatyypisesti. Vihkoon oli lupa kirjoittaa joka päivä, kerran viikossa, muutaman lauseen tai olla kirjoittamatta mitään.

Lisäksi, jotta kuvaamisesta ja taltioinnista olisi tehty mahdollisimman helppoa ja vähän voimavaroja kuluttavaa, opinnäytetyön tekijä investoi riittävän kokoiseen muistitikkuun, johon nuoret saivat lisätä kuvia koko prosessin ajan. Huomioon otettiin myös se, että pelkkä muistitikku saattaisi helposti hävitä, joten yhdessä muistitikkuun kiinnitettiin naru sekä maskotti. Nuoret itse ehdottivat, että sitä voisi säilyttää avainlaulakossa, josta jokainen voisi sen hakea halutessaan tallentaa sille ottamiaan kuvia. Nuoret myös totesivat toisilleen, että muistitikku pitää palauttaa heti, kun on saanut kuvat tallennettua, jotta seuraava voisi käyttää sitä.

5.2 Toinen toimintakerta

Toinen toimintakerta aloitettiin samalla rutiinilla kuin ensimmäisen eli valitsemalla tunnekorteista sellainen, mikä kuvasi sillä hetkellä parhaiten omaa olotilaa. Tämän jälkeen keskusteltiin valituista korteista. Yhdessä keskusteltiin myös prosessiin liittyvistä esiinnoisseista kysymyksistä ja uusista ajatuksista sekä ideoista.

Toisaalta keskustelua heräsi myös osittain aiheen ulkopuolelta ja toisaalta aiheesta eli nuorten sanoin siitä, ”miksei kaikilla ole velvollisuutta osallistua yhteiseen juttuun”. Tämä pohjautui siitä, että tarkan pohdinnan ja avoimen keskustelun jälkeen tämä toimintakerta toteutettiin soveltaen siten, että yksi nuorista toteutti opinnäytetyön tekijän kanssa kahden kesken tehtävän, jonka muut tekivät yhdessä. Tästä seurasi epäilemättä hieman eripuraa ja sanaharkkaa. Tasapuolisuuden nimissä kahdenkeskistä työskentely -vaihtoehtoa tarjottiin myös muille sitä haluaville. Muut nuoret eivät kuitenkaan tähän halunneet tarttua, vaan osallistuivat mieluummin yhdessä muiden kanssa.

Tämän toimintakerran aikana keskityttiin yhdessä pohtimaan hevostoimintaa suurelle kartongille (kuva 1.), johon jokainen sai kirjoittaa sen, mitä sanasta hevostoiminta tuli mieleen. Tehtävä toimi hyvänä toiminnan aloittajana, sillä ääneen lausuttuja ajatuksia tuli varsin vähän. Opinnäytetyön tekijän oman kokemuksen mukaan toisille on helpompi tuoda itseään ja ajatuksiaan esiin kirjoittamalla kuin puhumalla. Tarvittaessa myös heidän puolestaan kirjoitettiin ylös heidän ajatuksiaan. Alla olevan kuvan tarkoituksena on havainnollistaa tämän tehtävän toteutuksen tapaa sekä aikaansaatua lopputulosta.

Kuva 1. Hevostoiminta -ajatustaulu.

Hevostoiminta ajatustaulun jälkeen työskentelyä jatkettiin yksilötehtävän parissa. Jokainen nuori sai valita, minkä värisen kartongin halusi. Valitsemaansa kartonkiin he saivat joko piirtää, kirjoittaa tai leikata lehdistä kuvia ja koota posterin siitä, millaisena he näkevät hevostoiminnan. Lehdistä leikkaaminen ja kartongille liimaaminen valikoitui lähes jokaisen suosiioon. Lopputuloksena syntyi seuraavissa kuvissa esiintyvät posterit (kuvat 2. ja 3.).

Kuva 2. Nuorten tekemät posterit.

Kuva 3. Nuorten tekemät posterit.

Jokainen sai valita, missä työskenteli oman kartonkinsa parissa, ja osa nuorista haki itselleen oman rauhallisen nurkan. Nuorilla oli lupa keskustella, mutta lähes kaikki nuorista keskittyivät suhteellisen intensiivisesti omaan tuotokseensa. Jokainen nuori työskenteli oman kiinnostuksensa ja sen hetkisen aktiivisuutensa kantamalla energialla. Osa nuorista pyysi lisää kartonkia, ja he keskittyivät töihinsä jopa 1,5 tuntia. Kaikkien tuotokset olivat sen mukaisia, että niihin oli nähty vaivaa ja käytetty aikaa. Nuoret saivat itse pitää tekemänsä posterit, mutta niiden dokumentoimiseksi niistä otettiin kuvia tätä kirjallista prosessia varten, erityisesti tutkimuksen analysointia varten. Ne toimivat myös hyvänä välineenä havainnollistaa toteutettua toimintaa.

5.3 Kolmas toimintakerta

Kolmannella toimintakerralla aktiivisuuden ja osallistumisen tasot olivat hyvin yksilölliset ja vaihtelevat. Yhteiseen toimintaan osallistui vain neljä nuorta vaihtelevalla aktiivisuudella. Osallistujien vähäisyys johtui erinäisistä syistä. Tästä johtuen toimintaa sovellettiin siten, että läsnä olevien nuorten kanssa toteutettiin muunneltuna ennalta suunniteltu toiminta ja muiden kanssa se tehtiin yksittäin jälkepäin.

Kolmas toimintakerta aloitettiin tuttuun tapaan hevostunnekorteilla, minkä jälkeen keskityttiin nuorten ottamiin valokuviiin ja lyhyisiin videopätkiin sekä niistä nuorten itse kokoamiin videoihin. Erinäisten teknisten ongelmien vuoksi kaikkia videoita ei saatu täysin viimeistelyä valmiiksi niin, että ne olisi voitu taltioida levyille. Tästä johtuen täysin valmiita ja viimeistelyä videoita ei myöskään pystytty katsomaan yhdessä alkuperäisen suunnitelman mukaisesti, vaan yhdessä katsottiin pääosin viimeistelemättömiä versioita. Rehellisesti sanoen tämä jäi opinnäytetyön tekijää hieman harmittamaan, mutta toisaalta tämän kaltaisella työskentelyllä on osattava joustaa. Välillä on kyettävä myöntämään, ettei kaikkea voi suunnitella ja

valmistella tarkasti etukäteen, sillä kaikki ei aina mene niin kuin suunnitellaan, vaan useimmiten tulee yllätyksiä jolloin on kyettävä olemaan joustava ja luova.

Viimeisen kerran lopuksi haluttiin nostaa esiin neljä teoriasta nousevaa teemaa, joihin oli koko prosessin ajan kiinnitetty toiminnassa ja havainnoinnissa huomiota. Näitä teemoja ei tietoisesti kuitenkaan ollut aiemmin tuotu esiin nuorille. Esiin nostetut teemat olivat toiminnallisuus, elämyksellisyys, osallisuus ja yhteisöllisyys. Näihin samaisiin teemoihin kiinnitettiin myös huomiota, kun havainnoitiin ohjaajien toteuttamaa sosiaalipedagogista hevostoimintaa, sillä kyseiset teemat ovat sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tukipilareita.

Nuoria ohjeistettiin yhdessä kirjoittamaan nämä edellä mainitut neljä teemaa erivärisille kartongeille, jonka jälkeen lähdettiin yhdessä pohtimaan, mitä ne nuorten mielestä tarkoittavat hevostoiminnan näkökulmasta. Toiminnassa pyrittiin tietoisesti siihen, ettei opinnäytetyön tekijä itse osallistunut keskusteluun muuta kuin innostajana ja motivoijana. Valittua toimintatapaa perusteltiin sillä, ettei nuoria haluttu johdatella tai ohjata mihinkään tiettyyn suuntaan, vaan sen avulla pyrittiin saamaan rehellisesti ja aidosti esiin nuorten omia ajatuksia.

Nuoret pitivät osaa käsitteistä hankalina, mutta heitä kannustettiin yhdessä pohtimaan ja keskustelemaan. Nuoria muistutettiin, että kaikkien ajatukset ovat yhtä arvokkaita ja kirjaamisen arvoisia. Myöskään sillä ei ollut merkitystä, onko ajatus juuri oikean käsitteen kanssa samalla kartongilla eli niin sanotusti oikean otsikon alla, koska teemojen kerrottiin liittyvän tiiviisti toisiinsa. Tyttöjen lyödessä viisaat päänsä yhteen myös ajatuksia ja keskustelua syntyi.

Alla olevasta kuvasta (kuva 4.) voidaan nähdä, miten paljon ajatuksia aiheet nuorissa lopulta herättivät. Valitettavasti kuvan pienennöksen vuoksi siitä on hankalaa saada selvää nuorten yksittäisistä ajatuksista. Kuvassa esiintyvät ajatukset kuitenkin sanallistetaan tässä opinnäytetyössä luvussa Tutkimustulokset – Nuorten ääni kuuluviin ja ne tuodaan siten näkyväksi lukijalle.

Kuva 4. Neljä keskeistä teemaa -posterit.

6 AINEISTON HANKINTA JA ANALYYSI

Tämän luvun tarkoituksena on raportoida ja havainnollistaa tämän opinnäytetyöprosessin tutkimuksellista osuutta, eli selvittää opinnäytetyössä käytettyjä aineiston hankinta- ja analysointimenetelmiä. Aineiston hankinta aloitettiin siis talvella 2013 perehtymällä lukuisiin teoreettisiin lähteisiin. Tässä toiminnallisen työn kirjallinen osuus on tehty teorialähtöisesti, minkä vuoksi tämän opinnäytetyön kannalta on hyvin keskeistä ymmärtää sosiaalipedagogiikan viitekehysessä toteutettua hevostoimintaa. Tästä syystä tutkimuksessa pyritään syvällisesti ymmärtämään sosiaalipedagogisen hevostoiminnan lähtökohtia ja niitä tavoitteita, mitä sillä on.

Pertti Alasuutarin mukaan kvalitatiivisen aineiston ominaisluonteeseen kuuluu se, että teoreettinen viitekehys määrää sen, millainen aineisto kannattaa kerätä ja millaista menetelmää käyttää sen analyysissä. Lisäksi hän mainitsee, että sama pätee myös toisin päin, jolloin aineiston luonne asettaa rajat sille, millainen tutkimuksen teoreettinen viitekehys voi olla sekä millaisia metodeja voidaan käyttää. (Alasuutari 2014, 83.)

6.1 Tutkimusmenetelmät

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyössä käytetyt tutkimusmenetelmät, jotka pääasiassa muodostuvat toiminnallisista tutkimusmenetelmistä. Nämä tutkimusmenetelmät koostuvat niistä tavoista ja käytännöistä, joilla aineistoa on tässä työssä kerätty. Lisäksi luvussa perustellaan teorialähteisiin viitaten, miksi juuri nämä valitut tutkimusmenetelmät sopivat juuri tähän tutkimukseen. Valitut tutkimusmenetelmät ovat pitkän pohdinnan tulos ja

ne perustuvat tutkimustehtävään ja -kysymykseen sekä tähtäävät niihin vastaamiseen.

Tämä toiminnallinen opinnäytetyö on tutkimus, jossa korostuvat teorialähtöisyys sekä laadulliset ja aineistolähtöiset menetelmät. Tutkimusmenetelmäksi on valittu laadullinen tutkimus, koska se on juuri tälle tutkimukselle luonnollinen valinta. Luonnollisen siitä tekee se, että koko prosessi oli kokonaisvaltaista tiedonhankintaa, jossa aineisto on koottu todellisissa tilanteissa. Myös aineistosta saatua tietoa on käsitelty syvällisesti. Lisäksi monien lähteiden mukaan se on suosittu menetelmä, jossa tutkittavien näkökulmat ja ääni pääsevät parhaiten esille.

Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Se myös käsittää ajatuksen ihmisen todellisuuden moninaisuudesta, jolloin siinä pyritään tutkimaan kohdetta kokonaisvaltaisesti. Päinvastoin kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa, on laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena ”löytää tai paljastaa tosiasioita”, eikä ”todentaa jo olemassa olevia (totuus)väittämiä”. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157.) Laadullisten tutkimusten tyypillisten piirteiden perusteella myös tässä opinnäytetyössä tutkimus on toteutettu joustavasti ja suunnitelmia on tarvittaessa muutettu olosuhteiden mukaisesti.

Laadullisen tutkimuksen periaatteiden mukaisesti myös tässä tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä ja saamaan siitä mahdollisimman laaja ja kokonaisvaltainen käsitys. Tässä opinnäytetyössä tämä tarkoittaa tilan antamista tutkittavien henkilöiden näkökulmille ja kokemuksille eli perehtymistä tutkittavaan ilmiöön liittyviin ajatuksiin, tunteisiin ja vaikuttimiin. Tärkeä on kuulla, millaisia merkityksiä nuoret itse antavat sosiaalipedagogiselle hevostoiminnalle heidän omassa elämässään ja arjessaan.

Edellisen perusteella tähän opinnäytetyöhön on haluttu tuoda esiin etnografian määritelmä, koska tässä työssä on soveltaen käytetty sen noudattamaa tapaa ajatella. Esimerkiksi Miettinen ja Väänänen (2000) ovat, teoksessa *Koti kasvattajana, elämä opettajana*, määritelleet etnografian hyvin moniselitteiseksi käsitteeksi, joka toimii yhtenä käytännöllisenä lähtökohtana osoittaa nuorten arjen kokemuksia. Sillä viitataan yleisesti yhteiskuntatieteissä monimetodiseen kenttätyöskentelyyn, jossa tietoa hankitaan niin havainnoinnin, haastattelujen sekä erilaisten dokumenttiaineistojen avulla. (Miettinen & Väänänen 2000,74, 76.)

Esimerkiksi lapsitutkimuksissa hyväksi menetelmiksi on havaittu piirustus-tehtävät sekä erilaiset tarinat, jotka ovat toimineet lasten arkea koskevien keskustelujen käyttökelpoisina avaajina. Lisäksi etnografisiin menetelmiin kuuluvat keskustelutilanteet tutkittavien kanssa. Myös osallistumalla toimintaan tutkija jakaa tutkittavien kanssa kokemuksia, joiden avulla on helpompi ymmärtää, mitä tutkittava tarkoittaa ja näin pyritään vähentämään kommunikointivirheitä. (Miettinen & Väänänen 2000,74, 76.)

Juha Suorannan ja Jari Eskolan (2000) mukaan etnografinen tutkimus on kokemalla oppimista. Tutkimus toteutetaan niissä olosuhteissa sekä arjes-

sa, missä tutkittavat elävät. Tutkimus toteutetaan näin kenttätutkimuksena olosuhteissa, jotka ovat tutkimuskohteen kannalta luonnollisia. Tästä johdun jokainen tutkimustilanne on ainutlaatuinen. Etnografian lähtökohtana on, että tutkittavilla oletetaan olevan jotain yhteistä toistensa kanssa, esimerkiksi maailmankuva, elämänasenne tai tapa tulkita todellisuutta. Toiminnallisen kokonaisuuden kokonaisvaltainen hahmottaminen on mahdollista vain tutkijan osallistuessa tutkittavaan toimintaan. Etnografisessa tutkimuksessa tutkija kerää aina useampia havainnointi- ja tutkimusaineistoja kuten tutkittavien kirjoittamia esseitä sekä muistiin kirjattuja sananparsia. (Vilkka 2006, 48–49, 52.)

Luonteeltaan etnografia on siis osallistuvaa, minkä vuoksi kenttätyöskentelyssä keskitytään toimijoiden kokemusmaailmaan sekä erityisesti sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Se tarjoaa välineen kuvata monipuolisesti sitä, miten lapset itse rakentavat omaa sosiaalista maailmaansa. Etnografian menetelmien avulla mahdollistuu lasten näkeminen lapsuutensa toimijoina sekä sosiaalisen tiedon tuottajina, jolloin tutkimusta voidaan tehdä lasten kanssa, eikä pelkästään lapsista. Lasten kanssa tutkimuksen tekeminen voi merkitä myös sitä, että he ovat konkreettisesti osallisia aineistonkeruussa sekä aineiston arvioinnissa. (Miettinen & Väänänen 2000, 74.)

Näin on myös pyritty tässä tutkimuksessa toimimaan nuorten kanssa, heidän ollessaan osallisia, aktiivisia toimijoita ja subjekteja, niin prosessin suunnittelussa sekä sen toteuttamisessa. Yhteisessä prosessissa nuorten kanssa, nuoret ovat pääroolissa. He ovat muun muassa osallistuneet tiedon keräämiseen esimerkiksi kirjoittamalla ylös omia kokemuksiaan sekä tuottamalla videoita.

Tämän opinnäytetyön taustalla vaikuttaa vahvasti myös fenomenologinen näkökulma. Fenomenologia on valittu yhdeksi välineeksi, jolla voidaan tässä työssä tutkia nuorten kokemuksia sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta. Se toimii siis yhtenä aineiston keräämisen ja tulkitsemisen välineenä.

Jyväskylän yliopisto määrittelee fenomenologisen analyysin laadulliseksi analyysimenetelmäksi, joka pohjautuu välittömien havaintojen tekemiseen sekä tutkimuskohteen olleen kokemuksen pohdintaan ja reflektointiin. Fenomenologian lähtökohdista tarkasteltuna pääpaino on ihmisen subjektiivuudella, henkilökohtaisilla aistimuksilla, kokemuksilla ja elämyksillä. Se korostaa yksilöllistä kokemusta ja havaintoihin ja kokemuksiin perustuvaa tiedon tuottamista eli sitä, että ihmisen maailmasta saama tieto välittyy ainoastaan sen aistimisen ja kokemuksen välityksellä. (Jyväskylän yliopisto. n.d. b; Jyväskylän yliopisto. n.d. a.)

Fenomenologiassa keskiössä ovat siis ihmisten kokemukset. Lisäksi ajattelussa keskeisiä käsitteitä kokemuksen lisäksi ovat merkitys ja yhteisöllisyys. Kokemus ymmärretään hyvin laajasti ihmisen kokemuksellisenä suhteena omaan todellisuuteensa eli maailmaan, jossa hän elää. Tämä tarkoittaa ennen kaikkea kehollista toimintaa ja havainnointia sekä kaiken koetun ymmärtävää jäsentämistä. Kokemus syntyy vuorovaikutuksessa

todellisuuden kanssa. Näin ymmärrettynä fenomenologiassa tutkitaan ihmisen suhdetta omaan elämäntodellisuuteensa, jota irrallaan ihmistä ei voida ymmärtää. (Aaltola & Valli 2007, 28–29.)

Lisäksi fenomenologiaan liittyy sana intentionaalisuus, mikä tarkoittaa sitä, että kaikki merkitsee ihmiselle jotain, jolloin jokaisessa havainnossa kohde näyttäytyy havaitsijan pyrkimysten, kiinnostusten ja uskomusten valossa esimerkiksi hyvänä, kauniina tai kiinnostavana. Tästä johtuen, jonkun ihmisen tehdessä jotain, on hänen toimintansa tarkoitusta mahdollista ymmärtää kysymällä, millaisten merkitysten pohjalta hän toimii. Myös kokemukset muotoutuvat edellä mainittujen merkitysten mukaan, ja nämä merkitykset ovat fenomenologisen tutkimuksen keskiössä. (Aaltola & Valli 2007, 28–29.)

6.2 Aineiston hankintamenetelmät

Tämän opinnäytetyön varsinainen aineistonhankinta toteutettiin siis toiminnallisilla menetelmillä keväällä 2014 harjoittelun aikana ammatillisessa perhekodissa. Aiemmin esitetyn mukaan yhteisiä toimintakertoja oli kolme ja toimintaan osallistui kaikkiaan kahdeksan 14–18 -vuotiasta nuorta. Prosessiin osallistuneiden nuorten aktiivisuustaso vaihteli huomattavasti niin yksilöllisesti, päivästä kuin erilaisista elämäntilanteista riippuen.

Tässä opinnäytetyön tutkimuksessa on käytetty viittä eri aineistonhankintamenetelmää. Ensimmäinen aineistonhankintamenetelmä oli nuorten kirjoittamat kertomukset. Metodina käytetyt nuorten kirjoittamat kertomukset heidän omista kokemuksistaan edustaa aineistonhankintamenetelmänä fenomenologian strategiaa.

Nuoret kirjoittivat itselleen sopivan mittaisen ja vapaamuotoisen kertomuksen omista kokemuksistaan liittyen hevostoimintaan. Lisäksi heille jaettiin vihot, joihin he saivat halutessaan kirjoittaa päiväkirjan tyyppisesti. Nämä nuorille jaetut vihot toimivat toisena aineistonhankintamenetelmänä. Nuoret saivat halutessaan koristella vihkonsa (kuva 5.) mieleisikseen. Vihkoja ei myöskään ollut pakko palauttaa lainkaan tai edes antaa luettavaksi, mikäli nuoret kokivat, että niin oli parempi.

Kuva 5. Nuorten päiväkirjoja.

Sekä nuorten päiväkirjojen että heidän hevostoiminnasta tuottamien kertomusten avulla on pyritty ymmärtämään nuoria heidän itsensä tuottamien kirjallisten tuotosten avulla. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran mukaan kirjoittaminen tekee nuorten ajatukset näkyviksi ja toisaalta se myös mahdollistaa vuorovaikutuksen ajatustemme kanssa sekä niiden jatkuvan muokkaamisen. Tutkijan näin toimiessa voidaan puhua elämäkerrallisista lähestymistavoista sekä persoonallisiin dokumentteihin perustavasta tutkimuksesta. Edellä mainitut menetelmät kuuluvat narratiivisen tutkimuksen piiriin. (Hirsjärvi ym. 2007, 213–214.)

Narratiivi on kertomus, tarina tai kuvaus tapahtumien kulusta. Narratiivisuuden lähestymistavassa keskitytään siihen, että kertomukset nähdään tapana ymmärtää omaa elämää ja tehdä oman elämän tapahtumia merkitykselliseksi. Kertomukset toimivat tiedon tuottajina ja välittäjinä, minkä vuoksi narratiivisen tutkimuksen ydin ja lähtökohta onkin juuri nimenomaan kertomusten analyysissä. Tarinat voivat olla muisteluja, jotka koskevat ihmisen koko elämänsäkokonaisuutta kokonaisvaltaisesti tai sitten ne voivat kohdentua yhteen tiettyyn teemaan (Hirsjärvi ym. 2007, 213–214.), kuten tässä opinnäytetyössä sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan.

Kun ulkopuolinen henkilö, esimerkiksi tutkija, ei ohjaa aineiston sisältöä on tutkimukseen osallistuvilla näissä elämäkertoissa mahdollisuus itse päättää, mistä asioista he puhuvat. Myös päiväkirja toimii eräänlaisena itseohjatun kyselylomakkeen täyttönä avointa vastaustapaa käyttäen. Siinä tutkittavaa voidaan esimerkiksi pyytää pitämään päiväkirjaa erilaisista tapahtumista, kokemuksista tai hänen oppimistaan asioista. He voivat esimerkiksi kertoa, mikä heille on ollut tärkeää tai kuvailla, miten he ovat asioita kokeneet tai hankalista tilanteista selvinneet. Toisaalta varjopuolelta saattaa, erityisesti kokonaisvaltaisissa elämäkertoissa, olla se, ettei tutkittavat muista asioita tai he saattavat muistaa väärin. Mahdollista on myös, että tutkittavat täyttävät muistissaan olevia tyhjiä aukkoja fiktiivisillä kertomuksilla. (Hirsjärvi ym. 2007, 213–214.)

Tässä opinnäytetyössä kolmantena aineistonhankintamenetelmänä käytettiin nuorten tekemiä videoita. Jokainen nuori sai halutessaan ottaa kuvia ja lyhyitä videopätkiä ja koota niistä oman videon liittyen hevostoimintaan. Lisäksi kaikista otetuista kuvista valittiin mieluisimmat ja niistä koottiin yksi yhteinen video. Videoaineiston tuottamisella oli kaksi tavoitetta; hevostoiminnasta koottu video jäi nuorille muistoksi niin tähän opinnäytetyöhön liittyvään toimintaan osallistumisesta sekä perhekodin kuntouttavasta sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta. Toisena tavoitteena oli opinnäytetyön tutkimuksen kannalta olennaisen materiaalin taltiointi.

Siitä syystä, että videoita ja niihin otettuja kuvia ei ole tarkoitettu kolmansien osapuolten nähtäville, ei niitä voida käyttää toteutetun toiminnan havainnollistamiseen tässä kirjallisessa raportissa. Siitä huolimatta opinnäytetyön tekijällä on kirjallinen lupa esittää havainnollistamisen tueksi seuraava kolmen kuvan kuvakollaasi (kuva 6.), josta tunnistettavuus on häivytetty kuvanmuokkausohjelmalla.

Kuva 6. Nuorten ottamia kuvia.

Neljäntenä aineistonhankintamenetelmänä olivat toimintakerroilta kerätyt kirjalliset tuotokset eli yhteinen hevostoiminnasta tehty ajatustaulu (kuva 7.), nuorten yksilöteinä tehdyt posterit hevostoiminnasta (kuva 8.) sekä posterit teemoista; toiminnallisuus, elämyksellisyys, osallisuus ja yhteisöllisyys (kuva 9.). Edellisten lauseiden kirjallista selitystä on pyritty havainnollistamaan alle sijoitetuin kuvin edellä mainituista aineistonhankintamenetelmistä.

Kuva 7. Hevostoiminnasta tehty ajatustaulu.

Kuva 8. Erään nuoren posteri.

Kuva 9. Yhteisöllisyys yhtenä teemanä.

Viides käytetty menetelmä oli opinnäytetyön tekijän itse tekemä dokumentointi toiminnan havainnoinnista ja tarkkailusta. Toiminnan havainnoimisessa on käytetty avuksi toiminnan havainnointirunkoa (liite 2.), joka perustuu neljään sosiaalipedagogista hevostoimintaa ohjaavaan perustekijään, jotka ovat toiminnallisuus, elämyksellisyys, osallisuus ja yhteisöllisyys. Havainnoiminen on kvalitatiivisessa tutkimuksessa niin sanotusti pe-

rustava menetelmä toisen kulttuurin ymmärtämisessä. Tarkkailu tarkoittaa tutkimuksessa nimenomaan sitä, että aineistoa kerätään havainnoin eli observoinnin menetelmää käyttäen. (Metsämuuronen 2009, 221; Hirsjärvi ym. 2007, 178.)

Jyväskylän yliopiston mukaan havainnointia on mahdollista tehdä kohdistuen huomio niin ihmisten verbaaliseen kuin nonverbaaliseenkin ilmaisuun. Tutkijan tehtävänä on kyetä erottamaan omat havaintonsa esimerkiksi tutkittavien kuvailuista tai kertomuksista heidän kertoessaan omista havainnoistaan. Havaintojen dokumentointimenetelmiä ovat esimerkiksi muistiinpanojen tekeminen, valokuvaaminen, äänittäminen sekä videoiminen. Näitä havainnointitapoja on mahdollista jäsentää erilaisin tavoin. Lisäksi havainnoijan rooli voi erilaisissa tutkimusotteissa vaihdella. Havainnoija voi havainnoida ulkopuolisen tai sisäpuolisen näkökulmasta. (Jyväskylän yliopisto. n.d. b.)

Toiminnallinen tutkimus voidaan siis määritellä joko osallistuvaksi ja osallistavaksi tutkimukseksi. Osallistuvaa havainnointia on mahdollista tehdä niin, että tutkija on enemmän tutkijan roolissa, jolloin havainnoija toimii osallistujana, tai siten, että tutkija on enemmän toimijan roolissa, osallistuja havainnoijana. (Metsämuuronen 2009, 249.) Tässä opinnäytetyössä tutkija havainnoi toimintaa sen sisältä käsin. Hän käytti osallistuvaa havainnointia siten, että ohjasi ja osallistui itse toimintaan samalla seuraten nuorten toimintaa ja käyttäytymistä, kuten sitä miten nuoret toimivat tutkittavaan ilmiöön, eli sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan, liittyvissä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.

Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija osallistuu tutkimuskohteensa toimintaan yhdessä tutkimuskohteen jäsenten kanssa. Useimmiten osallistuva havainnointi tapahtuu ennalta valitusta teoreettisesta näkökulmasta, jolloin valitun näkökulman avulla myös havainnointi on jollakin tavalla ennalta suunniteltua. Tutkijan käyttäessä osallistuvaa havainnointia edellyttää se tutkijan pääsemistä tutkittavan yhteisön sisään. (Vilka 2006, 44–45.)

Tarkka dokumentointi on näin ollut olennainen osa koko tätä opinnäytetyöprosessia, sillä jokaisen toimintakerran jälkeen pidettiin tarkkaa tutkimuspäiväkirjaa. Opinnäytetyön tekijän omat muistiinpanot tehdyistä havainnoista jokaiselta toimintakerralta auttoivat myös työn raportoinnissa. Lisäksi opinnäytetyön tekijä pyrki jokaisella toimintakerralla siihen, että nuoret kirjoittaisivat itse ajatuksiaan paperille, jolloin hänelle jäi aina kaiken jotain konkreettista, eikä hänen tarvinnut itse muistaa kaikkea.

Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden aikana kerätyn aineiston analysointimenetelmäksi on valittu sisällönanalyysi. Aineiston analysointi perustuu aineistolähtöiseen analyysiin, mutta sitä peilataan vahvasti teoriaan, jolloin tutkimustuloksissa vuorottelevat tiiviisti teoreettinen viitekehys sekä aineistolähtöisyys. Tuomi ja Sarajärvi kirjoittavat, että aineistolähtöisen analyysin tavoitteena on luoda tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 95).

Aineiston kokoamiseen ja jäsentämiseen on käytetty teemoittelua, joka on laadullisen analyysin perusmenetelmä. Jyväskylän yliopiston teemoittelun määritelmän mukaan siinä pyritään hahmottamaan keskeisiä aihepiirejä eli teemoja tutkimusaineistosta. Teemoiksi voidaan valita aiheita, jotka toistuvat aineistossa. Analyysimenetelmänä teemoittelu lähtee teemojen muodostamisesta ja ryhmittelystä kohti niiden yksityiskohtaisempaa tarkastelua. Teemoittelussa painottuu siis se, mitä kustakin teemasta on sanottu. Siinä on kyse laadullisen aineiston pilkkomisesta sekä ryhmittelystä erilaisten aihepiirien perusteella. Alustavan ryhmittelyn jälkeen teemoittelussa lähdetään etsimään varsinaisia teemoja. (Jyväskylän yliopisto. n.d. b; Tuomi & Sarajärvi, 2009, 93.)

Teorialähtöinen sisällönanalyysi perustuu aiempaan teoreettiseen viitekehukseen, jolloin aineiston analyysi ohjaa jokin teema (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 113). Osittain teorialähtöisestä tarkastelutavasta johtuen käsillä olevassa opinnäytetyössä toistuvat useasti sosiaalipedagogiikasta tutut elementit, kuten hyvinvointi, toiminnallisuus, elämyksellisyys, osallisuus ja yhteisöllisyys. Myös teemoittelu on toteutettu sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tukipilareita apuna käyttäen, jolloin neljäksi teemaksi muotoutuivat juuri edellä mainitut teemat. Tutkimuksen edetessä näiden teemojen sisältä löytyi myös joitakin alateemoja, jotka esitellään seuraavassa luvussa. Näin aineistosta pyrittiin tuomaan esiin nuorten kokemuksia sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta.

7 TUTKIMUSTULOKSET – NUORTEN ÄÄNI KUULUVIIN

Tässä luvussa on dokumentoitu ja analysoitu aiemmin esitellyistä aineistoista kerätyt ja kootut tulokset. Aineistoissa aiemmin esiintyneet neljä toistuvaa teemaa on jaettu omiin kategorioihinsa. Nämä teemat, jotka ovat tuloksissa nostettu esiin, ovat toiminnallisuus, elämyksellisyys, osallisuus ja yhteisöllisyys. Näistä teemoista on nostettu esiin myös joitakin alateemoja. Tuloksissa vastataan tutkimustehtävään ja -kysymykseen näiden teemojen avulla ja havainnollistetaan nuorten kokemuksia ja heidän tuottamaansa puhetta sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta.

Tulokset nousevat tutkittavien kontekstista ja kokemuksista. Nuorten puheesta voi hyvin erotella samankaltaisia elementtejä kuin, mitä voi lukea myös tämän opinnäytetyön alun teoriaosuudesta. Nämä teemat saattavat kuitenkin ilmetä nuorten puheessa hieman eri sanoin. Tällä tarkoitetaan sitä, että nuorten kieli ja ammatillinen puhe sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta eroavat hieman toisistaan. Nuoret puhuvat hyvin samoista asioista, vaikkakin hieman eri käsitteitä ja sanoja käyttäen. Nuoret eivät välttämättä puhu esimerkiksi yhteisöllisyydestä vaan he puhuvat johonkin kuulumisesta ja tärkeistä ihmisistä sekä eläimistä heidän ympärillään. He eivät myöskään juuri tuottaneet puhetta osallisuudesta -sanana, vaan heidän puheessaan ja kirjoituksissaan nousi esiin muun muassa mukana oleminen, yhdessä tekeminen ja oleminen.

Aineisto on ollut laaja ja se on kerätty kolmen toimintakerran aikana sekä sen ulkopuolella kerätyn valokuva- ja videomateriaaleista tuotetun video-

aineiston avulla. Työskentely aloitettiin aineistoista saadun tiedon purkamisella, puhtaaksi kirjoittamisella eli aineiston litteroinnilla. Yleisen määritelmän mukaan litterointia käytetään laadullisessa tutkimuksessa sen ymmärtämiseen, kuinka tutkimukseen osallistujat organisoivat puheensa ja kirjoituksensa (Metsämuuronen 2009, 220).

Sisällönanalyysiin kuuluu havaintojen pelkistäminen. Sisällönanalyysin voi toteuttaa joko aineisto- tai teorialähtöisesti. Riippumatta siitä kumman tavan valitsee, tutkimusaineistoa tarkastellaan ainoastaan niistä näkökulmista, jotka ovat tutkimuksen kannalta niin sanotusti olennaisia. Teoreettinen viitekehys sekä kysymyksen asettelu määrittävät tutkimuksessa olennaiset tarkasteltavat asiat. Kun tutkimusaineisto on kerätty, aineistolähtöisessä analyysissä etsitään pelkistämällä koko tutkimusaineistoa kuvaavan toiminnan logiikka tai tyypillinen kertomus. Sen sijaan teorialähtöisessä sisällön analyysissä pelkistämistä ohjaa teoria, malli tai ajattelu. Teorialähtöinen sisällön analyysi ei kuitenkaan tarkoita, että teoriaa tai mallia etsittäisiin tutkimusaineistosta, vaan siinä etsitään tutkittavien antamaa merkitysyhteyttä. (Vilka 2006, 82.)

Kun aineisto on saatu muotoon, jossa sen analysoiminen on mahdollista, edetään kohti tutkimustuloksia, jolloin työskentely lähtee havaintojen ja muun aineiston pelkistämisestä. Tässä vaiheessa on edelleen tarkoituksena karsia havaintomäärää havaintojen yhdistämisellä. Tähän päästään etsimällä ja löytämällä havaintoja, joilla on yhteinen piirre tai nimittäjä tai sitten muotoilemalla sääntö, joka tältä osin käsittää poikkeuksetta koko aineiston. (Alasuutari 2014, 40.)

Aineiston purkamisen jälkeen tässä opinnäytetyössä edettiin tulosten tulokintaan. Opinnäytetyön tutkimustehtävä, joka oli siis kuulla nuorten kokemuksia ja näkemyksiä perhekodin arkeen kuuluvasta sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta, ohjasi aineiston analysointia, kuten myös tutkimuskysymyksenä ollut kysymys siitä, miten nuoret sanoittavat kokemuksiaan sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta. Toimintakerroista kerättyä aineistoa sekä nuorten tuottamia kertomuksia, päiväkirjoja ja videoita analysoitiin aiemmin mainitun teemoittelun avulla peilaten saatua aineistoa jatkuvasti teoriaan. Teemoitteluun, videoaineistoon ja muun kootun aineiston valossa, päädyttiin koska aiheesta haluttiin dokumentoida ja jäsentää tietoa monipuolisesti ja kattavasti.

Tässä tutkimuksessa saatujen tulosten mukaan sosiaalipedagogisen hevostoiminnan vahvuuksina näyttäytyy hevosen arvokas rooli kuntoutuksen tukena. Erityisesti nuorten tuottama puhe osoittaa, millaisia lukuisia positiivisia vaikutuksia hevosen kanssa työskentelyssä voi olla. Nonverbaalisen kommunikoinnin mahdollisuuden hyödyntäminen on hyvin olennainen elementti eläinten kanssa työskenneltäessä. Hevosella on muun muassa kyky tuottaa motivaatiota ja vahvistaa positiivisesti. Niiden kanssa on mahdollisuus kokea ja saada uusia merkityksellisiä elämyksiä. Toiminnallisuus antaa tilaa nuoren subjektiiviselle eli tekijänä olemiselle, mikä tärkeintä, nuori saa monia hyödyllisiä kokemuksia, joita hän voi hyödyntää myös hevostoiminnan ulkopuolella. Lisäksi hän pääsee osaksi tekemällä oppimisen ja oivaltamisen iloa.

Myös elämyspedagogiikassa ja seikkailukasvatuksessa korostetaan, että nimenomaan toiminnassa itse koetut ja niistä saadut elämykset ja niiden kautta tapahtunut oppiminen on siirrettävissä seikkailutilanteista arkielämään. Tästä ilmiöstä puhutaan transfer-käsitteen eli siirtovaikutuskäsitteen avulla. Se tarkoittaa tilannetta, jossa yksilö kykenee yleistämään yhdessä tilanteessa oppimansa asian toiseen, erilaiseen tilanteeseen. Näin hän pystyy siis soveltavamaan oppimaansa uutta tietoa tai taitoa eri tilanteisiin. Tähän perustuen seikkailun elämykseen pyritään tietoisesti ottamaan mukaan juuri niitä elementtejä, jotka rohkaisevat jokaisen yksilön kasvua juuri heille tärkeillä alueilla. Alueilla tarkoitetaan juuri niitä alueita, jotka eniten tukisivat heitä elämässä selviytymisessä eli pohditaan, mitä yksilö tarvitsee eniten ja mikä antaisi juuri hänelle mahdollisuuden kasvuun ja selviämiseen. Toiminnan tavoitteena on, että toimijat saisivat myönteisiä kokemuksia ja pystyisivät sen jälkeen ”paremmin toimimaan auttaakseen itse itseään”. (Clarke 1998, 67–68, 72.)

Yllämainitut asiat toimivat muutamina havainnollistavina esimerkkeinä siitä, mitä sosiaalipedagoginen hevostoiminta voi nuorelle tarjota. Lisäksi ne johdattelevat tämän opinnäytetyön tuloksiin, jotka osoittavat, että hevosien kanssa työskentelyn avulla on mahdollista tukea nuoren kehitystä ja hyvinvointia kokonaisvaltaisesti, niin fyysisesti, psyykkisesti kuin sosiaalisesti. Opinnäytetyön tulosten tavoitteena on jakaa sitä tietoisuutta, joita yksilöillä eli kohderyhmän nuorilla on omasta todellisuudestaan. Esimerkkien avulla pyritään ymmärtämään ja havainnollistamaan sosiaalipedagogista hevostoimintaa nuorten silmin. Esimerkit osoittavat myös, miten hevoset vaikuttavat olemuksellaan parantavasti ihmiseen sekä haastavat heitä kehittämään itse elämäntaidon kannalta hyödyllisiä taitoja ja valmiuksia.

7.1 Aineiston tulosten teemoittelu

Tässä osassa esitetään tarkemmin tutkimuksen tuloksia ja vastataan opinnäytetyön tutkimuskysymykseen eli siihen, miten nuoret sanoittavat kokemuksiaan sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta. Opinnäytetyöhön vaikutti vahvasti sosiaalipedagoginen näkemys, josta myös valitut teemat nousivat teorialähtöisen tutkimuksen lähtökohdaksi. Aikaisemmin mainitut teemat ovat näin ollen olennaisia myös sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa sekä yleisesti Green Care -toiminnassa. Tässä luvussa esitellään yksityiskohtaisemmin tutkimukseen valitut teemat; toiminnallisuus, elämyksellisyys, osallisuus ja yhteisöllisyys sekä niihin liittyvät tutkimustulokset. Valitut teemat eivät kuitenkaan ole selkeästi toisistaan irrotettavissa, vaan sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa ne limittyvät vahvasti toisiinsa muodostaen yhdessä tiiviin kokonaisuuden.

Nuorten kirjoittamista päiväkirjoista, kertomuksista, kuvatuista videoista, jokaisen nuoren tekemästä posterista, nuorten yhteisestä hevostoiminta -ajatustaulusta, neljän teeman ympärille keskittyvistä postereista sekä muista tehdyistä muistiinpanoista on otettu lainauksia tähän opinnäytetyöhön havainnollistamaan nuorten ääntä.

Postereihin materiaalina käytetyt lehdet olivat jollain tapaa hevosaiheeseen liittyviä ja vain muutama nuorista kirjoitti omin sanoin kokemuksensa posteriin. Suurin osa nuorista käytti hyväkseen juuri lehdistä leikattuja tekstejä. On kuitenkin mainittava, etteivät lehdistä leikatut lainaukset olleet aina suoraan kokonaisia lauseita, vaan nuoret muodostivat leikatuista sanoista omia lauseita.

Seuraavien tulosten perusteella voidaan osoittaa, kuinka prosessiin osallistuneiden nuorten tuottama puhe ja sosiaalipedagogisen hevostoiminnan teoria kohtaavat suhteellisen saumattomasti. Nuorten kanssa ei käyty läpi opinnäytetyöhön liittyviä teoreettisia lähtökohtia, eikä nuoria havainnoiva opinnäytetyön tekijä tietoisesti pyrkinyt käyttäytymisellään tai puheillaan vaikuttamaan nuorten ajatuksiin.

7.2 Toiminnallisuus

Leni Palolan mukaan nykyisin lähes jokaisessa tilanteessa, missä keskustellaan nuorten psyykkisistä ja sosiaalisista hoitomuodoista nousee esiin tarve toiminnallisiin terapia- ja työmuotoihin. Myös sosiaalipedagogiikan personalistinen ajatusmalli ihmisestä tukee tätä, sillä persoona on koko elämänkaarensa ajan ennen kaikkea dynaaminen toimija. (Palola 2013, 164; Kurki 2007, 44.)

Erilaisten valintojen ja toimintojen kautta ihminen ilmaisee itseään, ja vain toimiessaan ”hän voi herätä tietoisuuteen tilanteestaan sekä yhteisöjensä ja yhteiskuntansa tilanteesta”. Tämä johtuu siitä, että ”toiminta tapahtuu aina yhdessä toisten ihmisten kanssa – ihmisten, jotka jakavat yhteisen tietoisuuden, yhteiset unelmat ja tavoitteet paremmasta arkipäivästä”. Toiminnallinen työskentely yhdistää ihmisen ympäristöönsä. Eikä sen välttämättä tarvitse olla aktiivista tekemistä, vaan se voi olla vähäeleisempää, esimerkiksi eläinten havainnointia, rauhoittumista tai maiseman tutkimista. (Kurki 2007, 44–45; Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus. 2014.)

Oon saanu käydä tallilla melkeen sen koko ajan minkä oon ollu [perhekodin nimi]. Oon touhunnu [hevosten nimiä] ja jokaasen kans on kivaa ollu ja haastetta on löytyny. On keritty tuskastua, nauraa, hymyillä, säikkyä, ihmetellä, itkiä ja nauttia nuaren kans.

Toiminnallisuus korostuu vahvasti tämän opinnäytetyön kohderyhmänä olleen perhekodin sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa. Nuoret määrittelivät toiminnallisuus-käsitteen hevostoiminnassa hyvin monella tavalla. Heidän määrittelynsä painottuvat lähinnä tekemisen tapoihin ja tiettyihin toimintoihin.

Aluksi toiminnallisuus-sanana määrittelemisen oli nuorista hankalaa, mutta vähitellen yhdessä keskustelun ansiosta sanan sisältö alkoi avautua, dialogisessa vuorovaikutuksessa. Tutkimuksessa tuli esille, että nuorten on helppompaa puhua omista tunteistaan, huolistaan ja ajatuksistaan tekemisen ohessa. Tällöin aikuista ei tarvitse katsoa suoraan silmiin ja olla ikään kuin suojaamattomana esillä. Eläimen läsnä ollessa voi keskittyä eläimeen ja

samalla puhua asioista siten, että voi tarvittaessa kiinnittää katseensa ja huomionsa siihen, tai vaihtaa jopa puheenaiheen eläimeen.

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan toiminnallisuuden avulla on mahdollista esimerkiksi luoda hyviä vuorovaikutusmalleja, joita voi peilata hevosen kautta ihmisten kanssa käytävään vuorovaikutukselliseen kohtaamiseen. Nuorten mukaan hevostoiminta on tärkeä kuntoutuksen muoto perhekodeissa. Nuoret eivät itse puhu suoranaisesti kuntoutuksesta, vaan auttamisesta ja elämänsä sekä oman olonsa parantamisesta. Päiväkirjamerkinnöissä nuoret kuvaavat hevosen voimaa kuntoutuksessa seuraavasti.

On lääkkeitä jotka auttaa ja tuhoaa aivokapasiteettia ja sitten on hevosia jotka parantavat ja lisäävät elämän lahjoja.

Hevosia apuna käyttäen kun nuorta autetaan on parempi apukeino kuin lääkkeet tai psykologilla istuminen, puhuminen auttaa joo mutta tekeminen saa liikkeelle ja mielen koehenemaan.

Edelliset lainaukset, tukevat yleisesti hevostoiminnassa tehtyjä positiivisia havaintoja hevosen merkityksestä ihmisen hyvinvoinnille ja kuntoutumiselle. Yrjölän mukaan hevosen läheisyys ja sen kanssa toimiminen herättelee myös piilotajuntaa siten, että verbaalinen itseilmaisuus paranee. On todettu, että psyykinen vastarinta alenee ja miellelyhtymien vapaa kulku on helpompaa. Nimenomaan toiminnallisuus ja ulkoilmaolosuhteet tukevat vapautuneempaa vuorovaikutusta, jolloin asiakas ei koe samankaltaista tuottamisen painetta kuin vastaanottohuoneessa. Toimiminen talliympäristössä näyttää myös rauhoittavan levotonta mieltä. Rauhoittavuuteen liittyvä yksi elementti on kosketus, sillä hevonen tulee mielellään ihokontaktiin ihmisen kanssa. (Yrjölä 2011, 94–95.)

Toiminnallisuuteen nuoret liittyvät hevostarhojen siivouksen, erilaiset harjoitukset, uuden opettelun sekä kerran viikossa olevan yhteisen talli-illan. Nuorten puheessa suuren huomion saa työskentely ja tehtävät harjoitukset, jotka tehdään maasta käsin hevosen kanssa. Nuoret mainitsevat puheessaan myös ratsastuksen ja esteet. Toiminnallisuuteen kuuluu, että ”tekee töitä yms. ja on mukana” sekä ”hengaus” tallilla ja talliympäristössä.

Yhtenä olennaisena teemana esiin nousee hevosten hoitaminen ja niiden hyvinvoinnista huolehtiminen, kuten hevosen ruokinta, harjaus ja muu hoitaminen. Lisäksi toiminnallisuus käsittää nuorten puheessa yhdessäolon, niin hevosten kuin ihmisten kanssa. Suuri merkitys näyttää olevan niin sanotusti pelkästään hevosen kanssa olemisellä, sen silittämällä, haalamisella ja sen katselemisellä. Monet nuorista kertovat, että he pitävät hevoslauman seuraamisesta, kun hevoset ovat laumana ja vapaina tarhasa. Toiminnallisuus on nuorten mukaan

Oppimista ja onnistumista, mutta toisaalta välillä se on myös erilaisten haasteiden kestämistä.

7.2.1 Harjoitukset maasta käsin

Maasta käsin tehtävät harjoitukset ovat keskeinen osa perhekodin sosiaalipedagogista hevostoimintaan niin nuorten puheessa kuin perhekodin hevostoiminnassa. Se on tässä opinnäytetyössä tehtyjen havaintojen mukaan myös yksi niistä olennaisista eroista ratsastusterapian ja sosiaalipedagogisen hevostoiminnan välillä.

Sosiaalipedagogisella hevostoiminnalla on kyseisessä perhekodissa suuri rooli. Jokainen nuori aloittaa aluksi hevosen kanssa toimimisen maasta käsin. Harjoitusten tavoitteena on harjoitella hevosen käyttäytymisen ymmärtämistä, rakentaa ”molemmiin puolista luottamusta” ja harjoitella vuorovaikutustaitoja hevosen kanssa. Näin nuori oppii paljon itsestään ja oman käyttäytymisensä vaikutuksesta hevoseen, sillä hevonen reagoi herkästi ja suoraan kaikkeen siihen, mitä ihminen tekee. Tämä välitön ja rehellinen palaute sekä ohjaajan antama tuki, ohjaus ja kannustus auttavat nuorta kiinnittämään huomiotaan itseensä ja omaan toimintaansa.

Ikään ei oo ollu tylsää, eikä mun hermot oo palanu siihe hevoseen vaikkei se aina meekkää niinku mä toivon, enemmän mua suututtaa siinä kohtaa minä itte! Ku en tiärä mitä ajatella siinä kohtaa ku meinaan aivan unohtaa itteni ja hevonen vieres ”piilo pelkää” että mihinkä tua katos. Mutta tänäänki kentällä [hevosen nimi] pukkas mua hellän ronskisti turvalaan että ”WAKE UP!” Ja niin jatkettiin hienosti (”hereillä”) loppu tunti.

Puhuessaan harjoittelusta ja oppimisesta suurin osa nuorten puheesta, kuvista ja kirjoituksista kohdistuu juuri maasta käsin tehtyihin harjoituksiin hevosen kanssa. Tämä ei ole yllättävää, sillä yhteistyö ja sen harjoittelu hevosen kanssa maasta käsin on sosiaalipedagogisen hevostoiminnan perusta. Opinnäytetyön tekijän oman kokemuksen mukaan ratsastuskouluissa ei juuri kerrota hevosen kanssa maasta käsin toimimisesta, vaan pääpaino on ratsastuksessa. Myöskään moni nuorista ei ennen perhekotiin tuloaan tiennyt tällaisesta tavasta toimia hevosten kanssa. Suuri osa nuorista kuvaa kokemustaan maasta käsin toimintaan tutustumisesta.

Maasta käsin tehdyt harjoitukset olivat minulle uusi ja upea asia. Ennen en edes tiennyt sellaisen olemassaolosta.

Ennakkoluulot lantalaan.

Myös Bayley (2000) on viitannut kanadalaisen Dan Franklinin toteamukseen ennakkoluuloista kirjoittaen, että hevosten luo pitää tulla avoimin mielin, koska näin tekevät hevoset (Bayley 2006, 63).

Eräs nuori taas kuvaa maasta käsin toimimista kertoen, että perhekodissa hän on oppinut käsittelemään hevosta eri tavalla kuin kotona tai ratsastuskoulussa. Nuorelta kysyttäessä, mitä hän tarkoitti, hän vastasi, että hän on oppinut toimimaan hevosten kanssa ”niin sanotusti ammattimaisemmin”. Hän myöntää, että on aiemmin tiennyt, että on olemassa toisenlainen tapa olla hevosten kanssa. Vasta perhekotiin tullessaan hän on oppinut enem-

män hevosen luontaisesta käyttäytymisestä. Hän kertoo muun muassa opineensa painopisteen, painoapujen, käsien myötäyksen selitykset ja perustelut sille, mitä hän itse tekee ja mitä siitä seuraa.

Edellisen kappaleen esimerkki nuori on ymmärtänyt, ettei hevosta voi vain pakottaa raipan avulla juoksemaan, vaan työskentelyssä painopiste on tärkeä. Hän kertoi, että aiemmin hän on vain ahdistanut hevosen liikkumaan, joko raipalla tai heittämällä sitä hiekalla, kunhan on saanut hevosen pakotettua liikkumaan. Vasta nyt hän on ymmärtänyt, että se on väärin, ja hän haluaa oppia lisää hevosten hyvästä kohtelusta esimerkiksi käymällä perhekodin sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa sekä erilaisissa valmennuksissa.

Nuorten kertomuksissa maasta käsin toimiminen on näin valta-asemassa läpi jokaisen sivun merkintöjen alusta loppuun. Jokainen nuori on kuvannut merkinnöissään kokemuksia, jotka ovat subjektiivisia ja ainutlaatuisia.

Maasta käsin harjoittelua. Harjoittelin hevosen ohjausta kauempaa, ilman riimua, hevosen painopistettä käyttäen. Kun lopulta löysin oman läsnäolon, muuttui työskentely paljon helpommaksi, niin kuin aina ennenkin. Vaikka harjoitus oli melko lyhyt, se toi hyvän tauon normaalia kiireisempään päivään.

Maasta käsin toiminnan tavoitteena on löytää hevosen kanssa yhteinen sävel, jossa pienillä eleillä nuori saa hevosen esimerkiksi kävelemään, raavaamaan, laukkaamaan tai pysähtymään. Ohjaaja on koko ajan nuoren tukena, neuvojana sekä kannustajana. Kun yhteinen kieli, sävel löytyy, nuori kykenee vain pienillä merkeillä yhteistyöhön hevosen kanssa. Näin yhteistyö ja keskustelu sujuvat kuin tanssi, ikään kuin he olisivat symbioosissa keskenään, lukien toistensa ajatuksia.

Tämän opinnäytetyön tutkimustuloksiin perustuen nuoren toimiessa keskittyneesti ja kohdatessa hevosen aidosti, hän pyrkii hevosen kanssa yhä sulavampaan keskusteluun. Opinnäytetyön tekijän tutkimuspäiväkirjasta löytyy myös lukuisia muistiinpanomerkintöjä, joita hän on kirjoittanut nuorten hevostoimintakertojen jälkeen, kun hän itse on ollut niitä havainnoimassa.

On upea näky sekä ilo seurata, kun hevonen ja nuori työskentelevät yhdessä yksinomaan ele- ja ruumiinkieltä käyttäen.

Onnistumisen hymy nuoren kasvoilla, on ohjaajalle varmasti suuri palkinto.

On ilahduttavaa katsoa nuoren oppimista ja sitä, miten niin pienillä eleillä ja pelkällä kehonkielellä hän vähitellen oppii saamaan hevosen tekemään haluttuja asioita.

Kaikki perustuu siis siihen, että ihmisen ymmärtäessä hevosen käyttäytymistä voidaan saavuttaa aito vuorovaikutus ihmisen ja hevosen välillä. Hevonen toimii aina vaistojensa ja sisäisten käyttäytymismalliensa ohjaamana lukien ihmisen kehonkielen viestejä. Tärkeintä on, että ihminen oppii vastaanottamaan ja ymmärtämään vastavuoroisesti myös hevosen viestejä.

Maasta käsin harjoittelussa korostuu ihmisen ja hevosen vuorovaikutus. Vuorovaikutuksen sekä yhteistoiminnan onnistumista voidaan harjoitella ja vahvistaa, jolloin onnistumiset vaikuttavat myös vuorovaikutukseen keskittymiseen sekä mieleen. (Rokka 2011, 82.)

Harjoitella voidaan myös ilman hevosta, vaikkapa tallitöitä tehdessä. Eri-laiset talliympäristössä tehtävät harjoitukset eli päivittäiset tallirutiinit, kuten purujen ja heinien laitto karsinaan tai lattian lakaisu, ovat harjoituksina luonnollisia ja aktivoivia. Myös esimerkiksi hevosen varusteiden laittojärjestys ja poisotto tehdään aina samalla kaavalla ja toisiinsa nähden päinvastaisessa järjestyksessä, mikä kehittää toiminnan ohjausta. Harjoituksiin voi myös yhdistää jokaisen asiakkaan kohdalla yksilöllisiä tavoitteita, kuten omatoimisuuden vahvistamisen tai yhdessä toimimisen harjoittelua. (Rokka 2011, 85.)

7.2.2 Uuden oppiminen

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta sisältää käsitteen pedagoginen. Teoksessa Pedagoginen hyvinvointi kirjoitetaan, että ikäkausista riippumatta keskeisiä elementtejä pedagogiselle hyvinvoinnille ovat oppimisympäristössä tapahtuva sosiaalinen vuorovaikutus ja opetuksen, opiskelun ja oppimisen erilaiset toimintaympäristöt sekä oppilaiden tukitoimet (Nurmi 2008, 6).

Tässä opinnäytetyössä tehdyn tutkimuksen havaintojen mukaan sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa korostuu konstruktivistisen ajattelun malli. Tätä voidaan perustella sillä, että sosiaalisella vuorovaikutuksella on toiminnassa keskeinen rooli oppimisessa, minkä lisäksi oppiminen on nuoren oman toiminnan tulosta. Tällöin hänen omaa oppimistaan säätelee pitkälti se, mitä nuori itse tekee. Uusien tilanteiden edessä nuori itse tulkitsee omia havaintojaan aiemman tietämyksensä ja kokemustensa pohjalta, jolloin uutta tietoa omaksutaan aiemmin opittua käyttämällä ja rakentamalla ikään kuin päälle uutta. Olennaista toiminnassa on se, että nuorta autetaan ja tuetaan oivaltamaan itse.

Lastensuojelun lapsille ja nuorille erityisesti kognitiivisten taitojen oppiminen voi olla hankalaa, jos lapsi tai nuori ei ole saanut osakseen oppimista tukevia onnistumisen kokemuksia, elämyksiä ja kannustusta. Käsitys itsestä liittyy läheisesti kaikkeen oppimiseen, sillä aina ihmisen oppiessa erilaisia tietoja ja taitoja, hän oppii aina myös jotain hänestä itsestään, kuten millainen minä olen, mitä minä osaan ja mihin minä pystyn. Lisäksi minäkäsitys vaikuttaa esimerkiksi motivaatioon ja näin sillä on myös vaikutusta ihmisen psyykkiseen hyvinvointiin. (Palola 2013, 157; Sievinen 2011, 15.)

Perusedellytys oppimiseen piilee juuri motivaatiossa, vahvisteen saamisessa ja riittävässä mielen rentoudessa. Leni Palola kirjoittaa teoksessa *Karvaterapiaa – Eläinavusteinen työskentely Suomessa*, että hevosen kanssa opettelu on motivoivaa, mielenkiintoista ja vaihtelevaa. (Palola 2013, 165.)

Nuoret viittaavat oppimiseen useasti sekä puheessaan että kirjoittaessaan. Puhuessaan oppimisesta nuoret kertovat hevosen ja hevostoiminnan opettaneen heille paljon erilaisia ja hyödyllisiä taitoja. He ovat myös tiedostaneet ja nimenneet taitoja, mitä he ovat oppineet hevostoiminnassa ja joita he voivat käyttää hyväkseen myös hevostoiminnan ulkopuolella. Nuorten kokemuksen mukaan sosiaalipedagoginen hevostoiminta tuo siis runsaasti onnistumisen kokemuksia.

Oppimisesta puhuessaan nuoret liittyvät siihen usein itsetunnon kasvamisen, itsensä vahvistumisen ja onnistumisen ilon, mutta toisinaan myös epävarmuuden. Nuoret osaavat arvostaa myös niitä pienimpiä onnistumisia, sillä jopa pieniltä vaikuttaneet onnistumisen kokemukset näyttävät selkeästi kohentavan nuorten mielialaa ja he myös haluavat puhua niistä, tilanteista kun minä onnistuin.

Nuorten äänessä välittyy näin ollen monia kokemuksia ja kuvauksia siitä, mitä he ovat sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa oppineet ja oivaltaaneet. Opinnäytetyön tekijän mielestä jo yhdessä eläminen on sosiaalista oppimista. Oppiminen on kokemus, joka liittyy erittäin vahvasti tämän opinnäytetyön teorioihin, sosiaalipedagogiikkaan, sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan sekä fenomenologiseen tutkimukseen. Nuoret myös itse korostavat hyvän oppimisympäristön ja ohjaajina toimivien tärkeää roolia osana oppimista. Puheessa hevonen nousee ensisijaiseksi opettajaksi nuorten mielessä, sillä esimerkiksi yhden nuoren mukaan:

Hevosen kanssa oleminen opettaa aitoa yhdessäoloa ja tasa-vertaista vuorovaikutusta.

Samankaltaisia lausahduksia tai kirjoituksia ovat myös ”paras opettaja” ja ”hevonen opettaa” tai ”hevokset opettivat minulle taidon tehdä uudenlaista taidetta”, joka on liitetty kuvaan, jossa näkyy vain hevosen turpa ja tästä pienen matkan päässä oleva ihmisen käsi (kuva 10, sivu 84.). Nuoret tuovat esiin myös sen, että monia hevostoiminnassa opittuja taitoja voi soveltaa esimerkiksi koulumaailmassa tai muissa arjen askareissa ja erilaisissa toimintaympäristöissä. Eräs nuorista esimerkiksi kirjoittaa, ettei ole aiemmin tiennyt, että ihmisellä on myös oma-alue. Hän kirjoittaa, ettei ole ajatellut sen olevan niin tärkeä, mutta hevostoiminnassa hän on oppinut, että ihmisellä on hevosen kanssa toimiessa oma-alue, kuten se on myös ihmisten keskinäisessä vuorovaikutuksessa.

Onnistumisen kokemukseen eräs nuorista kuvaa tilannetta, kun ei ole pitkään aikaan tehnyt hevosen kanssa varsinaisia maasta käsin harjoituksia. Hän kirjoittaa, että ”pitkän tauon jälkeen, kun menee tallille ja työskentelee maasta käsin saattaa huomata, että on muuttunut paljon”. Nuori kertoo huomanneensa muutosta myös itsessä, mutta myös yhteisessä työs-

kentelyssä hevosen kanssa. Hän on iloinen siitä, ettei ”ollu unohtanut, miten hevosten kanssa ollaan”.

”Silloin kun oppiminen nähdään aktiivisena, sosiaalisena ja intentionaalisena toimintana ja osallistumisena oman ja yhteisön muutosprosessiin, sen keskeisiä onnistumisen ehtoja ovat joustava ja realistinen käsitys itsestä oppijana sekä turvallinen ja hyväntahtoinen sosiaalinen ympäristö, joka mahdollistaa riskien ottamisen. Myös merkitykselliset, realistiset ja omaksi koetut pitkän ja lyhyen aikavälin tavoitteet ovat onnistumisen kannalta keskeisiä.” (Pietarinen, Soini & Pyhälä 2008, 59.)

Tunteet liittyvät vahvasti oppimiseen ja ne kuuluvat ensisijaisiksi tiedon käsittelykeinoiksi. Jos tietoon ei liity tunnetta ja merkitystä, sen ei ole mahdollista rekisteröityä oppijalle. Erityisesti mitä nuoremasta oppijasta on kyse, sitä tiiviimpi on tunteen ja tiedon välinen yhteys. (Jalovaara 2005, 39.)

7.2.3 Hevosen herättämiä tunteita ja ajatuksia

Hevosella nähdään olevan erityislaatuinen psykofyysinen olemus, jonka ansiosta sillä on kyky virittää potentiaalinen tila ihmisessä. Teoksessa *Rat-sastusterapia* todetaan, että hevosella on tiettyjä ulkoisia samankaltaisuuksia ihmisen kanssa. Se on esimerkiksi kokonsa puolesta ihmiselle sopiva, sillä sen pää on ”sen kehon korkein kohta ja sen sielukkaat silmät katsovat suoraan kohti otsatukan alta”. Teoksessa verrataan ihmisen ja hevosen yhtäläisyyttä esimerkiksi viitaten siihen, että hevosella on kyky kantaa ihmistä selässään kuten äiti lasta sylissään. Hevosen käyntiliike on myös yhtäläinen ihmisen kävelyn kanssa. (Yrjölä 2011, 91.)

Monet nuoret korostavat hevosen merkitystä kuntoutusmuotona. Nuoret eivät varsinaisesti puhu kuntoutuksesta, vaan parhaasta tavasta toimia nuorten kanssa. Erään nuoren päiväkirjan sivuilta löytyvä leikattu lainaus havainnollistaa hyvin sitä, mistä nuoret puhuvat.

Kun aikuisen yhteys nuoreen on katkennut, paikalle astelee hevonen. Lempeän jättiläisen kautta heräävät tunteet ja tarinat.

Erityisesti puhuessaan maasta käsin toimimisesta nuoret liittyvät siihen useimmiten vuorovaikutuksen ja onnistumisen tunteen, nimenomaan vuorovaikutus taitojen kehittyessä. Vuorovaikutus on myös sosiaalipedagogisen hevostoiminnan keskiössä. Vuorovaikutuksen onnistuminen ja luottaminen omaan osaamiseen taas tuottaa iloa ja vahvistaa itsetuntoa. Seuraavaksi kuvataan esimerkki, jossa nuori kirjoittaa kokemuksestaan yhdeltä maasta käsin harjoitteluhetkestä. Hän kertoo tehneensä seuraavan luottamus ja vuorovaikutusharjoituksen ohjatusti ohjaajan avustamana ja kannustamana.

Aikanaan kun kävin säännöllisesti tallilla, teimme monia harjoituksia. esim. käveltiin hallissa hevosen kanssa ympäriinsä irti. Laitoin silmät kiinni ja annoin hevosen ohjata itse

mua, etten törmäisi seiniin. Hevonen ”tökki ja töni” mua oikeeseen suuntaan. Ymmärsin, että siinäkin tarvitaan molemmin puolista luottoa, että homma pelaa.

Edellä esitetty esimerkki osoittaa, että joillekin nuorista sosiaalipedagoginen hevostoiminta ilmentää ”tähtihetkiä arjen keskellä”. Aina hevosten kanssa toimiminen ei kaikista nuorista ole yhtä kivaa tai täynnä onnistumisia ja elämyksiä. Suuri osa nuorista viihtyy tallilla ja hevosten kanssa, mutta muutama nuorista ei oikein koe talliympäristöä itselleen ominaisimpana paikkana toimia. Erityisesti yhden uusimmista nuorista kuvaus hevostoiminnasta oli paperille piirretty suuri kysymysmerkki. Myös toinen esimerkki nuori ilmaisee kirjoittaessaan, ettei toisinaan ole kiinnostunut toiminnasta.

En erityisesti ole kiinnostunut hevosta, se ei oo mun juttu.

Samaisen nuoren posterissa on kuva hevosesta, joka kurkkaa ikkunasta. Tähän kuvaan hän on itse kirjoittanut puhekuplian ”Pöö, käy peremmälle!” Tehtyjen havaintojen mukaan joidenkin nuorten kohdalla tunnelmat ja ajatukset hevostoiminnasta vaihtelevat päivän, motivaatiotason sekä läsnä olevien henkilöitten mukaan. Eräs nuori on esimerkiksi omaan kartonkiinsa kirjoittanut, että ”Mulla tulee mieleen tylsyys hevostoiminnasta aina välillä!” tai kuvailut hevostoiminnan olevan ”yleensä pakkopullaa”. Hän myös kirjoittaa hevosten olevan hänen mielestään liian herkkiä. Kyseinen nuori on ihastunut yhteen tiettyyn hevoseen, josta hän samassa posterissa kirjoittaa näin:

Hevoset on ihan ok, mutta [hevosen nimi] on ☺ enemmän kuin ok, se on ihanin!

Juuri tämä kyseinen hevonen on nuorelle tärkeä, sillä tämä hevonen on juuri hänelle se ”paras ja ihanin hevonen maailmassa”. Monilla nuorista on selkeästi joku erityinen hevonen tai poni, jota he pitävät erityisen tärkeänä ja joiden kanssa he erityisen mielellään työskentelevät. Nämä lempihevokset toimivat nuoren ilon lähteinä, tukena ja turvana sekä mielekkäinä keskustelukumppaneina.

Lähes jokaisella nuorella ilmenee hieman jonkinlaista vastarintaa silloin tällöin. Se on ihan luonnollista, sillä ”aina ei vain jaksaa” tai ”huvita”. Esimerkiksi yhden nuoren viesti kenties kertoo jotain ennakkoluuloista sekä omassa päätöksessään pysymisestä, mutta myös oman mielipiteen muuttamisesta ja sen myöntämisestä.

[Perhekodin nimi] muuttaessani vannoin, että olen hevosteluni suorittanut jo lapsena. Olin varma, että en enää koskaan voisi nauttia tallipäivistä, ratsastuksesta, tai mistään muustakaan hevosiin liittyvästä. Vannomatta paras, sillä toisin kävi.

Tähtihetkiä lähes jokaiselle nuorelle ovat kuitenkin ne, kun ”oppimisen tuloksena syntyy taitava, kiireetön suoritus”. Hevostoiminnan myötä moni nuorista kokee, että heillä on lisääntynyt rohkeus kokeilla uusia asioita

myös talliympäristön ulkopuolella. Sillä elämykset painuvat syvälle muistiin.

Tallilla vietetystä ajasta jäi hyvä fiilis pitkäksi aikaa.

Muistan aina sen ekan kerran ku oltiin [hevosen nimi] kans hallissa ja mun piti maasta käsin ohjata sitä ympyrällä, olin niin kankee ku jäykkä paska vaan voi olla, kyttäävillä silmillä ja puisilla käsillä mä yritin ohjata. No, eihän siitä mitään tullu ja ensimmäinen koulutus askel siltä hevoselta oli mulle: rentoudu, tahdon pehmeän katseen, hellät kädet ja hengittävän ohjaajan vierelleni.

Hevosen kanssa työskentely rauhoittaa mieltä ja mahdollistaa arjen huolista, murheista ja suruista irrottautumisen, raivaten tilaa ja mahdollisuuden hyvälle ololle, rentoutumiselle ja oppimiselle (Palola 2013, 165). Mielialan koheneminen on usein mainittu myös tämän opinnäytetyön kohdeyhtymänä olleiden nuorten puheessa, kirjoituksissa sekä heidän leikkaamisensa lehtilauseissa tavalla tai toisella. Näitä mielialan kohentumisen merkkejä ovat esimerkiksi onnistumisen hetket, ilo, nauru, hyvä mieli ja huumori. Kaikki nämä elementit vaikuttavat nuoren hyvinvoinnin lisääntymiseen.

Myös seuraavasta havainnollistamiseen käytetystä kuvasta voidaan löytää näitä elementtejä. Alla oleva kuva (kuva 10.) on nuoren tekemästä posterista, johon hän on koonnut omia ajatuksiaan hevostoiminnasta. Aivan posterin yläotsikkona lukee ”Sydämeni jäi tallille”.

Kuva 10. Nuoren tekemä posterit hevostoiminnasta.

Nuorille ensiarvoisen tärkeää on ”sanaton yhteys hevosten kanssa.” Kuten seuraavan esimerkin tyttö on kuvaillut:

Illan hämärtyessä menen hevosten keskelle saadakseni hengittää. Kävelen rauhallisesti ja pian huomaan olevani osa laumaa.

Ollessani yksin hevosten kanssa, minun on helppo lipua osaksi laumaa tietäen, että olen turvassa. – – Seistessäni voin tuntea oman painoni maata vasten ja aistia hengitykseni vihdoin tasaantuvan.

Eläinten ja luonnon keskellä voin tuntea olevani hetken turvassa itseltäni ja kaikelta pahalta.

Hevoset herättävät nuorissa paljon tunteita. Seuraavia esitettyjä lainauksia ei ole avattu mitenkään, eikä niitä pyritäkään tässä avaamaan. Esimerkkien tarkoituksena on havainnollistaa nuorten tunteita ja ajatuksia heidän omilla sanoillaan:

Suuri rakkaus.

Tyyliä ja tunnelmaa.

Tyhymää, en tykkää hevoosista enkä ratsastuksesta.

Tylsyys, Turhuus!

Hevoset eivät tuomitse iän, ulkonäön tai menneisyyden takia.

Lupa näyttää tunteensa.

Vain show´ta.

Täyttä hevoselämää.

Simple, but not easy!

Tanssii hevosten kanssa.

Pieni on kaunista.

Uusi matka alkaa.

Kun hevonen on hyvä.

Jälki sydämeen.

Rakkautta ensi silmäyksellä.

Ei pelkästä rakkaudesta hevoseen.

Rennolla hevosella pehmeä katse.

Kaiken se kestää...

Onni on heppakamu!

Nuorten kirjoituksista ja puheesta tehdyistä suorista lainauksista voidaan nähdä, että hevoset ja hevostoiminta herättää hyvin monenlaisia tunteita. Pääasiassa tunteet ovat varsin positiivisia. Myös tulevilla esimerkeissä näkyy millaisia merkityksiä nuoret antavat hevosille omassa elämässään. Postereista löytyy esimerkiksi lainauksia, joissa todetaan lyhyesti ja ytimekkäästi esimerkiksi seuraavankaltaisia ilmauksia:

Ikuisesti yhdessä.

Sydämeni jäi tallille

Suuri sydän.

Lainaukseen ”kun unelmat särkyvät” on käsin lisätty ”hevoset auttavat minua jaksamaan”. Nuoren posterissa on kuva lähekkäin olevasta hevosesta ja lampaasta, ja kuvaan hän on kirjoittanut, että ”erilaisetkin voivat ystäväystyä <3” Toinen nuori on kirjoittanut posteriansa luotettavista ja kuuntelevista hevosista, jotka ymmärtävät.

Joskus kun tuntuu, ettei kukaan ymmärrä, voi luottaa siihen, että hevoset kuuntelevat, lohduttavat ja välittävät.

Aina tunteet eivät kuitenkaan ole yhtä positiivisia, vaan joskus joitakin nuoria, hevoset saattavat suurina eläiminä pelottaa. Yksi nuorista esimerkiksi kuvailee, että on aina tiennyt ja tiedostanut, että hevonen on vaarallinen eläin. Nuori kertoo erittäin valveutuneena ja selkeästi pitkään sanojaan harkittuaan, että ”vaikka hevonen kunnioittaisi ihmistä, se saattaa erityisesti säikähtäessään aiheuttaa vaaratilanteita”. Hän jatkaa kertomustaan sanoen, että hevoset ovat ”pohjimmiltaan kilttejä, eivätkä ne tahallaan tai tarkoituksella tee pahaa”.

Edelliset lauseet peräänkuuluttavat jälleen luottamuksen perään, kuten yksi nuorista kirjoittaa ”tarvitaan molemmin puolista luottamusta”. Hevoset toimivat myös motivoijina monellakin eri tavalla. Eräälle nuorelle lukeminen ja kirjat ovat tärkeä osa elämää ja arkea. Omassa posterissaan hänellä olikin leikattuna teksti, jossa luki ”Lue hevosta kuin avointa kirjaa”. Lisäksi lainaukseen nuori on käsin lisännyt, että ”joskus hevoset kertovat suurempaa tarinaa, kuin yksikään kirja”. Samainen nuori vielä toteaa, että ”Hevoset antavat aiheita kirjoittamiseen ja maalaamiseen.”

7.2.4 Ohjaajan rooli

Teoksessa *Think like your horse* Michael Peace ja Lesley Bayley kirjoittavat, että jos aikuinen haluaa todella ymmärtää lasta, hänen täytyy astua lapsen elämään ja katsoa asioita hänen silmillään. Tämä tarkoittaa, että aikuisen on heitettävä pois aikuisen estot ja palattava takaisin omaan lapsuuteensa, jolloin oli täysin tietämätön omista huolistaan, mitkä ovat niin tavallista aikuisen elämässä. (Peace & Bayley 2001, 23.)

Ohjaajalla on tärkeä merkitys siinä, että hän on koulutettu alan ammattilainen, joka on perehtynyt asiakasryhmäänsä ja joka omaa taitoja toimia erilaisten asiakkaidensa kanssa tavoitteiden mukaisesti. Nuoret arvostavat perhekodin työntekijöiden ammattitaidon lisäksi hyväksyvää ja kannustavaa ilmapiiriä ja ympäristöä, sillä ”positiivinen kannustus tuottaa tulosta”, nuori toteaa. Aineistosta nousee ”kannustava ympäristö tehdä töitä hevosen kanssa” sekä ”maasta käsin tehtyjen harjoitusten tuoma tunne onnistumisesta ja kehittymisestä”. Lisäksi nuoret arvostavat sitä, ettei ole kiire mihinkään, kun ”opetellaan läsnäoloa”.

Sosiaalipedagogisen ammatillisuuden ydin lastensuojelutyössä perustuu Päivi Kaljosen (2005) mukaan aitoon kohtaamiseen, reflektiiviseen työotteeseen sekä emansipaatioon, vapautumiseen ja itsenäistymiseen. Tässä ajattelussa reflektiivinen työote nähdään läpi elämän kestävässä prosessina. Se nähdään prosessina, jonka aikana ”työntekijä tutustuu itseensä yhä syvemmin voidakseen toimia peilinä toiselle ihmiselle”. Työntekijän tehtävään kuuluu myös pyrkiä lisäämään ihmisen osallisuutta yhteiskuntaan ja omaan elämään, auttamalla häntä tiedostamaan asioita ympäröivästä maailmasta ja omasta itsestä. (Vapalahti 2012, 104.)

Sosiaalinen kasvattaja on innostaja, jonka toiminta tähtää ensisijaisesti asenteiden muuttamiseen ja yhteisöjen kehittämiseen solidaarisuuden hengessä. Hän toimii katalysaattorin tavoin, dynamisoiden, herkistäen, yllyttäen, rohkaisten ja motivoiden ihmisiä osallistumiseen. Hän on myös tietojen välittäjä ja osallistumiseen mahdollistavien ulkoisten olosuhteiden järjestelijä, joka ennen kaikkea pyrkii rohkaisemaan ihmisiä kokemaan ja auttaa heitä hyötymään kokemuksistaan. Yhtenä päätehtävänä hän pyrkii tukemaan ihmisiä heidän asenteidensa muutokseen passiivisista aktiivisiksi. Lisäksi hän auttaa ihmisiä asettumaan toistensa kanssa suhteisiin sekä kehittämään yhteistä arkipäivää yhdessä. (Kurki 2007, 70–71.)

Innostaja ei anna valmiita malleja, vaan hän osallistuu toimintaan yhdessä nuorten kanssa, esimerkiksi miettimällä yhdessä, mitä juuri me haluamme tehdä. Tämä perustuu siihen, että innostaminen lähtee aina niistä ongelmista, toiveista ja tavoitteista, joita nuoret elämässään tuntevat ja kokevat. Nuorten kanssa liikkeelle lähtemisen ja osallistumisen prosesseja pyritään aluksi luoman siten, että ensiksi herätellään nuorten omaa aloitteellisuutta sekä vastuullisuutta. Tämän jälkeen nuoria rohkaistaan liittymään yhteen eri tavoin. Kiinnittyminen toimintaan edellyttää, että se on jollain tavalla heille merkityksellistä ja arvokasta. Työntekijä rohkaisee nuorta kokemaan ja auttaa heitä hyötymään näistä kokemuksista. Lopulta hänen tulee olla valmis väistymään, kun nuorella on riittävästi omia voimavaroja. (Kurki 2011, 62–63.)

Suuri osa tähän prosessiin osallistuneista nuorista on iloinen siitä, että on päässyt juuri kyseiseen perhekotiin ja osallisiksi hevostoimintaan. Hevosten tärkeää roolia unohtamatta, moni nuorista puhuu myös ohjaajien vaikutuksesta oppimiseen tallilla, yksi heistä mainitseekin, että ”tieto vaikuttaa toimintaan”.

Toisaalta hevostoiminnassa ollaan ohjaajan tukemana ”ratkaisun äärellä” ja ”positiivinen ratkaisu” tuottaa iloa, mutta nuoret myös toteavat, että ”kaikille sattuu epäonnistumisia”, jolloin turvallisessa ympäristössä voidaan todeta ”Ei mennyt niin kuin Strömsössä”. Tai sitten voidaan rauhallisesti ja luottavaisesti todeta; ”se, joka ei tiedä mitään ja tietää, että ei tiedä mitään, tietää enemmän kuin se, joka ei tiedä mitään eikä tiedä, ettei tiedä mitään”. Huumori auttaa usein pääsemään yli monista esteistä ja mielipahasta.

Muutamat nuorista toteavat, että virheiden tekeminen perhekodissa ja hevostoiminnassa on sallittua, toisinaan jopa suotavaa.

Täällä on lupa epäonnistua, niin jopa täytyy tehdä, sillä ilman virheitä ei yksikään ihminen selviä. Ei elämässä yleensä, eikä myöskään hevosten kanssa.

Lisäksi he korostavat sitä ihanuutta, että aina saa muuttaa mieltään, jos näkee sen tarpeelliseksi. Silloin kun mikään ei tunnu onnistuvan on lohdullista todeta, että ”opettelen vielä, en ole valmis”. Tämä lainaus esiintyy nuoren leikkaamassa lehtileikkeessä, ja siihen on nuori halunnut vielä lisätä ”ja tiedän, etten tule koskaan valmiiksi. Aina voi kehittyä lisää”.

Ihmiselle on tärkeää oppia myös sietämään tilanteita, joissa hän ei heti onnistu niin hyvin kuin haluaisi. Toiminnassa ei tällöin myöskään tule liikaa korostaa onnistumisen merkitystä. Vaan tulisi viestiä voimakkaasti sitä, että ihminen on hyvä ja arvokas aina, silloinkin kun asiat eivät onnistu tai ne sujuvat huonosti. (Purola 2011, 187.)

Vastoinkäymisten kokeminen synnyttää vaikeita tunteita, kuten avuttomuus, viha ja ahdistus. Hevosen avulla nuorta voidaan auttaa kestäämään näitä pettymyksiä. Kun lasta autetaan käsittelemään pettymyksen tunteita, hän oppii kestäämään ja hyväksymään ne ja yrittämään uudelleen. (Yrjölä 2011, 101–102.) Näissä tilanteissa ohjaajan tulee nimenomaan olla se, joka käsittelee heränneitä tunteita nuoren kanssa.

Uudet haasteelliset tilanteet uusissa olosuhteissa tuovat mukanaan seikkailun ja elämyksellisyyden. Ja näissä tilanteissa ohjaaja vaikuttaa olosuhteisiin, toimintaan ja ryhmään ja hänen tehtävänä on olla prosessin mahdollistaja, käynnistäjä, seuraaja ja tukija. Hän ei ole kaikkietävä vaan kansakulkija, jonka ensisijaiseen tehtävään kuuluu tilan antaminen ja tilanteiden mahdollistaminen. Hänen ei välttämättä tarvitse olla rakastettu tai ihailtu, mutta hänen on oltava rehellinen ja luotettava. (Lehtonen 1998b, 97–98.)

”Sosiaalisen vuorovaikutuksen muodot ja tasot eivät ainoastaan mahdollista pedagogisen yhteistyön onnistumista vaan työyhteisön työntekijöiden välinen yhteistyö ja ilmapiiri ovat lähtökohtana myös opettajien psyykkiselle hyvinvoinnille” (Kuittinen & Meriläinen 2008, 24, 28). Tämä näkyy erityisen hyvin yhteistyökumppanina toimineen perhekodin arjessa. Heidän periaatteidensa mukaisesti he kasvattajina eivät kykene turvaamaan nuorten hyvinvointia, ilman että he itse voisivat hyvin eli heidän tulee yhdessä työyhteisönä huolehtia omasta hyvinvoinnistaan sekä hevosten hyvinvoinnista, jotta he yhdessä voisivat tarjota heidän nuorilleen hyvinvoinnin rakennuspuuta.

Kuittisen ja Meriläisen mukaan toimivassa yhteisössä työtovereilta on mahdollista saada hyvinvointia lisäävää sosiaalista tukea, mikä koetaan merkittäväksi myös oman työn hallinnan näkökulmasta. Työyhteisön psyykkiseen hyvinvointiin vaikuttaa myös johtamistapa, vuorovaikutuksen avoimuus, keskustelumahdollisuudet ja yhteistyömahdollisuudet työyhteisössä. (Kuittinen & Meriläinen 2008, 24, 28.)

7.2.5 Hevosen hyvinvoinnista huolehtiminen tuottaa hyvinvointia

Pedagoginen hyvinvointi käsittää sekä toimintakyvyn ja oman toimijuuden säilymisen että sen vahvistumisen arjen erilaisissa toimintaympäristöissä. Edellytyksenä aktiiviselle toimijuudelle on, että yksilö kykenee oman toimintansa tarkoitukselliseen ja tulevaisuuteen tähtäävään ohjaamiseen ja arviointiin. ”Se edellyttää minä pystyvyyttä, ymmärrystä toiminnan kohteesta ja omasta suhteesta siihen sekä osallistumisen valmiuksia, taitoja ja mahdollisuuksia.” (Pietarinen ym. 2008, 60.)

Hevosen kanssa toimiessaan sekä siitä huolehtiessaan ihminen saa positiivisia kokemuksia. Hän myös oppii huomaamaan, että hänen toimintansa kuten hevosen kanssa toimiminen ja sen hyvinvoinnista huolehtiminen, johtaa tarkoitettuun tulokseen. Lisäksi mitä enemmän positiivista palautetta yksilö saa, sitä selkeämmäksi hänen minäkäsityksensä jäsentyy. (Sievinen 2011,15.)

Nuorelle pyritään hevosta hoitamalla näyttämään esimerkkiä hyvinvoinnista huolehtimisesta. Monet nuorista toteavat, että perhekodissa välitetään elämistä. Nuorten mukaan eläin saa perhekodissa olla eläin ja niiden kanssa myös vietetään aikaa.

Niitä hoidetaan hyvin ja niille annetaan aikaa esimerkiksi käymällä kävelyllä sekä tarjoamalla muita virikkeitä.

Erään nuoren posterista (kuva 11.) nousee varsin hyvin esiin monenlaisia hyvinvoinnin elementtejä. Siitä syystä kuva on haluttu nostaa tähän havainnollistamisen tueksi. Silti halutaan painottaa, ettei tässä opinnäytetyössä haluta arvottaa tai nostaa kenenkään nuoren tekemää työtä ylitse muiden, sillä jokainen työ on arvokas ja tuottaa paljon tietoa nuorten kokemuksista sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa.

Kuva 11. Erään nuoren posterin.

Nuoret puhuvat siis paljon siitä, mitä he hevosten kanssa ja hevosilta ovat oppineet. Seuraava nuori on oppinut paremmin tuntemaan itseään lempi hevosensa avulla. Oppimisen nuoret liittyvät herkästi kuvailemaan hyvinvointia ja onnistumisen kokemuksia.

[Hevosen nimi] kanssa olen oppinut tuntemaan paremmin itseäni, [hevosen nimi] on mun kaltainen.

Oppiminen sekä hevosen hyvinvoinnista huolehtiminen liittyvät tiiviisti hevosen ymmärtämiseen, sillä onnistunut toimiminen hevosen kanssa edellyttää hevosen lajityypillisen käyttäytymisen ymmärtämistä. Myös nuoret korostivat hevosten käyttäytymisen ymmärtämisen tärkeyttä, niin puheessaan kuin kirjoituksissaan. Lajityypillisen käyttäytymisen ymmärtämisen lisäksi he toivat esiin myös hevosen hyvinvoinnista huolehtimisen. Nuoret tuottivat puheessaan myös tietoa ja ymmärrystä siitä, että ihmisillä on suuri vastuu hevosen ja ihmisen välisen yhteistyön onnistumisesta. Nuoren leikkaamassa lehtilainauksessa todetaan, että:

Omistajan täytyy oppia lukemaan hevostaan ja luottamaan siihen, että hevonen kyllä ilmaisee, jos se voi huonosti tai on sairastunut.

Yhteistoiminnan lähtökohtana on jälleen se, että ”hevosta pitää ymmärtää”. Monissa nuorten teksteissä nousee tämä sama näkökulma. Seuraavat esimerkit kuvaavat nuorten ajatuksia tästä aiheesta: ”ongelmat lähtöisin ihmisen korvien välistä”, leikattu ajatuskupla, jossa pohditaan, että ”mikähän sitä Pollea vaivaa...” sekä alla oleva vähän pitempi lainaus nuoren leikkaamasta lehtiartikkelin aiheesta.

Miksi hevonen kiukuttelee?

Ennen ratsastuskouluissa oli paljon vihaisia hevosia. Ne opettivat hyödyllisiä asioita, kuten liikkumaan tallissa rauhallisesti ja lukemaan hevosen elekieltä. Kannatti mennä

karsinaan kuiva leipäpala kädessä. Kun hevonen tuli kita au-ki kohti, työnnettiin leipä kitaan. Kun hevonen söi leipää, sil-le ehti pukea riimun ja sitoa sen kiinni. Sitten sen kanssa jo pärjäsikin. Nykyiset opetushevoset ovat kiltimpiä, mutta joukkoon mahtuu aina muutama äksy. Miksi hevonen kiukuttelee harjattaessa ja satuloitaessa? Miksi me emme rakas-ta hammaslääkärinä? Siksi, että hänen työnsä satuttaa. Yleen-sä hevonen kiukuttelee kuntoon laitettaessa, koska se on ol-lut epämiellyttävä kokemus liian usein.

Oppiessaan hevosen käyttäytymistä ihminen oppii, ettei hevosen kanssa voi neuvotella ja että sitä on turha syyttää kuten toista ihmistä. Lopulta hän huomaa, että ainoaksi vaihtoehdoksi jää oman osuuden tarkasteleminen. Hevosen kanssa pettymysten käsittely on näin hyödyllistä, sillä siinä voidaan rauhassa pysähtyä katsomaan omaa toimintaa sijoittamatta epäön-nistumisen syytä itsensä ulkopuolelle. (Yrjölä 2011, 102.)

Hevosen kanssa työskentely vaatii nuorten mukaan erityisesti oman kehon hallintaa. He iloitsevat oppiessaan esimerkiksi huomaamaan, miten ihmi-sen pienimmätkin eleet saattavat vaikuttaa hevosen käyttäytymiseen. Nuorten monenlaiset toteamukset ja leikatut lauseet lehdistä viittaavat tähän. Alla olevat oivallukset liittyvät vahvasti myös sosiaalipedagogisen hevostoi-minnan teoriaan:

Hevonen ymmärtää kehon kieltä.

Hevonen on taitava lukemaan ihmisen kehon kieltä ja ottaa vastaa signaalit, joita ihminen ei itse edes tiedosta.

Painoapu ei näy, mutta tuntuu.

Oon oppinu yhteistyöhön hevosten kanssa.

Oon myös oppinut miten oma keho vaikuttaa hevosen omiin eleihin ja toimintaan.

Nuoret kertovat, että ovat huomanneet, kuinka perhekodissa kiinnitetään paljon huomiota hevosen hyvinvointiin. Eräs nuorista kertoo, että perhe-kodissa mietitään tarkoin, kuinka paljon ja minkä verran esimerkiksi heinää annetaan ja että asioita pyritään ajattelemaan hevosen näkökulmasta. Useimmiten käydään muun muassa keskustelua, mistä muuttunut hevosen käytös johtuu tai kuinka usein ja mihin aikaan heinää annetaan, jotta se olisi hevosten lajityypillisen käyttäytymisen mukaista ja toisaalta, että se sopisi arjen muihin rutiineihin. Sen sijaan ratsastuskoulussa, nuoren mu-kaan, ”laitetaan vain hevonen seuraavalle tunnille”.

Edelliset esimerkit osoittavat, että hevostoiminta laittaa nuoren pohtimaan monenlaisia asioita. Hevosen lajityypillisen käyttäytymisen rinnalla näky-y siis myös hyvinvointi, joka käsittää niin ihmisen kuin hevosen hyvinvoinnin, kuten seuraavassa esimerkissä, jonka nuori on lainannut lehdestä:

Säikähtänyt hevonen on vaarallinen itselleen ja muille.

Nuorten postereista löytyy myös leikattu pätkä, jossa sanotaan, että ”fyysisen hyvinvoinnin lisäksi myös psyykinen hyvinvointi on”. Monet ajatukset liittyvät myös hevosen edun pohtimiseen, ja sitä kautta hevosen hyvinvointiin. Ylipäätään nuorten puheesta sekä kirjoitetusta löytyy monia huomioita hevosen hyvinvointia ajatellen, seuraavat lainaukset liittyvät hevosen elinympäristön huomioimiseen.

Lämmin ja kostea talli ei sovi hevoselle.

Mikä tahansa katos ei ole talli.

Kaikki hevosten puolesta.

Hevosta emme saa unohtaa.

Erytisesti juuri hevosen hyvinvointi ja sen pohtiminen ilmeni siis monessa asiayhteydessä. Nuorten mielestä ”tavoitteena on onnellinen hevonen”, sillä ”hyvinvoiva hevonen tekee parhaansa”. Tähän nuoret pyrkivät hevosta hyvin hoitamalla ja kohtelemalla. He kokevat saavansa vastineeksi monenlaisia asioita. Lisäksi nuoret kokevat saaneensa positiivista vahvistusta omista hyvistä puolistaan.

Se opettaa. Antaa. Hoitaa.

Olen oppinut hevosten / eläinten seurassa, hillitsemään ”pahat” tunteet.

Olen monesti kuullut että olen herkkä ihminen ja rauhallinen hevosten seurassa. Ratsastuksessa olen käsistäni lempeä. Tai jtn sinnepäin.

Hevosen, kuten ihmisen, hyvinvoinnin olennaisena osana on hoitamisen lisäksi ravinto ja puhdas raikas vesi sekä liikunta. Myös nuoret puhuvat näistä tekijöistä. Eräs nuorista on esimerkiksi valinnut posteriansa kuvan, jossa hevonen syö vihreää ruohoa. Kuvan kuvatekstiksi hän on itse kirjoittanut, että ”täys maha parempi mieli!”.

Perhekodissa nuoret voivat myös oma-aloitteisesti hakeutua tallille hoitamaan hevosia ja huolehtimaan niiden hyvinvoinnista yhdessä ohjaajan kanssa. Nuori kirjoitti tallipäiväkirjassaan menevänsä tallille omien sanojensa mukaan parantamaan maailmaa. Hän kuvasi kirjoittaessaan viettämänsä aikaa tallilla seuraavasti:

Pesin ruokakuppeja, jaoin ruoat ja autoin [ohjaajan nimi] kavioiden putsauksessa ja öljyämässä. Lopulta vain halailin hevosia aitauksessa. En tiedä, onko maailma nyt parempi paikka, mutta minä selvisin hengissä siitä päivästä hevosten avulla!

Pohdittaessa hevosen hyvinvointia ja ymmärtämistä esille nostetaan myös seuraavat käsitteet:

Huomio

HorseStop

Horse Balance

Hörinää...

Sanat ilmenevät pääasiassa yksittäin, paitsi sanojen Horse Balance viereen on liimattu kuva, jossa hevonen seisoo pystyssä takajaloillaan. Opinnäytetyön tekijällä ei ollut kyseisessä tilanteessa mahdollisuutta pyytää nuoria avaamaan käsitteitä sen tarkemmin. Tämän vuoksi lukijan vastuulle jää näiden sanojen tulkinta. Tehtyjen tulkintojen mukaan huomio, voisi liittyä sekä hevosiin, että nuoriin itseensä, HorseStop taas saattaisi viitata pysähtymiseen hevosen luokse ja balanssi taas viitata tasapainoon ja hörinä hevosen tyytyväisyyteen.

Edelliset spekuloinnit perustuvat täysin opinnäytetyön tekijän omaan tulkintaan, jotka toisaalta ovat yhdenmukaisia tässä opinnäytetyössä kerätyn aineiston kanssa, mutta koska ne eivät ole suoraan nuorten itse avaamia käsitteitä, ei voida olla varmoja käsitteiden tulkintojen paikkansa pitävyydestä. Opinnäytetyön tekijän oman tulkinnan ei toivota vievän lukijaa harhaan, vaan käsitteiden tulkinnallisen avaamisen tarkoituksena on herättää lukijan ajatuksia.

Vaikka hevosen käyttäytymisen ymmärtäminen tuottaa hyvinvointia, voi se aiheuttaa nuorissa myös pelon tunteita ja epävarmuutta. Yksi nuorista kirjoittaa, että hevosen käyttäytymisen ymmärtäminen on lisännyt hänen pelkoaan hevosia kohtaan. Toisaalta tämä voi tarkoittaa myös sitä, että hän kohtaa itsensä ja tiedostaa omaa toimintatapaansa. Olipa syy mikä tahansa kertoo seuraava lainaus nuoren loistavasta oivalluksesta sekä kunnioituksesta isoa eläintä kohtaan.

Nyt pelkään hevosia enemmän kuin ennen. Kun ymmärrän niiden ilmeitä ja eleitä paremmin. Ennen olin varmempi, kun en huomannut että niilläkin on oma tahto.

Hevosilla, jotka ovat ratsastuskoulussa ei ole lupaa näyttää omia tunteitaan ja halujaan. Vaan ne tekee mitä käsketään.

Nuori myös jatkaa kirjoitustaan kertoen, että ennen olisi ostanut itselleen hevosen, mutta ettei ainakaan lähiaikoina ajatellut enää ostaa. Siitä huolimatta hän toteaa, että hän tykkää hevosista pelostaan huolimatta ja ymmärtää, että hevosilla on lupa säikähtää ja näyttää tunteita. Hän on iloinen siitä, että on oppinut enemmän kunnioittamaan hevosta eläimenä. Aiemmin hän on ajatellut, että eläin on vain eläin, mutta nyt hän on ymmärtänyt, että hevonen on ajatteleva ja tunteikas eläin.

Moni nuorista tuo esiin myös sen, että kun hän itse hoitaa hevosta hyvin, myös hevonen hoitaa häntä. Eräs nuori kuvaa tilannetta, jossa hän ponia harjatessaan sai kokea, että poni hoiti vastavuoroisesti myös nuorta itseään. Nuori kertoi olleensa kyykyssä ponin edessä, kun yllättäen se alkoi hoivata häntä päästä sen turvalla. Nuoret kertovat hevosten hoitavan pienillä eleillä, ja ne esimerkiksi hörisevät, jolloin tuntuu, että hevonen tietää ja tuntee juuri hänet.

Nuoret puhuvat myös siitä, miten mukavaa on seurata hevosten käyttäytymistä. Heidän mukaansa ”aina ei tarvitse tehdä mitään erikoista” ja ”joskus voi vain olla”. Nuoret toteavat, että seuraamalla hevosia tai toimiessa niiden kanssa voi oppia taitoja, joita voi myös hyödyntää ihmisten kanssa.

Osa nuorista korostaa sitä, etteivät hevoset jää katumaan tai häpeämään asioita. Ne eivät myöskään jää kantamaan kaunaa, vaan ne jatkavat aina eteenpäin, jolloin voi aina aloittaa niin sanotusti puhtaalta pöydältä. Hevosten seuraaminen on tärkeää niiden hyvinvoinnin vuoksi, mutta myös siksi että se on hauskaa.

Hauska seurata kun leikkivät laumana tai pieninä laumoina, kavereina. Ne ovat hyvänoloisia kun saavat liikkua.

7.3 Elämyksellisyys

Leila Simonen (2001), joka on sosiologi ja elämysopettaja, kirjoittaa näin kuvaillessaan elämyspedagogiikkaa:

Elämys jättää muistijäljen, se auttaa oppimaan uutta. Elämys on hyvä pitkospuu huonon itsetunnon ja oman osaamisen epäilyn suolla. Elämys lisää oivallusta, se on valtaistumisen väline.

(Palola 2013, 165.)

Eläimen osallistuminen toimintaan vaikuttaa kuntoutustilanteeseen monin eri tavoin. Puhumisen rinnalla voidaan hyödyntää toiminnallisuutta ja siihen liittyvien elämysten kautta tapahtuvaa oppimista. Eläinten kanssa toimiessa asiakas voi saada itsetunnolleen vahvistusta, turvaa ja luottamusta. Eläin mahdollistaa myös sellaisten tunnetason tietojen esiin saamisen, mille ei vielä kenties ole sanallista ilmaisua. Tunnetaidoilla on suuri merkitys terapiatyöskentelyssä, sillä tunteiden noustessa pintaan on kyseessä aina asiat, jotka ovat ihmiselle omakohtaisesti merkittäviä ja tärkeitä. (Green Care Finland. n.d. a.)

Hevosen kanssa työskentelyä motivoi se, että jokainen kerta on aina erilainen – etukäteen ennustamaton seikkailu. Odotus seuraavasta kerrasta on hyvin yksilöllinen, mutta se sisältää monenlaisia tunteita, kuten kiinnostusta, pelkoa, halua oppia uutta itsestä ja hevosesta sekä toiveita hevosen antamasta huomiosta. Esimerkiksi ratsastusterapiassa, kuten tämän opinäytetyön havaintojen ja siihen kerätyn aineiston mukaan myös sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa, on lukuisia mahdollisuuksia vahvistaa

nuoren myönteisten oppimiskokemusten saamista sekä löytää ja oivaltaa oppimisen mukana tuleva ilo. (Yrjölä 2011, 103; Palola 2013, 164.)

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen yhteistyökumppanina toimineen perhekodin tavoitteena on tarjota elämyksiä yhteisössä niin toiminnan kuin ympäristön keinoin ja turvata näin nuorten hyvät lähtökohdat elämään. Lisäksi perhekodissa korostetaan, että tekemällä nuori oppii erilaisia taitoja, kuten kantamaan vastuuta itsestä ja muista sekä arvostamaan ja kunnioittamaan toisia.

Perhekodin ajatusmaailman mukaan elämys voi lähteä jo siitä, kun nuoret tulevat useimmiten kaupunkikeskittymien keskeltä maaseudulle, koska nimenomaan maaseutu ja sen ympäristö ikään kuin pakottaa heidät nykyyhtä elämiseen.

Melkein kuukauden sitä tulikin oltua ilman tuota 500kg herkkyttä. Oomma sitä ("salaa") käyny hoivaamas laitumella.

Oli aika vapauttavaa kulkea noin vierekkäin. Ihan niinku me molemmat oltais kadottu yhteiseen kuplaan, jossa me leijuttiin.

Monipuolisessa toiminnassa koetaan voimakkaita elämyksiä ainutlaatuisessa ympäristössä suuren eläimen kanssa. Nykyisin on saatu tutkimuksellista näyttöä siitä, että toimintaa ympäröivä luonto on jo sinällään voimaannuttava elementti. Hevosen kanssa, saati kokonaisvaltaisesti sen hyvinvoinnin hyväksi työskentely on mitä monimuotoisinta, kuten monenlaiset maasta käsin hevosen kanssa tehtävät asiat, vapaana kirmailevan hevosen katseleminen ja tarkkailu, hevosen selässä oleminen, ratsastaminen satulalla tai paljaalla selällä, hevosen olemus, sen erilaiset askellajit, maaston vaihtelevat muodot ja pohjat, erilaiset säätilat, kärryillä ajelu ja niin edelleen. Hevoset tarjoavat näin ollen tuhansia mahdollisuuksia elämyksiin, lista on loputon. (Palola 2013, 164–165.)

Useimmiten lastensuojelun nuori on hyvin usein saanut itsestään ja toiminnastaan paljon negatiivista palautetta, mikä on saattanut romuttaa hänen uskonsa itseensä, omiin kykyihinsä sekä halun opetella uutta. Sen vuoksi toiminnalla on tärkeä merkitys vahvistaa nuoren myönteisiä oppimiskokemuksia ja auttaa löytämään oppimisen ilo. (Palola 2011, 385.)

Itseluottamuksen kohentuminen toistuu kootussa aineistossa usein ja nuoret kertovat, että itsetunnon ja itseluottamuksen parantuessa kasvaa myös "uskallus tehdä ja kokeilla uusia asioita". Puhuessaan oman osaamisensa kehittymisestä nuorten äänestä välittyy ylpeys. He ovat iloisia siitä, että ovat vähitellen oppineet uskomaan ja luottamaan omaan osaamiseensa ja taitoihinsa. Tallipäiväkirjoissaan nuoret kirjoittavat pääasiassa siitä, mitä he ovat harjoitelleet ja mitä siitä oppineet. Jokainen tietää, miten hienoa on se, kun onnistuu.

On hieno tunne, kun ymmärtää oppineensa jotakin uutta. Niin käy lähes joka kerta.

[Hevosen nimi] antaa mulle niin paljon että sitä ei voi edes selittää. Se kasvattaa mua joka päivä rohkeemmaksi ja vahvemmaksi, sellasta tukea ei kukaan ihminen pysty antamaan.

Aina oppiminen ei kuitenkaan ole helppoa, mutta haasteet myös motivoivat yrittämään enemmän, koska se palkitsee. Nuori voi myös olla epävarma, jolloin onnistumisen kokemukset rohkaisevat toimimaan ja yrittämään. Toisaalta hevosen läsnäolo tuo myös turvaa jännittäviin ja epävarmuuden hetkiin.

Alku tuntui epätoivoiselta, kun onnistumiseen meni paljon aikaa. Lopulta opin yhdistämään omat liikkeenä hevosen rytmiin ja onnistumisen tunne oli suurempi kuin koskaan ennen.

Touhasin [hevosen nimi] kans kentällä, oli jotenkin outo tunne mennä kahdestaan ja vielä niin kaukana kentän toisesta päästä, ilman [ohjaajien nimet], mut se oli hyvä tunne!

[Hevosen nimi] pärskähti niin odottamattomasti että mä säikähdin sitä ja sitte tuliki nauru.

Oli nii semmone fiilis että ”arggh” tää uskoo muhun ja mä suojele sitä et mitää pahaa ei tapahdu...

Ens kerralla voipi jo häämöttää ratsastus, en sanoosi että pelottaa, vähän meinaa jännittää, mutta enkö mä rentoudu kun on kumminkin [hevosen nimi] ratsuna, voisimpa sanoa jo että ”tuttu ja turvallinen”.

Elämyksellisyyteen nuoret liittyvät myös muun muassa läheisyyden, ystävyyden, kokemukset, oppimisen, pelkojen voittamisen, rohkeuden, itsevarmuuden, itseluottamuksen, onnistumisen ilon, hyvät muistot, keskittymisen ja uskollisuuden. Hevostoiminnan elämyksellisyys on myös sitä, että ”ottaa kaiken irti tallilla minkä saa ja niin elämys yms”.

Fiilikset on katossa! Elikkäs juu fiilikset tosiaankin on katossa. [Hevosen nimi] kans ollu niin mahtavia yhteisiä hetkiä, ilon itkuakin on parina iltana tullut. Ei voi mitään kun on näin onnellinen. Oon jokaisena iltana käynyt hoitamas [hevosen nimi] nyt kun sain sen hoitsuksi.

Joka päivä tuota tammaa näkee ja jossain välis ollahan yhyres, on se niin paras kaveri. ja NS. äidin korvike. hmm. koskaha mun vierootus alkaa? O.o

Seuraava toteamus kuvaa hyvin yhden nuoren elämystä, kun hän saapui tallille ensimmäistä kertaa.

Talli on upea, muistan ekaa kertaa kun näin hevosten solariumin, olin aivan että waat! mikä se on.. ensimmäinen asia johon kiinnitin tallissa huomiota (koska sisällä ei ollut hevosia). Parhaat elämys hetket olen kokenut tallin hevosen [hevosen nimi] kanssa. Parempaa super mammaa, omaa peiliä, turvaa.. olisin saanut hakea lopun elämäni jos en olisi [perhekodin nimi] tullut!

Elämyksellisyyteen liittyy nuorten mielestä myös ”hyvä meno”, talli-illoissa herkkujen syöminen, lupa hullutella ja mikä tärkeintä ”lupa olla se, mikä on”. Hevosten kanssa nuori voi olla oma itsensä, eikä hänen tarvitse esittää muuta kuin mitä hän todellisuudessa on. Seuraavissa esimerkeissä nuoret kuvaavat peitettyjä tunteita ja vaihtelevia rooleja. He kuvaavat puheessaan myös oman itsensä kohtaamista.

Pahinta tässä jutussa on se, että [hevosen nimi] tuo mulle esiin mun vaikeimmatkin asiat ja siitä näkee / huomaa, koska mä yritän juosta pakoon mun asioita. Huonona puolena se: että sä et pääse pakoon.

Olen koko elämäni ajan ollut ulospäin jotakin aivan muuta, kuin todellisuudessa olen. Vasta hevosten keskellä olen toisinaan onnistunut löytämään itseni, sen herkän ja haavoittuvan tytön, joka kuoreni alla olen.

Hevonen ihmisen peilinä. / Hevonen on ihmiselle peili.

Suoraan sanottuna, viimeks kun oon itkeny näin paljon ilosta, niin silloin ku haettiin [koiran nimi] pentuna. ja siitä on KAUAN! Elikkäs juu, sain [hevosen nimi], [ohjaajan nimi] tammasta mun nimikkohepan eli hoitohevosen. Mulla on ollut pitkän aikaa syrämmes tyhjä olo, sinne tuli suuri reikä [hevosen nimi] lähdettyä...

Nuori on lisännyt tähän leikkaamansa lauseen ”Rakkaan eläimen kuolema satuttaa syvältä. Menetyksen kokeneet sen tietävät. Suruprosessi vie jokaiselta oman aikansa”. Nuori kuitenkin jatkaa kertomustaan.

Eikä sitä oo kukaan toinen hevonen saanu koskaan paikattua, oon ettiny ja hoitanu hevoosia mutta ei.. Yhdestäkään ei löytyny koskaan semmosta joka olis sukeltanu mun sydämeen ja täyttänyt sitä kohtaa. Mutta nyt kun oon ollu [hevosen nimi] kans, näiden kahen rauhallisen illan aikana kun oon harjaillu sitä karsinas ja vilkuillu sitä, aina ku se vilkasoo takaasi niillä lempeillä silmillä niin tekis mieli itkiä. Eihän [hevosen nimi] sekunnissa paikkaa mun sydäntä, mutta mulla on sellainen tunne sen seurassa että mun sydän alkaa koota palasia yhteen kun oon sen kanssa.

Hevoset ovat monille nuorista erittäin tärkeitä arjen ilojen ja surujen jakajia. Samankaltaisia ovat seuraavat lainaukset, joissa nuoret kertovat, kuin-

ka heidän on paljon helpompaa puhua hevosille kuin ihmisille, koska he luottavat siihen, että ne kuuntelevat.

Taidan pikku hiljaa kaivautua esiin mun piilosta, nuoden kovapäiden mutta niin ymmärtäväisten suokkien pariin.

Vaikka osaan näyttää ulospäin sosiaaliselta, tasaiselta ja onnelliselta nuorelta naiselta, olen sitä todellisuudessa vain harvoin. Minun on vaikea puhua toisille ihmisille pahasta olostani ja usein teen sen vasta silloin kun on aivan pakko. Tai kerron sen kaiken hevosille. Tiedän niiden kuuntelevan.

Elämyksiä nuoret ovat tallentaneet erityisesti tekemiinsä videoihin. Erityisen hyvin elämyksellisyys näkyy siis nuorten tuottamissa videoissa, koska videot sekä kuvat ovat heidän itsensä ottamia. Lisäksi he ovat itse valinneet kuvat lopulliseen tuotokseen. On mainittava, että kuvia ja videoita oli lähes kahdeksansataa. Videoihin nuoret ovat itse saaneet taltioida omia henkilökohtaisia ja heille merkittäviä hetkiä tai kohteita hevostoiminnasta.

Videoita syntyi yhteisen videon lisäksi kolme henkilökohtaista, jolloin niitä oli yhteensä neljä. Sen enempää analysoimatta halutaan lukijan tietoon tuoda kappaleet, jotka nuoret olivat videoihinsa valinneet. Yhteiseen videoon, nuoret olivat valinneet Haloo Helsinki -yhtyeen esittämän kappaleen, Maailma on tehty meitä varten. Kolmen nuoren omiin videoihin valitut kappaleet olivat Demi Lovaton ”Let it go” ja Robinin ”Onnellinen”. Kolmas nuorista ei ollut halunnut laittaa musiikkia oman videonsa taustalle. Tallille ja hevosten seuraan myös pääsee lähes koska vain, kuten seuraavista esimerkeistä ilmenee:

Menin yksin hevosten luokse vain silittääkseni ja sain ymmärtäviä katseita. Hevoset lohduttavat, kun en pysty ilmaistamaan pahaa oloani ihmisille.

Käveleskelin hevosaitauksessa jaksakseni eteenpäin. Olin vain ja yritin rauhoittua. Tällä kertaa tosin en siinä juuri onnistunut, mutta oli kiva seurata hevosten puuhia.

Usein myös yksilöllinen ohjattu aika hevosen ja ohjaajan kanssa on mahdollista järjestää myös niin sanotusti lennosta tai lyhyellä varoajalla. Lisäksi toiminta pyritään suunnittelemaan siten, että se tukisi yksilöllisesti juuri kyseisen nuoren kasvua ja kehitystä sekä olisi nuoresta mielekästä tekemistä. Toisaalta aina ei tule olla suunnitelmaa ja kuten seikkailukasvatuksessa, myös sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa on tärkeää työkennellä intuitiolla, mutta se tulee tehdä perustellusti. Osalle nuorista onkin erittäin tärkeää, että he pääsevät talli ympäristöön lähes milloin haluavat ja että tekeminen ei ole aina sidottuna tiettyihin kaavoihin. Eräässä tallipäiväkirjassa nuori toteaa, että:

Halusin tallille paetakseni itseäni ja henkisesti raskasta päivää. Ratsastin [hevosen nimi] puomien yli ja aivan muuten vain kentällä. Ensimmäistä kertaa tunsin päässeeni todella

lähelle hevosta ja hahmottamaan paremmin omani ja hevosen liikkeit. Ratsastuksen jälkeen puhdistettiin ja hoidettiin [hevosen nimi] kaviot.

Nuori pääsi siis sanojensa mukaan pakoon rankkaa päivää paikkaan, jossa hän oli turvassa ja jossa hän halusi olla. Toimiessaan hevosten kanssa hän keskittyi siihen hetkeen, eikä ehtinyt miettiä päivän synkempää puolta. Päiväkirjamerkinnässään hän toteaa lopuksi

Heppailu teki hyvää ja piristi muuten synkkää päivää.

Lisäksi nuori kirjoittaa alla olevassa lainauksessa esimerkiksi, että on onnellinen pääsystään juuri kyseiseen perhekotiin.

Olen äärettömän kiitollinen, että olin silloin [perhekodin nimi]. Yksin en olisi selvinnyt. Jos en olisi koskaan päässyt [perhekodin nimi], en olisi enää tässä.

Nuorelle on arvokasta, että hänellä on tällainen paikka, jossa hän voi elää sekä sellainen ympärillä oleva ympäristö, johon hän voi mennä yksin, mutta toisaalta yhdessä hevosten kanssa, kun maailma ahdistaa. Lisäksi hän löytää sieltä tarvittaessa aikuisen, ihmisen joka välittää.

Edelliset kappaleet viittaavat elämys- ja seikkailukasvatukseen, mutta myös sosiaalipedagogisen hevostoiminnan elämysten metsästämiseen ja kiinni saamiseen. Ne liittyvät läheisesti läsnäoloon sekä hetkessä elämiseen. Myös monet teorialähteet korostavat nykyisin yhä enemmän läsnäolon merkitystä.

Ihmisen on tällöin oltava tilanteessa läsnä kaikilla aisteillaan ja keskityttävä lukemaan hevosen eleitä ja liikkeitä, jotta toimiminen onnistuisi vastavuoroisesti. Sillä ainut tapa kehittää omia vuorovaikutustaitojaan, niin hevosen yhtä lailla kuin ihmisten kanssa, on olla täysin tilanteessa läsnä, elää hetkessä tässä ja nyt. On arvokasta huomata, että myös elämyspedagogiikassa arvostetaan hetkessä elämistä ja uskoa siihen, että aikaa on. ”Hetkien kautta peilaamme omaa menneisyyttämme tähän hetkeen, jota opettelemme elämään hetki hetkeltä. Tässä ja nyt.” Myös kunnioittava kohtaaminen edellyttää hetkessä elämisen lisäksi myös arvojen arvostamista. (Lehtonen 1998b, 100–101.)

Samoin nuoret puhuvat usein läsnäolon tärkeydestä ja sen opettelusta. Erietyisesti ”opetellaan läsnäoloa” -lainauksen sanat oppiminen ja läsnäolo toistuvat aineiston analysoinnissa monissa eri muodoissaan läpi koko kerätyn aineiston. Perhekodin hevostoiminnassa harjoitetaan myös mindfulnessia, eli tietoisuus- ja läsnäolotaitoja. Nuorten mielestä maasta käsin tehdyissä ”harjoituksissa ehkä tärkein seikka on tietoinen läsnäolo ja vasta sen löydyttyä harjoitukset alkavat sujua”. ”Tietoinen läsnäolo, mindfulness” -lause saa kirjoituksissa peräänsä myös sydämiä. Nuorilla on positiivisia kokemuksia näistä harjoituksista, sillä he kokevat, että niistä on heille hyötyä.

Menin tallille puolipakotettuna ja kai pyytääkseni apua.

Jotkut nuorista kokevat tietoisien läsnäolon harjoittelun niin tärkeäksi, että he jopa pyytävät itse ohjaajia pitämään heille mindfulness -harjoituksia erityisesti silloin kun eniten sitä kaipaavat:

Pyysinkin [ohjaajan nimi] pitämään minulle viikonloppuna mindfulnessia hevosen kanssa tai ilman.

Samaisesta ilmiöstä puhuvat monet ammattilaiset, kuten ratsastusterapeutit, mutta myös monet muut hevosihmiset. Heidän kokemuksensa on, että hevosen läheisyydessä energisyys lisääntyy ja väsymys häviää. Toisaalta on havaittu, että vain jo pelkkä talliympäristö riittää herättämään kyseisen potentiaalisen tilan. Tämän uskotaan perustuvan pitkälti siihen, että talliympäristössä vallitsee ajattomuuden ilmapiiri, koska hevoset elävät siellä tässä ja nyt, jolloin ”nykyhetkeen keskittyminen mahdollistaa syvän psyykkisen levon, joka muistuttaa leikkiin uppoutuneen lapsen tilaa”. (Yrjölä 2011, 92.)

Puhuessaan tietoisesta läsnäolosta ja sen harjoittelemisesta talliympäristössä, nuori toteaa, että:

Sitä taitoa olen opetellut käyttämän myös tallin ulkopuolella.

Myös toinen nuori käyttää posterissaan ”Tässä hetkessä – nyt ja aina” -lainausta, jota hän jatkaa sanoilla ”Tietoisien läsnäolon voima kantaa elämässä tallin ulkopuolellakin!”

7.4 Osallisuus

Osallisuuden nähdään viittaavan kiinteästi yhteisöllisyyteen, koska sillä tarkoitetaan ”toiminnan kautta syntyvää yhteenkuulumisen tunnetta omassa yhteisössä tai yhteiskunnassa”. Se tarkoittaa näin myös sitä, että se toimii vastakohtana syrjäytymiselle. Osallisuus voidaan nähdä vahvasti kokemuksellisenä eli tunteena jäsenyydestä, kuulumisesta ja kiinnittymisestä yhteisöön. Se on yhteisön elämässä ja toiminnassa mukana olemista. (Savolainen 2011, 154; Nivala & Ryyänen 2013, 20.)

Pedagogisen hyvinvoinnin tukemisen edellytyksenä on, että hyvinvointia tarkastellaan kokonaisvaltaisesti, sekä elämänhallinnan, että fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin näkökulmasta. Pedagogisen hyvinvoinnin lähtökohtana ovat myös toimijuus ja osallisuus. Osallisuutta luodaan jatkuvissa vuorovaikutteisissa prosesseissa. Näin ollen osallisuus on toimijuutta suhteessa yhteisöön, jossa myös yksilön toiminta sekä hänen oma käsityksensä itsestään voivat muuttua. (Pietarinen ym. 2008, 60–61; Meriläinen 148.)

Merkityksellinen toimijuuden kokemus näkyy myös esimerkiksi siinä, että yksilön on mahdollista oppia uutta ja esimerkiksi toimimaan toisin, vaikkapa kyseenalaistaen omaa toimintaansa ja korvaten nykyisen toimintatavan vaihtoehtoisella toimintatavalla. Purolan mukaan nimenomaan toiminnan ja tekemisen kautta ihminen myös jäsentää minäkuvaansa. Ihminen mieltää itsensä sen kautta, mitä hän osaa ja pystyy tekemään. Silloin kun ihminen kykenee toiminnan kautta olemaan mukana mielekkäässä te-

kemisessä, hän kokee itsensä hyödylliseksi ja arvokkaaksi. (Pietarinen ym. 2008, 60–61; Meriläinen 148; Purola 2011, 186.)

Sosiaalipedagogiikan innostaminen perustuu juuri osallistumiseen. Siinä pyritään luomaan osallistumisen prosesseja aloittaen siitä, että ihmisten aloitteellisuutta ja vastuullisuutta herätellään. Tämän jälkeen dynamisoidaan sosiaalisia verkkoja sekä rohkaistaan ihmisiä liittymään yhteen. Lopullisena tavoitteena on se, että jokainen yksilö kykenisi rakentamaan vastuullisesti nykyisyyttään ja tulevaisuuttaan, niin persoonallisesti kuin yhteisöllisestikin. (Kurki 2007, 70.)

Osallisuus on nuorten mielestä toimintaan osallistumista, yhdessäoloa, hevosetelua, hengausta, vastuullisuutta, hyvän olon tunnetta, luottamusta sekä Green Carea. Myös nuoret siis tietävät ja nostavat esiin sen, että perhekodin ajattelu- ja toimintamaailmassa on paljon elementtejä Green Caresta. Nuoret myös mainitsevat, kuinka tärkeää on, että saa itse vaikuttaa siihen, mitä tallilla tekee, eikä välttämättä aina edes tarvitse tehdä mitään, kuten seuraavassa esimerkkilauseessa ”Harjoitusten jälkeen jäin vielä tallille hengaamaan ja lepäämään.” Yksi nuorista toteaa kuitenkin kirjoituksensa, että:

Mitä enemmän mieltyy tekemään ja kokeilemaan uutta, sitä kivempaa talleilustakin tulee. Itse olen pyörinyt talleilla 10-vuotiaasta lähtien enkä ole koskaan nähnyt tai kokenut vastaavaa kuin [perhekodin nimi] tallilla, järjestelmällisyys, aikatauluttaminen ja tasapaino, se löytyy meidän tallista ja sitä samaa turvakeinoa rakennetaan myös jokaisen nuoren elämään.

Osallistua voi siis monella tavalla, eikä kaikkien tarvitse osallistua samalla määrättyllä tavalla. Joka keskiviikkoiseen yhteiseen talli-iltaan voi esimerkiksi osallistua itselleen sopivalla tavalla. Toivottavaa kuitenkin on, että on jollain tavalla mukana eli osallisena yhteisessä talli-illassa. Esimerkiksi seuraavan esimerkin tyttö, kuvaa omaa osallistumistaan yhteen talli-iltaan.

Leivoin tallille keksejä talli-iltaan. En tehnyt mitään ohjattua. Oleilin vain ja silittelin hevosia.

Hänen valintansa oli sinä päivänä osallistua yhteiseen tapahtumaan kuvaamallaan tavalla, kun taas joku toinen saattoi mennä laitumelle katselemaan hevosia, kun suurin osa oli katsomassa ja auttamassa kun kengittäjä tuli laittamaan hevosille kenkiä. Tärkeää on, että tuntee olevansa osallinen yhteiseen toimintaan. Pakkoa pyritään välttämään, mutta jokaiselle pyritään keksimään yksilöllisesti mielenkiintoista tekemistä. Valinnan mahdollisuuksia talliympäristöstä löytyy lukuisia, eikä aina edes tarvitse tehdä mitään, sillä myös läsnä oleminen ja sen harjoittelu ovat arvokasta.

Perhekodin talli-illoissa ovat aina mukana myös kaikki paikalla olevat perhekodin työntekijät, jolloin myös aikuisesta voi hakea turvaa, kuuntelijaa tai vaikkapa keskustelukumppania. Toiminnassa myös ohjaajat ovat jatkuvasti läsnä ja kuuntelevat, minkä ansiosta nuorelle välittyy se, että he

välittävät. Nuoret korostavat, että jos on tarvetta puhua, on hyvä kun aikuiset ovat koko ajan lähellä.

Talli-ilta, johon kuitenkin lopulta päädyin. Putsattiin [tarhan nimi] ja sain ajaa Avantilla. Yritin kaikkeni pysyäkseni mukana. – – Siivouksen jälkeen kerroin [kolmen henkilön nimet] asioista, jotka ovat vaikeita ja uusia minulle.

Edellä mainitun esimerkin nuori kertoo siitä, kuinka hevostoiminnassa voi kohdata myös vaikeita asioita, mutta toiminnan avulla vaikeiden asioiden ylitsepääseminen on mahdollista. Ainakin hevosten kanssa työskentely tuo lukuisia positiivisia elementtejä, jotka kannustavat jatkamaan ja toisaalta haastavat kohtaamaan ja käsittelemään erilaisia tunteita.

Nuorten puheessa kuului siis hevosten merkitys tunteiden hahmottamisessa, tunnistamisessa sekä käsittelyssä. Nuorten on useimmiten helpompi opetella vuorovaikutustaitoja eläinten kanssa sekä elää aluksi tunteitaan suhteessa niihin. Sen jälkeen he oppivat peilaamaan eläinten kanssa oppimiaan vuorovaikutustaitoja ihmisten välisissä vuorovaikutustilanteissa. Perhekodissa yleisestikin nähdään, että kuntoutuksessa, erityisesti sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa, tärkeä rooli on tunnetaitokasvatuksella, jossa opitaan tunnistamaan ja nimeämään erilaisia tunteita. Tunnetaitokasvatus on nimenomaan yksi sosiaalisen kuntoutuksen muodoista.

7.5 Yhteisö ja yhteisöllisyys

Yhteisö on yleisesti määritelty muodostelmaksi, johon kuuluvilla ihmisillä on jotain yhteistä keskenään. Ihmiset voivat kiinnittyä useisiin erilaisiin yhteisöihin elämänsä aikana ja myös moniin yhteisöihin samanaikaisesti. Kaikki yhteisöt eivät kuitenkaan ole jäsenilleen yhtä merkityksellisiä siitä huolimatta, että niiden tulisi toimia jäsenilleen pääsääntöisesti voimavaroina. Esimerkiksi liian suljetut, tiukkoihin normeihin sidotut ja rakenteeltaan vahvasti hierarkkiset yhteisöt saattavat olla jäsenilleen voimavaran sijaan tukahduttavia. Tällöin leimattuun yhteisöön kuuluminen saattaa aiheuttaa jäsenilleen enemmän kielteisiä kuin myönteisiä seurauksia. Kun taas yhteisöä, joka mahdollistaa voimavaraistavan, osallisuuden ja valtautumisen elementit, voidaan nähdä lisäävän sosiaalista pääomaa, mikä tarkoittaa ihmisten välisissä vuorovaikutussuhteissa ja yhteisöjen toiminnassa syntyvää vastavuoroisuutta ja luottamusta, mitkä jälleen lisäävät ihmisen hyvinvointia. (Juhila 2012, 124.)

Kansalaisuutta ja osallisuutta rakentavat vahvasti erilaisiin yhteisöihin kuuluminen, niissä toimiminen sekä niiden kautta vaikuttaminen. Yhteisökeskeinen ajattelun tapa on syntynyt vastalauseena voimistuneelle yksilöllistymiskehitykselle. Toimintatapa, jossa korostuu yhteisöllisyyden vahvistaminen, on myös väylä tukea paremman elämän tavoittelua. Ihanteellisessa hyvinvointiyhteiskunnassa yhteisöllisyys ja yhteisöt tuottavat hyvinvointia ja toimivat ikään kuin vasta-aineena yksilöllistymisen kielteisille seurauksille. (Juhila 2012, 124.)

Yhteisön jäseniin kuuluvat niin aikuiset kuin lapset ja nuoretkin. Aikuisten tehtävänä on mahdollistaa arkea, jossa lapset ja nuoret elävät sijaishuoltoyksikössä. Yhteisökasvatuksessa korostetaan sijaishuoltoyksikössä elävien lasten ja nuorten muodostaman yhteisön merkitystä kasvattajana ja tukijana. Sosiaalinen kasvatus tapahtuu nimenomaan yhteisöissä ja yhteisöjen avulla. Sosiokulttuurisen innostamisen tärkeimpiä tavoitteita on onnistuneen aidon yhteisön rakentuminen, sillä yhteisön kuuluisi olla kaikkien siihen kuuluvien yhteinen. (Puonti ym. 2004, 208; Kurki 2007, 85.)

Nimenomaan yhteisössä eläminen mahdollistaa osallisuuden sekä hyväksynnän tunteen. Yksilö kiinnittyy yhteisöön vuorovaikutuksen kautta, mikä käsittää vuorovaikutuksen niin ihmisten, eläinten kuin luonnon kanssa. Green Care -ajattelumallin mukaan parhaassa mahdollisessa tilanteessa yhteisön tuki suojelee sen jäsenten terveyttä sekä lisää toiminnan vaikuttavuutta. (Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus 2014.)

Sosiaalipedagogiikan malli toimia painottaa erityisesti ryhmässä toimimisen merkitystä, koska konkreettisen tekemisen ja taitojen kehittymisen seurauksena tapahtuu myös sosiaalinen kehittyminen ja sitoutuminen. Se korostaa näin toimintakeskeistä työskentelyä, joko tapahtuu ryhmässä. Jari Sinkkonen näkee lasten ja nuorten pahoinvoinnin syiden pohjautuvan vieraantumiseen eli tunteeseen siitä, ettei kuulu kenellekään. Hän korostaa väitettään esimerkillä siitä, että tuntee monia lapsia, jotka täysin perustellusti voivat väittää, etteivät he tässä maailmassa ole yhdellekään ihmiselle tärkeitä. Hän toteaa, että jos lapset ja nuoret ovat kokeneet kuuluvansa johonkin, he ponnistavat huomattavasti turvallisemmalla pohjalta. (Rouvinen-Kemppinen 1998, 29; Sinkkonen 2012, 16.)

Seuraavaksi pohditaan yhteisöllisyyttä osana perhekodin toimintaympäristössä toteutettavaa sosiaalipedagogista hevostoimintaa. Myös yhteisöllisyyden yksi peruselementti on se, että jokaiselle on tärkeää kuulua johonkin. Havaintojen mukaan kohderyhmänä olleen perhekodin koko toimintaympäristö tukee jokaisen nuoren yhteisöllisyyden kokemusta ja koko kuntoutumisprosessia. Toimintaympäristössä oleva tiivis, aito ja avoin yhteisö osallistuu siis kokonaisuudessaan jokaisen nuoren kuntoutukseen. Tämänkaltaisessa ympäristössä ja yhteisössä opitaan ja kasvetaan koko ajan, puolin ja toisin.

Yhteistyökumppanina toimineen perhekodin yksi tärkeimmistä arvoista on yhteisöllisyys, jolle kaikki toiminta hyvin pitkälti perustuu. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta jakautuu perhekodissa luontevasti sekä yksilö- että ryhmätoimintaan. Yhteisöllisyys on monella tavalla läsnä myös nuorten puheessa.

Nuoret puhuvat yhteisöstä tallitoiminnassa sekä hevosten välisestä keskinäisestä yhteisöstä. Nuoret osallistuvat pääsääntöisesti kerran viikossa yksilöohjaukseen yhdessä hevosen ja ohjaajan kanssa. Nämä henkilökohtaiset viikoittaiset toimintakerrat tallilla, tarjoavat nuorille yksilöllistä huomioimista, omaa aikaa yhdessä aikuisen kanssa.

Yhteisöllisyys perhekodissa näkyy näin perhekodin arkiaskareissa kuin hevostoiminnassakin. Erityisesti hevoset vaikuttavat olevan yksi nuoria yhdistävistä tekijöistä, ja esimerkiksi juuri yhteisen talli-illan avulla heidän on helpompi päästä sisään yhteisöön sekä liittyä ja kiinnittyä sen kokonaisvaltaiseksi jäseneksi. Nuoret liittyvät yhteisöllisyys -käsitteeseen niin yhteistyön kuin yhteistoiminnan eli yhteisen tekemisen. Nuorten mielestä yhteisöllisyys näkyy erityisesti talli-illoissa, joiden toiminnasta he puhuvat kertoen yhdessä tekemisen lisäksi yhdessäolosta talli-illoissa, yhdessä opettelusta sekä osallistumisesta. Lähes kaikkien nuorten puheessa olennaisin tiivistyy, ainakin jossain määrin, seuraavassa lainauksessa:

Mitä tiiviimpi talliporukka on ja samat henkilöt pysyvät ettei porukka vaihdu kokoajan tallilla, ilmapiiristä tulee kodin voinen ja hyvä fiilis kattaa talliin tullessa ja lähtiessä.

Havaintoihin perustuen voidaan väittää, että nuoret kokevat esimerkiksi talli-illoissa olevansa tiivis ryhmä ja osa talliyhteisön toimintaa, sillä toiminnassa on ennen kaikkea läsnä yhteenkuuluvuuden tunne. Nuorten tavassa puhua näkyy me-henkisyys, kuten sanoissa ”meidän talli” ja ”meidän hevoset”. He myös tuntevat tallin säännöt ja toimintatavat, sekä näyttävät tuntevansa oman paikkansa talliyhteisössä. Toiminnassa myös voidaan nähdä erilaisia elementtejä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan merkityksestä kasvatuksellisenä yhteisönä.

Kun nuoret puhuvat yhteisöllisyydestä, he puhuvat johonkin kuulumisesta, paikasta, jossa haluavat olla, kumppanuudesta, kunnioituksesta sekä yhteistyöstä niin ihmisten keskinäisessä että hevosen ja ihmisen välisessä vuorovaikutuksessa.

Yhteisenä nimittäjänä yhteistyö

Ratsastus on yhteistyötä. Kumppaneiden välistä yhteistyötä.

Kunnioitusta ja tasapainoa.

Laumaan kuulumisen tunne ja uskallus olla oma itsensä hevosten keskellä.

Joka toinen viikonloppu nuoret ovat useimmiten ja mahdollisuuksien mukaan kotona, sukulaistensa tai muiden läheistensä luona. Joskus saattaa olla niin, että perhekotiin jää vain yksi tai muutama nuorista muiden lähtiessä muualle viikonlopun viettoon. Nuoret viihtyvät pääasiassa perhekodissa erittäin hyvin ja yhteisö on heille tärkeä. Vaikka muita nuoria ei välttämättä olisi paikalla, tekemistä löytyy aina. Moni nuorista vetäytyykin jossain vaiheessa päivää käymään tallilla.

Olin ainut nuori [perhekodin nimi] ja päätin mennä parantamaan maailmaa, tai ainakin omaa fiilistäni tallille.

Moni näistä nuorista pitää perhekotia tärkeänä paikkana elämässään ja jopa toisena kotinaan, ellei jopa ainoana kotinaan. Tätä väitettä tukevat monet keskustelut perhekodista sekä kirjoituksissa näkyvät arvostavat kom-

mentit perhekotia kohtaan. Myös postereista löytyy kohtia, joissa esimerkiksi perhekodin nimi on kirjoitettu suuren sydämen sisälle, mutta tunnustietojen välttämiseksi nämä osat on piilotettu havainnollistamiseen käytetyistä kuvista. Yhdestä posterista löytyvät leikatut sanat ”Tähtien talli” sekä ”kauneimmat hevoset”, jonka päälle on lisätty käsin kirjoittain perhekodin nimi, joka on piilotettu.

Yhteisön ja yhteisöllisyyden kehityksen edistyessä myönteisesti siirrytään aitoon vuorovaikutussuhteeseen, minä-sinä-ystävyyteen, joka perustuu tasa-arvoiseen suhteeseen. Näin edetään kohti aitoa yhteisöä, jossa yksilöt kykenevät jakamaan kokemuksiaan ja käymään dialogia minun ja sinun välillä. Näissä yhteisöissä korostuu jokaisen oikeus olla yhtä lailla persoonana, oikeudenmukaisuuteen sekä inhimillisyyteen pyrkivässä yhteisössä. Sen jäsenet jakavat arvoja ja heillä on yhteisiä kokemuksia. Lisäksi ryhmässä aletaan ilmaista solidaarisuutta toiselle, niin iloissa kuin suruissa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että yksilöt olisivat eristäytyneitä tai kadottaneet yksilöllisyyttään, vaan oman persoonan ja ryhmän paineen välillä vallitsee tasapaino. (Kurki 2007, 42–43.)

Tässä työssä tehtyjen havaintojen ja tulkintojen mukaan nuorten kanssa työskenneltäessä tämä näkyi esimerkiksi siinä, että osa nuorista haki selvästi hyväksyntää mielipiteilleen toisilta. Mutta toisaalta myös siinä, että osa nuorista koki, että ilmapiiri oli niin turvallinen, että se mahdollisti oman rehellisen mielipiteen kertomisen.

7.6 Arvot

Ihmisiltä, joilta puuttuu yhteys omiin arvoihinsa ajelehtivat joko arvotyhjiössä tai toisten ihmisten arvojen virrassa. Arvo tarkoittaa ihmisen käsitystä siitä, mikä on hyvää ja tavoittelemisen arvoista. Arvot ohjaavat ihmisen käyttäytymistä, koska ihminen pyrkii elämään niiden mukaan. Ihmisen henkilökohtaisen arvomaailman rakentumiseen vaikuttavat myös vahvasti ihmisen tunnemaailmaa koskettaneet kokemukset. Ihmisen arvoja muokkaa myös hänen henkilökohtainen tunnehistoriansa, jolloin jokainen väärinkohdeksi tuleminen ohjaa hänen arvottumisprosessiaan. Lisäksi ihmisen arvojen syntyyn vaikuttavat myös myönteiset kokemukset. (Aalto 2002, 21–22, 25.)

Nuoret nostivat monia kertoja esiin vaalimiaan arvoja. Sosiaalipedagogisen ajattelun mukaan rikkauden ja ulkoisen kauneuden ihannoimasta arvomaailmasta tulisi vähitellen päästä kohti sisäisiä arvoja. Persoonaan keskittyvän puolen näkökulmasta yksilön tulee päästä riittävästi toteuttamaan itseään siten, että se on heille itselleen todella merkityksellistä, jolloin laajennetaan ihmisen elämän ja toiminnan aluetta. (Kurki 2007, 43–44.) Nuorilta ei kysytty erikseen heidän arvoistaan, vaan nämä arvot on poimittu heidän puheestaan sekä toimintakertojen aikana kerätystä aineistosta. Useimmiten nuoret puhuivat arvoista erityisesti keskusteltaessa yhteisöstä, mutta arvoja nousi esiin myös muiden aiheiden yhteydessä. Eräs nuorista oli luonut omaan posteriansa ikään kuin ajatuskartan omista arvoistaan liittyen hevostoimintaan. Tästä saatiin ajatus nostaa aihe yhdeksi osaksi tätä opinnäytetyötä.

Nuorten puheista, kirjoituksista sekä videoista nousee esille useasti siis asioita, jotka ovat tärkeitä heidän elämässään. Edellisessä kappaleessa mainittu nuori, joka oli hahmotellut oman arvokarttansa posteriinsa (kuva 12.), oli siis valinnut kartongin keskelle piirroskuvan hevosesta, joka kysyy ”Mitä arvoja sinä kannatat?” Tähän kysymykseen nuori oli vastannut kirjaten ajatuksiaan kuvan ympärille. Tämän mukaan kyseisen nuoren arvot koostuvat luonnonmukaisuudesta, läheisyydestä, uskosta, hyvinvoinnista, eettisyydestä, sosiaalisuudesta, huolenpidosta sekä luottamuksesta. Erityisesti luottamusta on korostettu kirjoittamalla sana isoilla tikkukirjaimilla.

Kuva 12. Yhden nuoren arvomaailma.

Myös muut nuoret kuvaavat omia arvojaan kirjoituksissaan, vaikka eivät niin selkeästi ja suoraan kuin yläpuolella olevan esimerkin nuori.

Halaan karvaista ystävääni ja annan kätettyjen kyynelten valua vapaasti pitkin poskiani. Ennen lähtöäni, painan kasvoni vasten hevosen pehmeää karvaa ja kuiskaen kiitokseni.

Hevonen ei luokittele ihmisiä.

Hevonen ei satuta tahallaan.

Se pysyy, kun kaikki muut lähtee.

Näiden nuorten arvopuheessa esiintyvät turvallisuuden tunne, ihanat työntekijät ja hevoset, luottamus, kannustava ja hyväksyvä ympäristö ja siellä elävät ihmiset, eläimet, luonto, ystävyys sekä läheisyys. Läheisyys välittyy myös nuorten postereihin valitsemista lukuisista kuvista, joissa nuoret

esimerkiksi koskettavat tai pussaavat hevosta. Jotkut nuorista ovat jopa itse rajanneet kuvaan esimerkiksi vain käden ja sen osan hevosesta, jota käsi koskettaa.

Läheisyys välittyi kirjoitetun tekstin ja puheen ohella, nuorten ottamista kuvista ja videoista. Esimerkiksi yksi nuorista on liimannut päiväkirjaansa kuvan itsestään, jossa hän haluaa hevosta ja painaa poskensa sen kylkeen. Kyseiseen kuvaan nuori on leikannut lehdestä tekstin ”siinä se on: minun tuleva ihana kesäni”. Lisäksi kuvaan on liitetty lainaus ”Laatua on vaikea määritellä, mutta kun siihen törmää, sen tunnistaa heti”.

Yhdessä toimimiseen tai ainakin yhteistoiminnan onnistumiseen liittyy vahvasti luottamus. Tämän luvun ensimmäisessä esimerkissä kuvattu nuori ei ole turhaan kirjoittanut luottamusta isoilla kirjaimilla, sillä tuo sana on prosessin aikana kuulunut lähes jokaisen nuoren suusta. Luottamusta nuoret käsittelevät niin ihmisten välisenä asiana, mutta sitäkin enemmän heidän itsensä ja hevosen välisenä asiana. Nuorten mukaan kaikki toiminta lähtee liikkeelle luottamuksesta, jota he arvostavat – ”luottamusta ennen kaikkea” sekä luottamusta ”molemmin puolin”, sillä se on heidän mielestään ”kaiken a ja o”.

Nuorten kanssa käydyissä vuorovaikutustilanteissa nousee selvästi esiin, että heidän mielestään hevosen kanssa toimiessa varsinkin luottamus ja kuuliaisuus muodostavat toiminnan perustan. Samainen ajatusmalli on myös vahvasti läsnä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan teorioissa ja perhekodin sosiaalipedagogisen hevostoiminnan keskiössä. Aiheeseen liittyen nuoret ovat löytäneet myös monia lehtileikkeitä, joista he ovat halunneet leikata ja liimata lauseita omiin postereihinsä. Alla vuorottelevat lainaukset nuorten omasta puheesta sekä heidän lehdistä leikkaamansa lainaukset.

Suuren eläimen luottamus on sanoin kuvaamaton hetki.

Tilalla pidetään myös ratsastustunteja, mutta aina lähdetään siitä, että hevosen luottamus on ansaittava.

Hevonen antaa nostaa jalkansa. Tämä on suuri luottamuksen osoitus.

Hevosen ja ihmisen hyvän suhteen perustana on luottamus. Jotta luottamus voi syntyä, ihmisen on opittava ymmärtämään hevosen tapaa aistia ja lukemaan hevosen viestejä.

Seuraava lainaus on haluttu liittää osaksi tätä opinnäytetyötä, koska siinä kiteytyy hevosen käsittämättömän suuri vaikutus ihmiseen ja sen nähdään punovan yhteen koko hevostoiminnan salaisuuden, jos sitä siksi voisi kutsua. Alun perin lainauksen ovat kirjoittaneet Mangsin ja Martellin, mutta seuraava lainaus on Marja-Leena Yrjölän vapaa suomennos.

Yhdessäolossa on keskeistä aistillinen vuorovaikutus, leikinomainen yhdessäolo ilman verbaalisuutta. Oleminen on

kiinnostuksella ladattua, tunnetäyteistä ja keskittyy täysin nykyhetkeen. Kumpikin osapuoli on kiinnostunut toisistaan ja valpas. – – Kommunikaation sisältö ei ole puhe, vaan vuorovaikutuksessa vaihdetaan tunnekylläisiä hetkiä ilman sanoja, katse sielun peilinä. Keskeinen jalostunut tunne on olla me – yhdessä toisen kanssa, ei kuitenkaan sulautuneena. Yhdessä olemisen kautta ilo toisen läsnäolosta syntyy ja hyvinvoinnin tunne kasvaa. Myös itseluottamus ja itsenäisyys lisääntyvät turvallisessa vuorovaikutuksessa. Keskeistä on myös katseiden kieli, kehonkielen osa-alue, joka on keskeinen elämän alussa sekä ihmisellä että eläimillä.

(Yrjölä 2011, 91.)

8 POHDINTA

Tekemäni opinnäytetyön tarkoituksena on ollut tutkia nuorten kokemuksia sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta. Sen tehtävänä on tuoda esiin kohderyhmänä olleiden nuorten ääni ja havainnollistaa, miten juuri nämä nuoret kokevat sosiaalipedagogisen hevostoiminnan, miten he siitä puhuvat ja millaisia merkityksiä he toiminnalle puheessaan antavat.

Tämä toiminnallinen opinnäytetyö on pyritty toteuttamaan niin luotettavasti ja eettisesti kuin se suinkin on ollut mahdollista. Opinnäytetyö on toteutettu prosessinomaisesti koko kolmen kuukauden harjoittelun ajan. Prosessin aikana nuoria havainnoitiin ja heidän kanssaan keskusteltiin sekä etsittiin vastauksia tutkimuskysymykseen erilaisten menetelmien avulla. Aineistoa pyrittiin saamaan mahdollisimman paljon myös muun muassa havainnoimalla, keskustelemalla sekä fiiliskuvien avulla.

Ennen toiminnan toteuttamista tutustuttiin sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan käytännössä, keskusteltiin perhekodin työntekijöiden kanssa nuorten kuntoutussuunnitelmista sekä tutustuttiin nuoriin itseensä ja heidän kiinnostuksen kohteisiinsa. Lisäksi esiyymmärryksen luomiseksi perehdyttiin aiheeseen liittyvään teoriaan ja erilaisiin lähteisiin. Teoriapohjan kartuttamisessa olennaista oli ymmärtää, mitä tavoitteita ja lähtökohtia sosiaalipedagogiselle hevostoiminnalle on asetettu ja mitä se ylipäätään tarkoittaa.

Tähän opinnäytetyöhön valittu aihe on hyvin ajankohtainen, sillä Green Care on Suomessa käsitteenä vielä varsin uusi, mutta kasvava kiinnostus sitä kohtaan on vahva. Tämä uusi sosiaalinen innovaatio maaseudun elinkeinojen kehittämiseen on aikaansaanut erityisesti lukuisia hankkeita. Lisäksi on keskusteltu sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ja ratsastusterapien eroista ja yhtäläisyyksistä. Opinnäytetyöprosessin aikana osallistuin muutamille luennoille liittyen hevosen merkitykseen ihmisen hyvinvoinnin edistäjänä sekä sen rooliin kuntouttajana. Näillä luennoilla alan ammattilaisten kesken heräsi paljon keskustelua siitä, miksei Kela esimerkiksi tue sosiaalipedagogista hevostoimintaa niin kuin se tukee ratsastusterapiaa. Ratsastusterapialla on toki vahvat perinteet ja toisaalta sosiaalipedagoginen hevostoiminta on Suomessa vielä suhteellisen uusi toimintamuoto.

Tämän vuoksi ammattilaisten tekemä tärkeä ja tuloksia tuottava työ sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa pitäisi myös tehdä vähitellen näkyvämmäksi myös Suomessa. Tätä arvokasta ja ammattimaista kuntoutuksen muotoa tulisi pyrkiä hyödyntämään laajemmin ja entistä aktiivisemmin. Toisaalta myös tässä opinnäytetyössä on viitattu paljon ratsastusterapiaan, sillä tehtyjen havaintojen mukaan molemmissa on paljon yhtäläisyyksiä, muutamia eroja huomioimatta. Vaikka hevosen ja ihmisen välinen kiinteä vuorovaikutuksellinen yhteistyö sekä aitoa läsnäoloa vaativat maasta käsin tehdyt harjoitukset ovat sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa huomattavasti keskeisemmässä roolissa kuin itse ratsastus. Mielestäni sekä ratsastusterapiassa että sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa tärkeä yhteinen nimittäjä on hevosen merkittävä rooli kuntoutuksen tukena.

Ratsastusterapian teorioista on saatu tähän opinnäytetyöhön paljon ymmärrystä siitä, miten monenlaista hyötyä hevosen kanssa toimiminen voi ihmiselle tarjota. Tieto perustuu ammattilaisten pitkään kokemukseen ja tutkimuksiin. Tiedon vaikuttavuuteen liittyy myös vahvasti se, että Suomessa ratsastusterapiaa on järjestetty jo 26 vuotta, sillä Suomessa sitä alettiin käyttää vuonna 1988 (Sievinen 2011, 16).

Oman näkemykseni mukaan nyky-yhteiskunnassa, kuten esimerkiksi lastensuojelun työkentällä, on jatkuvasti kasvava tarve ennaltaehkäiseville ja terveyttä tukeville hyvinvointipalveluille, jotka perustuvat luontolähtöisyyteen ja eläinavusteisuuteen. Sen suuri innovaatio voima piilee siinä, että sen avulla erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon käyttöön on mahdollista tuoda uusia toimijoita, resursseja ja työmenetelmiä. Tämä johtuu siitä, että ihminen on vieraantunut luonnosta, ja ihmisen tulisi jälleen huomata ottaa käyttöönsä niitä voimavaroja, joita luonnosta voimme saada, sitä turmelematta.

Lukuisten tutkimusten mukaan luonto- ja eläinavusteiset menetelmät, luontoelämykset ja luonnossa toimiminen vahvistavat ihmisten jaksamista sekä tukevat esimerkiksi kasvatustyössä. Vihreä hoiva ja voima tarjoavat niin omakohtaisia elämyksiä kuin kokemuksellista oppimista. Luonnossa toimimalla, tekemällä ja kokemalla, voidaan siis esimerkiksi syventää luontosuhdetta sekä opetella sosiaalisia taitoja. Suomalainen luonto on hyvin rikas, minkä vuoksi se tarjoaa erinomaiset mahdollisuudet monipuoliseen luonnossa viihtymiseen, virkistymiseen, elpymiseen sekä voimaantumiseen. Miksi tämä tilaisuus jätettäisiin käyttämättä ja pyrittäisiin sulkemaan luonto hoidon ja kuntoutuksen ulkopuolelle, unohtaen luonnollisen luonnonläheisen tavan toimia?

8.1 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuteen kuuluvat aineistosta saadun tiedon rehellinen esittely, huolellinen ja tarkka työskentely niin tiedon hankinnassa kuin sen analysoinnissakin. Lisäksi siihen liittyvät tiedon tarkka ja mahdollisimman yksityiskohtainen dokumentointi sekä prosessin arviointi.

Tutkimuksissa pyritään aina välttämään virheitä, minkä vuoksi on olennaista arvioida tehdyn tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen tekemisen yleisiin periaatteisiin kuuluu muun muassa se, että tutkija noudattaa tiedeyhteisön noudattamia toimintatapoja eli rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta sekä tarkkuutta tutkimuksessaan, niin tulosten tallentamisessa kuin esittämisessä sekä tutkimustulosten arvioinnissa. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 134; Hirsjärvi ym. 2007, 24.)

Lisäksi tutkijan tulee noudattaa tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- sekä arviointimenetelmiä. Tieteellisen tiedon luonteeseen kuuluu myös avoimuus tutkimuksen tuloksia julkaistaessa, minkä lisäksi tutkijan on otettava huomioon muiden tutkijoiden työ ja saavutukset asianmukaisesti. Näiden lisäksi on mainittu, että tutkimus tulee suunnitella, toteuttaa ja raportoida yksityiskohtaisesti ja tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 134; Hirsjärvi ym. 2007, 24.)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on ollut tehdä näkyväksi nuorten ääni sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta. Tästä johtuen opinnäytetyössä on käytetty paljon suoria lainauksia nuorten tuottamasta puheesta. Lisäksi on pyritty pitämään selkeästi erillään nuorten itsensä tuottama puhe omista havainnoistani sekä niistä tehdyistä tulkinnoista. Tämä johtuu siitä, että analysointivaiheessa oli tärkeää kiinnittää huomiota, miten paljon nuorten puhetta voidaan muokata ja sanavalintoja vaihtaa, sillä tällöin myös puhutun merkitys saattaa muuttua, jolloin ei ole enää kyse nuorten tuottamasta puheesta. Tässä opinnäytetyössä on näin ollut lähtökohtana tuoda esiin aidosti ja rehellisesti nuorten tuottamaa puhetta sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta, joten aineiston rikkaudesta ja moniulotteisuudesta halutaan säilyttää mahdollisimman paljon, jotta se olisi aidosti nuorten puhetta.

Opinnäytetyön tarkoituksena ei ole ollut analysoida yksityiskohtaisesti nuorten puheessa ilmeneviä sanavalintoja, vaan tuoda heidän äänensä näkyväksi juuri sellaisenaan kuin se tutkimushetkellä on ollut. Nuorten lainausten sisällön syvällisempi tulkinta jätetään tämän opinnäytetyön lukijalle. On myös syytä muistaa, että tutkimustulokset valottavat sosiaalipedagogisen hevostoiminnan näkökulmia, juuri näiden nuorten sen hetkisesä elämässä, jolloin on tärkeää huomioida aineiston niin sanottu kulttuurinen paikka. Tähän perustuen tulokset eivät ole yleistettävissä, vaan sidoksissa kyseiseen hetkeen, paikkaan ja kohderyhmänä olleisiin nuoriin.

Tutkimustyön luotettavuutta lisää se, että itselleni oli etua siitä, että pystyin ensin kuukauden ajan rauhassa tutustumaan nuoriin. Harjoitteluni puitteissa olin arjessa tiiviisti mukana, enkä ollut vain opiskelija, joka oli tullut pitämään erikseen muutaman toimintakerran. Näin saatiin kerättyä enemmän ja kenties syvällisempää tietoa, kun itseni ja nuorten välille alkoi vähitellen syntyä luottamuksellinen ja vuorovaikutuksellinen suhde.

Aineiston hankinnan helpottamiseksi ja dokumentoinnin luotettavuuden lisäämiseksi pyrittiin jokaisella toimintakerralla keräämään aineistoa mahdollisimman paljon nuorten itsensä kirjoittamana. Tämänkaltaisen työskentely oli itselleni luontainen, sillä pystyin kirjoittamisen sijaan keskit-

tymään itse ohjaamiseen, nuorten havainnointiin sekä keskustelun tarkkailuun. Dokumentoinnin helpottamisen lisäksi tämä oli myös luotettavuuden kannalta käytännöllinen tapa toimia, sillä aineiston keruu ei näin jäänyt oman muistini varaan ja tulkintavirheet ovat helpommin minimoitavissa. Myös jokaisen toimintakerran havaintojen dokumentointi ja avaaminen sekä puhtaaksi kirjoittaminen välittömästi eli ajan tasalla pysyminen oli tärkeää.

Tässä opinnäytetyössä aineistoa on kerätty monesta lähteestä. Erilaisten aineiston hankintamenetelmien tavoitteena oli myös tukea havainnointia sekä lisätä tutkimuksen luotettavuutta ja kerätä tietoa monipuolisesti. Esimerkiksi pohdittaessa nuorten kirjoittamia tuotoksia, mietittiin, miten valittu tapa toimia vaikuttaa tiedon määrään, sillä toisille kirjoittaminen ei ole lainkaan luontaista. Tämän vuoksi muutama nuorista koki, että heistä olisi mukavampaa, että kirjoittaisin heidän puolestaan joten niin tehtiin. Riskinä oli, että jotain tärkeää jäisi pois, minkä vuoksi koko teksti varmistettiin lopuksi näiltä nuorilta, joiden puolesta kirjoitettiin.

Toisaalta luotettavuuteen liittyy myös se, että jokainen perhekodissa asuva nuori osallistui jollain tavalla koko prosessiin. Nuorille kerrottiin, että kaikkien toivottiin osallistuvan, sillä jos toimintaan osallistuisivat vain he, joita hevostoiminta kiinnostaa, saattaisi näkökulma olla varsin yksipuolinen. Nuoria kannustettiin jatkuvasti rehellisiin mielipiteisiin ja vapaaseen puhumiseen aiheesta. Lisäksi nuorilla, jotka kirjoittivat kertomukset itsenäisesti, oli mahdollisuus palauttaa ne nimettöminä.

Luvussa kuusi Aineiston hankinta ja analyysi on esitelty tutkimuksen aineiston hankintaa sekä tutkimusmenetelmiä yksityiskohtaisemmin, joten tässä voidaan vain todeta, että aineistoa oli riittävästi tämänkaltaiseen opinnäytetyöhön. Näin kerätyn aineiston ja niistä analysoitujen tulosten avulla pyritään välittämään nuorten äänet mahdollisimman aidosti vältellen mahdollisia tulkintavirheitä. Koko prosessin ajan pyrittiin myös olemaan avoin sekä herkkä kuulemaan, mitä nuorten kanssa keskusteluista ja heidän kanssaan toimiessa nousi esiin. Nuorten tuottamaa puhetta ei tietoisesti ole ohjailtu mihinkään tiettyyn tai haluttuun suuntaan.

Opinnäytetyössä on pyritty kuvaamaan tutkittavien todellisuutta niin monipuolisesti kuin siihen on kyetty. Saadut tulokset vastaavat tutkimustehävään ja tutkimuskysymykseen, mistä seurasi mielenkiintoisia johtopäätöksiä. Tuloksissa näkyikin monia elementtejä siitä millaista nuorten elämän hyvä tukeminen on tässä perhekodissa, ja siitä millaista se voisi olla myös muualla. Tuloksia olisi voitu analysoida myös syvällisemmin. Lisäksi olisi voinut pohtia esimerkiksi ryhmädynamiikkaa sekä ryhmäkeskusteluiden annin vaihtelevuutta riippuen ryhmän kokoonpanosta, sillä erilaisilla kokoonpanoilla ryhmäkeskusteluissa tuli esille erilaisia asioita.

Eri vuorovaikutustilanteissa samojen nuorten aktiivisuustaso myös vaihteli suuresti. Havaintojen mukaan tämän uskotaan johtuvan ainakin osittain ryhmän hierarkiasta ja ryhmädynamiikasta. Näin ollen ryhmässä vallitseva vuorovaikutusrakenne vaihtelee kokoonpanosta riippuen. Tällä tarkoitetaan sitä, että nuoret ottavat eri rooleja ja eri tilanteissa näyttää vaihtelevan

se, kuka vastaa ensin, aloittaa keskustelun sekä kuka tai ketkä voivat keskeyttää toisen nuoren puheen sekä missä määrin asioista ollaan erimielisiä tai kuinka paljon eri tulkinnoista keskustellaan rakentavassa hengessä. Tämän vuoksi aineistonkeruu on päädytty toteuttamaan niin, että myös hiljaisemmilla on ollut mahdollisuus saada äänensä kuuluviin esimerkiksi kirjoittamalla.

Edellä on kerrottu nuorten erilaisista aktiivisuuden tasoista ryhmän kokoonpanon vaihtuessa. Tähän liittyen luotettavuuden varjopuolena saattaa olla se, että vaikka nuoria oli kaiken kaikkiaan yhteensä kahdeksan, niin tiettyjen nuorten ääni nousee tuloksissa esiin enemmän kuin toisten. Muutama nuorista oli hyvin hiljainen, eikä heidän äänensä valitettavasti tässä opinnäytetyössä kuulu niin hyvin kuin monien muiden. Heitä kannustettiin osallistumaan niissä rajoissa kuin he itse halusivat, jolloin saatiin myös esille hieman heidän ääntään, vaikka heidän valintaansa toimia heille itselleen luontaisella tavalla kunnioitettiin. Lisäksi on huomioitava, että jokaisella nuorella on ominainen tapa kirjoittaa; osa nuorista käyttää värikästä ja hyvin elävää kieltä sekä pitkiä lauseita, mutta osa nuorista kommentoi aihetta harvasanaisemmin esimerkiksi yksittäisin sanoin. Siitä huolimatta molemmat esimerkin tavat toimia ovat yhtä arvokkaita.

Opinnäytetyössä esitetyt tulokset ovat ainutkertaisia yksilöllisiä ja henkilökohtaisia, näiden nuorten omia kokemuksia. Kokemusperäisyyden vuoksi saadut tulokset eivät siis ole yleistettävissä, sillä jokaisella ihmisellä on subjektiivinen kokemus omasta todellisuudestaan. Lisäksi kohderyhmän otantaan kuului vain kahdeksan nuorta. On kuitenkin hyvin todennäköistä, että vastaavanlaisia tuloksia muun muassa sosiaalipedagogisen hevostoiminnan positiivisista asiakaskokemuksista saadaan samankaltaisissa tutkimuksissa myös eri asiakasryhmiltä.

8.2 Tutkimuksen eettisyys

Eettinen toimintatapa näkyy tässä tutkimuksessa siinä, että nuorille esiteltiin yhteisesti koko opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja aikataulu sekä sen eettiset periaatteet. Näin toimittiin huolimatta siitä, että jokainen oli jo avoimessa yhteisössä kuullut opinnäytetyöstä. Lisäksi pyrittiin aktiivisesti saattamaan jokainen nuori osallistumaan prosessiin. Toiveena oli, että jokainen heistä pääsisi osalliseksi ja tulisi aidosti kuulluksi.

Osallisuutta pyrittiin tukemaan kannustamalla nuoria mukaan heidän omalla tavallaan ja aktiivisuudellaan, kaikkeen ei tarvinnut aktiivisesti osallistua, eikä samanlaista toimintatapaa edellytetty kuin jollain toisella. Prosessin lähtökohtana oli, että jokainen sai tuottaa ajatuksiaan omalla tavallaan. Lisäksi nuorille annettiin tilaa puhua ja miettiä vastauksia sekä vapaus omaan mielipiteeseen. Kunnioitin jokaisen nuoren kertomaa ja kiitin saamistani vastauksista, niitä kuitenkaan sen enempää arvottamatta.

Sosiaalityössä asiakaslähtöisyys nähdään eettisesti kestäväen työn tunnuspiirteenä. Tällöin työskentely lähtee liikkeelle asiakkaiden tarpeista ja tilanteista sekä asiakkaan osallisuuden ja hänen oman asiantuntijuuden kunnioittamisesta. (Juhila 2012, 250.) Tämä opinnäytetyö ei varsinaisesti läh-

tenyt liikkeelle asiakkaiden tai yhteisön tarpeista, mutta siinä on pyritty osallistamaan nuoria ja kunnioittamaan heidän omaa asiantuntijuuttaan, sekä tekemään juuri heidän asiantuntijuutensa näkyväksi.

Toivon, että nuorten äänen kuuluminen lisäisi vähitellen sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ammatillista kehittymistä, kasvua ja näkyvyyttä Suomessa. Lisäksi toivon, että työhön kootusta materiaalista olisi jotain hyötyä tai kenties uutta tietoa perhekodin koko työyhteisölle. Perhekodin ohjaajien toiveena oli, että nuorille kerättäisiin muistoksi kuvia hevostoiminnasta ja perhekodista, jolloin nuorten tekemät videot palvelivat tätä toivetta.

Asiakaslähtöisyys toteutui prosessissa erityisesti siinä, että siinä pyrittiin aidosti kohtaamaan ja kuuntelemaan nuoria. Siinä korostettiin myös sitä, että jokaista tulee kuunnella. Itseni ja nuorten välinen suhde muodostui monista keskusteluun osallistuvista ja siinä kohtaavista ihmisistä. Toiseksi eettisyyden kannalta on olennaista, että tässä opinnäytetyön kirjallisessa tuotoksessa on haluttu piilottaa kaikki mahdolliset tunnistustiedot liittyen nuoriin ja perhekotiin, jossa toimintaa toteutettiin. Yhteistyökumppaninani toiminut perhekoti olisi itse antanut luvan nimensä julkaisemiseksi, mutta koska kyse on lastensuojelun nuorista, on nuorten suojelemiseksi päädytty siihen, ettei tunnistustietoja tässä työssä sen tarkemmin esitetä. Myös liitteenä olevasta valokuvauslupasopimuksesta (liite 1.) on nuorten nimet piilotettu. Lupa-asioihin ja eettisyyteen liittyen on opinnäytetyötä varten alikirjoitettu asianmukaiset tutkimusluvut.

Lastensuojelun lapsille ja nuorille on ominaista omanlaisensa ongelma-
taustat sekä arkaluontoiset yksityiskohdat. Tämän opinnäytetyön tutkimuksen kohteena ei kuitenkaan ollut keskittyä yksilöihin liittyviin arkaluontoisiin asioihin tai niiden seikkaperäiseen selvittämiseen, vaan keskittyä nuorten kokemukseen sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta. Näin ei myöskään tahallisesti vahingoiteta nuorten yksityisyyttä. Tässä tutkimuksessa on myös esitetty kaikki asiat vaitiolovelvollisuutta noudattaen ja kunnioittaen. Tutkimuksessa on esimerkiksi monin erilaisin keinoin pyritty huomioimaan se, miten yhteistyökumppani ja siellä asuvat nuoret pysyvät tässä opinnäytetyössä anonyymeina.

Raportoinnissa on esimerkiksi huomioitu se, että mikäli tässä työssä julkaistaan kuvia, joista on tunnistettavissa toimintaympäristö, jossa toimittiin, on se näin mahdollista tunnistaa ja yhdistää kyseiseen perhekotiin. Tästä johtuen, vaikka loistavaa ja onnistunutta kuvamateriaalia on paljon, ei sitä valitettavasti juuri kyetä tässä kirjallisessa tuotoksessa käyttämään koko prosessin yhtenäiseen havainnollistamiseen. Kuvia valittaessa oli mietittävä tarkkaan myös muun muassa sitä, etteivät hevoset ja ympäristö olisi tunnistettavissa, sillä vaikka lupa yhteistyötaholta oli, päätettiin kaikki tunnistettavuustiedot piilottaa. Myös muissa tapauksissa on tehty lukuisia tietoisia valintoja siitä, että jotain on jätetty perhekodista tai sen toimintatavoista kertomatta, johtuen siitä ettei perhekoti ja sen nuoret olisi niin herkästi tunnistettavissa.

Pohdittaessa tutkimuksen eettisyyttä olennaisinta on varmasti näin erityisesti juuri se, ettei nuorten kanssa syntyneitä videoita tai sen kuvia, joista nuoret ovat tunnistettavissa, tulla julkaisemaan missään muodossa. Tämä perustuu siihen, että se rikkoisi nuorten yksityisyyden suojaa, sillä nuoret ovat lastensuojelunuria ja lisäksi videot ovat nuorille hyvin henkilökohtaisia, sillä jokainen nuori on niistä erittäin hyvin tunnistettavissa. Muutoinkaan videoiden tarkoituksena ei ole ollut missään prosessin vaiheessa päätyä ulkopuolisten käsiin, vaan jäädä ainoastaan nuorten muistoksi. Toisen videon merkittävistä tavoitteista on se, että se toimii taustatutkimuksen pohjana tälle opinnäytetyölle, sillä sen avulla ja sitä tutkimalla voidaan sanallistaa siinä näkyvää ja siitä välittyvää nuorten kokemusta tähän opinnäytetyöhön sekä nostaa siitä nuorten esiin tuomia keskeisiä teemoja.

8.3 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön työstäminen on ollut prosessi, jonka aikana olen oppinut paljon. Koko työskentely on ollut pitkä ja antoisa oppimisprosessi, niin toiminnallisen osuuden työstämisen, teoriaan perehtymisen kuin kirjallisen osion kirjoittamisen näkökulmasta.

Vaikka toisinaan koen nuorten kanssa työskennellessäni haasteelliseksi sen, että olen vasta 24-vuotias, saattoi se olla myös tässä prosessissa itselleni eduksi. Uskon, ettei keskinäinen suhteemme nuorten kanssa ollut aivan niin epätasapainoinen, kuin mitä se saattaisi olla jos olisin parikymmentä vuotta vanhempi. Suhteemme sisältää runsaasti samanlaisuuksia, eikä omasta murrosiästänikään ole niin kovin montaa vuotta aikaa, jolloin minun on kenties helpompi soluttautua huomaamattomammin nuorten maailmaan.

Tiedostan, että tutkijan ja tutkittavan välinen suhde ei ole koskaan tasapainossa, sillä jo tutkittavana oleminen tuo suhteeseen omanlaisensa jännitteen. Vaikka olisin vain harjoittelijana ohjaajan roolissa, on minulla silti tietynlainen auktoriteettiasema. Pyrin omaksumaan roolin, jossa olen ikään kuin ohjaajakaverina -roolissa, jolloin pyrin myös olemaan liikaa pakottamatta toiminnan osallistumiseen tai komentamatta erilaisissa tilanteissa. Pyrin pysymään toiminnassa sisällä, ja toisaalta välillä myös tietoisesti siirtymään havainnoijan rooliin.

Haasteenani oli myös se, että osa nuorista oli vahvasti sitä mieltä, että kaikkien tulisi osallistua yhteiseen prosessiin. Toisaalta olen myös itse henkilökohtaisesti sitä mieltä, että yhteisen työn tulisi perustua kaikkien yhdenvertaiseen osallistumiseen, mutta toisaalta myös jokaisen ihmisen sekä koko ryhmän omien henkilökohtaisten lähtökohtien kunnioittamiseen. Päädyin siihen, että jokaisen mielipidettä tulee kunnioittaa, eikä ketään voi toimintaan pakottaa tai velvoittaa. Niinpä päätin yhden nuoren kohdalla pyrkiä ymmärtämään ja kunnioittamaan hänen päätöstään osallistumattomuudestaan yhteiseen toimintaan. Korostin hänelle, että myös hänen kokemuksensa ja osallistumisensa olisi tärkeää, ja tarjosin toimintaan osallistumista hieman poikkeavin poluin.

Kyseinen nuori suostui tähän, sillä hän sai mahdollisuuden osallistua prosessiin hänelle itselleen luontaisemmalla tavalla. Tämä johti muiden nuorten kriittiseen suhtautumiseen asiaan, jonka seurauksena tarjosin avoimesti jokaiselle halukkaalle mahdollisuutta osallistua yhteisten tapaamisten sijaan toimimaan kanssani kahden kesken, muut nuoret päätyivät lopulta valitsemaan yhdessä toimimisen. Tämä esimerkki osoittaa varsin hyvin sen, että välillä pitää tehdä nopeita ratkaisuja ja uskoa siihen, että valitsee oikein. Ratkaisun tekeminen osoittaa myös sen, ettei työskentelyssä voi olla valmista tarkkaa suunnitelmaa, vaan luovuutta ja joustavuutta tarvitaan.

Alun haasteenani oli myös se, kuinka monta nuorta saisin sitoutettua viralliseen osuuteen, sillä koska kohderyhmänäni ovat lastensuojelun nuoret, jotka ovat lähtöisin hyvin erilaisista elämäntilanteista sekä toki luonteeltaan omia ainutlaatuisia persooniaan. En siis halunnut, että toiminta olisi pakotettua, koska uskon että näin videoista ja muusta toiminnasta saatu anti ei olisi ollut paras mahdollinen, eikä kokemus sen tekemisestä olisi varmastikaan ollut kenellekään mieluinen. Pysin kannustamaan nuoria siihen, että jokainen osallistuisi edes jollain tasolla yhteiseen prosessiin, vaikkapa sitten vain niin, että ottaisi muutaman kuvan. Toivoin, että jokainen sai kokea olleensa osallinen yhteiseen prosessiin.

Opinnäytetyöprosessin aikana olen kasvanut ammatillisesti paljon. Koen, että olen vahvistunut tulevana sosiaalialan ammattilaisena. Olen työskentelyni sekä harjoitteluni aikana saanut suuren määrän lisää itseluottamusta sekä oppinut uskomaan omiin kykyihini. Itsenäisen työskentelyn ja pitkäaikaiseen prosessiin sitoutumisen myötä olen oppinut suunnittelemaan ja aika-tilaluttamaan omaa toimintaani yhä enemmän.

Prosessin aikana törmäsin siihen tosiasiaan, että tiedon määrä on rajaton, suorastaan loputon. Joka päivä tietoa etsiessäni huomasin, että jatkuvasti löytyy uusia mielenkiintoisia näkökulmia sekä mahdollisuuksia tarttua uuteen tietoon ja oppia aina vain lisää, mennä syvemmälle. Toisinaan on oivallettava, että aika ja ihmisen voimavarat ovat rajalliset.

Nautin siitä, että sain tehdä ja toteuttaa prosessiani yksin ja yhdessä nuorten kanssa, vaikka toisinaan olisin kaivannut työparia. Hetkittäin, erityisesti lopullisen kirjoitusprosessin aikana, yksin työskentely asetti itselleni monenlaisia haasteita. Haasteista suurin oli, ettei ollut mahdollisuutta keskustella toisen henkilön kanssa ja oman pään sisällä ajatukset vain tuntuivat kiertävän samaa kehää.

Toivon, että opinnäytetyössäni olen pystynyt tuomaan esiin mahdollisimman luotettavasti ja arvostavasti nuorten näkemyksiä ja kokemuksia sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta. Lisäksi toivon, että kokoamastani tiedosta olisi hyötyä, ja että se toisi edes hieman jotain uutta pohdittavaa ja ajateltavaa eläinavusteisesta toiminnasta ja työskentelystä. Toivon myös, että sosiaalipedagoginen hevostoiminta nähtäisiin mahdollisuutena tulevaisuuden sosiaalialalla.

Jatkoideoina opinnäytetyölleni voisi esimerkiksi olla joko, toteuttaa ohjaajille samankaltaiset toimintakerrat ja vertailla nuorten ja ohjaajien ajatuk-

sia syvällisemmin keskenään tai sitten tuoda nuorten ääntä kuuluviin sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta siten, että nuoret saisivat ohjatusti järjestää muutaman toimintakerran ohjaajille. Tällöin voitaisiin tutkia, esimerkiksi, minkälaisia asioita nuoret ovat toimintaan valinneet ja mitkä asiat he nostavat toiminnan kannalta tärkeiksi.

Tämä opinnäytetyöni toimii koko koulutuksesta saamani opin taidonnäytteenä sekä osoituksena kolmen vuoden aikana saamastani ammatillisuudesta. Mielessäni on tällä hetkellä kaksi ajatusta, jotka haluan tuoda esiin. Ensimmäinen on erään nuoren posterista löytyvä lainaus ”Opettelen vielä, en ole valmis ja tiedän, etten tule koskaan valmiiksi. Aina voi kehittyä lisää”. Toiseksi, haluan lopettaa työni minua jo jonkin aikaa ohjanneeseen lainaukseen ”parempi valmis kuin täydellinen”.

LÄHTEET

- Aalto, M. 2002 Vuorovaikutustaidot. Forssa: Forssan Kirjapaino Oy.
- Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Aaltonen, S. & Heikkinen, A. 2013. Nuoret lastensuojelussa. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, neljäs uud. p. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 197–208.
- Aer, J. 2012. Lastensuojeluoikeus. Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun oikeudelliset perusteet. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Aittola, T. 2000. Nuorten arkipäivän oppimisympäristöt. Teoksessa Laurinen, L. (toim.) Koti kasvattajana, elämä opettajana. Kasvatus- ja oppimiskulttuurit tutkimuskohteina. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy, 172–189.
- ALAT – Terapia-alkumat ja -laamat n.d. Viitattu 20.12.2013. <http://www.alat.fi/>
- Alasuutari, P. 2014. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Aula, E. 2011. Selkäydinvammaisen neliraajahalvaantuneen mahdollisuudet ratsastusterapiassa. Teoksessa Mattila-Rautiainen, S. (toim.) Ratsastusterapia. Jyväskylä: PS-kustannus, 248–266.
- Bayley, L. 2002. Vad säger hästen. Guide till hästens beteende. Översättning: Kerstin Backman. Natur och Kultur. Octopus Publishing Group Limited.
- Bayley, L. 2006. Lär känna din häst. Träning från marken. Översättning: Derans Wiveka. B. Wahlströms Bokförlag.
- Bowles, S. 1998. Olemassaolo elinikäisenä mahdollisuutena oppia huolehtimaan ja välittämään. Teoksessa Lehtonen, T. (toim.) Elämän seikkailu – Näkökulma elämyksellisen ja kokemuksellisen oppimisen kysymyksiin Suomessa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 26–59.
- Clarke, H. 1998. Keinot ja päämäärät seikkailukasvatuksessa. Teoksessa Lehtonen, T. (toim.) Elämän seikkailu – Näkökulma elämyksellisen ja kokemuksellisen oppimisen kysymyksiin Suomessa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 60–79.
- Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia. Lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. 14. uud. p. Helsinki: WSOYpro Oy

Green Care Finland. Eläin auttaa. Eläin mukana kulkijana arkipäivässä. n.d. a. Viitattu 17.12.2013. <http://www.gcfinland.fi/elain?parent=MitaOnGreenCarePaavalikko>
Green Care Finland. Mitä on Green Care? n.d. b. Viitattu 17.12.2013. <http://www.gcfinland.fi/MitaOnGreenCarePaavalikko>

Green Care Finland. Toimialat. n.d. c. Viitattu 17.12.2013. <http://www.gcfinland.fi/toimialat?parent=MitaOnGreenCarePaavalikko>

Hietala, T., Kaltiainen, T., Metsärinne, U. & Vanhala, E. 2010. Nuori ja mieli – koulu mielenterveyden tukena. Helsinki: Tammi.

Hill, C. 2011. Ymmärrä hevostasi – Hevosen kasvatusta ja koulutusta luonnomukaisella tavalla. Suom. Toivanen, R. & Lukkarila, P. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13., osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Huuskonen, S. 2013. ”Missä ollaan ja minne mennään?” Arviointien avulla perhekotien laatutyön kehittämiseen Sosiaali- ja terveysala. Opinnäytetyö.

Hyvix Green Care 2011. Esiselvitys: Green Care-ajattelun mahdollisuudet pohjoissavolaisissa hyvinvointialan yrityksissä. Viitattu 4.5.2014. http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CDMQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwanda.uef.fi%2Ftkk%2Fliferay%2Fprojektit%2Fhyvix%2Fgreencare%2Fesiselvitysraportti.pdf&ei=aQ1JU_a5E7TOyAPIwICgCg&usg=AFQjCNE7EB5KfYXGZ-H-IgKC0h4SmUpvHQ&bvm=bv.64542518,d.bGQ

Hämäläinen, J. 1998. Seikkailu- ja elämyspedagoginen orientaatio sosiaalipedagogisessa ajattelussa ja toiminnassa. Teoksessa Lehtonen, T. (toim.) Elämän seikkailu – Näkökulma elämyksellisen ja kokemuksellisen oppimisen kysymyksiin Suomessa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 148–167.

Ikäheimo, K. 2013a. Eläinavusteisen työskentelyn määritelmiä ja termejä (AAA ja AAT). Teoksessa Ikäheimo, K. (toim.) Karvaterapiaa – Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Solution Models House, 10–13.

Ikäheimo, K. 2013b. Koira-avusteinen lasten ja nuorten yksilöpsykoterapia. Teoksessa Ikäheimo, K. (toim.) Karvaterapiaa – Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Solution Models House, 135–149.

Jalovaara, E. 2005. Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa. Helsinki: Pilot-kustannus Oy.

Juhila, K. 2012. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

- Jyväskylän yliopisto. n.d. a. Fenomenologia. Avoimen yliopiston Koppa. Viitattu 14.4.2014.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metelmapolkuja/metelmapolku/tiete-enfilosofiset-suuntaukset/fenomenologia>
- Jyväskylän yliopisto. n.d. b. Fenomenologinen analyysi. Avoimen yliopiston Koppa. Viitattu 14.4.2014.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metelmapolkuja/metelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/fenomenologinen-analyysi>
- Jyväskylän yliopisto. n.d. b. Havainnointi eli observointi. Avoimen yliopiston Koppa. Viitattu 15.6.2014.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metelmapolkuja/metelmapolku/aineistonhankintamenetelmat/havainnointi-eli-observointi-osallistuminen-ja-kenttaetyoe>
- Jyväskylän yliopisto. n.d. c. Teemoittelu. Avoimen yliopiston Koppa. Viitattu 15.6.2014.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metelmapolkuja/metelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/teemoittelu>
- Kaimio, T. 2012. Hevosen kanssa – Hevosen käyttäytyminen. Helsinki: WSOY.
- Ketola, J. (toim.) 2008. Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona, Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Kiiski, E. 1998. Seikkailua elämysten maailmassa. Teoksessa Lehtonen, T. (toim.) Elämän seikkailu – Näkökulma elämyksellisen ja kokemuksellisen oppimisen kysymyksiin Suomessa. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy, 108–115.
- Lappalainen, K., Kuittinen, M. & Meriläinen, M. 2008. Suuntaviivoja pedagogisen hyvinvoinnin tutkimiseen. Teoksessa Lappalainen, K. & Kuittinen, M., Meriläinen, M. (toim.) Pedagoginen hyvinvointi. Helsinki: Suomen Kasvatustieteellinen Seura, 209–218.
- Kuittinen, M. & Meriläinen, M. (toim.) 2008. Pedagoginen hyvinvointi. Helsinki: Suomen Kasvatustieteellinen Seura, 15–34.
- Kurki, L. 2007. Innostava vanhuus. Sosiokulttuurinen innostaminen vanhempien aikuisten parissa. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab.
- Kurki, L. 2011. Sosiokulttuurinen innostaminen yhteisötyönä. Teoksessa Ruuskanen, Petri T., Savolainen, K. & Suonio, M. (toim.) Toivo sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä. Kuopio: UNIPress, 39–68.
- Laukkanen, S. 2013. Eläinten läheisyys tunne-elämämme säätelykeinona. Teoksessa Ikäheimo, K. (toim.) Karvaterapiaa – Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Solution Models House, 22–36.

Lehtonen, T. 1998a. Johdanto. Teoksessa Lehtonen, T. (toim.) Elämän seikkailu – Näkökulma elämyksellisen ja kokemuksellisen oppimisen kysymyksiin Suomessa. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy, 7-9.

Lehtonen, T. 1998b. Kunnioittava kohtaaminen elämyspedagogisessa työssä. Teoksessa Lehtonen, T. (toim.) Elämän seikkailu – Näkökulma elämyksellisen ja kokemuksellisen oppimisen kysymyksiin Suomessa. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy, 96–107.

Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, MTT. Mitä Green Care on? 2014. Viitattu 17.5.2014.
<https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/hankkeet/greencare/mita>

Meriläinen, M. 2008. Opiskeluympäristön pedagogiset hyvinvointitekijät yliopistossa. Teoksessa Lappalainen, K. & Kuittinen, M. & Meriläinen, M. (toim.) Pedagoginen hyvinvointi. Helsinki: Suomen Kasvatustieteellinen Seura, 135–153.

Meriläinen, M., Lappalainen, K. & Kuittinen, M. 2008. Pedagogiikan ja hyvinvoinnin suhde. Teoksessa Lappalainen, K. Kuittinen, M. & Meriläinen, M. (toim.) Pedagoginen hyvinvointi. Helsinki: Suomen Kasvatustieteellinen Seura, 7-11.

Metsämuuronen, J. 2009. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä 4. 4. laitos. 1. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Miettinen, S. & Väänänen, S. 2000. Näkökulmia lapsuustutkimukseen. Miten lapsen arkea voidaan tutkia? Teoksessa Laurinen, L. (toim.) Koti kasvattajana, elämä opettajana. Kasvatus- ja oppimiskulttuurit tutkimuskohteina. Jyväskylä: Atene Kustannus Oy, 67–81.

Nikanne, J. 2011. Psykiatrisen ratsastusterapian mahdollisuudet tunnevuorovaikutustaitojen vahvistamisessa. Teoksessa Mattila-Rautiainen, S. (toim.) Ratsastusterapia. Jyväskylä: PS-kustannus, 191–207.

Nivala, E. & Ryyänen, S. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2013, vol. 14. Viitattu 20.6.2014
http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CDEQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.uef.fi%2Fdocs-ments%2F1381035%2F2330652%2FNivalaRyyan%25C3%25A4nen2013.pdf%2Fc137b4d0-ce69-4f4d-b57d-e27dacf4a0e9&ei=IIO6U_y6Najm7AaznICQCQ&usg=AFQjCNERisIQ8aumb3naBAwFkktliR0JQA&bvm=bv.70138588,d.ZGU

Nuorisolaki 27.1.2006/72. Viitattu 12.5.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>

- Nurmi, J-E. 2008. Esipuhe Teoksessa Lappalainen, K. & Kuittinen, M., Meriläinen, M. (toim.) Pedagoginen hyvinvointi. Helsinki: Suomen Kasvatustieteellinen Seura, 5–6.
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Palola, L. 2011. Lastensuojelun asiakas ratsastusterapiassa. Teoksessa Mattila-Rautiainen, S. (toim.) Ratsastusterapia. Jyväskylä: PS-kustannus, 373–390.
- Palola, L. 2013. Ratsastusterapian mahdollisuudet lasten ja nuorten psykososiaalisessa kuntoutuksessa. Teoksessa Ikäheimo, K. (toim.) Karvaterapiaa – Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Solution Models House, 157–170.
- Peace, M. & Bayley, L. 2001. Think like your horses. A unique practical approach to training your horse. United Kingdom: David & Charles Publishers.
- Pietarinen, J., Soini, T. & Pyhältö, K. 2008. Pedagoginen hyvinvointi – Uutta ja tuttua koulun arjesta. Teoksessa Lappalainen, K. & Kuittinen, M. & Meriläinen, M. (toim.). Pedagoginen hyvinvointi. Helsinki: Suomen Kasvatustieteellinen Seura, 53–74.
- Purola, T. 2011. Ratsastusterapia masennuksen hoidossa. Teoksessa Mattila-Rautiainen, S. (toim.) Ratsastusterapia. Jyväskylä: PS-kustannus, 175–190.
- Puonti, A., Saarnio, T & Hujala, A. (toim.) 2004. Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Puuronen, V. 2006. Nuorisotutkimus. Tampere: Vastapaino. Rokka, A. 2011. Hevonen, talli ja niiden tuomat mahdollisuudet ratsastusterapiassa. Teoksessa Mattila-Rautiainen, S. (toim.) Ratsastusterapia. Jyväskylä: PS-kustannus, 80–109.
- Rouvinen-Kemppinen, K. 1998. Teoksessa Kemppinen, P. & Rouvinen-Kemppinen, K. Vuorovaikutuksen aarrearkku. Vinkkejä kasvattajille. Vantaa: Kannustusvalmennus P. & K. Oy, 2–54.
- Salmela, J. 2013a. Eläinavusteinen valmentaja-Solution Focused Animal Assisted Therapy. Teoksessa Ikäheimo, K. (toim.) Karvaterapiaa – Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Solution Models House, 91–98.
- Salmela, J. 2013b. Viidakkoportaat – Eläinavusteisen valmentajan opas. Helsinki: Alfa Partners Oy.

Sandström, M. 2011. Ratsastusterapian neurofysiologia. Teoksessa Mattila-Rautiainen, S. (toim.) Ratsastusterapia. Jyväskylä: PS-kustannus, 20–78.

Savolainen, K. 2011. Sosiaalityö toivon luojana. Teoksessa Ruuskanen, Petri T., Savolainen, K. & Suonio, M. (toim.) Toivo sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä. Kuopio: UNIPress, 147–171.

Schmelzer, A. 2005. Maasta käsin. Maastatyöskentely tutuksi. Vantaa: Vudeka.

Sievinen, S. 2011. Johdanto. Teoksessa Mattila-Rautiainen, S. (toim.) Ratsastusterapia. Jyväskylä: PS-kustannus, 14–19.

Sinkkonen, J. 2013. Lapsen yksilökehitys ja suhde eläimiin. Teoksessa Ikäheimo, K. (toim.) Karvaterapiaa – Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Solution Models House, 37–43.

Sinkkonen, J. 2012. Lapsen puolesta. Helsinki: WSOY.

Sosiaalipedagoginen Hevostoimintayhdistys ry 2011. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta. Viitattu 17.12.2013. <http://www.hevostoiminta.net/10>

Strömberg-Jakka, M. & Karttunen, T. (toim.) 2012. Sosiaalityön haasteet. Tukea ammattilaisten arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Telemäki, M. 1998. Kurt Hahn ja elämyspedagogiikka. Teoksessa Lehtonen, T. (toim.) Elämän seikkailu – Näkökulma elämyksellisen ja kokemuksellisen oppimisen kysymyksiin Suomessa. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy, 10–25.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2013. Lastensuojelu 2012. Tilastoraportti 25.11.2013. Viitattu 10.3.2014. <http://www.julkari.fi/handle/10024/110691>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2012. Lastensuojelu 2011. Tilastoraportti 27.11.2012. Viitattu 17.12.2013. www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90891/Tr26_12.pdf?sequence=3

Toimintaterapia Memora n.d. Viitattu 17.3.2014. <http://www.ttmemora.fi/elainavusteinen.html>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5., uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Tuomivaara, P. 2011. Käytöshäiriöinen lapsi ratsastusterapiassa. Teoksessa Mattila-Rautiainen, S. (toim.) Ratsastusterapia. Jyväskylä: PS-kustannus, 347–372.

Tynjälä, P. 2000. Kirjoittaminen ja asiantuntijatiedon rakentaminen yliopistossa. Oppiminen tiedon rakentamisena. Teoksessa Laurinen, L.

(toim.) Koti kasvattajana, elämä opettajana. Kasvatus- ja oppimiskulttuurit tutkimuskohteina. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy, 127–144.

Työteho-seura. Mitä on Green Care? 2014. Viitattu 17.5.2014.
<http://www.tts.fi/index.php/etusivu-100701/mika-on-greencare>

Vapalahti, K. 2012. Nuorisokodin nuorten ja heidän ohjaajiensa kokemuksia sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta. Teoksessa Hämäläinen, J. (toim.) Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Vuosikirja 2012. Kuopio: Suomen sosiaalipedagoginen seura, 101–131.

Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Vinbland, S. 2011. Lappilainen Green Care – luontolähtöistä hyvinvointia Lapista. Luonnosta sinulle -nettilehti 1/2011. Arktiset Aromit ry. Viitattu 10.3.2014.
<http://www.arktisetaromit.fi/nettilehti/artikkeli.php?aid=169&lid=17>

Yli-Viikari, A. 2014. MTT, Maaseudun tulevaisuus, 17.3.2014.

Yli-Viikari, A. & Haapasaari, M. 2013. Eläinavusteinen työskentely ja Green Care. Teoksessa Ikäheimo, K. (toim.) Karvaterapiaa – Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Solution Models House, 99–100.

Yrjölä, M-L. 2011. Hevonen psykoterapian apuna. Teoksessa Mattila-Rautiainen, S. (toim.) Ratsastusterapia. Jyväskylä: PS-kustannus, 168–174.

LUPA SOSIONOMIOPISKELIJAN OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMISEEN JA SAADUN KUVA-AINEISTON KÄYTTÖÖN TUTKIMUKSELLISESTI

Opinnäytetyötään tekevä kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Hämeen ammattikorkeakoulusta tekee toiminnallista opinnäytetyötään nuorten kokemuksista sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta [perhekodin nimi]. Toiminnallisen osuuden tavoitteena on tuottaa video, johon nuoret saavat itse ottaa kuvia ja erilaisia videopätkiä hevostoiminnasta. Lopullinen video sekä kuvat kootaan yhteiseksi koosteeksi, mikä jää perhekodin omaan arkistoon. Nuorille itselleen jää osallistumisestaan muistoksi cd-levylle taltioitu henkilökohtainen videopätkä, jossa vain he itse esiintyvät.

Opiskelija raportoi opinnäytetyössään videon sisältöä sanallisesti ja tulkitsee sen pohjalta nuorten kokemuksia hevostoiminnasta. Itse video ei päädy opiskelijan toimesta kolmansien osapuolten saataville, opinnäytetyötä arvioivia opettajia lukuun ottamatta. Prosessista saatuja kuvia ei ole lupaa käyttää missään julkisesti, ilman erillistä lupaa, niiltä osin kun nuoret ovat niistä tunnistettavissa. Sen sijaan kuvia, joissa nuoret eivät esiinny tai heitä ei ole missään tapauksessa mahdollista tunnistaa, voi opiskelija käyttää opinnäytetyönsä raportoinnin havainnollistamisessa. Tutkimusraportissa ei käytetä nuorten nimiä tai muita henkilötietoja, eikä näitä tietoja esitetä julkisesti missään. Näin ollen projektiin osallistuneiden henkilöllisyys ei ole tunnistettavissa.

Lupa on voimassa 30.9.2014 asti, ja se koskee seuraavia nuoria:

(HUOM! Tästä kohtaa on poistettu lista jokaisesta nuoresta.)

- Annan suostumukseni siihen, että nuoret voivat osallistua toiminnallisen opinnäytetyön työskentelyyn, johon liittyen nuoret kirjoittavat ja esittelevät kuvin kokemuksiaan sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta perhekodissa.
- Annan luvan aineistosta saadun tiedon ja nuorten kokemusten käyttämiseen tutkimuksellisesti, siten etteivät ne sisällä tunnistustietoja nuorista.
- Annan luvan kuva-aineiston käyttämiseen tutkimuksellisesti siltä osin etteivät kuvat, joissa nuoret esiintyvät, päädy arvioivia opettajia lukuun ottamatta julkiseen jakoon.
- Annan opiskelijalle luvan käyttää kuvia, joista nuoria ei ole missään tapauksessa mahdollista tunnistaa, opinnäytetyön raportoinnissa.

Paikka ja päivämäärä

Perhekodin edustajan allekirjoitus ja nimen selvennys

Kuvausluvan hakijan allekirjoitus

Tässä opinnäytetyössä on kiinnitetty sekä toteutetussa toiminnassa että toiminnan havainnoinnissa huomiota erityisesti seuraaviin teemoihin:

a. Toiminnallisuus

Miten nuoret määrittelevät toiminnallisuuden?
Miten toiminnallisuus näkyy nuorten kokemuksissa?
Miten toiminnallisuus vaikuttaa nuoriin?

b. Elämyksellisyys

Miten nuoret määrittelevät elämyksellisyyden?
Miten elämyksellisyys näkyy nuorten kokemuksissa?
Miten elämyksellisyys vaikuttaa nuoriin?

c. Osallisuus

Miten nuoret määrittelevät osallisuuden?
Miten osallisuus näkyy nuorten kokemuksissa?
Miten osallisuus vaikuttaa nuoriin?

d. Yhteisöllisyys

Miten nuoret määrittelevät yhteisöllisyyden?
Miten yhteisöllisyys näkyy nuorten kokemuksissa?
Miten yhteisöllisyys vaikuttaa nuoriin?